

V. F.
SCP

Autoformació, formació recíproca i lluita contra l'exclusió

*els efectes de les pràctiques de les Xarxes d'Intercanvi de
Coneixements*

Estudi realitzat en el marc del Projecte AFREROLE
(*Autoformació i formació recíproca en Xarxes Obertes per
Lluitar contra l'Exclusió*)
del programa europeu Leonardo da Vinci 1996/1999

Traducció al català d'Annie Bats

© de la versió catalana: Fundació Serveis de Cultura Popular

Provença 324, 08037 Barcelona

MOVIMENT DE XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS

Informe AFREROLE

Autoformació i Formació Recíproca en Xarxes Obertes per Lluitar contra l'Exclusió
Programa Leonardo Da Vinci 1996/1999

**Autoformació,
formació recíproca
i lluita contra l'exclusió**
*els efectes de les pràctiques de les Xarxes d'Intercanvi de
Coneixements*

Coordinació i redacció de l'estudi

Pascal Galvani, *Université de Tours*, França

Laboratoire des Sciences de l'Education et de la Formation

Coordinació del programa

Daniel Hazard, *MREERS*, Evry, França

Coredactors

Véronique Chantreau, *RERS* Tours, França

Dominique Pecquet, *RERS* Tours, França

Séverine El Pan-Vaurs, associació *El Cornac*, Tolosa, França

Jean-Jacques Piard, *RERS*, Belleville & Bastille, França

Hélène Renier, *RERS* coordination, Bèlgica

Martina Grötschnig, *Initiative Wissensnetzwerk*, Graz, Àustria

Gertrude Kink, *Initiative Wissensnetzwerk*, Graz, Àustria

Birgit Armerbacher, *Résonnance* Angoulême, França

Ernest Baquer i Teresa Climent, Fundació Serveis
de Cultura Popular, Barcelona, Espanya

Agraïments

Als membres del grup AFREROLE

Mercè ALABARCE DORBA, Xarxa de Mataró, E.
Carole BAEZA, CAPS, Rouen, F.
Anne BAULLERET, Bourse du travail St Denis, F.
Didier BODIN, Ecolonie, Hennezel, F.
Patrick BORRAS, Initiative Wissensnetzwerk, A.
Marta BOLTO, Xarxa Ciutat Vella, Barcelona, E.
Daniel HAZARD, MRERS, Evry, F.
Birgit ARMERBACHER, Résonance Angoulême, F.
Véronique CHANTREAU, RERS Tours, F.
Martina GRÖTSCHNIG, Initiative Wissensnetzwerk, Graz, A.
Gertrude KINK, Initiative Wissensnetzwerk, Graz, A.
Séverine EL PAN VAURS, associació *Le Cornac*, Tolosa, F.
Dominique PECQUET, RERS Tours, F.
Jean-Jacques PIARD, RERS, Bastille, F.
Hélène RENIER, RERS coordination, B.
Bernard GUILMOT, Solidarité Savoir, Brussel-les, B.
Claire HEBER SUFFRIN, MRERS, Evry, F.
Marie Ange HEBER SUFFRIN, MRERS Evry, F.
Sylvie JEANNE, RERS du Coutançais, Coutance, F.
Carmen JORNET, Xarxa de l'Escala, E.
Zakari LAHOSSINE, BDP main Taunus, Frankfurt, A.
Anna MANDADO JUNCOSA, Xarxa de Castelldefels, E.
Veit MERHLE, BDP main Taunus, Frankfurt, A.
Jörg MULLER, Frankfurt, A.
Roger PARISOT, MRERS, Evry, F.
Paulina ROMERO, Le Méridien, Brussel-les, B.
Gemma RUSCONI, Crespano, I.
Michael SCHELL, Paris, F.
Mélanie SCHNEIDER, F.
Thérèse URRACA, RERS Bellefontaine, Tolosa, F.
Christine VANDER BORGHT, Le Méridien, Brussel-les, B.
Martine YONKE, RERS Sartrouville, F.

Als membres de les xarxes que ens han comunicat les seves experiències:

Malika ELHARRAJI, RERS Meaux, F.
Fatima AZOUZE, RERS Meaux, F.
Ai-vân DESTRIEUX, RERS Meaux, F.
Laurence ALBUIXECHE, RERS Meaux, F.
Danielle COLSE, RERS Meaux, F.
Marion TESTEMALE, RERS Meaux, F.
Sylvie BRIOT, RERS Pantin et Belleville, F.
Danielle BAULE, *Récipro-savoirs* Chelles, F.
Françoise BAREG, *Récipro-savoirs* Chelles, F.
Nicole PFEIFFER, *Récipro-savoirs* Chelles, F.
Marie-Odile LIMAL, *Récipro-savoirs* Chelles, F.
Catherine CHRISTMANS, *Récipro-savoirs* Chelles, F.
Eugénie THIERRY, *Récipro-coneixements* Chelles, F.
Renée SCHWEITZER, *Récipro-savoirs* Chelles, F.
Dominique BATISTE, *Les savoirs échangés* Boulogne, F.
Usman N'GOM, *Les savoirs échangés* Boulogne, F.
Andrée PENOT, *Les savoirs échangés* Boulogne, F.
Bernadette AUMONT, *Les savoirs échangés* Boulogne, F.

Françoise RICHARD, RERS Belleville, F.
Dolly RICHARD, RERS Belleville, F.
Aymeline STOBIGNIA, RERS Belleville, F.
Evelyne COTTEBRUNE, RERS Belleville, F.
Jeanne COMBRAY, RERS Belleville, F.
Jean Louis LESARTRE, RERS Belleville, F.
Monique GALLIOT, *Ruche aux Savoirs*, La Riche, F.
Annie LAMBRECHTS, *Ruche aux Savoirs*, La Riche, F.
Liliane MILLET, *Ruche aux Savoirs*, La Riche, F.
Sonia D'AMORE, *Ruche aux Savoirs*, La Riche, F.
Jean Yves BOURGET, xarxa *L'arbre aux savoirs*, Tours, F.
Jean François FOUQUERAY, *Les sentiers des savoirs*, St-Cyr-sur-Loire, F.
Isabelle BERNARD, *Grains de savoirs*, Tours, F.
Sabine BATAILLE, *Grains de savoirs*, Tours, F.
Françoise REAU, *Grains de savoirs*, Tours, F.
Jacqueline MOGUE, *La ronde des savoirs*, St Pierre des Corps, F.
Antoinette MARIAU, *La ronde des savoirs*, St Pierre des Corps, F.
Nicole LAMER, *La ronde des savoirs*, St Pierre des Corps, F.
Marie Angèle LAUNAY, *La ronde des savoirs*, St Pierre des Corps, F.
Bernadette SULMON, *La ronde des savoirs*, St Pierre des Corps, F.
Christine VANDER BORGHT, Com. de Pilotage, B.
Michel BASTIN, RES Marolles, Brussel-les, B.
Anne BEDUIN, RES Marolles, Brussel-les, B.
Ingrid CLAES, RES Gaffi, Brussel-les, B.
Jean-Claude DASSET, RES Marolles, Brussel-les, B.
Evelyne GIACOSI, RES Forest, B.
Bernard GUILMOT, RES col. d'alpha et Brusel, B.
Bernard POUSSEUR, RES Marolles, Brussel-les, B.
Paulina ROMERO, Coordination RES, B.
Guillaume VANDERPLAS, RES Forest, B.

A les entitats i els grups que ens han facilitat la feina

Cité Administrative salle Rapin, Meaux, F.
Et Club du Pont-Neuf, Paris, F.
La Maison des Associations, Boulogne-Billancourt, F.
Le Méridien, ASBL, B.
Peuple et Culture a Valònia i Brussel-les
Servei d'educació permanent, Direction Générale de la Culture i de la Communication de la Communauté Française
Direction Générale des Affaires Culturelles de la Province du Hainaut
Commission Communautaire Française de la Région de Bruxelles-Capitale

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	2
1/ L'ELABORACIÓ COL·LECTIVA D'UN MÈTODE DE RECERCA-ACCIÓ	3
UNA RECERCA-ACCIÓ BASADA EN L'ANÀLISI DE L'EXPERIÈNCIA DELS PARTICIPANTS DE LES XIC	3
UN PLANTEJAMENT METODOLÒGIC CONSTRUÏT COL·LECTIVAMENT	4
LES MODALITATS DE RECOPIACIÓ DELS 50 RELATS D'EXPERIÈNCIES	5
UNA ANÀLISI COMPRENSIVA, COL·LECTIVA I DIFERENCIADA	8
2/ LA FORMACIÓ RECÍPROCA I ELS SEUS EFECTES EN LA LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ	12
L'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS AL CENTRE DEL PLANTEJAMENT DE LES XIC	12
LA RECIPROCIAT EN XARXES OBERTES CREA VINCLES SOCIALS CONTRA L'EXCLUSIÓ	14
RECIPROCIAT I LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ EN L'EXPERIÈNCIA DELS PARTICIPANTS	21
EFECTES EN LA LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ	27
3/ EFECTES DE LES XIC EN L'AUTOFORMACIÓ	35
L'AUTOFORMACIÓ: DE QUÈ PARLEM?	35
L'AUTOFORMACIÓ, UN PROCÉS TEÒRIC, PRÀCTIC I EXISTENCIAL	39
ELS EFECTES DE LES XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS EN L'AUTOFORMACIÓ	40
4/ CONEIXEMENTS INTERCANVIATS I COMPETÈNCIES ADQUIRIDES A LES XIC	47
VARIETAT DELS CONEIXEMENTS INTERCANVIATS	47
UN RECONeixEMENT SOCIAL DE CONEIXEMENTS DIFERENTS	54
UNS <i>SAVOIR-FAIRE</i> DE MEDIACIÓ D'ALT NIVELL	57
5/ CREACIÓ DE VINCLES SOCIALS I CIUTADANIA	61
LA RECIPROCIAT: UNA POSTURA INTEGRADORA QUE NEGA L'EXCLUSIÓ	61
LA RECIPROCIAT CREA UN ESPAI INTERMEDI I FRONTERER ENTRE L'ÍNTIM I EL SOCIAL.....	64
UNA NOVA CIUTADANIA PER A LES SOCIETATS DE LA INFORMACIÓ: LLUITAR CONTRA L'EXCLUSIÓ DELS CONEIXEMENTS.....	66
6/ TRES EXPERIÈNCIES DE TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES	69
TRANSFERÈNCIA PER A UNA NOVA SOCIALITZACIÓ DE L'EXPRESSIONI CREATIVA	69
TRANSFERÈNCIA EN UN CONTEXTE DE TREBALL SOCIAL AUSTRIAC	74
TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES A CATALUNYA.....	88
QÜESTIONS SOBRE LA TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES.....	101
CONCLUSIÓ GENERAL: LÍMITS I APORTACIONS DE L'ESTUDI	103
BIBLIOGRAFIA	106
ANNEXOS: 50 RELATS D'EXPERIÈNCIA DE PARTICIPANTS A LES XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS	108
TAULA	145

INTRODUCCIÓ

El programa experimental europeu AFREROLE¹ tenia un doble objectiu:

- ❖ desenvolupar les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements (XIC²) a Europa mitjançant una formació de formadors que utilitzi la metodologia de la reciprocitat,
- ❖ estudiar els efectes de la pràctica de les XIC en el camp de l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió.

Aquest informe presenta la síntesi de l'estudi sobre els efectes de la pràctica de les XIC. L'avaluació del primer objectiu de desenvolupament als diferents països de la comunitat (Espanya, Bèlgica, Àustria, Alemanya, Itàlia) és objecte d'un informe d'activitat distint.

La realitat viva que constitueixen les xarxes d'intercanvi de coneixements és complexa i multiforme. Les xarxes d'intercanvi de coneixements fascinen i intriguen tots aquells que en senten a parlar. En l'actual context de fractura social, representen una "utopia posada en pràctica" que està relacionada tant amb la convivència, l'art de viure, la creativitat col·lectiva com amb el desenvolupament personal.

Per tant, parlar de les xarxes és parlar d'una realitat carregada de sentit simbòlic. Precisament a causa d'aquest pes simbòlic i gairebé mític, sovint es fa difícil no caure en la fascinació o en l'escepticisme. Tanmateix, la idea de les xarxes continua estenent-se i practicant-se: és una realitat viva. Diverses publicacions reten compte d'aquesta realitat viscuda³. Ara bé, perquè entengui de debò la realitat viva de les xarxes, aconsellem al lector que comparteixi l'experiència concreta d'una de les accions que duen a terme.

En aquest estudi, ens centrarem en la presentació del concepte central de reciprocitat i en els seus efectes sobre l'autoformació i la lluita contra l'exclusió per als participants.

¹ AFREROLE: Autoformation et Formation Réciproque en Réseaux Ouverts pour Lutter contre l'Exclusion (Autoformació i Formació Recíproca en Xarxes Obertes per Lluitar contra l'Exclusió), programa europeu Leonardo da Vinci, concurs 1996.

² D'ara endavant, la sigla XIC s'utilitzarà com a abreviatura de "Xarxes d'Intercanvi de Coneixements".

³ Vegeu en la bibliografia: HÉBER-SUFFRIN, 1992, 1993, 1998, 1999; "Échanger des savoirs c'est changer la vie", 1989, Actes del Col·loqui d'Évry; Borocco i Salmona, 1996;

1/ L'ELABORACIÓ COL·LECTIVA D'UN MÈTODE DE RECERCA-ACCIÓ

Estudiar els efectes de les pràctiques d'intercanvi de coneixements implica la construcció d'una metodologia de recerca adaptada al context de les XIC i als temes de l'estudi. El programa definia l'objectiu de l'estudi de la manera següent:

Una recerca sobre els efectes de les XIC pel que fa al desenvolupament de les capacitats d'autoformació i formació recíproca per als participants de les XIC. Aquesta investigació es farà amb la col·laboració del laboratori de Ciències de l'Educació de la universitat de Tours. Treballarem a partir de l'anàlisi i la descripció de camins de formació exitosa i els seus efectes.⁴

Una recerca-acció basada en l'anàlisi de l'experiència dels participants de les XIC

Per avaluar les adquisicions dels participants de les XIC en matèria d'autoformació, formació recíproca i lluita contra l'exclusió, calia recollir dades sobre les seves experiències significatives a les xarxes. Per fer-ho, vam triar un mètode de recerca-acció que impliqués membres del grup AFREROLE.

Les eines per recollir dades eren relats d'experiència i entrevistes relatives a la pràctica. Aquestes aproximacions tenien l'avantatge de permetre una observació fina de les pràctiques reals (i no només representacions dels actors) sense deixar de ser compatibles amb el plantejament pedagògic de les xarxes. D'aquesta manera, aquestes aproximacions s'han pogut proposar com a tallers col·lectius d'intercanvi de coneixements entre participants. Com qualsevol recerca-acció, aquest estudi té com a finalitat tant el recull d'informacions objectives sobre l'experiència dels participants com el seguiment i el desenvolupament de l'acció.

L'experiència de les xarxes d'intercanvi de coneixements és una realitat complexa i multireferencial, alhora pedagògica, militant, social... Els participants de les xarxes no al·ludeixen només a aprenentatges de "continguts" teòrics, culturals, o tècnics. També es refereixen a aprenentatges socials, d'expressió, de creació, de transformació existencial... És per

⁴ Programa Leonardo Da Vinci, concurs 1996 Autoformation et Formation Reciproque en Réseaux Ouverts pour lutter contre l'exclusion AFREROLE, Mouvement des Réseaux d'Échanges Reciproques de Savoirs, Capitot 1. *Gestion du projet*, paràgraf 2. *Troisième phase*.

això que la metodologia d'aquest estudi s'inscriu deliberadament en l'aproximació multidisciplinària de la recerca-acció existencial (Barbier⁵, 1996, 1997).

Les preguntes de recerca

Una sèrie d'entrevistes prèvies (juny-juliol de 1998) i una primera anàlisi dels informes intermedis del programa AFREROLE van permetre definir les preguntes de recerca següents:

- ❖ Quins són els aprenentatges dels participants de les XIC en matèria d'autoformació?
- ❖ De quina manera els participants de les xarxes fan l'aprenentatge del mètode de "formació recíproca" que caracteritza les XIC?
- ❖ Els participants de les XIC són capaços de transferir els aprenentatges a la seva vida professional, social o quotidiana?
- ❖ Quins efectes tenen aquests aprenentatges en la lluita contra l'exclusió?

Un plantejament metodològic construït col·lectivament

La metodologia de recerca-acció del programa AFREROLE es va definir sota la direcció d'un assessor universitari⁶, en col·laboració amb els membres del programa AFREROLE. El ponent havia de proposar un plantejament metodològic rigorós al grup d'actors. Els membres del grup es comprometien a integrar les eines de l'enquesta per aplicar-les a les seves xarxes locals. Aquest treball de co-construcció del plantejament de recerca va ser un element essencial per a l'èxit de l'estudi. La mirada externa i els qüestionaments del ponent es van compaginar amb el coneixement experiencial que els actors tenien de les xarxes per construir un plantejament tan rigorós com adaptat al context.

Aquest grup de recerca-acció es va constituir durant un seminari del programa AFREROLE (Brussel·les, octubre de 1998).

Composició del grup de recerca-acció:

- ❖ Daniel Hazard, coordinador del programa AFREROLE, MRERS, Évry, F.
- ❖ Dominique Pecquet, RERS Tours, F.
- ❖ Gertrude Kink, Initiative Wissensnetzwerk, Graz, Àustria.
- ❖ Hélène Renier, RERS coordination, Bèlgica.
- ❖ Jean-Jacques Piard, RERS, Belleville & Bastille, F.
- ❖ Martina Grötschnig, Initiative Wissensnetzwerk, Graz, Àustria.

⁵ Les referències completes de les obres citades són desenvolupades a la bibliografia al final del document.

⁶ Pascal Galvani: Catedràtic associat al Laboratoire de Recherche en Sciences de l'Éducation et de la Formation de l'Université de Tours.

- ❖ Pascal Galvani, coordinador i redactor de l'estudi, Laboratoire des Sciences de l'Éducation et de la Formation, Université de Tours, F.
- ❖ Séverine Le Pan-Vaurs, associació Le Cornac, Tolosa, F.
- ❖ Véronique Chantreau, RERS Tours, F.

Objectius operatius del grup de recerca-acció

El grup de recerca-acció es va proposar els objectius següents:

- ❖ recollir els relats de pràctiques dels participants de les XIC,
- ❖ dur a terme entrevistes d'explicació de les pràctiques,
- ❖ definir col·lectivament unes pautes d'anàlisi dels relats d'experiències,
- ❖ analitzar col·lectivament els relats d'experiències,
- ❖ construir l'esquema d'anàlisi i l'esquema de redacció,
- ❖ rellegir col·lectivament l'informe final redactat pel ponent per fer-hi esmenes i aprovar-lo.

La redacció final de l'informe anava a càrrec del ponent universitari. Com les altres etapes de la recerca, es va co-construir amb el grup d'actors d'AFREROLE. Després d'un acord previ pel que fa a l'esquema de redacció, una primera versió es va proposar al grup de recerca-acció per fer-hi esmenes i aprovar-la.

Les modalitats de recopilació dels 50 relats d'experiències

El plantejament central d'aquesta recerca-acció-formació es va elaborar al voltant dels relats d'experiències recopilats entre els participants de les xarxes d'intercanvi de coneixements. Aquest plantejament s'inscriu alhora dintre dels mètodes d'històries de vida en formació (Legrand i Pineau, 1993, Desmarais i Pilon, 1996) i dintre dels mètodes d'entrevista d'explicació de la pràctica (Vermersch, 1996; Schön, 1994). En aquest context, el relat d'experiència no és només un recull d'informació sobre els efectes de les pràctiques de xarxes, sinó també una pràctica reflexiva de producció de sentit per part dels participants. Dit d'una altra manera, el relat d'experiència compagina uns processos de recerca, formació i acció. Un procés de recerca perquè permet una major comprensió de l'experiència viscuda a les xarxes. Un procés de formació perquè la posada en comú i la reflexió sobre els relats d'experiència permeten una co-formació dels participants. Un procés d'acció perquè els tallers d'escriptura sobre els relats d'experiència obren perspectives de transformació de les pràctiques.

La construcció del plantejament s'ha basat en els objectius de l'estudi. Per entendre els efectes de la pràctica de les xarxes vam demanar als participants que fessin el relat d'un *moment fort viscut a les xarxes*. Aquesta pregunta molt oberta responia a la voluntat d'orientar els relats cap als aprenentatges formadors viscuts pels participants sense condicionar, d'altra banda, les seves respostes pel que fa a les qüestions de recerca. És a dir, assumíem el risc que els participants no toquessin les qüestions d'autoformació i de lluita contra l'exclusió si les seves motivacions no eren aquestes. Perquè l'escriptura se centrés més en l'explicitació de la seva pràctica (Vermersch,

1996) que en les seves representacions, vam suggerir als participants que descrivissin de la manera més factual i sensorial una experiència singular i comencessin amb el verb: "Recordo...".

Aquests relats es van recopilar en el marc de tallers d'escriptura col·lectiva que incloïen moments d'intercanvi i de reflexió sobre l'experiència. Aquests intercanvis col·lectius responien als objectius de formació i d'acció del programa AFREROLE tot adaptant la recopilació de les dades a la cultura de les XIC.

Aquí cal observar que la pràctica del taller d'escriptura centrat en el relat d'experiència forma part de les pràctiques utilitzades a les XIC i al grup AFREROLE. Alguns d'aquests relats es van fer servir en l'estudi (vegeu fitxes DPH a l'annex). Cal dir, però, que aquests relats provenien la majoria de les vegades de dinamitzadors voluntaris o assalariats de les XIC. No podien aportar, per tant, una base de dades suficients per entendre els efectes de les pràctiques del conjunt dels participants. És per això que els membres del grup AFREROLE responsables de l'estudi van decidir animar tallers d'escriptura a les seves xarxes locals amb participants no tan implicats en la dinamització.

El conjunt de l'estudi va ser presentat als participants dels tallers d'escriptura pels membres del grup AFREROLE, que després van poder informar els seus diferents grups locals sobre els progressos del grup de recerca. Els participants tenien tota la llibertat de transmetre o no els seus textos al grup de recerca per contribuir a l'estudi.

Des de la idea fins a la posada en pràctica d'una eina AFREROLE

Un cop es va haver definit aquest plantejament, va ser experimentat i afinat durant el seminari AFREROLE de Brussel·les del novembre de 1998. Aquesta experimentació constituïa a la vegada una formació dels participants per a la dinamització dels tallers i una negociació col·lectiva de les pautes d'animació.

El testimoniatge següent il·lustra l'apropiació i la construcció col·lectiva d'aquest plantejament.

Després de la darrera sessió de formació a Brussel·les, havíem d'experimentar a les xarxes respectives "un moment fort viscut a les xarxes", de la manera i amb els mitjans que ens convenien. El Jean-Jacques es va posar en contacte amb mi per telèfon al cap d'uns dies per proposar-me una sessió de dinamització conjunta a les xarxes d'intercanvi de coneixements que coneixíem. (...) D'altra banda, la darrera sessió d'AFREROLE a Brussel·les ens havia permès experimentar conjuntament amb Pascal Galvani la sessió que ell hi havia organitzat sobre el "moment fort viscut a les xarxes". Llavors vam decidir trobar-nos en un bar de la rue Sedaine durant el mes de novembre per tal de llegir-nos mútuament els apunts que havíem pres durant la sessió de Brussel·les. Vaig proposar al Jean-Jacques que els poséssim en comú a casa meua i redactéssim una mena d'eina o de model que fariem servir per experimentar aquell famós "moment fort viscut a les xarxes". (...) Ens vam trobar un vespre de novembre a casa meua per parlar d'aquesta "eina", rectificar-ne algunes frases i afegir-li el model de desenvolupament d'una sessió. El mateix vespre, Eugénie Thierry ens va trucar per convidar-nos a dinamitzar una sessió a la seva xarxa de Chelles, amb les companyes del Taller d'Escriures, que eren 10. El 30 de novembre del 1998, vam anar a Chelles i vam dinamitzar conjuntament la nostra primera sessió. Va ser molt enriquidora, perquè podíem "assajar-nos" i afinar el nostre "plantejament". El 5 de desembre, el Jean-Jacques va anar tot sol a dinamitzar la mateixa sessió a la xarxa de Boulogne (92). Mentrestant, el Jean-Louis em va proposar una dinamització amb ell a Pantin i Belleville. Ens vam trobar un vespre a casa meua i li vaig explicar la nostra manera de fer amb el document que el Jean-Jacques i jo havíem redactat prèviament; el Jean-Louis va aprofitar l'avinentsa per fer les preguntes que necessitava per entendre-ho. El 15 de desembre, el Jean-

Louis i jo ens vam trobar a Pantin (93) per dinamitzar conjuntament una sessió. El 9 de gener vam dinamitzar l'altra sessió, a Belleville. Les altres xarxes convidades a participar en aquest "moment fort viscut a les xarxes", d'aprenentatge exitós, mitjançant un cartell redactat amb aquesta finalitat, o bé no hi estaven interessades o bé no estaven disponibles. (...)

Aquestes co-animacions de sessions de "moment fort viscut a les xarxes" van ser molt interessants, molt enriquidores tant pel que fa a l'eina que espontàniament havíem "enginyat" com pel contacte amb les persones que ens vam trobar. A més, les persones presents es van prestar amablement a la nostra demanda tant a nivell de la redacció com de la difusió dels seus textos i noms. En canvi, vam haver d'organitzar les cites i les sessions a corre-cuita, perquè havíem d'entregar els escrits abans del 15 de febrer. I doncs va ser molt frustrant haver de parar de cop per culpa dels terminis. Seria interessant programar noves sessions en moltes més xarxes d'Île de France, França i Europa perquè poguésser servir a un màxim de persones, per exemple amb l'elaboració d'un calendari anual transmès al MRERS en el qual intervindrien els formadors AFREROLE. I a més a més, seria el principi d'un reconeixement oficial de la "competència" dels AFREROLLANS en la formació europea, i ens sembla oportú apuntar aquest plantejament a l'informe redactat a l'atenció dels finançadors de la formació AFREROLE, i també en una possible agenda futura.

Sylvie i Jean-Jacques

Invitació als tallers d'escriptura

TROBADA DE REFLEXIÓ SOBRE ELS APRENENTATGES

Us vam demanar que a la vostra Xarxa reuníssiu un petit grup de persones (8 com a màxim) que hagin viscut a la seva xarxa un intercanvi, com a OFERTANT I/O DEMANDANT, però que no siguin, preferiblement, ni formadors ni animadors.

Ara us demanem que proposeu a aquest petit grup participar en una sessió de reflexió titulada

"TROBADA DE REFLEXIÓ SOBRE ELS APRENENTATGES"

fent-los arribar el full de presentació adjunt

en co-animació amb "formadors" del projecte AFREROLE.

Un cop format el petit grup, escolliu l'hora i el dia convenients per organitzar la sessió i contactar amb Jean-Jacques o Sylvie perquè es facin càrrec de la co-animació.

D'altra banda, necessitem més dades, més aviat de tipus estadístic, és a dir :

1 quadre d'OFERTES I DEMANDES actuals

1 quadre de les ofertes i demandes anteriors

1 full de presentació de la vostra xarxa

1 llista de 30 a 50 paraules que utilitzeu amb més freqüència a la vostra xarxa, entre les quals hi hagi 10 a 20 paraules indispensables!

Després de recopilar aquestes informacions, ens les podeu comunicar durant una sessió o adreçar-nos-les perquè es puguin enviar i utilitzar en els estudis sol·licitats per la CEE en el marc d'AFREROLE, sigui com sigui abans del

15/01/99!

Gràcies per endavant.

Pla de dinamització dels tallers d'escriptura

1. PRESENTACIÓ: 15 min

- del projecte AFREROLE: finalitat,
- dels participants: noms, ofertes/demandes, antiguitat a la xarxa, condicions d'arribada...
- de la sessió: desenvolupament: petits grups (3 persones) i gran grup.

2. TALLER D'ESCRITURA: 45 min aproximadament

- a) Petits exercicis d'escalfament: col·lectivament: 15 min: cadàvers exquisits: 1 frase; inventaris fútils...
- b) Escriptura llarga: individual: 30 min.

Podeu explicar un dels moments més importants de la vostra participació en la xarxa? Indiqueu-ne els lloc, marc, local, ambient, mitjans i impressions. Com si fos una carta a un desconegut a qui volguéssiu explicar l'experiència viscuda a les xarxes d'intercanvi de coneixements. Heu de ser descriptius i començar, preferiblement, amb "Recordo".

3. REPÀS AMB LECTURA: 1 hora.

Llegim en veu alta o fem llegir (o no). Ens hem d'escoltar respectuosament.

4. RELAT DE PRÀCTIQUES:

Primers repassos orals i explicació: gràcies a les preguntes de cadascú, explicar com hem viscut aquesta experiència / qüestionament interactiu / quins són els mitjans despleats? Les vivències? Els aprenentatges? / Importància dels ambients / pautes per escoltar: llocs, marc, locals, ambient, mitjans, impressions: explicitar-ho.

IMPORTANT : respectar els indicadors següents :

- explicitació: funciona com un relat
- reviure la situació i descriure-la tal com s'ha viscut
- donar pautes per no abandonar la memòria sensorial
- compartir les vivències amb un estil personal: emoció, context
- la persona ha de disposar d'un temps per pensar en els esdeveniments i reviure'ls mentalment abans de narrar la seva història

5. REPÀS EN GRUP AMPLI: 30 min

conclusió:

- explicació més detallada de l'estudi encarregat per la CEE en el marc AFREROLE i el projecte LEONARDO DA VINCI
- demanda d'autorització per poder utilitzar els escrits dels participants -tot precisant que es respectarà l'anonimat- en un marc ètic ben concret i en l'esperit de la reciprocitat
- documents sol·licitats entre les xarxes per dur a terme els estudis: quadre de les ofertes i demandes, quadre dels intercanvis actuals, fulllet de la xarxa, glossari de 30 a 50 paraules indispensables

POST DATA :

demandar: 1 "mestre del temps", fulls, bolis. No oblidar recollir els escrits.

Una anàlisi comprensiva, col·lectiva i diferenciada

L'anàlisi dels 50 relats d'experiència recollits va ser duta a terme pel grup d'estudi durant 4 seminaris de dos dies, repartits entre el gener i el juliol de 1998. Durant aquests seminaris, la construcció de l'anàlisi i l'esquema de redacció de l'estudi es van realitzar contrastant la mirada externa del ponent que posava en qüestió les evidències i la mirada interna, comprensiva i carregada de coneixement experiencial dels membres de la xarxa.

Una primera construcció col·lectiva de les pautes d'anàlisi amb el conjunt de la xarxa europea AFREROLE va permetre elaborar el quadre de les categories d'anàlisi presentat a la pàgina següent. Totes les columnes d'aquest quadre es comenten més avall, als capítols 2, 3, i 6.

Registre dels coneixements formals acadèmics i tècnics	Criteri d'autoformació	Criteri de formació recíproca	Criteri plantejant XIC per transferència (i vincles socials)
<p>Registre dels coneixements pràctics, d'acció i metodològics...</p>	<p>Formalitzar: aprendre què, anomenar els coneixements construïts i les maneres; capacitat de tenir coneixements a la carta; capacitat de canviar d'oferta i demanda de coneixements.</p> <p>Questionar: Què has après; capacitat de <u>questionar</u>; buscar informació en l'entorn.</p> <p>Adquirir: Apropiació i integració i presa de consciència respecte al coneixement i els processos d'aprenentatge / ensenyança per la recíproca; enriquiment del coneixement.</p>	<p>Recíproca interna Ofertir i demanar simultàniament, en un sistema en un lloc de circulació del coneixement, en tots dos casos s'apren.</p> <p>Recíproca externa Complementarietat; és, no sé, altres saben el que no sé i els no saben el que jo sé; creació col·lectiva de coneixements i sobre el coneixement; treball d'equip; compartir, repartir les tasques; treballar plegats; intercanvis.</p> <p>Recíproca interna Transició i retransmissió: aprene ensenyant; reflexió; transmissió recíproca; aprenent/aprendre; adaptar-se a l'altre obliga a adaptar-se; a formular el seu coneixement per oferir-lo.</p> <p>Recíproca externa Creació col·lectiva en l'intercanvi; els participants fan un intercanvi sobre el passatge ofert/demanar; negociació de les regles del joc; avaluar junts; intercanviar sobre els intercanvis; creació col·lectiva d'entes amb altres; anada i tornada; transformació recíproca amb "facilitador"; la mediació, la reunió d'equip, l'avaluació, el seguiment de l'intercanvi, escoliar activament, les reunions dels membres.</p>	<p>Quant als coneixements intercanviats (no limitar-se a les matèries classiques) No només coneixements de cursari; quan els professionals s'interroguen respecte als aprenentatges (reconeixement dels coneixements no formals); diversitat de les ofertes i les demandes; les xarxes són un lloc de formació continua; la reflexió sobre els coneixements; circulació de la informació.</p> <p>Quant al mètode (ser capaç de teoritzar) Extern: el mètode està ropus pels treballadors socials i els formadors; els escrits es difonen entre les institucions i les associacions; diferents estratègies de contactes; producció de documentacions i informacions; difusió externa; difusió interlocaus locals; imatge d'un espai.</p> <p>Hi ha una mediació Hi ha una passada en relació; hi ha un referent que acompanya; l'intercanvi ha de ser consensuat; intercanvi de coneixements; intercanvis sobre els intercanvis; capacitat de crear un equip; respecte dels ritmes i les diferències; una nova manera d'acompanyar en l'aprenentatge; multiplicació de les persones que prenen responsabilitats.</p> <p>Hi ha una formació a les xarxes Formació de formadors i animadors en formació recíproca; formacions en intercanvis; formacions provinents del moviment; difusió d'escrits entre els membres de les xarxes; flexibilitat de les entes; estar atent; diferents entades, tris, transversalitat en l'equip; innovació i moviment; va i ve teòric/pràctica; questionament; dret a equivoque-se; experimentació de coses noves; valoració de les potencialitats de cadascú.</p> <p>Obertura de les xarxes Diferente adaptant-se al públic; conèixer els interessos dels altres; tenir entes i explicacions simples; les xarxes inventen mitjans de cooperació amb l'exterior; l'obertura; la parlat.</p>
<p>Registre dels coneixements existencials relacionats al sentit i els valors</p>	<p>Produir la seva forma personal Autoconèixer-se; autoconstruir-se; ser "auto-mòbil"; guiar-se personal en els coneixements; treballar el personal; presa de consciència de les seves pròpies capacitats d'aprenentatge i d'ensenyament; capacitat de "vetabar".</p> <p>Produir sentit Projecte personal; questionament; per què sóc aquí; enriquiment de la persona.</p>	<p>Produir la seva pròpia forma Descobrirment de si mateix; escoliar els altres; construcció de la persona en i per ella mateixa; en i pels altres; questionament; acceptar la crítica; ritme; respecte dels meus propis ritmes i els dels altres; canvi de papers a les xarxes; recíproca interna quan la persona ofereix i demana.</p> <p>Produir sentit Igualtat parlat dels valors; conscienciació del valor del seu propi coneixement en la relació amb altres; concepte de plaer.</p>	<p>Produir la seva pròpia forma Un és capaç de parlar del que un sap amb altres; poder canviar els papers; però estan definits (sense confusió); desplaçant-se en els papers i les tasques; la navegació entre els diferents coneixements i papers).</p> <p>Produir sentit Per què? nous coneixements sobre l'ésser humà; noves condicions de vida; cadascú ha de trobar el seu lloc; no es pot evitar l'intercanvi.</p>

Unes primeres pautes d'anàlisi dels relats es van definir a continuació per permetre la codificació dels testimoniatges i l'apropiació del contingut dels relats per part dels membres del grup d'estudi. Aquest primer treball tenia com a finalitat principal distanciar-se dels relats. Permetia també contrastar les diferents sensibilitats presents en el grup amb un tractament multireferencial del contingut. Finalment, aquestes pautes van permetre identificar i acordar els indicadors d'anàlisi pertinents.

Fitxa descriptiva dels relats d'experiències

Codi del relat (lletra i número)

Tipus de situacions descrites:

- posada en relació
- acollida
- acte públic
- reunions d'organització
- trobada cordial
- intercanvis sobre els intercanvis
- trobada entre participants
- intercanvi dual: un que ofereix i un que demana
- intercanvis col·lectius: els membres del col·lectiu ofereixen i demanen alternativament
- tallers col·lectius: un s'ofereix, uns quants demanen
- vida personal

Tema central del relat

Paraules clau utilitzades, breu resum

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes continguts	Nivell de mestria i d'exigència	Posició en l'intercanvi
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Coneixements experiencials ☐ Coneixements formals teòrics ☐ Coneixements d'accions o <i>savoir-faire</i> 	Existencial Sensorial Ciutadania Pastisseria Botànica Sociologia Etc....	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Curiositat descobriment ☐ Domini operatiu principiant ☐ Domini operatiu mitjà ☐ Domini operatiu expert 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ofertant ☐ Receptor ☐ Mediator ☐ Portador ☐ Constructor conscienciador individual ☐ Constructor conscienciador col·lectiu

Redacció

La redacció de l'informe d'estudi la va fer el ponent universitari a partir de l'esquema de redacció detallat, acordat col·lectivament en el grup d'estudi.

El text final es va difondre en el conjunt del grup perquè les reaccions i els comentaris de cadascú es poguessin intercanviar i integrar durant una última sessió de treball l'octubre de 1999.

2/ LA FORMACIÓ RECÍPROCA I ELS SEUS EFECTES EN LA LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ

El concepte de reciprocitat és al centre de la pràctica de les XIC i ha estat objecte de nombrosos escrits. En repassarem breument les principals característiques abans de considerar-ne la incidència en la creació de vincles socials i en la lluita contra l'exclusió. Finalment, presentarem la manera com el plantejament de reciprocitat és viscut pels participants de les xarxes d'intercanvi de coneixements.

L'intercanvi de coneixements al centre del plantejament de les XIC

*La reciprocitat és com un leitmotiv, una mena de contrasenya, la marca de reconeixement, i fins i tot la raó de ser de les xarxes.
Nadine Bouvier (Col·loqui Évry, 1989, pàg. 111)*

La teoria en la qual es fonamenten les xarxes no deixa de ser ben senzilla. Claire Héber-Suffrin la resumeix en quatre propostes teòriques que també són principis d'acció (Col·loqui Évry 1989/7):

*Tothom sap alguna cosa (però no pas tot !),
qualsevol coneixement es pot transmetre, tothom pot aprendre a transmetre (i no estem dient: "tothom ho pot transmetre tot"; estem dient que el "saber transmetre" es construeix amb assajos, errors, templeigs i en xarxes),*

*transmetre el seu saber és gratificant i facilita relacions d'igualtat,
transmetre el seu saber permet d'integrar-se o tornar-se a integrar en una dinàmica de formació (Col·loqui Évry 1989/7-10).*

La reciprocitat: aspectes pedagògics i socials

El terme de reciprocitat designa una acció de diversos individus els uns sobre els altres exercida i rebuda per cada un d'ells i que implica un intercanvi de sentiments, obligacions, serveis o béns equiparables entre dues persones o dos grups (Col·loqui d'Évry 1989-112).

*Analitxant aquesta "reciprocitat", Claire Héber-Suffrin mostra per què és essencial:
És perquè la reciprocitat només pot existir entre individus conscients del seu lloc i el seu paper en el conjunt,*

és perquè quan es postula l'equivalència dels coneixements que són objectes d'intercanvi s'afirma al mateix temps l'equivalència dels homes i la seva igualtat,

és perquè l'intercanvi és com una imatge de la societat ideal, d'aquest tresor comú on cadascú posaria tot el que té i vindria a agafar tot el que vol...

Finalment, és perquè la reciprocitat afavoreix l'accés de tothom als coneixements (Col·loqui d'Évry 1989/111).

La reciprocitat implica quatre actes que ens cal identificar: el do, el do rebut, el contra-do, el contra-do rebut (Héber-Suffrin, 1992, cap. 4). En aquesta concepció, la reciprocitat pedagògica que es practica a les xarxes només és efectiva si cada participant té consciència d'aquests quatre actes. Perquè la reciprocitat sigui efectiva cal, per tant, que es compleixin unes quantes condicions.

La primera és considerar que tots els coneixements intercanviats són iguals. No hi pot haver reciprocitat si els participants consideren que els coneixements són desiguals en l'intercanvi. A les XIC, cal –i és suficient– que cadascú sigui alhora ofertant i demandant de coneixements perquè la paritat dels intercanvis es realitzi. Les xarxes constitueixen, així doncs, una col·lectivitat en la qual cap coneixement és menystingut. No hi ha jerarquia entre coneixements corrents, coneixements teòrics o *savoir-faire*.

Això no vol dir que tots els coneixements tinguin el mateix abast social. Simplement vol dir que qualsevol coneixement té una utilitat i un sentit en el seu context. El que fonamenta la paritat és el fet que cadascú està capacitat per rebre o oferir a algú més un coneixement valorat.

És cert que, des de determinades perspectives, l'ensenyament del francès parlat, llegit o escrit té un abast social (a nivell de possibles accions, de possibles integracions, de possibles reconeixements, d'ocupació laboral) més gran que "saber fer el cuscús". Es pot dir, per tant, que en alguns aspectes és cert que aquests dos coneixements no són equivalents. Però ens toca a nosaltres definir el que volem viure, el nostre projecte, donar-li aquest sentit i, en el nostre projecte, considerem que tots els coneixements tindran valors equivalents; que tots els portadors de coneixements seran considerats iguals, amb el mateix rang i el mateix valor. Ara aprofundim una mica més: des de quin punt de vista es pot donar el mateix valor a diversos coneixements, com ara "parlar, llegir, escriure el francès" i "fer el cuscús" i com manifestar de manera permanent aquesta tria, aquesta decisió de cara a un canvi de societat? (...) Parlar del meu coneixement és parlar de mi, és dir alguna cosa de mi, de la meua història, de la meua família, de la meua cultura, de la meua experiència personal. (...) Des d'aquest punt de vista, si qualsevol ésser humà és l'igual de qualsevol altre, com es podria dir que els coneixements són jerarquizats, jerarquizables? (...) Per a la Fatima, saber fer el cuscús representa, de manera ben evident, una cultura, unes relacions socials, familiars, unes relacions amb l'espiritualitat, unes maneres de ser. Per a l'Arlette, hi ha una cultura de l'escriu en la qual ha estat immersa i de la qual parla. Saber llegir també representa i transmet una cultura, unes maneres de comprendre, de conèixer el món, de comunicar. (...) El valor de l'objecte intercanviat està relacionat amb el desig que transmet, tant el de l'ofertant com el del demandant, que a més a més el modifiquen. (...) Aquests desigs el valoren com un coneixement "important", "interessant", però també l'enriqueixen amb un sentit de la relació i una valoració mútua (...). El que dona el mateix valor als objectes intercanviats és el treball pedagògic elaborat al voltant de l'intercanvi, la presa de consciència en la construcció de l'acte d'intercanvi, d'ensenyament, d'aprenentatge. És el treball de reflexió sobre "com aprendre". Ja no ens situem només en el desig sinó en la conscienciació (Héber-Suffrin 1992/90-94).

Per tant, no és la jerarquia social dels valors atribuïts als coneixements la que crea la paritat dels intercanvis a les xarxes. De fet, no són els coneixements, considerats com uns béns, els que defineixen la reciprocitat, sinó la relació amb els coneixements. No es tracta de "reciprocitat dels coneixements", sinó de "reciprocitat en l'intercanvi de coneixements".

Una altra condició necessària és que els actors puguin actuar sobre el sistema que organitza els seus aprenentatges. Així doncs, els participants estan convidats a reunions "d'intercanvi sobre els intercanvis". També se'ls convida a fer de mediadors o a participar a l'animació de la xarxa.

Construir els seus coneixements i conscienciar-se dels seus aprenentatges gràcies a la reciprocitat

La reciprocitat no és només una regla ètica, social i política, sinó també, i sobretot, una eina pedagògica. En situar cadascú com a ofertant i demandant de coneixements, les XIC desenvolupen una doble actitud positiva: la de la curiositat de l'aprenent i la de la competència de qui ensenya. Aquesta doble valoració identitària reforça i dinamitza la motivació i les capacitats d'aprendre. És més, l'alternança de les situacions d'ofertant i demandant de coneixements desenvolupa en els participants conscienciacions notables respecte als processos d'aprenentatge i ensenyament. Altrament dit, la reciprocitat desenvolupa conscienciacions metacognitives.

En transmetre el meu saber, me l'apropio, el construeixo, l'organitzo, el racionalitzo, el reactivo, el rellego: "qui és ensenyat ha d'ensenyar" (Bachelard, La formació de l'esperit científic).

En la relació amb un coneixement, aprendre i ensenyar posen en joc gestos mentals diferents i necessaris per a l'apropiació d'aquest coneixement –ensenyar-lo és reconstituir-lo en mi mateix gràcies a la interacció social (...). Cadascú té l'experiència d'haver dominat millor, ampliat, qüestionat aquests coneixements ensenyant-los. El que sempre ens sobta són les poques conseqüències que es trouen d'aquestes experiències en les pràctiques de formació (...). Sabem constatar la construcció complexa dels coneixements; sabem que les dimensions pedagògiques, sociològiques, culturals, històriques, psicològiques... són essencials per a aquesta construcció; i tanmateix no sabem sempre deduir d'aquests coneixements unes organitzacions complexes de l'aprenentatge. Com sistematitzar, sistematitzar aquests processos? (Héber-Suffrin 1992, pàg. 105-108).

La reciprocitat en xarxes obertes crea vincles socials contra l'exclusió

Daniel Hazard, MRERS France

Per comprendre la noció de reciprocitat en xarxes obertes, és necessari recordar una de les formes d'arrencada de les xarxes d'intercanvi de coneixements. Durant aquesta primera experiència, explicada per Claire Héber-Suffrin, una desena de persones es van reunir i van expressar cada una una oferta i una demanda de coneixements. Sortosament, podríem dir a posteriori, aquestes ofertes i demandes de coneixements no es complementen les unes amb les altres.

Persona	Oferta de coneixements	Demanda de coneixements
A	Anglès principiants	Les plantes medicinals
B	Cuina vegetariana	Història del Llemosí
C	Fer un currículum	La carrera d'orientació
D	El liberalisme mundial	Iniciació a l'astronomia
E	Els festivals gratuïts a Poitou-Charentes	El treball manual de la fusta

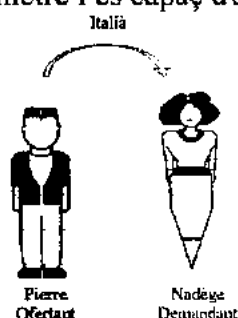
És perquè les ofertes i les demandes no coincidien que cadascú va haver de buscar un ofertant per a les altres demandes en els camps següents: història del Llemosí, carrera d'orientació, iniciació a l'astronomia, treball manual de la fusta.

Per tant, des de l'inici, els intercanvis de coneixements van implicar posar en pràctica conceptes oberts: el de reciprocitat i el de xarxa.

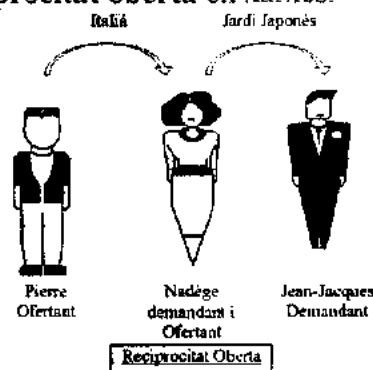
Vincles socials mediatitzats per l'aprenentatge i el seus efectes en la lluita contra l'exclusió

Aquesta primera expressió de la reciprocitat és la que procedeix de dos postulats :

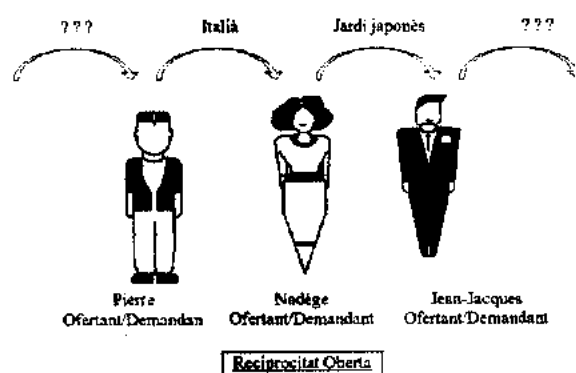
- ❖ Cadascú és portador de coneixements i d'expectatives de coneixements,
- ❖ cadascú pot aprendre a transmetre i és capaç d'aprendre.

Nadège, que també és portadora de coneixements, ofereix la confecció de jardins japonesos, cosa que no desitja aprendre. D'una banda, en nom de la tria lliure, no estic obligat a acceptar (tret de si vull complaure l'altra per mera condescendència). També en nom del fet que cadascú és portador de coneixements, Nadège no pot deixar d'oferir el seu saber. Per funcionar, el sistema només es pot definir com una **reciprocitat oberta** en xarxes.

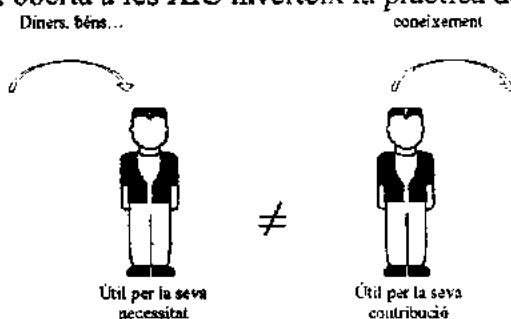
La doble posició de Nadège, alhora ofertant i demandant, duu a qüestionar-se sobre el primer ofertant. Per trobar-se en una situació d'igualtat a la xarxa, cada persona s'ha de trobar en situació tant d'ofertant com de demandant de coneixements. No es tracta de dos actes que es compensen sinó d'un sol acte amb dos components.

Aquesta mena d'organització de la circulació dels coneixements té un origen fortuït, però també un desenvolupament conscient i ètic. Indueix un tipus d'organització social en la vida de les xarxes d'intercanvi de coneixements. En aquest tipus d'organització, cadascú té per vocació ser un centre relatiu en la circulació dels coneixements i en l'organització del sistema. D'aquesta manera, cadascú té interès en l'èxit de l'altre. Aquesta pràctica de la reciprocitat oberta té grans incidències en les pràctiques de lluita contra l'exclusió a les XIC.

La reciprocitat oberta fonamenta el plantejament pedagògic de les XIC. És explícita, visible, anunciada, descrita i transmesa. També és elaborada i sempre renovada pels actors que construeixen les pràctiques d'intercanvi de coneixements.

La pràctica de la reciprocitat oberta a les XIC inverteïx la pràctica de l'assistència :

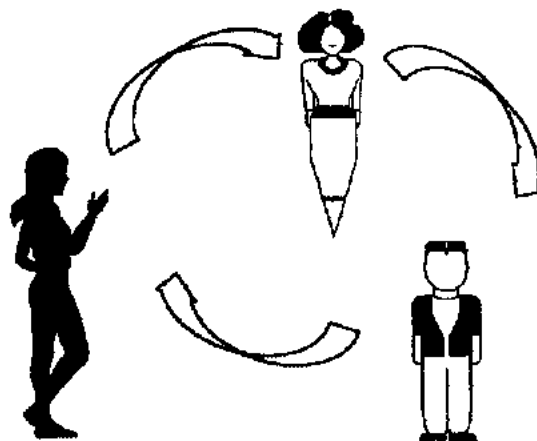

La reciprocitat oberta fa que aprendre i ensenyar siguin dos actes indissociables, mentre que la majoria de vegades es viuen com si fossin excloents. En fer que l'acte d'aprendre i el d'ensenyar tornin a ser indissociables, les XIC lluiten contra l'exclusió negant-la des de l'arrel: la de la falta de reconeixement. En efecte, l'absència de reconeixement és la font de totes les exclusions com ho ha demostrat el programa experimental "Quart Monde Université" (Groupe de Recherche Quart Monde Université, 1999). L'exigència de la reciprocitat oberta porta cadascú a veure's i a veure l'altre com: únic, indispensable i interdependent. Finalment, aquesta interdependència entre l'oferta i la demanda en la mateixa persona facilita un distanciament amb els sistemes d'oposició que se'ns proposen: integrat i integrador, assistit i assistent, ensenyat i ensenyant, *en dificultat* i *en facilitat*. Aquesta reciprocitat oberta suggereix una ruptura amb aquells sistemes de col·locació en què estem submergits. Perquè la classificació estàtica és sovint la resposta que es dona quan apareix un fenomen, evolutiu per essència i que mai s'acaba d'explicar, com ara les exclusions o la marginalitat.

Aquesta expressió de la reciprocitat oberta crea un mode particular de circulació dels coneixements. Determina un lligam específic entre les persones fet de centralitats i interdependències.

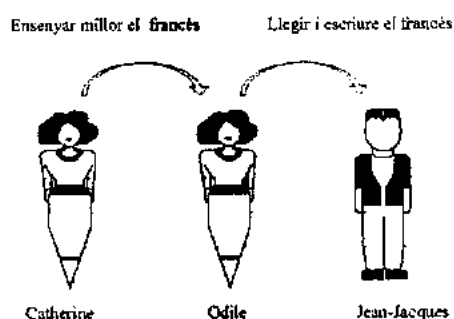
La presa de consciència interioritzada de la reciprocitat

La pràctica dels intercanvis de coneixements suposa moments de reflexió que són també mitjans per interrogar-se sobre el sentit i els diferents aspectes dels intercanvis de coneixements. Llavors l'ofertant i el demandant són reunits per un mediador. Cadascú, a la xarxa, és convidat a assumir un triple paper: *ofertant, demandant i mediador*.

Aquests moments, que són temps d'anàlisi de pràctiques, són principalment: la posada en relació, els temps d'intercanvi i d'ajustament entre ofertants i demandants, l'avaluació i els intercanvis sobre els intercanvis. Aquests temps de reflexió permeten a l'ofertant precisar la seva oferta, delimitar-la, copsar-ne més bé els continguts. Així pren consciència del seu coneixement. Es tracta d'un coneixement metacognitiu. Aquesta presa de consciència del seu coneixement es fa, a més a més, en presència d'un tercer durant les posades en relació i els temps d'intercanvi. En aquests intercanvis, el demandant veu com l'ofertant reconstrueix el seu coneixement, el designa, l'anomena. Així és més fàcil per als demandants interrogar el coneixement. El coneixement deixa de ser considerat com una norma que s'imposa i apareix com una construcció que cal interrogar. Aquests moments d'intercanvi construeixen una situació comuna de recerca de coneixements en la qual cadascú té interès en l'èxit de l'altre. Al demandant l'interessa que l'ofertant pugui presentar el seu coneixement i les modalitats de transmissió. A l'ofertant l'interessa que el demandant pugui precisar el que desitja aprendre i el context en el qual aquest coneixement adquireix sentit.

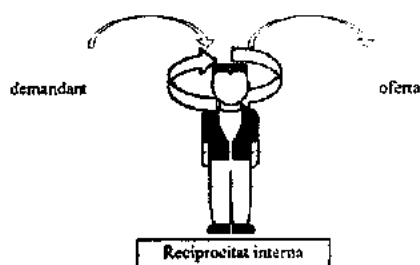
En aquest sentit, l'exemple d'Odile que ofereix "llegir i escriure el francès" a Jean-Jacques és significatiu. Odile i Jean-Jacques fan intercanvi des de fa un temps. Aquest intercanvi és objecte d'avaluacions regulars. Durant una d'aquestes avaluacions, Odile diu que ha utilitzat totes les seves eines i que malgrat l'interès de les dues persones per aquest intercanvi, cal que la substituïssin. Enfront d'aquesta demanda, la mediadora que anima l'avaluació proposa a Odile que ella mateixa es faci demandant d'"ensenyar millor el francès" sense deixar de ser ofertant respecte a Jean-Jacques.

És el plantejament de la posada en relació i de l'avaluació el que ha permès imaginar una solució diferent de la que hauria suposat una doble exclusió: l'exclusió d'Odile i de Catherine com a ofertant. Des del punt de vista de l'enriquiment col·lectiu, la solució proposada és especialment positiva. Odile no ha estat exclosa, sinó que s'enriqueix amb coneixements i assegura un punt de reciprocitat afegit. Catherine ha pogut oferir un coneixement corresponent al seu desig. Jean-Jacques afirma sentir-se valorat pel fet que la seva mestra s'hagi de perfeccionar per continuar l'intercanvi.

La pràctica de la reciprocitat a les xarxes té el mèrit de revelar, descobrir el que tothom qui ensenya sap molt bé. La relació amb els coneixements no és exclusivament cosa del demandant. L'ofertant també adquireix saber en transmetre'l. En aquest sentit, és prou freqüent veure els ofertants modificar l'enunciat de la seva oferta després d'uns quants intercanvis, cosa que demostra que aquesta pràctica de l'intercanvi permet apropiarse el coneixement amb més precisió i fer-se un mateix demandant si convé. És un doble enriquiment per a l'ofertant.

Aquesta dimensió interior de la formació recíproca fa que l'ofertant s'autoqüestioni, perquè li permet interrogar-se respecte al seu coneixement, la seva relació amb aquest coneixement i aquesta possible demanda.

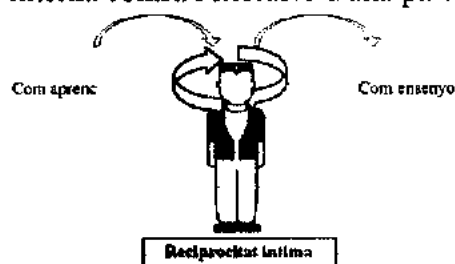

Es tracta d'una reciprocitat interna per a ús pedagògic. Perquè fomenta les preses de consciència. La reciprocitat afavoreix el procés d'autoformació, com veurem al capítol següent.

La dimensió identitària de la reciprocitat oberta

Durant la posada en relació, es prega al demandant que expressi quina seria la manera d'aprendre que més li agradaria. Amb aquest propòsit, es recorre al relat d'aprenentatges exitosos que recorda, sigui quin sigui el coneixement que n'era el suport. En descriure amb precisió la manera com li va agradar aprendre, el demandant suggereix un procés a l'ofertant. Aquest darrer l'adapta als coneixements en qüestió i proposa un mètode del qual, d'entrada, no se sentia necessàriament exponent. El consens previ a l'intercanvi és necessari i fins i tot indispensable per evitar la imposició, amb les millors intencions, dels esquemes clàssics: ensenyo tal com vaig aprendre, he d'aprendre tal com em volen ensenyar. En efecte, el lligam entre mètode personal d'aprenentatge

i mètode d'ensenyament es revela en els intercanvis de coneixements. La mediació permet posar de manifest la interdependència entre el que s'ha viscut fins ara com dos actes distintes: el d'aprendre i el d'ensenyar. Es tracta, de fet, de dos components d'un mateix acte: l'aprenentatge (en el sentit d'oferir i/o demanar). Les situacions de mediació i d'intercanvi permeten a l'ofertant entendre millor aquest mètode d'ensenyament, modificar-lo, enriquir-lo i diversificar-lo. Cadascú va prenent consciència de la identitat que hi ha entre els seus gestos mentals d'aprenentatge i els d'ensenyament. Si acceptem que els primers aprenentatges són les primeres fonts de reflexió, comprensió i deducció, llavors l'aprenentatge remet per força a una història individual. Els gestos d'aprenentatge componen una mena de "gesta" (en el sentit medieval) de la nostra pròpia vida. L'aprenentatge seria l'aplicació "dels gestos de la nostra gesta", de les eines de la nostra història. Els intercanvis de coneixements provoquen un qüestionament nou i original respecte als propis coneixements i faciliten, per tant, el descobriment d'un mateix i de la pròpia història. Practicats en xarxes obertes, aquests intercanvis poden permetre una reconciliació interna, uns retrobaments més serens, alegres i dinàmics, amb l'aprenentatge. Un cop més, aquesta dimensió interna de la reciprocitat té efectes importants sobre els processos d'autoformació. La pràctica dels intercanvis de coneixements en reciprocitat ajuda cadascú a situar-se en la seva pròpia història de comunicació interna contra l'exclusió d'una part d'ell mateix.

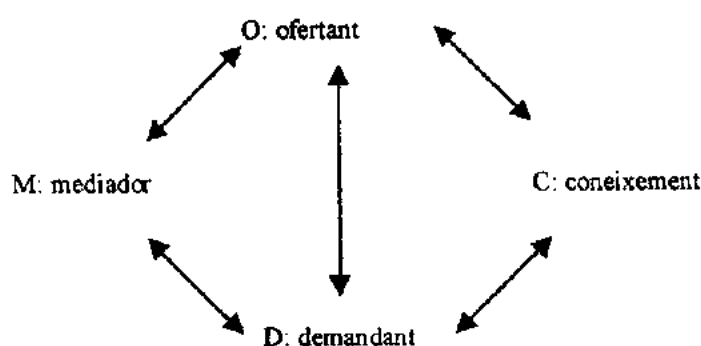

Aquesta dimensió— identitària de la reciprocitat afecta més les actituds que no pas els continguts. Es podria anomenar reciprocitat íntima per a ús identitari. Podem resumir les tres expressions de la reciprocitat oberta de la manera següent.

Tipus de reciprocitat	Valor	Estat
Reciprocitat íntima	IDENTITARI	SER Ser la seva història
Reciprocitat interna	PEDAGÒGIC	APRENDRE Fer millor el que fem
Reciprocitat externa	SOCIAL	COMUNICAR Viure amb altres

La reciprocitat oberta fa sorgir noves dimensions de la mediació pedagògica

Pot ser interessant confrontar aquesta triple entrada en la reciprocitat amb el mètode de posada en relació propi de les XIC.

El mediador (M) és aquell que suscita, provoca la trobada, i ofereix un marc de negociació. Garanteix que la responsabilitat de la posada en marxa de l'intercanvi entre ofertant i demandant els pertoca efectivament. Mediatitza la relació entre l'ofertant i el demandant.

L'ofertant (O) respon a una demanda d'aprenentatge. Mediatitza la relació entre el demandant i el coneixement.

El demandant (D), pel seu qüestionament, permet a l'ofertant proposar mètodes. El demandant sovint és el responsable de la construcció del mètode d'ensenyament. Mediatitza la relació entre l'ofertant i el coneixement. És el mediador dels mètodes.

Així veiem que la reciprocitat oberta permet entendre millor la funció de la mediació en l'aprenentatge. En les reflexions pedagògiques, el que es valora per damunt de tot és la mediació assegurada pel qui ensenya. Amb el plantejament recíproc, es descobreix que cada pol de l'intercanvi assegura la mediació dels altres pols.

A les XIC, aquests tres pols de mediació **D**entre les persones, entre el coneixement i l'aprenent, i entre els mètodes— no es poden ni excloure ni especialitzar.

És en la mesura que les XIC afavoreixen la triple participació de cada participant en els rols d'ofertant, demandant i relacionador que les xarxes participen de manera original en la lluita contra l'exclusió.

És aquest mode de circulació dels coneixements i l'organització que se'n deriva el que defineix millor la manera com les xarxes lluiten contra l'exclusió. **Es tracta d'una lluita contra l'exclusió dels coneixements i contra l'exclusió de les posicions respecte als coneixements.**

Reciprocitat i lluita contra l'exclusió en l'experiència dels participants

Els efectes de la reciprocitat en l'experiència dels participants són progressius, en funció de la importància de la pràctica de cadascú. Examinarem successivament l'experiència adquirida de la reciprocitat entre els animadors i entre els participants de les xarxes d'intercanvi de coneixements.

Els criteris de reciprocitat adquirits en l'experiència dels animadors de xarxes

Durant un seminari que aplegava una trentena d'animadors europeus de la xarxa AFREROLE, els vam proposar que definissin la formació recíproca a partir de la seva experiència personal anomenant els criteris concrets que els permetia identificar aquesta reciprocitat (vegeu capítol 1). Després d'un temps de reflexió i d'escriptura individual, els participants van intercanviar les seves experiències en petits grups per produir unes pautes d'anàlisi de la reciprocitat. La síntesi col·lectiva dels grups ofereix, així doncs, una visió de la manera com els membres de les xarxes s'apropien el mètode de formació recíproca en la pràctica. Les respostes s'examinen en funció dels diferents registres d'autoformació definits al capítol següent.

Els efectes de la formació recíproca en la relació amb coneixements formals, acadèmics i teòrics, és doble. Per a cada participant (efecte intern), el fet de ser alternativament ofertant i demandant de coneixements permet un descobriment dels processos d'aprenentatge comuns a les dues situacions. Aquesta alternança també permet modificar la seva pròpia relació amb els coneixements: els participants se senten més mòbils, ofereixen una actitud més oberta. A nivell col·lectiu (efecte extern), la formació recíproca desenvolupa un sentiment d'utilitat social i d'interdependència de cadascú. Els coneixements es converteixen en mediadors dels vincles socials (cadascú té una utilitat per a uns altres, i reciprocament). Finalment, la representació del coneixement es modifica i els coneixements es perceben com una creació col·lectiva. Aquest darrer efecte de la formació recíproca s'ha de relacionar amb els efectes de l'autoformació. Perquè la representació individualista que domina socialment i "veu" els coneixements com una producció individual reservada als "savis", als "experts" i a les persones "autoritzades", és un bloqueig per a la formació. Observarem que la representació del saber com a construcció col·lectiva s'acosta més a la realitat experimental que descriuen les ciències humanes que no a la representació social "bancària" i individualista.

	Criteri de formació recíproca
Registre dels coneixements formals acadèmics i teòrics	Reciprocitat interna Ser simultàniament ofertant i demandant, em transformo en un lloc de circulació del coneixement, aprenem en tots dos casos Reciprocitat externa complementarietat: sé, no sé, altres saben el que no sé i no saben el que jo sé; creació col·lectiva de coneixements i sobre el saber, treball d'equip: compartir, repartir les tasques; treball conjunt: interxarxes

En el camp dels coneixements pràctics d'acció i de metodologia, la formació recíproca té importants efectes en l'adaptació i la creativitat personal i col·lectiva. La formació recíproca afavoreix la conscienciació tant pel que fa als seus propis coneixements d'acció en matèria

d'aprenentatge com als dels altres. Els participants insisteixen en els seus progressos metodològics. La multiplicació de les experiències d'aprenentatge i la seva diversitat, associada a una reflexió activa sobre la pràctica, desenvolupa autèntics coneixements metodològics d'aprenentatge i de pedagogia.

	Criteri de formació recíproca
Registre dels coneixements pràctics, d'acció i metodològics...	<p>Reciprocitat interna transició i transmissió: aprenc ensenyant > reflexió > transmissió, reciprocitat: aprenent /aprenedor, adaptar-se a l'altre obliga a adaptar-se, a formular el seu coneixement per oferir-lo.</p> <p>Reciprocitat externa Creació col·lectiva en l'intercanvi; els participants fan un intercanvi sobre el passatge ofertant/demandant; negociació de les regles del joc; crear avaluació junts, intercanvis sobre els intercanvis; creació col·lectiva d'eines amb altres; anada i tornada, transformació recíproca amb facilitador: la mediació, la reunió d'equip, l'avaluació, el seguiment de l'intercanvi, l'escolta activa, les reunions dels membres.</p>

Finalment, l'experiència de la reciprocitat també té efectes en els coneixements existencials relatius als valors i el sentit que cadascú construeix en i mitjançant les seves experiències. La formació recíproca té efectes en la valoració personal, la construcció identitària i la valoració de les actituds d'obertura i intercanvi. A la xarxa, els participants experimenten que el desenvolupament personal i el col·lectiu poden alimentar-se l'un a l'altre. Aquesta experiència desemboca en valors cooperatius que els participants intenten aplicar als altres àmbits de la vida quotidiana: familiar, professional, social, polític, associatiu...

	Criteri de formació recíproca
Registre dels coneixements existencials relatius al sentit i els valors	<p>Produir la seva forma personal Descobriments de si mateix: escoltant els altres; construcció de la persona en i per ella mateixa, en i pels altres; autoqüestionament: acceptar la crítica, ritme: respecte dels meus propis ritmes i els dels altres; canvi de rols a les xarxes, reciprocitat interna quan la persona ofereix i demana.</p> <p>Produir sentit Igualtat, paritat dels valors; conscienciació del valor del seu coneixement en la relació amb altres; concepte de plaer.</p>

El mètode de reciprocitat aplicat a les xarxes té, per tant, efectes en l'autoformació i la creació de vincles socials que no es limiten a l'experiència de les xarxes. En desenvolupar coneixements, *savoir-faire* i coneixements existencials, la reciprocitat també té efectes sobre totes els àmbits d'experiència dels participants. Els efectes de les pràctiques de xarxes sobre l'autoformació o la lluita contra l'exclusió són, així doncs, difícils de mesurar perquè les xarxes fomenten una dinàmica de ferment social.

L'experiència de la reciprocitat entre els participants de les XIC

De quina manera els nous participants de les xarxes descobreixen la reciprocitat? Com fan l'aprenentatge dels mètodes de formació recíproca i quins són els efectes d'aquest aprenentatge? Explorarem aquestes preguntes a través del relat d'experiència recopilats per a l'estudi durant tallers d'escriptures (vegeu capítol 1).

El que és impactant en els relats d'experiències, que sovint expliquen els primers temps del descobriment de les xarxes, és el fet que de bon començament evoquen els diferents aspectes de la formació recíproca teoritzats pels fundadors i els animadors de les xarxes. Dit d'una altra manera, una simple participació en els intercanvis de coneixements constitueix una experiència

on s'entremesclen els diferents aspectes metodològics de la formació recíproca. És a dir, la teoria de les xarxes apareix en la pràctica dels participants. Això no significa que la teoria s'adquireixi de manera immediata, sinó, més aviat, que l'experiència viscuda pels participants conté implícitament aquesta teoria practicada. Diversos participants també evoquen la manera com van enllaçar la seva experiència amb les implicacions teòriques i metodològiques del mètode en assistir, després, a cursets o reunions de reflexió organitzades per les XIC.

Do i contra-do

Un dels primers descobriments expressats pels participants és l'experiència del do i el contra-do (Héber-Suffrin, 1992).

Estava molt contenta de poder oferir alguna cosa. A mi, ja m'havien donat. No és que em sentís "deutora", però vaja, no volia que les coses sempre anessin en la mateixa direcció... (T15)

DONAR, ESTÀ BÉ. INTERCANVIAR, TAMPOC ESTÀ MALAMENT. (T12)

Experimentada a la xarxa, la presa de consciència del do i contra-do es converteix en una competència que es trasllada als altres espais de vida dels participants.

Abir, al metro, estació Belleville, a les onze de la nit, baixo l'escaleta que duu a l'andana en direcció a Mairie des Villes. Només arribar, què veig? Què sento? Un noi d'uns 19 anys. Porta una samarreta blanca immaculada, uns texans blau marí impecables i unes botes marró llampants. Té els cabells tallats mig de punta, un somriure li il·lumina la cara, és feliç. Darrere seu, té l'estoig del saxòfon que descansa en un seient, amb la xupa de cuir a dintre. I ell, amb l'instrument als llavis, toca, els ulls li brillen, és feliç. Toca de tot: jazz, gospel, ???, rock etc. Enfront, a l'altra andana, un altre jove s'aixeca del seient on dormisquejava, es posa dret, escolta el músic i, tot d'una, li crida amablement: "En tal lloc, en tal peça, t'has equivocat, no fa Si, Si, La, Si sinó Si, La, Si, Si". Lluny de molestar-se, el músic l'interpel·la: "Ho pots fer millor, vine aquí i m'ho ensenyes!" Llavors, amb un somriure resplendent als llavis, l'interpel·lador bota com un cervol, canvia d'andana, va cap al jove, agafa el saxo i toca, toca la peça tot assenyalant amb un gest de la punta dels dits el fragment rectificat. Aquesta anècdota s'acaba amb una bona estrota de mans, i quan els veig abandonar l'andana braç contra braç, intueixo que aquesta trobada continuarà en un bar, amb una birra, amb música, molta música a la boca. (P26 bis)

Convivència i context

Una altra característica important de l'experiència de les xarxes és la bona convivència en els intercanvis i la cura amb què es tracta el context de les persones en presència.

A més del que he après a nivell de maquillatge, l'intercanvi en si ha anat molt bé. Hi havia bones vibracions amb la Françoise. A més a més, com que té fills, vaig poder portar el meu fill, i això era molt pràctic. Balanç positiu en tots els punts. (T13)

Amb motiu d'una reunió xarxa, em van dir que algú volia aprendre a elaborar un pastís d'aniversari per a una nena d'una amiga seva, un d'autèntic, com els del pastisser. Ens vam posar d'acord amb la Stella, i la Isabelle d'Eaubonne va fer la mediació per saber on tindria lloc aquest intercanvi.

Eren molt simpàtiques. Vam decidir que seria millor fer-ho a casa meua, perquè hi tenia tot el material a l'abast, i vam quedar que la Stella portaria tots els ingredients de la llista. Vindria amb la Ranijani per escriure en francès i amb la Monique per a les fotos. (P10)

L'afany de contextualitzar els aprenentatges es tradueix pel mètode de la "posada en relació". Els participants entenen perfectament la importància de la mediació i la negociació de l'intercanvi.

Mediació i posada en relació

Perquè té en compte les diferents maneres d'aprendre i ensenyar, la mediació permet als ofertants i demandants explicitar i fer evolucionar els seus plantejaments. Permet als participants explicitar i consensuar les condicions dels seus intercanvis de coneixements. La posada en relació (o mediació) és, per tant, una condició necessària de la reciprocitat.

Vaig demanar informàtica perquè no en sabia gens. Llavors, quan la Sabine em va proposar el processament de textos, em va semblar una bona idea per preparar les meves cartes de motivació, el meu correu administratiu (corregir les errades, verificar l'ortografia).

La mediació, de fet, és com un intercanvi, de bon rotllo... gens formal. Vam fixar un nombre de sessions. És tranquil·litzador: podia ser que no funcionés. L'intercanvi va tenir lloc a casa meua perquè la Sabine podia venir. M'anava bé perquè no era fàcil que em cuidessin els fills. No tinc la família al costat de casa. (T14)

Descobrir la regla de reciprocitat com a ofertant i demandant

La regla de reciprocitat de les xarxes no és una postura habitual. En els relats d'experiència, els participants evocuen sovint els inicis i la seva sorpresa de veure's en posició de demandant i ofertant de coneixements.

La meua primera trobada amb la Xarxa va tenir lloc durant el Carrefour des Associations, el 1997... Tot i el meu desig de participar-hi, no m'hi vaig involucrar de seguida. Després em va sol·licitar un membre de l'associació i vaig assistir a la reunió mensual per respondre a la seva demanda. L'ambient em va seduir i em van venir ganes de participar als intercanvis. El problema és que un no té mai consciència de les seves competències. Què puc proposar jo com a coneixement? És clar, sé fer una pila de coses, però quina cosa en especial? Finalment, la meua oferta va recaure en l'anglès, que algú més oferiria en aquest període. (P1)

No tinc massa coses per dir perquè tot just acabo d'arribar a la xarxa, em sap greu no tenir més temps perquè tot vagi més de pressa en l'intercanvi. Hi ha tants intercanvis proposats que és difícil triar. M'agradaria donar alguna cosa. No tinc gaires idees, però ja sortiran. (T10)

Experimentar l'alternança dels rols

L'alternança dels rols d'ofertant i demandant de coneixement es posa en pràctica tant en les situacions duals com als tallers col·lectius.

Un vespre de taller de cançons.

El taller de cançó francesa és un cas particular en la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements. Perquè el taller no està animat per una sola persona, es fan torns, ara és l'un, ara és l'altre. D'altra banda, no és l'únic taller que funciona així. El que sap una cançó que els altres no coneixen dona el to, la canta als altres, i després el grup la repeteix. Un acordionista acompanya els cantants; de vegades, de fet bastant sovint, és ell qui toca la melodia; té "molta marxa" amb els seus 89 anys, sempre al peu del canó. (P29)

El fet que us posin en situació d'ensenyar a causa de l'exigència de reciprocitat fomenta la presa de consciència dels coneixements propis i la formalització dels *savoir-faire* que encara no es viuen com a coneixements formals. El fet que us posin en situació de transmetre els vostres coneixements provoca una reapropiació d'aquests coneixements, i també un descentrament per poder transmetre'ls en funció de la demanda de l'altre. Finalment, també permet desenvolupar coneixements pedagògics, prendre consciència i desenvolupar modalitats de transmissió dels coneixements.

Déu meu, ara em trobo embolicada en un intercanvi informàtic, jo Sabine, que no en sé gaire d'aquests bitxos! I a més, m'ho demanen a mi!!! És clar, havia apuntat al full d'intercanvis que potser podia donar alguna classe

d'informàtica perquè coneixia el processament de textos... Però d'aquí a ensenyar el que sabia... només hi havia un abisme... que havia de saltar! Apa, som-hi! "Hola, em dic Françoise i voldria que m'expliquessis com funciona —... Hmm, sí, és clar... (sospir d'angoixa)!" Una mica incòmoda la petita Sabine! Partint del principi que tothom sap alguna cosa i que ho pot transmetre de qualsevol forma, em vaig llançar... Primer, vaig haver de domar la bèstia (la màquina, no pas l'alumnat!) i organitzar el meu saber... per transmetre'l, perquè la configuració dels nostres dos programes era diferent. Aquesta experiència va ser molt enriquidora. A part de demostrar-me que era capaç de fer-ho, que m'agradava la pedagogia relacionada amb l'aprenentatge, em va aportar, sobretot, molt més del que creia... donar. DONAR, ESTÀ BÉ. INTERCANVIAR, TAMPOC ESTÀ MALAMENT. (T12)

En aquest testimoniatge veiem perfectament com el demandant influeix en l'intercanvi. També veiem com els principis de la xarxa estan integrats en la pràctica: "tothom sap alguna cosa... em vaig llançar...". És l'experimentació que possibiliten i provoquen les xarxes la que permet viure situacions prou protegides perquè un s'atreveixi i prou arriscades perquè un se senti orgullós del seu èxit.

Els testimoniats també evoquen la manera com el paper d'ofertant desenvolupa preses de consciència respecte als coneixements i permet apropiarse'ls tot construint-los.

El que em va impressionar molt va ser el fet de qüestionar el que vol dir donar un coneixement. Em vaig preguntar quant de temps necessitariem per fer-ho. Llavors, vaig fer un pastís per a la meua família repassant la recepta, perquè l'havia d'escriure. No era gens evident. Em vaig adonar que necessitava quatre hores per l'elaboració completa d'aquest pastís. Vaig haver de descompondre totes les accions per elaborar-lo d'una tirada. Plantejava problemes que no m'havia trobat mai. Volia que ella l'elaborés pel seu compte perquè, per a mi, sé que el més important és poder dir que l'he fet jo. Trobar la tècnica em va ocupar una bona estona, i després, al moment de la transmissió, tot va ser fàcil i simpàtic. Només aprens si ho fas tu. (P10)

Intercanvi recíproc i coformació

L'intercanvi de coneixement no és únicament una alternança dels rols. El fet que l'aprenentatge sempre estigui contextualitzat per a cada participant també desenvolupa un sistema de coformació en el qual cadascú aprèn i transmet alhora.

Després va arribar el moment que un "mediador" em va posar en relació amb una persona que demanava mecanografia. Vaig anar a casa seva. I llavors va passar una cosa increïble: vaig arribar a casa seva amb un parell de guants de goma. Quina relació amb la mecanografia? Em vaig posar a escriure les lletres del teclat als dits corresponents (dels guants) i a inventar un sistema d'aprenentatge de la col·locació dels dits al teclat només movent els dits a la butxaca! Inventava, creava, feia un treball personal, accedia a un funcionament propi de la meua intel·ligència, em vaig adonar que havia trobat el que buscava: però em semblava tan estrany que la meua autoformació hagués de passar per la presència de l'altre, i que això funcionés, i que jo en aquest marc, en aquest lloc agradable i col·lectiu, també m'hagués posat a funcionar pel meu compte, a fer un treball personal, i que els altres poguessin fins i tot aprofitar el fruit del meu treball personal, i que aquí fèssim intercanvi. Perquè havia trobat una canalització mínima, per deixar de sentir-me exclòsa de la meua pròpia intel·ligència, del meu cap, de les meues mans i els meus peus, els vespres, els caps de setmana. Deixar de ser exclòsa de l'altre, que funcionava al seu millor nivell. L'altre que treballava, pensava, que ja no pertanyia a l'àmbit privat, prohibit. (P. 31)

Aquesta coformació està relacionada amb el fet que els coneixements de cadascú es veuen reconeguts. L'ofertant i el demandant poden, per tant, situar-se en uns nivells diferents.

La xarxa em va trucar per demanar-me si podia fer-me càrrec d'una ajuda en francès. (...) Vaig acceptar ajudar a redactar una memòria. És fàcil —vaig pensar! (...) Aquí és quan comença la màgia d'aquest intercanvi "memòria", només hi havia una pàgina... Però al darrere, hi havia apunts universitaris difícils

d'entendre. Hi havia problemes de llengua a tots els nivells, i vam estudiar plegades, per exemple, "el desenvolupament semàntic del nen jove" o "l'odissea adolescent"... En relació amb aquestes classes o més aviat a causa de la seva activitat artística, la meua jove amiga treballa sobre la imatge i, per damunt de tot, sobre les que crea. Així, vam muntar un qüestionari relatiu a 8 fotos de les seves escultures. I vaig ser la primera que vaig contestar el qüestionari. D'aquesta manera, quan treballem, quan "penquem" amb els textos, quina de les dues dóna més a l'altra? Sembla ser que l'ajudo a entendre millor la "jerga" i les idees subjacents. Però, i tot el que rebo a través d'ella! Aquests textos em permeten entendre millor la meua família i, potser ajudar-la. L'actitud humil i oberta de la noia em meravella perquè ella és molt més culta que jo. (P. 11)

Descobriment i aprenentatge de l'organització, la reciprocitat i la mediació

Hem vist que una de les condicions de la reciprocitat és la possibilitat oferta als actors d'actuar sobre el mateix sistema dels intercanvis. Diversos participants evocuen la manera com se'ls va convidar a actuar sobre l'organització de la xarxa de bon començament.

Estimat amic;

T'explico el naixement de la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements de Pantin. Juntament amb la secretària, la Tatiana va enviar convocatoris a les persones de l'associació, als participants de les primeres pràctiques, a tres persones de la xarxa de Belleville i també a les persones noves. La primera recepció va tenir lloc al local del STAJ, al número 148-152 de l'avinguda Jean-Jaurès, 93500 Pantin, que estava a la planta baixa del primer edifici a mà esquerra, i a uns 100 metres de l'avinguda. Va ser el dissabte 26 de febrer del 1994 a les 10 h. Hi havia la Tatiana, que dirigia la reunió, la Marvella, que prenia apunts, el Joël, l'Irma, la Rosa i jo, que llavors érem becaris, la Limonia, la Marjolite, la Bora, els tres xarxers de Belleville, la Sylvie i, és clar, jo mateix. Després de fer un torn de taula, la reunió va començar amb explicacions per part dels xarxers parisencs sobre el funcionament de les xarxes d'intercanvi de coneixements tot prenent-nos un cafè o un suc i fent preguntes per aclarir-nos. Algú es va decidir a apuntar en un full un quadre d'ofertes i demandes. Després de dir les ofertes i demandes, ens vam posar en relació amb la demanda o l'oferta interessada. Des d'aquell dia, vaig anar a casa de la Sylvie cada dimecres de les 18 a les 19 h per fer "expressió francesa" i la Tatiana es va reunir amb nosaltres per a una oferta d'espanyol de les 14 a les 20 h fins a finals de juny. Després d'aquella reunió, n'hi va haver més. Estàvem encantats amb aquest primer contacte amb les xarxes d'intercanvi de coneixements. Amb els quatre apunts que vaig prendre, vaig fer un informe i la Tatiana el va completar. I també el quadre d'ofertes i demandes. (P16)

Aquesta participació en l'organització del sistema també permet desenvolupar coneixements pedagògics organitzatius i una competència en l'enginyeria pedagògica.

Per contestar la pregunta "quines diferències hi ha entre l'aprenentatge tradicional i l'aprenentatge a dintre de les xarxes d'intercanvi?" aquests són els arguments retinguts, que mostren un esquema d'aprenentatge molt diferent entre els dos sistemes:

D'una banda, segons el mètode tradicional, estem en presència d'actors molt específics: un mestre i diversos alumnes. Aquí es planteja la qüestió de l'edat (diferències entre generacions?), dels comportaments (disponibilitat més o menys gran directament lligada amb el nombre d'alumnes, el mètode pedagògic / necessitat de respectar un programa escolar definit), les voluntats de les dues parts (mitjà de vida dels ensenyants / escolaritat obligatòria per als alumnes.) ...

D'altra banda, l'enriquiment que aporten les xarxes d'intercanvi és una manifestació de solidaritat: estem en presència d'actors anomenats voluntaris, o sigui de persones conscients de les seves riqueses i necessitats i que tenen un punt en comú: tenen necessitats motivades i posen el seu temps al servei dels altres. A més, la gratuïtat del servei modifica profundament les relacions entre els individus. Aquest "altruisme" i aquest "humanisme", tan escassos a la nostra societat, subratllen l'esperit propi de les xarxes d'intercanvi ja que cada individu es considera com un potencial de riqueses. Aquest reconeixement de l'altre passa per una valoració de l'individu a través dels

savoir-faire i no en funció de la posició social o professional. Ja no hi ha jerarquia entre els rols i cap rol no està definit una vegada per totes, ja que cadascú pot ser alternativament l'origen de l'intercanvi o, al revés, ser-ne el beneficiari. Aquesta alternança dels rols permet, així doncs, evitar els sentiments d'inferioritat o de superioritat que podrien bloquejar l'aprenentatge.

A nivell dels grups, són més o menys nombrosos en funció del tema escollit, però pel que fa a mi, m'estimo molt més els petits grups formats de 4-5 persones, per atendre millor les expectatives i respectar les disponibilitats de cadascú. Es pot dir, fins i tot, que de vegades hi ha intercanvis que posen 2 individus en presència, o sigui intercanvis molt personalitzats. D'altra banda, com que s'adapten a tots, siguin quins siguin l'edat dels participants, el seu nivell d'estudis o les seves professions, les xarxes d'intercanvi de coneixements també són un dels mitjans utilitzats per a la divulgació dels coneixements familiars i ancestrals. A més, l'ambient general es caracteritza per la simplicitat de les relacions humanes, que sovint es reflecteix en el tuteig i l'ús del nom de pila.

Per concloure, l'únic punt en comú entre aquests dos esquemes d'aprenentatge és que ofereixen a uns individus la possibilitat de progressar en l'àmbit del coneixement. Aquesta possibilitat necessita, cal dir-ho, un entorn favorable per prosperar i concretar-se. D'altra banda, com en totes les activitats humanes, aquests intercanvis poden evolucionar i dur a una autèntica amistat. (P. 14)

Efectes en la lluita contra l'exclusió

Els testimonis dels participants evoquen, en les seves experiències, diferents tipus d'efectes pel que fa a la lluita contra l'exclusió. La pràctica de les xarxes és per a algunes persones un mitjà per integrar-se i crear nous vincles socials. Les pràctiques de xarxes també són un mitjà per comprometre's amb altres persones. L'experiència dels intercanvis de coneixements sovint és una oportunitat perquè els participants entrin en contacte de manera positiva amb altres medis socials, altres universos culturals, altres generacions...

Finalment, els testimonis mostren que les competències de mediació social i pedagògica adquirides a les xarxes permeten als participants intervenir com a animadors o mediadors a les xarxes, però també en els altres contextos professionals i socials en què viuen.

Creació de vincles socials

Es pot resumir l'efecte de les xarxes en la lluita contra l'exclusió en el fet que són potents generadors de vincles socials.

Desenvolupar una xarxa relacional cordial

En un primer nivell, les xarxes permeten als participants integrar-se en una xarxa relacional de proximitat.

Vaig venir a la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements per veure gent, veure tot de persones diferents, perquè tinc molta curiositat. I a més, quan deixes de treballar, la xarxa et permet conservar un lligam amb l'exterior, fora dels amics. (T14)

La cordialitat que es dona a les xarxes sobta per la seva qualitat. És una experiència poc usual dels vincles socials, que fomenta la implicació dels participants.

El 1997, per desgràcia, vaig tenir un problema de salut bastant greu. Acabava d'arribar a la xarxa. Al cap de poques hores, em van ingressar. Estava tota sola, sense ningú per venir-me a veure. Havia d'avisar la Christelle (la meua filla). Vaig poder trucar a un company que de seguida la va poder avisar, i l'endemà mateix unes persones em van trucar, i d'altres em van venir a veure. I això durant 3 setmanes. No feia gaire que havia entrat a la xarxa, i totes aquests mostres d'amistat em van emocionar. Sabia que cada dia veuria gent. No em vaig avorrir en cap moment. Tanta amistat segurament em va ajudar a sortir-me'n a poc a poc. Et quedés una temporada ben aïllat sense que res no es mogui, i de cop l'amistat ho arregla tot o, com a mínim, fa que progressis. (T7)

Aquesta cordialitat no s'ha de confondre amb l'afectivitat que es desenvolupa entre gent pròxima. Es tracta més aviat d'un plantejament que s'aplica siguin quines siguin les persones en presència.

Aquell vespre (excepcionalment, no havia vingut la vegada anterior i algú s'havia assabentat que era el seu aniversari), els uns i els altres havien fet tortells, pastissos: hi havia un pastís de peres, un de pinya, un de xocolata, i també xampany. Però resulta que el principal interessat tampoc havia pogut venir aquell vespre. Però, ves per on, arriba una antiga participant del taller, que s'havia casat i no veiem més, per presentar-nos el seu marit. "Mirat! no passa res, celebrarem el meu casament." Després de les presentacions, ens posem a cantar, l'ambient puja de to i ens posem a ritmar les nostres cançons agafant-nos pel coll els uns als altres al voltant de la taula. Semblava el carnaval en un bar d'una ciutat alemanya o austríaca. I n'hi ha una que s'aixeca i esbossa un pas de dansa. Aviat n'hi ha uns quants que ballen, i ens divertim. Després tastem els pastissos i bevem el xampany. Brindem per la felicitat dels joves casats. A partir del taller, es van crear amistats, es van formar lligams i estem contents de trobar-nos. Després d'això, de tant en tant anem plegats al restaurant o muntem un karaoke. Els que estan sols, i n'hi ha bastants, passen una vetllada amb els altres; a força de trobar-nos, tots hem anat enriquint el nostre repertori de cançons o hem après a cantar millor algunes cançons que no coneixíem prou. (P29)

Entrar en un teixit de relació mediatitzat per la multiplicitat dels coneixements

La cordialitat i la dimensió relacional de les xarxes creen lligams social i no només lligams afectius interpersonals. La xarxa relacional i els intercanvis són regulats per l'objectiu d'intercanvi de coneixements. **Les xarxes teixeixen juntes regles de convivència mediatitzades per una multiplicitat de coneixements.** El testimoni següent és particularment representatiu d'aquest teixit on formes múltiples de relacions socials s'entremesclen amb una gran varietat de coneixements.

A les xarxes, hi vaig entrar d'una manera ben ximple. Era a Forest. Al principi, anava a classe d'història. Vaig sentir a parlar de les XIC. No sabia ben bé el que era, però hi vaig anar i el meu marit també. La Véronique, la responsable del col·lectiu d'alfabetització, va explicar el que era una XIC: "Jo, per exemple, ofereixo la planxada de roba i algú em fa el reforç de francès". I això, ho vaig trobar fantàstic, sobretot perquè estàs en contacte amb molta gent. Trobo que la XIC està molt bé perquè comences a conèixer tot de gent. N'hi ha que tenen més estudis que nosaltres, molta gent ens ensenyen moltes coses, per exemple cuina i informàtica. M'agrada tot això, però no ho pots fer tot al mateix temps. Jo, ara, estudio neerlandès en un grup animat pel meu marit. Progresso lentament però ho trobo molt bé. Abans d'estar a les XIC, estava al col·lectiu Saint-Gilles i em va obrir molt, perquè parlar davant d'unes quantes persones, abans no ho feia, tenia por de parlar. Des de fa un any, faig una obra de teatre. D'ici là, que hem representat davant de gent. M'ha obert molt, aquesta obra. Des que la faig, parlo amb més facilitat davant de les persones. Abans, tenia por, tenia por de fer faltes. Espero poder conèixer molta més gent. M'ha servit per moltes coses, sobretot per expressar-me, per espavilar-me, perquè era molt tímida. (B1)

Una mescla intercultural i intergeneracional al voltant dels coneixements

La mescla dels universos culturals i intergeneracionals és una dimensió important de l'experiència de les xarxes.

Llàstima que no tingui temps per anar a veure la Meriem i aprendre a fer la seva famosa amanida marroquina. Ja me la imagino. Ballarà, la Meriem, i nosaltres intentarem fer com ella movent els malucs en ritme. Ens temptarà explicant-nos com ens ensenyarà a fer les mantes de les criatures a casa nostra. Una labor amb claus i fils tensats. Té els ulls que parlen del seu Marroc, la Meriem, quan en parla. (P25)

No es tracta només del descobriment d'altres cultures, sinó també de generació o de medis socials diferents dins d'una mateixa cultura.

Durant la reunió de coordinació sobre les parades infants/joves, em vaig oferir, sobre la marxa, per ocupar-me de la parada GRAPH, on pots aprendre a decorar una camiseta amb una plantilla i un esprai de pintura, d'aquells que s'utilitzen per fer grafitis. El dia de la festa, estàvem instal·lats al costat de l'orquestra estèreo, que descarregava un munt de decibels. Estava a la parada a partir de les 16 h. Uns quants nens i adolescents havien assaltat la parada; després de posar-hi una mica d'ordre, l'Anne-Christine i jo vam poder concretar la nostra activitat. Prèviament, havia retallat models de plantilles senzills (com ara una pilota de futbol). No sabia gens ni mica com utilitzar aquells esprais, i tampoc, és clar, com ensenyar-ho als tres joves que hi havia. Un nen d'uns dotze anys, de qui, per desgràcia, no recordo el nom, havia arribat una mica abans que jo. Estava capficat en l'elaboració de les camisetes, i ho feia amb agilitat, mètode, concentració i aplicació. Era tot un plaer, i tota una enveja, mirar com ho feia, un autèntic professional. Després em vaig llençar... i li vaig demanar que m'ensenyés com s'ho manegava, i ho va fer amb competència, seriositat, i amb un punt de seducció i d'orgull legítim. Vaig aprofitar els seus consells i vaig executar un motiu... que no matava, però només era el primer. Com que no havia integrat del tot la repetició del gest d'aprenentatge, ho vaig intentar amb una altra camiseta... El resultat no era més convincent. Em va sorprendre gratament i em va seduir la seriositat, el professionalisme d'aquest jove. Vaig saber que uns quants cops a la setmana, regularment, ajudava el seu pare a portar una fleca. (P27)

Les pràctiques de xarxa com a mitjà per desenvolupar la seva integració social personal

Les xarxes contribueixen a la integració social dels participants de diferents maneres. Una de les més evidents és que poden adaptar l'oferta de formació a les pautes dels demandants, al contrari dels organismes de formació institucionals que demanen als participants que s'adaptin a les seves imposicions.

Vaig venir a la XIC perquè estava en situació de demanda. Perquè ja no estudiava, ni estic en formació, i totes les feines que he anat fent tenien horaris incompatibles amb les classes nocturnes, municipals o altres. I el diumenge, no trobava cap lloc de formació. De manera que fora dels horaris laborals no podia dedicar el meu temps a fer funcionar el cap, les mans i els peus, a fer coses interessants, formadores i que em poguessin ajudar a progressar, a perfeccionar-me.

Les xarxes també són espais socials de reconeixement de coneixements marginals o ignorats per les institucions educatives: coneixements personals, quotidians, populars, interculturals o d'oci. En reconèixer aquests coneixements, les xarxes reconeixen i integren de fet les persones que les porten. El testimoni següent mostra com un coneixement d'oci personal es veu revelat per una persona que fins aleshores no estava reconeguda com a portadora de coneixements.

Intercanvi de flors seques

Amb l'Antoinette, quan ens vam veure a Melun a l'assemblea general, vam parlar de flors seques i va començar així. El primer intercanvi, era tot un descobriment. Van fer composicions, era el beabà. Els vaig ensenyar a col·locar les flors en petits gerros o cistelles.

N'hi ha que van portar figures de porcellana. Hi va haver una recerca respecte al continent. La gent hi devia estar interessada perquè havien portat alguna cosa important per a ells: de debò que volien fer ressaltar les flors seques gràcies al continent. Veu (la Marie Angèle ensenya fotos) aquest aneguet, un gerro de vidre, una cistella de rímet, una gallina de porcellana. Un detall assenyalat: van oferir l'ànec a la Chantal (...) perquè la Chantal estava cansada. I a la Chantal, això la va emocionar, li va fer pujar la moral. Dintre l'ànec hi havia uns pebres vermells, de color cartassa, gramínies (herba amb espigues, pot ser blat, avellana, agrella). També pots posar-hi plomalls (no són tan grossos com la "flor de la pampa": els trobes a vora l'aigua: la cima és grisa o marró pigallat de blanc). En un altre, tens amarants: cues de rata. Si no, també tens armèries blanques i blaves (també n'hi ha de roses i de granades); espígols o lavandes silvestres. (T9)

Els ho vaig intentar explicar, però no sempre és evident que la gent entengui la col·locació, el volum de les flors en l'espai. És el més difícil, aleshores no tinc més remei que ensenyar-ho. Estan satisfetes del resultat. Es veu que tenen ganes d'aprendre més encara, perquè demanen més. Miro de respectar la persona amb les serres tries, de deixar llibertat a les persones durant l'intercanvi. Els dic que obrin el ram. Jo l'obro, faig que respiri perquè sigui harmoniós en l'espai, per crear una forma bonica. Primer vaig triant, examino totes les fulles: això requereix temps. Miro les flors que estan girades cap a la dreta i cap a l'esquerra de manera natural, i també les flors que tenen una forma particular: pot produir una forma, una expressió. (T9)

Una de les característiques més interessants de l'experiència de les xarxes pel que fa a la lluita contra l'exclusió és el fet que **els participants transfereixen el que han adquirit a altres situacions socials**. El testimoniatge següent mostra com una persona comença a intervenir en el seu entorn.

Sobre l'exclusió.

Penso que ve del malestar, i sovint busques una sortida. Jo, per la meua banda, camino i faig cançó francesa, i vaig a altres associacions. Però aquest vespre, no aconsegueixo escriure el que voldria. Al cap d'un quart d'hora, ves per on, em tornen les ganes d'escriure al metro Créteil. Hi havia gent jove, donaven cops a tots els cubells d'escombraries, a les màquines, he pensat, fins i tot, que prendrien mal. Els he mirat i els he fet un somriure. M'han vist. Un m'ha dit "Estem malament a França". L'he mirat tot rient i li he preguntat: "Tant com això?". He pensat que si hagués estat sola hauria xerrat una estona amb ells, però anava amb amics. Uns nanos de vint anys que no saben el que han de fer, quina llàstima! Hi ha tantes coses per fer i per veure, però no sempre ho saben. I a més, per divertir-se, cal feina i diners. Per a les visites, necessites un guia. A la piscina, has de pagar l'entrada; als estadis també. Potser caldria terrenys per desfogar-se físicament. Quan era jove no vaig tenir mai cap joguina, però era feliç. Feina? més de la que podia fer. Conclusió: sempre em sento més o menys rica de la felicitat de poder oxipar-me, rica de tenir bona salut, rica de conèixer gent agradable. (P30)

La implicació en l'organització de les xarxes ofereix als participants oportunitats per implicar-se en la vida social local expressant-se en contextos associatius o trobant-se amb representants polítics.

Vaig assistir a un curs d'aquarel·la amb l'Eugénie, i a reunions amb altres membres de la xarxa per a l'elaboració d'un "Cibercafé" que encara no s'ha creat, que potser no es crearà fins demà o demà passat, però no importa, hi va haver les trobades, la relació, la comunicació. Jo també vaig fer un torn de permanències durant el Carrefour des Associations del 1998. Vaig explicar com funciona la Xarxa, els seus objectius, i fins i tot vaig parlar amb l'alcalde, en l'absència de l'Eugénie, per comunicar-li el nostre desig d'obtenir una sala per atendre regularment les persones interessades per la nostra activitat. Molta gent es va interessar per la nostra acció, però desgraciadament pocs s'hi van involucrar. Mentrestant, jo mateixa vaig proposar l'emmarcament de gravats o

pintures, i em van sol·licitar per l'art floral, a causa d'uns rams que vaig elaborar en diverses ocasions dintre de l'associació. Penso que les persones donaran senyals de vida quan en tinguin ganes o en sentin la necessitat, perquè continuem parlant-ne al nostre voltant. (P1)

Els testimoniatges mostren que la pràctica de l'intercanvi de coneixements constitueix una experiència de vinculació social que té sentit. Aquesta experiència del sentit en l'acció constitueix una motivació poderosa per actuar també contra l'exclusió.

Deixar de ser exclosa de l'altre, que funcionava al seu millor nivell. L'altre que treballava, pensava, que ja no pertanyia a l'àmbit privat, prohibit. Poder veure l'altre, ser feliç sent actiu, va ser per a mi una aproximació fantàstica, un intercanvi fantàstic i em va fer descobrir que la socialització té un sentit, perquè abans no entenia quin interès tenia estar junts, només per a una mica de calidesa i de divertiment, només per estar junts (els forts continuen sent forts i els dèbils, dèbils), m'avorria molt i no disminuïa el meu sentiment d'exclusió, que en realitat era el fet de no tenir accés a la riquesa profunda de l'altre: a la seva capacitat de treball personal; a la seva força de voluntat i d'intel·ligència. (P31)

Les pràctiques de xarxa com a mitjà per comprometre's amb persones excloses

En oferir a cadascú la possibilitat d'actuar sobre la creació dels vincles socials per a ell mateix, les xarxes duen els participants a implicar-se amb els altres.

Ara penso que aquesta és l'única ajuda que es pot aportar a algú: crear l'ambient idoni perquè pugui ell mateix fer servir el seu valor, la seva perseverança. Desenvolupar la seva voluntat i la seva intel·ligència (un autèntic coneixement només es pot adquirir gràcies a una capacitat de treball personal que cal desenvolupar contra la desídia, el desànim). I les XIC m'han fet tocar tot això. Els estic agraïda. (P31)

A petició de la Tatiana, responsable de la nostra associació "PASSEPORT PLURIEL", el 1996 vaig crear un taller que vam batejar "PARAULES DE DONES". Hi participaven la Marceline (ivoriana super simpàtica de 35 anys), l'Aïcha (algeriana de 35 anys) i la Songül (?) (turca super simpàtica de 35 anys) amb qui encara tinc relacions d'amistat. Totes eren antigues becàries. Durant l'hora que passàrem juntes totes parlàvem de tot i de res, però sense tocar mai els problemes polítics o religiosos. Sovint sortien les dificultats familiars presents i futures a les quals intentàvem fer front. Hi havia un ambient d'amistat càlida. Sovint em sorprenien les històries de vides difícils, que m'eren alienes perquè jo era l'única que havia viscut en un país "democràtic". Les sessions sempre s'acabaven amb l'esperança de tornar-se a veure al cap d'uns quants dies i continuar els nostres intercanvis cordials i secrets. Totes en sortíem enriquides. (P17)

T'explicaré la meua experiència enriquidora. Passa cada dissabte a la tarda, durant una hora i cinc mesos consecutius. La sala de l'ajuntament se situa al centre de la ciutat, a Chelles. Quan l'obres, la cortina fa un soroll de mil dimonis. Com a profè, arribo primer al local, amb els meus fills, una nena de deu anys i el meu nen de tres anys. Desplacem les taules en un racó per tenir el màxim d'espai per ballar, doncs sí! ballar, per ensenyar als nens de tres a dotze anys la dansa folklòrica de les Antilles. La majoria de nens són de medis socials desfavorits i pertanyen a l'associació "L'aide aux devoirs" ("L'ajuda per fer els deures"). En un racó, a prop d'un endoll i sobre la taula, instal·lo la minivadena de l'associació Récipro'savoirs i preparo el CD de la companyia criolla de Kassav, del Zouk vaja! i la classe està a punt de començar perquè els nens ja arriben. Es treuen les sabates (ordre del profè). Es posen en línia, davant meu, per imitar els meus moviments, que són molt detallats i repetitius, per sentir-los, sentir el cos, moure's; cada membre, cada gest ha de ser, si és possible, en harmonia amb la música, amb el mateix ritme, cosa sumament difícil. Però a mesura que passaven les classes, i els mesos, els nens van progressar molt i sentien molt més l'evolució del seu cos al ritme de la música. La finalitat d'aquests assajos? Un espectacle! El dia "D" s'acostava, i el 16 de maig del 1998, al Centre Cultural de

Chelles, per als intercanvis interculturals, altres associacions culturals també hi ballaven: els portuguesos, els bretons, etc. Va ser un intercanvi molt enriquidor. Però el regal més gran va ser que els nens em diguessin: "Al setembre tornem a començar les classes de dansa!" i el cor em va saltar d'alegria. (P22)

En l'experiència de les xarxes, cadascú participa en la creació dels vincles socials. No es tracta d'una assistència on s'actua per als altres, sinó d'una interacció on s'actua amb les altres; cosa que aprecien fins i tot els treballadors socials.

Hola,

Relataré breument un moment fort en què em vaig implicar en la nostra Xarxa d'Intercanvi de Coneixements de Saint-Cyr-sur-Loire. Es tracta de la preparació de la inauguració oficial del nostre local.

Primer, he de dir que estava content que aquest projecte de local (metres quadrats socials en pisos de renda limitada -HLM) hagués pogut realitzar-se sense massa dificultats i que cada membre de la nostra xarxa hi participés, des de les gestions que es van fer a l'"Office HLM" fins a la visita tècnica amb el vigilant, passant per la demanda de subvencions i la constitució jurídica d'una associació. Tota la feina s'havia compartit, cosa que posava en pràctica el sistema d'intercanvi dels nostres coneixements i competències. La inauguració que havíem preparat (15 persones de la xarxa) s'anava concretant. Tots junts havíem fet la llista de tot el que havíem de preparar per a aquell dia, el material per a la copa de l'amistat, les nostres obres mestres, un vídeo explicant el funcionament de les xarxes IC, els contactes amb el periodista local, les associacions convidades, els socis, els representants oficials, les altres xarxes, els habitants de l'edifici. (T11)

Les xarxes "productores intensives" de mediadors socials

Els testimoniatges dels participants mostren com l'experiència de les xarxes és alhora el lloc d'una integració personal i el d'un compromís actiu en el desenvolupament de la mediació social.

Les xarxes són importants llocs de formació d'animadors, mediadors i formadors. Aquesta formació sovint s'experimenta primer a dintre de la xarxa.

SE M'HA OBERT UN CAMÍ - EL COL·LOQUI DE CREIL

Estava a l'aguait per trobar feina. Aquell dilluns, com de costum, el dia va començar amb una visita a l'Agence Nationale pour l'Emploi (ANPE: estructura administrativa que ajuda la gent a buscar un lloc de treball) a Creil, a 50 quilòmetres al nord de París. No hi havia res que em convingués. Un prospecte que parlava d'ensenyar a llegir i escriure el francès a persones que no en saben em va cridar l'atenció. Per què no? M'agradaria; si més no tindria la impressió de ser útil. (...) Cap de setmana: trucada de la presidenta de la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements (una de les responsables), vol trobar-se amb mi per explicar-m'ho. Què vol de mi, aquesta? Ni la conec, no entenc res, peròestic encuriósida. Quedem. Som-hi, ja ho veurem, no tinc res a perdre! Aquesta associació permet a uns individus trobar-se per compartir alguns coneixements i rebre l'experiència d'altres persones. L'edat dels individus, la seva situació social i cultural no es tenen en consideració. Paro l'orella, cada cop m'interessa més, aquesta senyora!

Seria possible que em reconciliés amb la societat? M'agradaria saber més coses. I el dilluns següent, em tornen a convidar, i llavors conec la resta de l'equip (...). Era el 4 de febrer del 1995. Aini som al febrer del 1996. En un any, m'he tornat animadora-coordinadora d'una xarxa en dues ciutats. No sé ben bé on em portarà aquesta aventura, però sé que a més d'una feina que m'agrada i m'apassiona, he descobert una dimensió humana infinita.(MRERS/DPH)

L'adquisició d'una competència pedagògica de mediació també genera vocacions professionals en els sectors de l'animació, l'educació i la formació. Les xarxes actuen com un planter d'interventors socials.

(...) Durant quatre anys, vaig oferir el que sabia, tapets de ganxet, costura, emplenar papers administratius, lectura, escriptura per a altres persones que ho volien aprendre i vaig demanar que m'ensenyessin coneixements que no tenia: receptes de cuina d'altres països, jugar als escacs, preparar el te a la menta. Vaig voler informar-me sobre l'organització d'aquests intercanvis, i una persona voluntària em va explicar el que jo podia fer per ajudar l'equip d'animació que s'encarregava de fer funcionar el conjunt dels intercanvis. Llavors vaig decidir començar a posar en relació les persones que volien fer intercanvis, és a dir, les vaig reunir perquè parlessin del coneixement que havien d'intercanviar i de la pedagogia que es faria servir; a l'acollida atenia gent del barri interessada pels intercanvis i els explicava el principi d'aquesta Xarxa d'Intercanvi de Coneixements. A poc a poc, vaig saber que participàvem en un moviment de diverses xarxes que funcionaven a diferents ciutats de França. Teníem punts en comú, especialment una carta que posa de relleu la filosofia de la xarxa. Vaig llegir llibres escrits pels fundadors, Claire i Marc HEBER-SUFFRIN, actes de diferents col·loquis organitzats sobre el tema de l'intercanvi de coneixements. Com més descobria aquest Moviment, més necessitat sentia de saber-ne més. Desitjava que aquesta acció continués, que altres persones aprenguessin a conèixer-la i tinguessin ganes de participar-hi també. (...) Al mateix temps, diferents ciutats del departament on hi havia xarxes es van aplegar en una Xarxa departamental, i llavors vaig participar en formacions temàtiques, on vaig aprendre el que era una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, com presentar-les a uns participants o unes institucions, la detecció dels coneixements, la reciprocitat. Com més aprofundia en el meu coneixement d'aquests intercanvis, més m'implicava en l'associació. Vaig conèixer Claire HEBER-SUFFRIN durant una jornada de formació sobre "aprenentatge i ciutadania". Com més aprenia durant aquestes formacions, més ganes tenia de saber-ne més. El MERS, associació nacional, permet cursar formacions més completes. Vaig anar a ÉVRY, al sud de la regió parisenca, durant una setmana per reflexionar sobre la Creació Col·lectiva. Vaig conèixer persones que venien de diferents regions de França, que també volien reflexionar sobre les seves experiències, sobre els efectes de l'intercanvi de coneixements; participàvem en la creació d'un projecte que ens semblava immens: un projecte de societat. Vaig tornar a la meua Xarxa, encantada d'aquesta setmana i vaig transmetre el meu nou saber, però ja no en tenia prou. Necessitava anar més lluny en el meu plantejament, en la meua recerca personal. Aíni, seguíxo una formació de set mesos. Doncs sí! Potser em direu: "Una altra formació!" Però què hi farem, com més aprenc coneixements diferents, més ganes tinc de conèixer-ne d'altres i d'aprofundir el que ja sé. Doncs participo en una formació de formadors a l'animació de Xarxes. He arribat al punt de recerca en què vull teoritzar sobre la meua pràctica, vull ser capaç de transmetre no només com a aficionada sinó com a professional. Com més avanço en aquesta formació, més em plantejo preguntes. Diuen que és un bon senyal per a un futur formador, i tant de bo, perquè m'agradaria convertir-ho en el meu ofici algun dia. (MERS/DPH)

Creació de llocs de treball i nous oficis de mediació

L'experiència de les xarxes no és una cosa tancada. Els participants transfereixen les seves competències de formació recíproca als altres àmbits de la seva experiència social. En desenvolupar competències socialment útils, les xarxes generen actors que actuen fora d'elles. L'experiència adquirida a les xarxes afecta tots els camps de l'experiència. Per què continuar vivint la formació en solitari quan s'ha descobert les riqueses de la reciprocitat? Aquestes transferències de competències també possibiliten noves integracions, o fins i tot la creació d'oficis nous.

El testimoni següent relata la manera com una participant va transferir els coneixements adquirits en tallers d'escriptura en una formació universitària fins al punt de crear un lloc de treball i una nova funció pedagògica!

Viatge en un taller d'escriptura

L'escriptura em té enganxada des de fa molt de temps, és un derivatiu ideal per als meus patiments i les meves

alegries. Tanmateix, cromo sistemàticament tots els meus escrits. La meua trobada amb l'associació Vivre et l'écrire va ser un tomb decisiu de cara als tallers d'escriptura que des de llavors sempre m'han acompanyat. Després de passar de Vivre et l'écrire a l'APLAF (associació per a la iniciativa i l'autonomia de les dones), on resideixen dones en gran dificultat, la Jeanne i la Josiane van crear un taller d'escriptura. Un dissabte al mes – un dia que espero amb una impaciència creixent –, em trobo amb una desena de dones disposades a plasmar sobre el paper fragments de vida. La meua condició de participant d'aquest taller, la meua vida... i vam tenir la gosardia de presentar a un concurs del CLAP un recull de les nostres "obres", que va obtenir el premi especial del jurat. Després de dos anys de prestar el meu servei al taller d'escriptura de l'APLAF, i gràcies a això, descobreixo les XIC. Amb alguns "sonats", la Céline, el Patrick i la Léa, ens llencem en l'aventura dels intercanvis de coneixements, no sense dificultats, però amb un entusiasme a prova de foc. La creació d'un taller d'escriptura ens sembla indispensable i ens posem a buscar la persona que el podria donar. Truco a la Jeanne (el meu punt de referència en la matèria) per demanar-li consells, i llavors –quina sorpresa!– em diu sense embuts que l'he de donar jo. Tinc un atac de pànic, no seré mai capaç de fer-ho i menys encara d'aguantar "la distància". La Jeanne s'enfada molt, i també l'Hélène (professora d'anglès jubilada). Em diu que ja és hora que m'espavili i que deixi d'infravalorar-me. Ja em teniu posada "en òrbita", amb la por a les entranyes, i és el meu primer taller d'escriptura com a animadora. El dissabte a les nou del matí, carregada amb croissants i coses per preparar un àpat suculent, obro la porta de la xarxa disposada a fugir a la primera dificultat. L'arribada de la Myriam, el Michel, la Cynthia, el Patrick, l'Hélène, la Feustoy, la Monique, la Valéry, la Catherine i l'Annick m'obliguen a reaccionar. Després d'un esmorzar alegre, em llenço en els primers exercicis i sembla que tot es desenvolupa sense entrebancs. Intento respectar el pla de treball que m'he fixat i ve l'hora de l'àpat que em deixa respirar una mica. Després de l'àpat, en què el vi –una ampolla entre tots– fa el seu efecte, el taller torna a començar. Estic sorpresa de veure que els textos són més "forts" i l'expressió més fluïda. Per fi s'ha trencat el gel i sembla que alguna cosa "especial" es perfili en aquesta reunió de gent molt heterogènia. Hi ha un profe d'anglès, un mestre de primària, un estudiant de filosofia, una aprenent de cuinera, un home a l'atur, personal d'ambulàncies, en resum, una barreja detonant però "genial". Un dels millors records va ser quan el grup va decidir que escriuríem un còmic i que els papers es repartirien sense que la meua intervenció fos necessària. I també el dia que la Feustoy, laosiana, ens va fer saber que per a ella el taller d'escriptura era l'únic espai d'expressió total i lliure. Durant dos anys, amb la nostra colla alegre ens vam trobar cada mes per a moments d'escriptura i àpats força interessants.

El meu ingrés a la facultat va ser una barreja d'alegries i penes. Alegria de penetrar en el temple del saber, però pena per haver de parar el taller d'escriptura de la xarxa. Un darrer taller seguit d'un àpat memorable, on cada participant havia escrit a la pissarra una paraula per a mi, em continua emocionant. (Així doncs, vaig proposar un taller d'escriptura als companys de la classe de francès literari.) L'obtenció del DAEU (diploma d'accés als estudis universitaris) i el treball en tallers d'escriptura per al francès literari amb els companys van despertar la curiositat dels professors. En efecte, tot el grup que treballàvem amb el mètode dels tallers d'escriptura havíem progressat més de pressa que els altres i ens havíem tret el diploma. El conjunt dels professors va demanar a la Formació Contínua que creés un lloc de treball per a l'animació d'un taller d'escriptura, per tal d'ajudar concretament les persones que tenien dificultats per expressar-se amb l'escriptura. Em trobo, doncs, com a animadora d'aquest taller d'escriptura una mica diferent de tots els que havia conegut abans. Però la meua experiència d'alumna em va servir molt. Les imposicions són els deures entregats, la comprensió dels temes demanats i les correccions fetes pels professors. L'ambient d'aquest taller és molt particular perquè la confiança absoluta dels participants m'anima molt. Em conviden sempre que organitzen un àpat, una sortida, per a ells represento una veu diferent, però també una actitud d'escolta que no sempre troben entre els professors. El meu paper és pedagògic, però també psicològic, el fet que jo hagi fet el mateix recorregut els dona confiança, la seva demanda sovint arrenca d'una por més que de dificultats reals. Aquest any, de dotze participants assidus, deu han tret el DAEU. Des del passat dos de juliol, la Formació Contínua m'ha renovat la seva confiança i, per tercer any consecutiu, torno a emprendre una nova aventura al DAEU. (T16)

3/ EFECTES DE LES XIC EN L'AUTOFORMACIÓ

La qüestió que planteja aquest estudi respecte als efectes de les pràctiques de xarxes d'intercanvi de coneixements és la dels vincles entre la formació recíproca i l'autoformació. De quina manera l'experiència de la formació recíproca a les xarxes influeix sobre l'autoformació dels participants? Quins són els efectes en l'autoformació catalitzats, produïts i orientats per la metodologia de la reciprocitat en l'intercanvi de coneixements que caracteritza les xarxes?

Aquesta qüestió no és gens arbitrària. Tots els treballs sobre l'autoformació mostren que s'ha transformat en una dimensió vital de la integració i el desenvolupament dels individus, grups i organitzacions en un entorn complex i canviant. En una societat en què la informació i el coneixement ja són reptes vitals, el desenvolupament de les competències d'aprenentatge permanent esdevé una necessitat individual i col·lectiva. Comprendre els efectes que té la metodologia de formació recíproca de les xarxes en l'autoformació és, per tant, comprendre millor els seus efectes en la lluita contra l'exclusió.

L'autoformació: de què parlem?

El concepte d'autoformació s'ha anat consolidant durant els trenta darrers anys a partir de les pràctiques i les recerques relatives a la formació d'adults. Tant per als pedagogs com per als investigadors, l'autoformació designa l'acció de la persona sobre la seva pròpia formació. Nombrosos estudis la consideren des de diferents aspectes: les pràctiques d'autoformació no formals dels adults (Dumazedier, Le Meur, Pain), els tipus d'organitzacions que afavoreixen el desenvolupament de l'autoformació (Schwartz, Poisson, Moisan), les pràctiques pedagògiques (Dumazedier, Desroches, Galvani), els lligams entre l'autoformació, la història de vida i l'experiència (Courtois, Pineau), els lligams amb la motivació i les capacitats d'aprenentatge (Carré)⁷.

⁷ Es pot obtenir un bon panorama de les recerques i les referències consultant les actes dels col·loquis europeus dedicats a l'autoformació sota la coordinació del GRAF (Groupe de Recherche sur l'Autoformation en France):

- > Courtois, B. i Prévost, H., 1998, Autonomie et Formation au cours de la vie, Lió: Chronique Sociale,
- > L'autoformation en Chantiers, 1995, revue Education Permanente, núm.122.
- > Pratiques d'autoformation et d'aide à l'autoformation, 1996, Cahiers d'Études du CUEEP, núm. 32-33, Lilla.
- > Autoformation et sociétés de l'information, 1999, à paraître ENESAD.
- > Autoformation passé présent et avenir, à paraître, GIRAT, Montréal (1er Symposium Mondial).

L'autoformació és un concepte diferent del d'autodidàxia. El terme autodidàxia vé de *didaskhein*, "instruir". És el treball del qui ensenya, instrueix, transmet coneixement. D'aquesta manera, el coneixement es defineix com una informació socialment codificada i valorada. L'autodidàxia és l'acció d'instruir-se per sí mateix o, dit d'una altra manera, d'adquirir tot sol coneixements acadèmics o socialment establerts. L'autoformació inclou aquest aspecte però també abraça altres dimensions de l'aprenentatge, com ara els coneixements pràctics i els coneixements existencials (Galvani, 1997). L'autoformació designa **l'acció de la persona per constituir i mantenir la seva pròpia forma en i gràcies a totes les interaccions** (cognitives, pràctiques, emocionals, mitopoètiques) que té **amb l'entorn** (social i físic).

Autoformació i societat de la informació

L'autoformació es distingeix de l'autodidàxia tradicional, que s'emmarcava en un context d'escassetat d'ofertes de formació (Dumazedier, 1993). Avui, les nostres societats ja no es troben en situacions de manca sinó, més aviat, de sobreabundància d'informacions. L'oferta de coneixements per part dels mitjans de comunicació és pletòrica: diaris, ràdios, canals de televisió, bancs de dades informàtics, telecomunicacions. L'encreuament de les tecnologies de la informació amb les telecomunicacions permet potencialment que "tots els coneixements" arribin en directe a totes les llars. El problema amb què es trobem avui les persones que volen aprendre és un problema d'orientació i de processament del seus aprenentatges. Què cal aprendre? Per respondre a quines necessitats, a quines preguntes, a quins projectes de creixement personal, social o professional?

Aquesta inflació de la informació i dels mitjans de comunicació es combina amb altres evolucions de la societat que afavoreixen l'emergència de les societats educatives (Dumazedier, 1993). L'increment del temps lliure, la introducció massiva de les tecnologies en la vida diària, el desenvolupament de les fonts d'informació i, sobretot, l'augment de la producció de coneixements i l'acceleració de la renovació dels coneixements, provoquen en conjunt un desenvolupament massiu de les necessitats de formació permanent al llarg de la vida. El problema contemporani de la formació ja no és ben bé el de l'accés als coneixements. La qüestió cabdal de tota formació personal és, avui dia, l'emergència del sentit. Com relacionar l'experiència viscuda amb l'oceà dels coneixements?

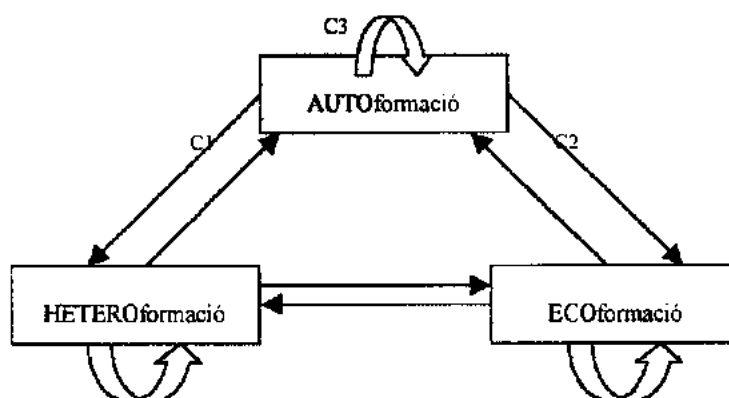
L'emergència d'una forma personal en les interaccions amb l'entorn

Les diferents recerques dedicades a l'autoformació dels adults des de fa 30 anys defineixen l'autoformació com: el procés d'emergència d'una forma personal. Aquest procés es fonamenta en una interacció dialèctica entre les influències de l'entorn sobre la persona i les retroaccions de la persona sobre les influències rebudes. Aquest plantejament de la formació experiencial s'ha anat construint principalment a partir dels plantejaments de la història de vida en formació (Courtois, Desroche, Pineau).

Una formació per si mateix, per a si mateix, però amb els altres i l'entorn

La diferència principal entre l'autoformació i el concepte d'individualització de la formació que s'ha desenvolupat durant els deu últims anys pot resumir-se de la manera següent: la individualització de la formació és una tècnica de gestió que utilitzen els formadors per adaptar els programes de formació a les característiques dels individus. Es pot definir la individualització com una formació realitzada per la persona però definida per l'organisme de formació o l'empresa: *per si mateix i per a l'organització*. L'autoformació és un procés íntegrament gestionat per la persona. És una formació *per si mateix i per a si mateix, però amb els altres i l'entorn*. L'estudi de l'autoformació implica un aproximació sistèmica de les interaccions entre la persona i l'entorn, que Gaston Pineau va modelitzar en una teoria tripolar de la formació.

L'esquema tripolar de la formació

En aquest esquema, la formació es concep com un procés complex orientat per tres pols principals: si mateix, els altres, les coses.

La formació rebuda mitjançant els altres inclou l'educació, les influències socials que la família hereta del medi sociocultural, els coneixements rebuts mitjançant sistemes educatius i els condicionaments culturals i socials històricament determinats. Aquesta formació rebuda mitjançant els altres és definida i jerarquitzada de manera heteronòmica per l'entorn cultural. Gaston Pineau l'anomena heteroformació.

La formació rebuda mitjançant les coses es compon de les influències físiques i climàtiques, i de les interaccions físico-corporals que conformen la persona. També inclou una dimensió simbòlica. L'entorn físic en totes les variants (selves, deserts, països temperats, metròpolis, etc.) influeix poderosament en les cultures humanes i també en l'imaginari personal que conforma el sentit atribuït a l'experiència viscuda.

En aquest esquema, l'autoformació és representada per tres processos conduïts per l'individu. El procés S.1 simbolitza l'assimilació i la transformació de les influències socioculturals per part de la persona. El procés S.2 simbolitza l'assimilació i la transformació de les influències del medi natural. El procés S.3 simbolitza les preses de consciència de la persona respecte al seu propi funcionament. Aquestes tres dinàmiques d'autoformació s'han de considerar com uns processos de retroacció de la persona sobre ella mateixa i sobre el seu entorn físic i social.

En aquesta concepció, la persona es concep com un focus de relació i d'interacció amb l'entorn que produeix sentit. L'ésser humà no és una màquina que reproduïx el sentit rebut de manera automàtica. El pol auto (si mateix) exerceix una acció reflexiva sobre la influència que prové

dels altres i sobre l'experiència viscuda. L'autoformació es constitueix en la història viscuda de l'"aparellament estructural" entre la persona i l'entorn que "fa emergir un món". L'autoformació és una característica de qualsevol sistema vivent que es distingeix del seu entorn.

És per això que les anomenem autopoietiques, del grec autós (si mateix) i poiein (produir) (Varela, 1989, p. 45).

L'autoformació és el procés amb el qual una persona o un grup actua sobre si mateix per donar-se una forma i mantenir-la, en i mitjançant les interaccions amb l'entorn.

L'autoformació: oposar-se, relacionar-se, fusionar

Aquest procés de retroacció és àmpliament guiat per la dinàmica imaginària de la persona o del grup. Una recerca anterior (Galvani, 1997) va mostrar que aquesta orientació es pot caracteritzar en funció dels tres règims del trajecte antropològic (Durand, 1964).

L'oposició heroica i ascensional de l'individu davant de l'entorn

L'autoformació és primer de tot un acte d'oposició, una autoafirmació contra les influències heretades. És la capacitat de prendre consciència i oposar-se a les influències rebudes. Perquè una forma personal pugui emergir, cal deseixir-se del fons que constitueix el medi social i físic. Veurem que l'experiència de les xarxes és sovint, per als participants, una oportunitat per desenvolupar un posicionament personal davant de les informacions que transmet l'entorn cultural.

Gilbert Durand qualifica aquest règim d'heroic i ascensional. Tanmateix, aquest règim d'oposició no és mai completament aïllat, si no és en les seves versions patològiques. Sempre pressuposa un estat de simbiosi anterior, i evoluciona necessàriament cap a una nova dinàmica d'intercanvi entre la persona i l'entorn.

El desenvolupament complementari de l'individu i de l'entorn

El segon moviment de l'autoformació es troba, així doncs, organitzat al voltant d'una lògica de complementarietat i vincle entre els pols persona/entorn. És sobre la base de la primera distinció amb l'entorn que es pot construir aquesta nova relació de complementarietat, la d'una coformació el sentit de la qual ha de ser construït per la persona. Aquesta segona dinàmica d'autoformació és especialment desenvolupada a les xarxes d'intercanvi de coneixements a través del concepte de reciprocitat, tal com hem vist al capítol anterior.

La ressonància simbiòtica de l'individu i de l'entorn

Finalment, l'autoformació es desenvolupa en funció d'un tercer règim, menys freqüent, el de la simbiosi amb l'entorn físic o social. En aquest règim, l'autoformació és viscuda com una experiència de simbiosi harmònica amb l'entorn en la qual el sentit emergeix sense que se'n pugui aïllar la font. La persona i el seu entorn ja no es diferencien. És una relació amb el món on el vincle, portat al paroxisme, ja no permet distingir l'individu de l'entorn. La transacció travessa la persona i l'entorn amb una ressonància unificadora i significant. Com els règims anteriors, aquest pressuposa una distinció o una complementarietat bàsica per poder actualitzar-se. De la mateixa manera, els moments de simbiosi han de transformar-se, al seu torn, en un règim d'oposició o de complementarietat. Com els altres règims de l'imaginari, la simbiosi es torna patològica quan es converteix en l'únic mitjà d'interacció.

L'experiència de les xarxes d'intercanvi de coneixements produeix, de vegades, dinàmiques simbiòtiques importants en les quals els participants experimenten uns vincles socials molt forts, que són la font mateixa dels seus aprenentatges. Alguns participants manifesten en aquell moment la necessitat *d'anar a mirar en un altre lloc*, o de *practicar ruptures*. La varietat de les situacions proposades per les xarxes d'intercanvi de coneixements permet als participants viure les diferents dinàmiques d'autoformació sense trobar-se tancats en cap d'elles.

El conjunt d'aquests tres règims no s'ha de pensar, per tant, de manera estàtica sinó, més aviat, com una dinàmica de les complementarietats que es generen recíprocament.

L'autoformació, un procés teòric, pràctic i existencial

Aquests tres grans règims de l'autoformació es modelen segons tres grans dimensions que li atorguen el seu contingut (Galvani, 1991). Les interaccions persona/entorn són a la vegada físiques i cognitives: afecten els coneixements teòrics, els coneixements d'acció i els coneixements existencials (Galvani, 1999 c).

Les recerques sobre l'educació sovint es limiten als coneixements teòrics i formals que formen el que les nostres societats han anomenat la "cultura". Es componen dels coneixements teòrics, literaris o tècnics codificats en un patrimoni cultural. Els treballs més recents de la psicologia, la sociologia i l'antropologia han demostrat, tanmateix, que aquests coneixements formals només representen una part superficial de l'aprenentatge i la intel·ligència humana. El "sentit pràctic" tragina, per exemple, representacions del món que es transmeten i es transformen independentment dels aprenentatges formals (Bourdieu, 1980; Schön, 1994). De la mateixa manera, la interacció gestual no verbal (Hall, 1984) o la interacció afectiva i emocional (Gardner, 1996) també són dimensions importants de l'aprenentatge i la intel·ligència de les situacions viscudes.

Els intercanvis formadors entre la persona i l'entorn són, per tant, molt més amplis que el que es considera "formador" o "educatiu" en les cultures occidentals. És probable que els intercanvis relatius als coneixements formals siguin els més superficials i els menys determinants. Els coneixements d'acció, els procediments operatius d'interacció amb el món natural, igual que els procediments comportamentals d'interacció amb l'entorn cultural, són objecte d'intercanvis molt més precoços que estructuraven profundament la nostra construcció de la realitat.

Finalment, els coneixements existencials, compostos de significacions simbòliques i mítopoètiques, també donen "forma" a la nostre experiència diària de la realitat tot atorgant-li orientació i valor.

Els testimoniatges dels participants de les xarxes d'intercanvi de coneixements al·ludeixen espontàniament a aquestes tres dimensions quan parlen de les seves experiències de les xarxes. Fins i tot veurem al capítol 4 com l'experiència de les xarxes desenvolupa coneixements d'acció i existencials d'un nivell molt elevat. És per això que era indispensable distingir aquestes tres dimensions de l'autoformació (teòrica, pràctica i existencial) en l'anàlisi.

Dimensió teòrica de l'autoformació

La dimensió cognitiva és la que s'ha estudiat amb més freqüència. Es tracta de l'aprenentatge autònom de coneixements i coneixements formals establerts i socialment valorats. Aquesta dimensió se centra en els continguts, el pensament racional i la memòria. Diverses recerques i nombrosos mètodes pedagògics tracten del desenvolupament d'aquesta dimensió de l'autoformació (Galvani 1991, capítol 4).

Dimensió pràctica de l'autoformació

La dimensió pràctica de l'autoformació s'ha estudiat poc fins ara. Afecta els aprenentatges pràctics, els *savoir-faire* operatius d'aprenentatge: transformar l'experiència en qüestionament, adaptar-se a les evolucions de les situacions, transferir els coneixements d'experiència d'un context a l'altre, imaginar, crear nous procediments d'accions davant de les situacions desconegudes... Aquesta dimensió se centra en els *savoir-faire* i les competències d'interacció física i social. Els coneixements pràctics d'autoformació comporten: la reflexió mitjançant i sobre l'acció (Schön, 1994), la intel·ligència de la interacció (Denoyel, 1999), la presència en l'acte (Lavelle, 1937; Herrigel, 1970; Varela, 1993; Maffesoli, 1996).

Dimensió existencial de l'autoformació

La dimensió existencial de l'autoformació afecta els aprenentatges simbòlics de producció de sentit (Galvani, 1997). Aquesta dimensió se centra en l'imaginari mitopoètic (Barbier, 1997). Remet als valors existencials, a les significacions que la persona atorga a l'experiència del món (Bachelard, 1960) i a les dimensions espirituals de l'existència (Eliade, 1965). Aquests coneixements existencials, igual que els coneixements d'acció, no solen ser objecte d'aprenentatges formalitzats, sinó que s'adquireixen mitjançant l'experiència. Per tant, sovint se'ls deixa de banda o se'ls considera reservats als filòsofs o als pensadors espirituals. Aquests coneixements existencials afecten dimensions tan vitals i quotidianes com l'amor, la por, l'angoixa, la generositat, la sinceritat i, fonamentalment, totes les situacions límit: les de la vida, la mort i l'esperit.

Aquestes tres dimensions de l'autoformació ens serviran per analitzar el contingut dels aprenentatges duts a terme pels participants de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements (vegeu el capítol 4).

Els efectes de les xarxes d'intercanvi de coneixements en l'autoformació

Diferents metodologies han estat elaborades per comprendre els efectes de les pràctiques d'intercanvi de coneixements en l'autoformació. Un primer treball es va dur a terme amb dinamitzadors de xarxes membres del programa AFREROLE. Posa de manifest que els membres actius de les xarxes han elaborat una representació sòlida de l'autoformació a través de la seva

experiència de l'intercanvi de coneixement i de la mediació. Una segona anàlisi es va fer a partir dels relats d'experiència recollits entre els participants, que poden ser nous a les xarxes. Permet constatar que la pràctica dels intercanvis té, des d'un bon principi, efectes en l'autoformació.

Els criteris d'autoformació adquirits mitjançant l'experiència de les xarxes

Durant aquest primer treball, vam preguntar als membres d'AFREROLE que definissin concretament el que entenen per autoformació i quins eren els criteris objectius que els permetien dir que una pràctica era autoformadora. Aquest treball dut a terme individualment, i comentat després en petit grup, va permetre elaborar col·lectivament el quadre següent, que repren textualment les fórmules dels actors.

	Criteris d'autoformació
Registre dels coneixements formals acadèmics i teòrics	<p>Formalitzar: Què aprendre; anomenar els coneixements construïts i les mancances; capacitat de <u>triar</u> coneixements a la carta; capacitat de <u>canviar</u> d'oferta i de demanda de coneixements.</p> <p>Qüestionar: Què has après; capacitat de <u>qüestionar</u>, <u>buscar informació</u> en l'entorn.</p> <p>Adquirir Apropiació i integració i <u>presa de consciència</u> del saber i processos; aprendre ensenyar per la reciprocitat; enriquiment del coneixement.</p>
Registre dels coneixements pràctics, d'acció, i metodològic...	<p>Coneixements metacognitius d'aprenentatge i de pedagogia: Autoorganització, <u>sé com adquirir</u>; <u>prendre consciència</u> de la manera com ensenyo i aprenc i lligam entre acte d'aprendre i d'ensenyar; capacitat de passar de ser ofertant a ser demandant; anomenar la manera com hem après; <u>observar-se</u> com a aprenent o com a ensenyant; formalitzar la manera d'aprendre; saber reflexionar, comparar.</p> <p>Coneixements metodològics de mediació Capacitat de preparar una reunió (mètode); Capacitat d'ajustar adaptar les seves modalitats d'aprenentatges i d'ensenyament; <u>experimentar</u>, <u>temptejar</u>, <u>adaptar</u>; capacitat de fer mediacions, explicar la XIC, la filosofia.</p>
Registre dels coneixements existencials afectant el sentit, i els valors	<p>Produir la seva forma personal Coneixement de si mateix; autoconfiança; ser "auto-mòbil"; <u>guiatge personal</u> en els coneixements; revaloració personal; <u>presa de consciència</u> de les seves capacitats d'aprenentatge i d'ensenyament; capacitat de "rebotar".</p> <p>Produir sentit Projecte personal; <u>qüestionament</u>: <u>per què sóc aquí</u>; enriquiment de la persona.</p>

El que impacta en aquest quadre és la precisió i la riquesa dels criteris identificats pels participants a l'hora de definir l'autoformació, quan aquest concepte no forma part del discurs teòric i pedagògic de les xarxes. A partir de l'anàlisi de la seva experiència personal, pensada col·lectivament, els actors són capaços d'enunciar les principals dimensions de l'autoformació que es troben en les anàlisis dels diferents investigadors:

- el procés de conscienciació i de distanciament,
- la capacitat de triar els aprenentatges i dirigir la seva formació,
- el desenvolupament de coneixements metacognitius sobre l'aprenentatge i la pedagogia,
- el qüestionament crític, l'autoreflexivitat i la reflexió sobre la seva pròpia experiència,
- la producció de sentit i el desenvolupament d'una forma personal.

Aquesta representació de l'autoformació és, òbviament, molt marcada pel context de les xarxes. Tanmateix, no deixa de sorprendre l'amplitud i la precisió que ofereix. Per a aquests dinamitzadors de les xarxes, l'autoformació està lligada tant a les pràctiques d'intercanvi de coneixements com a les pràctiques de mediació.

Sí observem ara els relats d'experiència dels participants "principiants", constatem que la simple participació en l'intercanvi de coneixements ja té efectes sobre l'autoformació.

Les xarxes, catalitzadores de processos d'autoformació

Un dels primers efectes de les xarxes és el de catalitzar els recursos d'autoformació. Algunes persones que ja viuen un fort procés d'autoformació en la vida personal vénen a les xarxes perquè hi veuen aliades potencials. La imatge social de les xarxes és portadora de signes amb els quals aquestes persones s'identifiquen.

El testimoni següent descriu la manera com una persona es va implicar en les xarxes a partir d'una experiència d'autoformació particularment intensa. Veiem com els processos de conscienciació i de posada en forma de sí mateix viscuts prèviament duen la persona a identificar-se i a implicar-se en les pràctiques de xarxes.

AUTOCONSTRUCCIÓ I si l'autoconstrucció passés per la mirada dels altres?

Jo era la dona d'un agricultor, la mare de quatre fills i un peó al tauler del Món. Però jo, qui era? Un accident de trànsit va traspalsar aquest ordre. El meu marit es va morir i jo vaig quedar ferida de gravetat i condemnada a la immobilitat, i el meu paper de mare se'n va anar en orris. Hi va haver llargs mesos de buit abans de la meua presa de consciència. (...) Un dia, primera pedra de la meua construcció: una visita inesperada, la del professor de matemàtiques de la meua filla petita, va desencadenar en mi tot un procés iners. (...) Amb el que em quedava de forces, lluitaria per recuperar-ne el màxim i viuria. La meua vida va fer un tomb en aquell moment!

Adéu, idees de suïcidi; he de créixer, m'he de merèixer aquesta estima intuïda. Una gran ànsia de lectures, de coneixements, d'estudis es va apoderar de mi. De seguida que vaig recuperar una mica l'ús de les mans —segona pedra del meu canvi—, em vaig apuntar a classes a distància, vaig haver de tornar a aprendre; havia patit importants trastorns de la memòria que m'havien fet oblidar tot el que sabia. Ho explico als meus professors, que entenen el motiu de les meves terribles mancances en ortografia i la meua mala escriptura. Del llit estant, estudio, reflexiono, progresso, descobreixo els pensadors, els filòsofs, els sociòlegs. El meu judici s'estava formant, la meua personalitat s'anava esbossant. Paral·lelament, treballava per millorar les meves possibilitats físiques. En la vida de cada dia, rebutjava tant com podia les ajudes que em proposaven per tal d'assumir jo mateixa les meves necessitats quotidianes. D'aquesta manera, cada dia progressava més en els moviments. Aviat vaig posar seure, oh!, mig estirada, però per a mi, condemnada a jeure, era tot un èxit. Finalment, per primer cop des que havia sortit de l'hospital, vaig aconseguir desplaçar-me entre dues croses, amb l'ajut de la meua filla, per anar a unes pràctiques de sociologia, en el marc de les classes de psicologia aplicada, i va ser la tercera pedra de la meua construcció. Perquè els ulls se'm van començar a obrir a la realitat del món. Fer-se una idea, tenir una opinió sobre la política, el poder, la immigració, les religions, les finances, per a mi que no havia votat mai, era un enorme pas endavant. D'aquí el meu compromís: em vaig fer Ciutadà del Món. Vaig militar molt per un món sense guerra, més just en la repartició de les riqueses, un món d'igualtat on cadascú seria reconegut com a ésser i amb els mateixos drets, independentment del seu origen o la seva condició.

Tanmateix, no aconseguia cap avenç, fins al dia que em vaig trobar a la buïstia un tríptic que em va cridar l'atenció. De què es tractava? Parlava de formació recíproca i deia que si cadascú sap alguna cosa (és evident), cadascú pot transmetre el que sap (evidentment). Res de nou en tot això. Sempre ha existit. El que era nou, per a mi, era la reciprocitat, ja no era només algú que sap o algú que aprèn, sinó al mateix temps el que ensenya i el

que aprèn. La idea d'instituir aquest axioma a gran escala em va semblar genial. Més avall, vaig llegir els efectes que tenia: més autoconfiança, valoració de cadascú, possibilitat de triar en l'estudi, treball a la carta, comunicació, vincles que es formen, tot plegat sense diners, i per tant a l'abast de tothom. Això corresponia del tot amb el meu punt de vista.

Com crear una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements al nostre departament, que encara no en tenia, quan començaven a multiplicar-se en tot el país? Era la quarta pedra de la meua edificació. Informacions, formacions, intents de persuasió entre els meus amics del municipi. Calia formar un grup i trobar ajuda dels poders públics i no és mai fàcil. Claire Héber-Suffrin, fundadora d'aquesta Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, va acceptar venir a la nostra ciutat per fer una conferència pública per tal d'informar sobre el funcionament de la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, els seus principis, els seus efectes, i parlar-nos de l'experiència de les que ja existien; això ens va ajudar a arrencar. Es va formar un nucli de persones que van animar-se a intentar l'experiència. Gent amb valor, bona voluntat, generosa, competent en molts aspectes i, entre elles, la que es convertiria en la meua millor amiga i tenia les qualitats i les aptituds necessàries per dirigir aquesta empresa agosarada. Entre totes dues i amb l'ajut d'un petit grup que havia anat creixent, vam aconseguir el que avui és la nostra xarxa. (MXIC/DPH)

Les xarxes actuen, així doncs, com a catalitzadors d'autoformació. Aquesta constatació s'ha de relacionar amb el fet que les xarxes també són magnífiques "productores" d'actors i animadors socials (vegeu el capítol 5).

Les xarxes, generadores d'autoformació

Altres relats també mostren com la participació a les xarxes ha estimulat o desencadenat un procés d'autoformació personal.

Els elements que desencadenen l'autoformació poden ser relacionats amb els continguts dels intercanvis de coneixements que valoren la conscienciació respecte a les capacitats d'aprenentatge.

Un dia, la Danièle em va telefonar per participar en un taller sobre el treball de la memòria. Un dia a la setmana ens vam trobar amb 6 o 7 persones interessades en el tema. Érem en una sala del centre social Louis Aragon. Era un sala gran. Les taules i les cadires estaven col·locades de costat. Una senyora havia portat imatges. Calia observar atentament els dibuixos. Una d'aquestes imatges representava un paisatge amb una església, cases, herba vinclada pel vent. Al fons, es podien veure muntanyes. Després d'un temps d'observació haviem de descriure el que havíem vist a les imatges. Vaig aconseguir descriure prou bé el que hi havia a les dues imatges i estava contenta de mi mateixa. M'agradaria poder tornar-ho a fer, perquè vaig observar que em feia treballar el cap. (P5)

Diversos indicadors d'autoformació apareixen en aquest relat: *vaig aconseguir, estava contenta de mi mateixa, m'agradaria tornar-ho a fer, em feia treballar el cap*. Per a aquesta persona, l'experiència de les xarxes és una oportunitat per conscienciar-se de les seves capacitats de treball intel·lectual. Ho demostra la precisió de la descripció metodològica i la presa de consciència d'una possibilitat i d'una motivació per desenvolupar les seves capacitats: *memòria, observació, descripció*. La motivació s'associa amb l'èxit. Aquí, l'autoformació com a conscienciació respecte a les seves pròpies capacitats intel·lectuals i com a motivació per desenvolupar-les és generada per la participació en un taller proposat per un membre de la xarxa. Aquesta proposta també és emblemàtica dels vincles socials que es creen a les xarxes, la *preocupació per l'altre* participa de la lluita contra l'exclusió.

Altres elements generadors d'autoformació estan relacionats amb l'"ambient" de respecte interpersonal propi de les xarxes, que provoca conscienciacions més existencials en actuar positivament sobre la pròpia imatge.

En l'intercanvi foto, hi va haver un moment especialment important: va ser la tarda "presa de llum" i jocs de flaix que passava a Equinoxe, en una sala. No em sentia incòmoda, però aquell dia, em vaig adonar que sí que ho estava davant de la càmera, estava "acomplexada", "tímida". Normalment, sempre estic darrera la càmera tirant fotos, i el joc, el taller, només per jugar amb les ombres i les llums, va exorcitzar aquesta timidesa perquè finalment l'objecte de la foto no eres tu sinó captar els matisos. El fet de no ser més que un "suport per a" em va ajudar molt, el fet de desviar el sentit de la foto cap a una altra cosa que no sigui tu mateix. (T10)

Conscienciació quant a la relació amb els propis coneixements mitjançant la reciprocitat

Un dels principals efectes de les xarxes en l'autoformació té a veure amb el desenvolupament de competències metacognitives, és a dir, el desenvolupament de coneixements sobre el propis coneixements. Les pràctiques de xarxes desenvolupen una conscienciació quant a la relació personal amb els coneixements, que és un indicador clau de l'autoformació.

La xarxa em va trucar per demanar-me si podia fer-me càrrec d'una ajuda en francès (...) V'aig acceptar ajudar a redactar una memòria. (...) Aquí és quan comença la màgia d'aquest intercanvi (...) alguna cosa com el descobriment d'una capacitat de copsar el coneixement. Era una gran alegria. (P11)

L'alternança de les situacions de consum i de producció de coneixement duu els participants a identificar els lligams entre la manera d'aprendre i la d'ensenyar. Aquesta alternança també permet diversificar les pròpies maneres d'aprendre i ensenyar. La regla de reciprocitat condueix sovint els participants a experimentar la posició del qui ensenya per primer cop i els obliga a descentrar-se respecte a l'afany de coneixement de l'altre. Transmetre el seu propi coneixement també obliga a reapropiar-se'l d'una manera més fina i més rigorosa. **Per transmetre un coneixement que posseeixen, els participants de les xarxes es veuen obligats, tot sovint, a transformar els seus coneixements experiencials implícits en coneixements formals conscients.**

...vam parlar de les flors seques i va començar així. El primer intercanvi, era tot un descobriment. V'an fer composicions, era el beabà. Els vaig ensenyar a col·locar les flors en petits gerros o cistelles.

(...) Em fa il·lusió. M'empeny a fer recerques per a mi, a comprar rams per a mi i per ajudar-les a elles. Tenim el projecte d'anar al camp a collir flors silvestres ja seques que podrien entrar en la composició de nous rams (durant nous intercanvis. El llibre que vaig comprar té molts exemples de composicions, unes molt senzilles, com les que es poden fer per regalar o per les festes, i al mateix temps conté un herbolari de flors silvestres, amb els noms comuns, els noms llatins... (T9)

Autorització existencial i autocreació

La dinàmica d'alternança aprenent/ensenyant té efectes d'autorització identitària. Els participants evoquen sovint el fet que s'autoritzen més fàcilment a prendre la paraula, fer servir l'esperit crític o expressar-se. La dimensió pedagògica de la reciprocitat té, així doncs, efectes en l'autorització i l'autocreació.

Al principi, no havia posat el maquillatge en les meves demandes. Però quan la Véro va venir a casa meua i em va dir que algú volia oferir lliçons de maquillatge, vaig pensar: "Per què no?". (T13)

Estar en situació d'ensenyar produeix transformacions dinamitzadores de la identitat social: ...que et reconeguin com a productor de coneixements i sentit, ...els altres també em necessiten, ...no sóc només un peó o una persona a l'atur...

Per exemple, la Françoise. Potser hi serà amb les seves filles. M'encanten les seves filles i la Françoise balla tan bé. A més, des que sap que admirem el seu estil, s'ha posat a escriure com si el descobriment d'aquest do li hagués posat sabatilles de dansa a la punta dels dits. Ens escriu coses sobre la seva gran clau. Tota avolorida, encantadora. (P25)

Aprendre en reciprocitat desenvolupa competències sociopedagògiques.

M'autoritzo a tenir projectes d'aprenentatges perquè he pogut ensenyar el poc que sé, sense saber-ho tot, també puc aprendre una mica.

Autoritzar-se a crear

Molts intercanvis de coneixements, sobretot en tallers col·lectius, es dediquen a l'expressió i la creació. Els participants evocuen sovint el fet que l'experiència de les xarxes ha estat una oportunitat per atrevir-se a crear.

La Nathalie, és una artista! Ens va proposar vestir un cavall. El primer cop, ens vam trobar a casa de la Monique per decidir el color. Va ser el vermell, és estrany, però amb els artistes, tot és possible. (P9)

Els tallers d'escriptura formen part d'aquests plantejaments d'autorització creativa d'un mateix. Per als participants és sovint un mitjà per autoritzar-se a escriure i a produir sentit.

Recordo aquell vespre que tots ens vam basar en el mateix inici d'història, durant el taller d'escriptura. Era interessant i divertit sentir el que cadascú havia inventat. En el grup, la Marie Odile en va fer un conte i jo vaig transformar la història de la caputxeta vermella. Era el lloc que cruspien. Per al col·loqui de la xarxa, el grup va presentar alguns textos escrits durant els tallers d'escriptura. V'am assajar per dir-los. Ens vam divertir molt tot progressant. Al final, penso que cadascú se sentia més còmode a l'hora de transmetre'ls, aquell famós dia. La Marie-Odile i jo vam presentar el que es podia escriure de diferent amb la mateixa arrencada. Pot semblar evident, però el que importa és que ens vam divertir i els oients ho van trobar interessant. (P19)

Autoritzant-se a escriure sobre la seva vida, els participants desenvolupen una conscienciació reflexiva. Produir el seu relat de vida és un factor potent d'autoformació (Pineau, 1983). Autoritzant-se a produir el sentit de la seva vida, els participants de les xarxes desenvolupen, de vegades, grans projectes d'escriptura.

Escriure, com m'agradaria! Tinc tantes coses originals per dir. He vist i he viscut una pila de coses. Les he explicat als nens dels col·legis, però les voldria escriure. No oblidaré mai el dos dies que vaig passar a l'alberg de la Brenne, al taller d'escriptura de la Nicole i la Martine. S'ha de dir que el lloc em va inspirar molt. En el moment que escric, penso en el meu presidiari. Crec que l'estimava. No ho sabrà mai. Saps, Octave, eres un home collonut. Durant aquells dos dies, crec que vaig sembrar en la meua inspiració adormida la semença de les lletres aplegades. Per escriure, t'ha d'agradar llegir, crec; per poder fer cantar les paraules de la meua partició, a vegades tristes o alegres, en funció dels escenaris o els estats d'ànim. Quanta riquesa en aquesta Guaiana, sublime, olorosa, avolorida, sàvia i dolorosa, calma i salvatge! El meu somni és tornar-hi, trepitjar les fulles on s'amaguen les formigues "mandioca" que corren, carregades de fulles retallades, que van i vénen, interminablement. (T3)

Els efectes dels tallers d'expressió de la xarxa en l'autoformació no es limiten a l'escriptura. La diversitat dels intercanvis de coneixements proposats (vegeu el capítol 5) ofereix suports molt variats d'expressió per a l'autoformació.

Recordo que després de diversos intercanvis amb la Isabelle em sentia cada vegada més còmode davant d'un paper de dibuixar. Era un divendres al matí, a les 10, començàvem el nostre espai de dibuix amb una tassa de te. No hi ha res millor que començar una activitat amb un te aromàtic, et sents molt millor, relaxat, disposat a aprendre, escoltar i progressar. La Isabelle havia col·locat fruita damunt la taula: 3 pomes, 1 plàtan, 1 pera i un gerro. Havia de dibuixar aquest conjunt amb pastels. Al principi, tenia els dits tensos, el meu primer full era mediocre, els objectes hi sortien representats només amb corbes, no hi havia cap matís de color o de profunditat. Tot era pla, els estris de cuina que hi havia al gerro semblaven palets de fusta. Vaig agafar un altre full i vaig intentar alliberar-me l'esperit, i vaig poder dibuixar la fruita amb els matisos de llums, les cares frontals eren més brillants, el color resplendent, la forma de la poma era gairebé perfecta, com a mínim es reconeixia una poma bona de mossegar. Després, vaig començar a dibuixar el gerro, amb la nansa, el cullerot, l'espàtula, la cullera de fusta, sentia els elements a dintre. I dibuixar-lo ja se'm feia més fàcil. Després, al cantó esquerre del gerro, vaig dibuixar el plàtan, amb la seva forma de mitja lluna clipejada. La mà se'm moria bé, passava d'un element a l'altre sense problema, aconseguia donar matisos amb els colors, fins i tot feia servir els dits per escampar el color perquè fos homogeni. El dibuix estava acabat, vaig mirar la meua creació i em va sorprendre el resultat. No em creia capaç de fer-ho, i estava content d'haver pogut extreure alguna cosa des del fons de mi.
(P12)

4/ CONEIXEMENTS INTERCANVIATS I COMPETÈNCIES ADQUIRIDES A LES XIC

Per comprendre els efectes de les pràctiques de formació recíproca de les xarxes en l'autoformació i la lluita contra l'exclusió, també cal interessar-se pels coneixements que s'intercanvien i per la dinàmica de vinculació social que es crea (vegeu el capítol 5).

Per als participants, les xarxes representen "una mena d'art de viure" (col·loqui Évry, pàgina 17) on els coneixements intercanviats també són recreats per ser adaptats i utilitzats en la vida de cada dia.

Els coneixements intercanviats a les xarxes ofereixen una gran varietat. Des d'aquest punt de vista, veurem que les xarxes d'intercanvi de coneixements són llocs de reconeixement social d'uns coneixements poc reconeguts pels organismes i les institucions clàssiques de l'educació i la formació. Aquest reconeixement social s'aplica a coneixements quotidians, coneixements populars, interculturals, existencials i espirituals que poques vegades són formalitzats, pensats i socialment intercanviats.

Les xarxes d'intercanvi de coneixements tenen, per tant, un efecte social important en la lluita contra l'exclusió de determinats coneixements. En reconèixer i en integrar aquests coneixements, les xarxes contribueixen a reconèixer i integrar les persones que en són portadores relacionant-los amb altres coneixements socialment més reconeguts.

No podem analitzar a fons aquesta qüestió en el present capítol. S'hauria de dur a terme un estudi específic sobre els coneixements adquirits a les xarxes. El nostre objectiu és, simplement, situar les grans línies de la dinàmica dels coneixements tal com apareix als testimoniatges recollits per fer l'estudi.

Varietat dels coneixements intercanviats

Els coneixements intercanviats a les xarxes presenten una gran diversitat. Es perfila una cultura pròpia de les xarxes a través dels continguts de coneixements espontàniament oferts o demanats pels participants? L'anàlisi de les llistes de coneixements intercanviats⁸ mostra que les xarxes també són llocs de reconeixement social dels nostres coneixements. Els coneixements

⁸ Les llistes de coneixements intercanviats utilitzats per a aquest estudi provenen del llibre de Claire Héber-Suffrin *Les savoirs, la réciprocité et le citoyen* (p. 419-124) i dels balanços d'activitats de les xarxes de Paris, Pantin, Belleville, Tours, Saint-Pierre des Corps, Evry, Chelles, Brussel·les. Aquestes llistes són bastant representatives, encara que no siguin gens exhaustives.

intercanviats a partir de les demandes i les ofertes dels participants palesen una utilització social dels coneixements diferent de l'oferta tradicional de les institucions educatives.

Coneixements formals

Els coneixements formals, teòrics i acadèmics intercanviats a les xarxes reflecteixen un interès per la comprensió dels grans reptes culturals contemporanis, però també l'afany de desenvolupar les competències d'aprenentatge per adaptar-se a una societat de la informació.

Coneixements de cultura general

Els coneixements generals transmesos en els intercanvis s'orienten cap a les qüestions culturals i la comprensió de les qüestions de societats.

anàlisi d'estadístiques, antropologia iniciació, bioètica, braille, coneixement de Bachelard, dret laboral, dret, el divorci, drets socials, economia, etnologia iniciació, genealogia, geografia, geologia, geometria i àlgebra, història de la literatura llatinoamericana, història de l'hinduisme, història de les civilitzacions del segle XX, història de les religions, història dels companys, història general, història filosofia, història precolombina i conquesta d'Amèrica, introducció a la física, introducció als conceptes psicoanalítics, judaisme, les grans religions, filosofia de les ciències, sociologia: coneixement de les idees de Norbert Elias, sociologia: coneixement dels treballs de Pierre Bourdieu, sociologia i història de les mentalitats de la vida quotidiana des de l'any 1000 fins a l'any 1250, barris de París, història de la regió, visita a la catedral d'Érry, visita al Louvre

Coneixements bàsics i suport per a l'aprenentatge

Els coneixements de tipus escolar s'orienten cap als coneixements bàsics que exigeix el desenvolupament d'una societat de la informació. Els intercanvis se centren sobretot en l'acompanyament, l'ajuda mútua, el suport dels participants a l'aprenentatge.

reflexió al voltant de l'educació, suport i ajuda escolar mútua, francès, llegir, escriure, comptar, dominar el francès escrit, francès conversa, francès correspondència, les multiplicacions, matemàtica, trigonometria, etimologia de la llengua francesa, francès, francès gramàtica, francès nivell "troisième" (graduat escolar), francès text, biologia des de la "troisième" fins al BEP (diploma d'estudis professionals), biologia nivell "seconde" (primeru d'ESO), química des de la "troisième" fins al BEP, comptabilitat, literatura, suport al CNED, física, física nivell col·legi, francès prendre apunts, suports escolars, tallers de raonament lògic...

Coneixements interculturals

La dimensió intercultural és una dimensió important de les xarxes d'intercanvi de coneixements. És present en el conjunt de les pràctiques d'intercanvi, es tracti de coneixements de cada dia, de cultura general o de cuina. Aquesta dimensió també constitueix el punt central dels intercanvis de llengües o d'alguns intercanvis específics.

ajuda a les traduccions, alemany conversa, alemany gramàtica, anglès, anglès conversa, anglès francès, anglès gramàtica, anglès nivell "baccalaurat +2", anglès tots nivells, àrab, àrab literari, armeni, bambara, xinès principiants, conversa alemanya, conversa francesa, castellà, castellà conversa, castellà suport al curs del CNED, esperanto, hebreu, irani, italià, japonès, la llengua urdú, llenguatge dels signes, llenguatge dels sord-muts, llengua dels signes, llatí iniciació, persa escrit i parlat, neerlandès, portuguès, portuguès principiants, romanès, rus, suís alemany, ucraïnès

braçalets brasilers, cal·ligrafia àrab, brodats tunisians, cuina asiàtica, cuina xinesa, cuina ugandesa, cuina vietnamita, te a la menta, portar els nens a l'esquena segons el mètode indi, parlar del seu país (Bòsnia, Madagascar, Senegal, Índia, Pakistan, etc.), descobriment de Tunísia, descobriment dels Estats Units a partir de diapositives, descobriment del Brasil...

És la pràctica específica de la reciprocitat en els intercanvis de coneixements la que permet entendre com en la vida dels participants els coneixements interculturals s'entremesclen amb *savoir-faire*, coneixements lingüístics formals i coneixements existencials.

Aquesta veu amb un accent tan càlid em va convèncer immediatament d'anar a aquesta reunió. I allà, m'esperaven moltes cares desconegudes, barrejades amb dues o tres que ja coneixia i apreciava des de feia temps. Una gran llibertat de paraula i un intercanvi entorn del viatge entre tres grans viatgers "molt especials" que parlaven d'aprenentatges de llengües, de cuines desconegudes, de "trucs" per viatjar a bon preu, tot això em va agradar. I au! ja tornava a estar ficada en els intercanvis, i encantada de la vida. Tota aquesta bullícia de possibilitats d'intercanvi em fascinava: castellà, coneixement de pobles diferents, els trucs i els mitjans variats per trobar els diners necessaris per marxar i viure "allà". (T2)

Coneixements d'acció i *savoir-faire*

Molts intercanvis se centren en el domini d'un *savoir-faire* i reflecteixen les ganes de coneixement dels participants. L'intercanvi de saber és contextualitzat per la utilitat del saber de cara al demandant. Els coneixements intercanviats són vinculats a un context d'utilització i de posada en pràctica.

Coneixements pràctics de la vida quotidiana i coneixements populars

Les xarxes d'intercanvi de coneixements valoren i reconeixen molts coneixements d'acció de la vida quotidiana. En donar-los valor, les xarxes permeten visibilitzar aquests coneixements oferint un lloc d'aprenentatge que té una incidència notable en la lluita contra l'exclusió de cada dia.

autoescola, teòrica, conduir de manera més econòmica, superar la por a l'aigua, sortides familiars, telefonar, anar amb bici per la ciutat, socorisme els primers gestos, utilitzar els transports públics, aprendre de nou a anar amb bici, gestió d'un pressupost...

Aquests coneixements diaris pertanyen tant als coneixements tradicionalment femenins com als coneixements d'oficis aplicats a la vida domèstica, o també als coneixements relacionats amb l'ecologia, la jardineria i el món natural.

Perruqueria (tall, permanent, tint), fabricació de cortines, consells dietètics, tall costura bàsica, ganxet, brodats sobre roba de casa, randu, canemàs principiants, cuina corrent i econòmica, cuina econòmica, degustació de vins, postres, parar una taula de festa, fabricació de joguines infantils, funcionament d'una màquina de cosir moderna, pastís de formatge, manicura pedicura, modes, tria dels estils, dels colors, arreglar mitges, planxar, cuidar la pell, fer punts, fer un "vacherin glacé"...

bricolatge, reformes de cuines, enrajolat, carpinteria, consells per a la calefacció, decoració d'un pis, decoració mural exterior, tall de la fusta, reparacions dels electrodomèstics, electricitat domèstica, ergonomia dels banys, pegues, construcció, mecànica automòbil, mecànica simple per a cotxes, fusteria, neteja de calderes, pintura de paret, lampisteria, neumàtic hidràulic, instal·lar moqueta, enganxar paper de paret, restauració de mobles, soldadores amb arc, tècnica de l'empastament sobre fusta, posar teixit a la paret, argamassa, tornejat sobre fusta, vidreria...

Arboricultura, identificació dels arbres, coneixement de les plantes silvestres, conèixer el bosc, ensinistrar gossos, empelt d'un llimoner, iniciació als treballs agrícoles, hort, jardineria, les virtuts de l'argila, meteorologia, alimentar i cuidar animals, pesca, identificació dels bolets, cuidar petits rosegadors, orientar-se amb una brúixola i un mapa, podar els arbres, podar els rosers, teoria de l'equitació, tallar el pèl dels gossos, utilització del material agrícola...

La ruptura de les transmissions tradicionals (familiar o comunitària) dels coneixements populars, quotidians i domèstics fa que sigui difícil accedir-hi. Les xarxes d'intercanvi de coneixements són un lloc de reconeixement i de valoració d'aquests coneixements tradicionals, que d'aquesta manera adquireixen un nou sentit. Com podem veure al capítol següent, les xarxes són un espai intermedi entre l'íntim i el social.

Sempre havia tingut ganes d'aprendre a fer ganxet . I mai no ho havia aconseguit. Va ser a la xarxa amb l'Ilda que vaig aprendre, no era tan fàcil, perquè sóc esquerrana i l'Ilda és dretana, però ho vam aconseguir. Va ser formidable. Ho va fer davant meu, i vaig intentar imitar-la. A poc a poc ho vaig aconseguir. (T6)

Coneixements artístics, esportius i d'oci

Molts intercanvis afecten activitats artístiques, esportives i d'oci.

Aquarel·la, modelisme, maquetes de fusta, coneixement dels colors, encartonament, dibuix artístic, aquarel·les, tinta, carbó, llapis, emmarcament, fabricar bisuteria, fer escales de colors, Gobelins, Ikebana, instal·lació artística, macramé, màscares de pell, emmotllament, plàstics i ceres, ombres xineses, Origami, embogament de cadires, patchwork, pasta de sal, pintura, pintura amb esponja, pintura d'oli principiants, pintura sobre vidre, pintures sobre porcellana, pintures sobre seda, foto: tiratge, foto: presa de vistes, foto: iniciació, plantilles, restauració de cadires, escultures, escultures amb fusta, sals de colors, catifes artesanes, tapissos, teles restauració de seients, teixit, teixit iniciació, muntatge de l'ordit, treball de l'aram, trenes africanes, rimet...

Acordió, aprendre a cantar bé, aprendre a escoltar Schubert, bateria, cant, cant coral, cant espanyol, coral infantil, dansa africana, dansa brasilera, balls de saló, dansa folklòrica, dansa madison, dansa moderna, dansa pakistanesa, dansa urbana, descobriment de la música: jazz, barroca, medieval, clàssica, iniciació musical, flauta travessera, guitarra, guitarra lectura de partitures folk, guitarra elèctrica, harmònica principiants, guitarra acústica, iniciació als tam-tam, tocar el piano a quatre mans, clarinet perfeccionament, percussions, piano principiants, piano nivell mitjà, saxòfon, solfeig, teatre per a nens, violí principiant...

Bàsquet, billar, boxa francesa, bridge, portar un velar, contorsionisme sobre rotlles, córrer la semi-marató, cursa, diàbolo (jocs de destresa), futbol aerobàtic, gimnàstica aerobàtica, iniciació als patins de rodes, jogging, malabarisme, judo principiants, les regles del futbol, musculació, natació, patinatge sobre gel principiants, ping-pong, piscines, tennis, jocs de màgia, bicicleta de muntanya.

Escacs, joc de dames, joc de go, jocs de taula, jocs electrònics amb cònsola, jugar a la "belote", boles, filatèlia, remigi, scrabble

En els testimoniatges dels participants, aquests intercanvis se solen esmentar com uns moments d'expressió i de desenvolupament personal.

... vull aprendre la pintura de la Danielle, les històries bíbliques del René, els patins de rodes amb l'Alexandra (...). Vull obrir el meu estoig d'aquarel·la per a l'Odile i potser, malgrat tot, escombrar la sala amb la Dominique. (P25)

Recordo el mes d'agost passat quan joves i no tan joves, tots provinents de diferents barris de Meaux, ens vam trobar al taller Art Ensemble per pintar. Tots ja havíem sentit a parlar dels beneficis personals que la pintura et pot aportar, però tot això no deixa de ser imprecís i teòric, i per a nosaltres era un gran misteri. Va ser mirant els nens, un dia, que ho vaig entendre de cop. Aquell dia, vaig arribar a les 14 h, hora que obria el

taller, i vaig veure de lluny uns nens petits repenjats a la porta, impacients de passar el llindar per retrobar el món dels colors que havien hagut d'abandonar el dia abans. Vaig veure en les mirades tanta expectativa, tanta il·lusió i tanta passió que em vaig adonar de sobte que aquesta nova energia que tenen a dintre serà una força que els acompanyarà tota la vida. (P3)

Noves tecnologies

La introducció massiva de les noves tecnologies en la vida quotidiana i professional és una causa d'exclusió important. Les xarxes són un dels pocs espais d'intercanvi i d'apropiació d'aquestes noves tecnologies de cada dia.

comunicació Minitel, Internet, informàtica excel 5, informàtica, programes gràfics, iniciació a l'electrònica, aprendre a fer servir un teclat, ofimàtica, càmera vídeo, CD-ROM, descobriment de l'ordinador, composició i funcionament, gravació vídeo, Internet descobriment, taquígrafia, processament de textos, taules, utilització vídeo, works per a Windows...

El testimoniatge següent mostra com les xarxes permeten accedir a les noves tecnologies relacionant-les amb les utilitzacions reals dels participants.

Vaig demanar informàtica perquè no en sabia gens. Llavors, quan la Sabine em va proposar el processament de textos, em va semblar una bona idea per preparar les meves cartes de motivació, el meu correu administratiu (corregir les errades, verificar l'ortografia).

La mediació, de fet, és com un intercanvi, de bon rotllo... gens formal. Vam fixar un nombre de sessions. És tranquil·litzador: podia ser que no funcionés. L'intercanvi va tenir lloc a casa meua perquè la Sabine podia venir. M'anava bé perquè no era fàcil que em cuidessin els fills. No tinc la família al costat de casa. La Sabine és una persona riallera, agradable, i sobretot molt assequible. Li podia fer tota mena de preguntes. No em va estressar, em va fer agafar confiança. Podria ser profeta: val molt! Em va ensenyar les bases del processament de textos, cosetes, buidar la paperera...

ABANS/DESPRÉS. El meu ordinador, abans ja el feia servir, malgrat tot, però ara l'aprofito més. Abans, quan no sabia, anava molt perduda: no ho intentava, ho deixava córrer per por de quedar penjada. Ara, quan no sé, vaig probant, busco. "JA NO ESTIC TAN PERDUDA D'AVANT D'AQUEST COI D'ORDINADOR." (T14)

Coneixements de dinamització de mediació

Els coneixements d'acció vinculats amb la dinamització també formen part dels intercanvis a les xarxes. Estan relacionats amb el desenvolupament de la implicació dels participants en l'organització dels intercanvis.

...el funcionament de les xarxes, la creativitat en grup, animació d'un cafè de filosofia, animació d'un grup de lectura, grup de tallers d'escriptura, grup d'intercanvi sobre lectures, grup lectura de poemes, associació metodologia, dret, periodisme, dossier de premsa, fer un article, un diari, organitzar excursions, organitzar viatges de grup

Coneixements d'integració professional

Algunes ofertes toquen directament els *savoir-faire* d'integració professional.

Ajuda per a la redacció de documents administratius, ajuda per a les gestions administratives, assegurances, cartes de correspondència, correu administratiu, mecanografia, gestions administratives, l'entrevista laboral, cartes de motivació, domini dels programes word i excel per trobar feina, redacció d'un currículum, tests psicotècnics...

crear una empresa, crear una cooperativa de treball a domicili, parlar de l'atur, ajuda a la formació, descobriment dels oficis, descobriment de l'ofici de bomber, descobriment de l'ofici d'hostessa (orientació professional), experiència professional en la neteja industrial...

Coneixements existencials

Les xarxes d'intercanvi de saber també són un espai de reconeixement social pel que fa als coneixements existencials. A les xarxes, els intercanvis de coneixements també afecten els coneixements creatius i simbòlics amb dimensions interiors o espirituals. En integrar aquests coneixements en intercanvis socialitzats, les xarxes els treuen de la marginalitat.

Coneixements de desenvolupament personal

Els coneixements relacionats amb el desenvolupament personal són coneixements socialment emergents. Sovint estan marginats o reservats a professionals. Les xarxes, també en aquest cas, són un lloc de reconeixement social i d'apropiació de coneixements essencials per respondre a la recerca de sentit i a l'augment de les situacions ansiògenes contemporànies.

Astrologia (com fer-se la carta astral), retrobar el gust de la lectura, tarots divinatoris, sofrologia, acompanyament de persones al final de la vida, intercanviem sobre les nostres lectures, estudi de la teologia, parlar dels problemes d'alcoholisme, filosofia del ioga, expressió teatral, tallers de creativitat, grup de paranka sobre sexualitat, experiències vivencials, entrenament de la memòria, jocs de rols, jocs d'escriptura, art del conte, anàlisi transaccional, autoconeixement i coneixement de les relacions humanes basats en els textos de Carl Rogers, dietètica, escolta activa, fer front al canvi, fer front a l'estrès, gestió i organització, gimnàstica cervell memòria, programació neurolingüística, relaxació, relaxació sofrologia, relaxació ioga, salut, mecanisme de la malaltia, funcionament del cos, stretching, ioga...

Coneixements imaginaris i simbòlics

Alguns intercanvis afecten coneixements que pertanyen a dimensions simbòliques i imaginàries de l'experiència humana. Aquesta dimensió simbòlica i existencial sol ser difusa, però impregna profundament el sentit de les experiències d'intercanvi en alguns testimoniatges.

La setmana passada, la Fabienne va venir amb una demanda sorprenent: vol que li ensenji a fer un "fabricant de somnis". M'explico: un "fabricant de somnis" és un objecte una mica màgic entre els indis navajo. Es fa un cercle en el qual es col·loca un tros de pell cosit sobre una xarxa, i es fan penjolls de perles acabats amb plomes. És bonic i útil, perquè els somnis, atrets per l'esclat de les perles i la suavitat de la pell passen a través de la xarxa; els somnis bonics llisquen per les perles i les plomes i arriben fins al dorment, mentre que els malsons queden atrapats entre els pèls de la pell i es moren a l'alba. Bé, dic que sí, ja n'he fet, però es necessiten plomes, perles, trossos de tela, etc... Per les plomes, cap problema, després un plomer fet malbé, en realitat ja no és un plomer; per les perles, desmuntats collars oblidats en una capsa: perles de fusta, perles falses (que volen fer creure que són perles cultivades, en fi...). Retallo salvatgement una faldilla d'ante –ja s'ho mereix-. Tallo un tros de pell al coll d'una vella capa, i endavant: bona gent, prepareu-vos... Amb Fabienne fem ramets de plomes a dojo; quan la meua gata, seduída, salta damunt la taula, hi ha una gran volada –sembla un gabial en llibertat. Recuperem tot el que podem i, és clar, fem fora la Moune a cops de drap. Enfilem perles tot mirant que els colors lliguin. Fem un cercle de cartró consolidat amb un penjador de ferro que ens fa suar la cansalada perquè no es vol doblegar; finalment, ho aconseguim, no podem deixar que un tros de ferro vell ens faci la guitxa, oi?... i després ens posem a ajuntar, cosir els rengles de perles, acabats amb plomalls –comença a fer bona pinta, les perles brillen, segurament els somnis faran cua per acostar-se... Pel que fa als malsons, pitjor per a ells, no

tindran temps d'aprofitar-ho. La gata fa un segon intent per apropiat-se, aquest cop, les plomes que ballen a la punta dels cordons d'ante, però no li surt bé la jugada, hem estat més ràpides que ella. Ja està acabat el bonic "fabricant de somnis". Li reservem al meu nét, perquè la Fabienne se'n farà un ella mateixa. Pengem l'objecte màgic a la paret blanca; fa molt d'efecte –la Fabienne està encantada, jo també, perquè té més gust que jo per ajuntar les perles. Estem contentes perquè d'ara endavant, els somnis seran feliços. (P18)

El reconeixement dels propis coneixements existencials i espirituals no deixa de plantejar problemes als participants o als dinamitzadors de les xarxes. Com integrar les pròpies ofertes i demandes de coneixements en un marc laic?

Uns coneixements transdisciplinars per a una laïcitat oberta

Com i fins a quin punt integrar els coneixements de tipus simbòlic, no racional o espiritual en els intercanvis de coneixements? El testimoniatge següent mostra com un equip d'animació inventa una metodologia transdisciplinar que integra una reflexió sobre l'experiència espiritual en un marc laic obert i intercultural.

Recordo una oferta de coneixements que ens va estranyar molt, que ens va incomodar i desestabilitzar a les XIC d'Angoulême. M'agradaria explicar-te com va resultar ser una font d'aprenentatge per a mi. Potser te'n recordes del primer local de la xarxa d'Angoulême. La sala petita que donava al jardí ja estava plena de gent, i a més era un dimarts, dia d'acollida. Em sembla recordar que feia bon temps i que sentíem, la Bernadette i jo, l'eufòria de la posada en marxa. Pensàvem que el projecte era una cosa oberta i el coneixement era una formidable mediació per a la trobada i l'acceptació de l'altre. El Michel va venir a mitja tarda, ens va dir per què el plantejament de les xarxes li semblava formidable i esperançador. Després li vam demanar què oferia: la curació mitjançant la pregària.

El fet que hi havia gent ens va permetre no reaccionar massa ràpidament, però era impensable acceptar aquesta oferta sense discutir-la. Sense fer cap judici de valor, estava convençut que aquest coneixement no podia trobar un lloc, tal qual, en una xarxa que s'iniciava. Però llavors, com preservar el que em semblava la deontologia de les xarxes –el lligam amb la carta que exclou tota mena de recuperació religiosa– sense rebutjar tampoc l'oferta ni excloure el Michel?

Li vaig dir que no sabia què fer, que podríem parlar-ne amb ell entre tres o quatre. Jo no volia d'un debat en calent, que no sabia com portar i que podia provocar un intercanvi estèril de conviccions. Aquesta utilització del diferent és un autèntic aprenentatge per a mi, que més aviat tinc tendència a reaccionar a cop calent.

Així, ens vam trobar el respres quatre persones, entre les quals hi havia el Michel, per explorar aquesta oferta. El Michel ens va explicar com havia pres consciència que es curava resant. La seva explicació valia tots els relats forts d'experiència que cada un de nosaltres hauria pogut fer. I a més, vaig demanar a cadascú que expliqués una història irracional de la qual "era el protagonista". Cadascú va poder fer-ho.

En aquell moment, estava aprenent que unes persones que rebutjaven determinades experiències en l'altre les coneixien en part. Per a mi, va ser la segona fase d'aprenentatge, aquell dia. Per a la majoria de nosaltres, hi ha una diferència essencial entre unes experiències que es poden transmetre a d'altres en forma de coneixements intercanviats i altres experiències que són úniques i no es poden oferir com a coneixement.

De retruc, aquesta situació em va permetre definir millor el que anomenaria coneixement en una xarxa. Hi ha una diferència entre un coneixement i un coneixement que circula, i hi ha uns criteris ben precisos que corresponen a aquest últim: és compartit per uns quants, és demanat i no només ofert, s'inscriu en un sistema culturalment identificat com a sistema de coneixements, per tant evolutiu i criticable, etc.

Però llavors com fer-ho? Vam proposar al Michel la creació d'un grup al voltant de l'experiència de la curació amb mitjans que ens estranyen. Les regles d'aquest grup que es van definir aquell respres eren les següents:

– cadascú relata una experiència d'aquest tipus,

- cadascú intenta relacionar l'experiència, l'experiència des altres, amb concepcions més habituals,
- el grup només es reuneix un cop.

El grup es va reunir, i el Michel no va venir-hi. (T17)

Un reconeixement social de coneixements diferents

Els coneixements intercanviats a les xarxes es constitueixen a partir de les ofertes i les demandes espontànies dels participants. D'aquesta manera, reflecteixen les evolucions socials i manifesten l'emergència de nous coneixements o noves relacions amb els coneixements. Els testimoniatges recopilats per a aquest estudi confirmen les visions sociològiques de la vida quotidiana. Els participants de les xarxes desenvolupen un relació hedonista amb els coneixements que implica la qualitat de vida, la relació amb els cossos, la sensorialitat i l'espiritualitat. Són coneixements que entremesclen el quotidià, l'expressió i la comunicació, la recerca de sentit...

Estava molt contenta de poder oferir alguna cosa. A mi, ja m'havien donat. No és que em sentís "deutora", però vaja, no volia que les coses sempre anessin en la mateixa direcció... i a més estava contenta perquè el maquillatge no era una cosa intel·lectual, i malgrat tot, algú hi estava interessat. El maquillatge és una mica com un somriure, dona una mica d'alegria a la cara. Jo, em maquillo per sentir-me millor amb mi mateixa, per agradar-me una mica més. En general, un mateix no s'agrada gaire... bé, la majoria de gent. I llavors quan els altres et miren i et diuen: "Estàs ben maquillada", et fa il·lusió. Tots necessitem sentir-nos guapos o guapes, saber que podem agradar a tothom. Tenia ganes de compartir les meves petites tècniques, els meus trucs, perquè sovint les dones, després d'un part, tenen molt menys temps i sovint menys diners també. Bé, jo havia tingut la meua filla, tenia menys temps. Malgrat tot, és important per una dona cuidar-se... Aquest intercanvi era una cita per passar-s'ho bé, per a ella també, penso. Tot va anar molt bé. La Isabelle va portar el seu fill. Els nens van jugar plegats. Vam xerrar. Li vaig donar uns quants consells, ens vam maquillar... L'intercanvi està parat, però tinc moltes ganes de continuar. (T15)

No basta afirmar que "tots els coneixements s'accepten a les xarxes" perquè els participants ho visquin així. En aquest testimoniatge, és una demanda concreta la que permet a la persona experimentar el maquillatge com un coneixement real, amb les seves implicacions quotidianes i existencials. L'intercanvi no es limita mai a una transmissió de continguts o de tècnica, inclou una reflexió sobre el lloc del coneixement intercanviat en la vida de l'ofertant i del demandant. A més, aquesta demanda permet a la persona trobar el seu lloc com a demandant i com a ofertant.

Creativitat i expressió de si mateix

Un dels llocs importants d'emergència de coneixements creatius és sens dubte el taller d'escriptura. Aquesta pràctica social, que es desenvolupa com els cafès filosòfics, és una de les activitats col·lectives recurrents a les XIC; aquí troba una altra forma de reciprocitat i d'intercanvi de coneixements.

Hola fill, em preguntes per què tot sovint el meu telèfon sona per a ningú, el dilluns. Que has oblidat potser el que et vaig llegir –tros d'ingrat: un no oblida la prosa de la seva estimada mare, sobretot quan no l'afecta? Fixa't com cadascú es mira el melic. Te'n recordes de la faula del nen i el llop? Aquell dia, dos de nosaltres havien escrit sobre el tema; un text era fantàstic de poesia i humor, l'altre d'imaginació. El soc d'aquestes dues

lectures és un record molt potent. Em va enlluernar la riquesa del que es pot fer sobre un tema determinat. El text poètic i humorístic tenia tanta intensitat, reflectia tan bé les diferents cares d'aquesta amiga bullent d'improvització... No recordo gens ni mica el color de les estovalles, ni tampoc el color de les cortines. Però guardo en els ulls els ulls lluents de la meua companya; el seu somriure feliç, d'una felicitat total; el grup sencer estava pendent dels mots que s'acaraben de llegir, cadascú tenia la sensació d'haver compartit un moment excepcional. Poc importaven els fulls rebregats sobre la taula, els gots buits, només sentíem la riquesa de l'ambient. Eren palpables les vibracions d'alegria per haver compartit totes aquestes produccions, inexistents feia un moment i ja incrustades a la nostra memòria, a les nostres cèl·lules. El lligam aparentment tènue que ens unia esdevenia, per la màgia dels textos llegits, un lligam íntim que desvelava les potencialitats, la riquesa, la fragilitat de cadascú i, al mateix temps, la capacitat que tenia de reaccionar amb l'humor, l'estirabot, la burla. Aquesta és per a mi la perla de les perles: l'associació de mots inesperats, l'atenció envers el text dels altres, les sensacions experimentades durant les lectures. També caldria parlar de la lectura d'aquests textos en públic —que vam preparar sent pràctiques de dicció—, del sentit profund que tenia per a mi. Però, és un altre discurs... No truquis més el dilluns! (P21)

Aquesta relació existencial amb els coneixements no està reservada als coneixements de creativitat, és present en tots els intercanvis. Els testimoniatges següents mostren com determinats intercanvis de coneixements formals estan vinculats amb les dimensions existencials gràcies a una aproximació vivencial. Els coneixements formals o teòrics estan relacionats amb l'experiència dels participants gràcies a un treball de contextualització.

Carta a un amic

Tinc ganes d'explicar-te la meua experiència d'un intercanvi de coneixement en castellà. Espera't! Intento recordar aquell moment amb molta precisió. Per a mi, va ser el que em va despertar les ganes de continuar descobrint el que són les xarxes d'intercanvi de coneixements. Intentaré comunicar-t'ho.

Era el 1993, crec que un dimarts a la tarda durant l'hivern. Esperava l'hora de l'intercanvi de castellà. M'havia ofert per donar castellà per a principiants a un petit grup de persones. Sempre és més alegre amb un grupet. No m'havia descuidat els llibres, els exercicis, el diccionari francès-espanyol. Al local de l'associació del col·lectiu d'alfabetització, al primer pis, havia deixat la porta oberta de bat a bat. Eren les 17 hores, havia citat unes quantes persones.

17 h 15, ningú no ve. Començo a posar-me nerviosa. Miro el rellotge, fullejo els llibres. Ah! Una persona arriba, es presenta, és Aziz. S'instal·la en una taula, obre al diari a la secció "esport" i comença una lectura que sembla apassionar-lo. Una segona persona arriba, és Mahomet acompanyat amb el seu amic Ali. Es presenten i s'instal·len. 3 altres persones s'afegeixen al grup, aviat som 6. Tothom enceta una discussió sobre —em sembla— els últims resultats del seu equip de futbol preferit. El diari d'Aziz circula, cadascú dona la seva opinió. Em quedo una mica parada. No hi entenc res de futbol. Faig el cor fort i proposo que per fi comencem l'intercanvi. Som aquí per aprendre castellà, oi que sí? Després d'una discussió i donat l'interès que desperta l'esport en aquest moment precís, decidim treballar conjuntament aquest tema. Encara que hagi preparat una lliçó sobre un altre tema, ho deixo per més endavant. El tema d'avui serà el futbol. Fem una llista de termes futbolístics que poden interessar a tothom per tal de traduir-los en la llengua de Cervantes. Fora de joc, davanter, centre, àrea, penalti, defensa, marcadors, equip local, perdre, guanyar, empatar, etc. M'adono fins a quin punt el vocabulari, en matèria de futbol, ha de ser precís i adequat. Ens prenem la molestia de recordar el nombre de jugadors necessaris per a la pràctica d'aquest esport, les regles del joc, les dimensions del camp. Fem servir els records de cadascú. El diccionari és molt útil per recordar amb precisió alguns termes. Per concloure l'intercanvi, cadascú intenta memorar el vocabulari après i treballat en francès i en castellà. Ho transcrivim tot. Acabem amb un llistat de termes per treballar i per traduir de cara a l'intercanvi següent. L'intercanvi va durar una hora i mitja. Cadascú va poder implicar-se en la seva construcció aportant els seus propis coneixements. Tinc un molt bon record d'aquell moment perquè va desencadenar unes quantes sessions de treball de l'"intercanvi castellà"

amb aquest grup. Guardo amb molt cura rastres d'aquesta experiència. Aquest curs es podria tornar a utilitzar en un moment donat. (B5)

Per què i com uns intercanvis de coneixements sobre la salut a Bourges?

El grup salut es va constituir el 1994; l'objectiu era triple: compartir els nostres coneixements sobre un determinat tema de salut, intentar aprofundir-ho, sentir-se responsable de la seva pròpia salut entenent més bé el que succeeix, atrevint-se a interpel·lar els professionals, organitzant-se. Finalment, l'últim objectiu era fer-se més autor de la seva pròpia vida, actor del seu barri. Ens trobem, per tant, cada sis setmanes i tractem tres temes a l'any. Cada tema es debat durant dues sessions. Durant la primera trobada, es demana a cadascú que digui mots, frases, negatius o positius, sobre aquest tema. És un moment d'escalfament que permet entrar en matèria, implicar-se. Després, els qui ho desitgen poden comunicar elements de les seves experiències, els mitjans duts a terme perquè les coses canviïn. Intercanviem els nostres coneixements sobre el tema tractat. Evidentment, no n'hi ha prou amb això; per tant, a la segona sessió, convidem un especialista, un professional que ajuda el grup a aprofundir en els seus coneixements, a posar en forma el que ja s'ha expressat. El grup té regles, aquest grup no és ni un lloc d'assistència sanitària ni un grup terapèutic i el nostre paper és de fer que es respecti això. El dinamitzador ha de facilitar l'expressió de cadascú i regular els intercanvis recordant que cal respectar i escoltar l'altre. (MXIC/DPH)

Coneixements perfumats

A les xarxes, l'intercanvi de coneixements s'acompanya tot sovint d'un afany de contextualització, d'improvització, de creativitat i de plaer, com si calgués no escatimar cap mitjà per crear coneixements. En l'ètica de les xarxes, els coneixements tenen sabor. Saber i sabor tenen la mateixa arrel.

Estic enamorada de tots els dolços, de tot el que té a veure amb la pastisseria. Un dia, vam tenir l'encert de portar cada un una especialitat per fer un bufet; sí, era durant l'exposició dels nostres pintors. En aquesta ocasió, vaig poder tastar per primer cop a la vida una pasta brisée fudent i tendra, més bona encara que la pasta fullada o cap altra. La Danielle l'havia preparada amb tonyina a la basca, una delícia... Vaig repetir dos o tres cops de tant com em va agradar! Des d'aquell moment, és clar, he tingut ganes de fer el mateix, però com que la Danielle sempre està molt ocupada, he hagut d'esperar fins aquest matí per veure com prepara la seva meravellosa pasta. Per no perdre'm res, aquest cop he vingut puntual. "La nostra" Danielle prepara la pasta amb una gran agilitat, es veu que és una especialista. A més, també havia preparat una pasta per endavant (previsora, com sempre) perquè hagi reposat i es pugui treballar millor. El resultat han estat delicioses "mine spies" que mentre es coïen ja feien una oloreta, amb el seu farcit de confitura especial... Un cop més, la meua paciència es va veure recompensada. (P4)

A mi també m'agradaria explicar-vos un moment fort que vaig viure durant aquesta formació. Me'n recordo, era el mes de maig, estava amb el grup a Can Bordoï, a prop de Barcelona. Feia un temps esplèndid i molta calor. El lloc era molt bonic. La casa, plantada enmig d'un parc natural, era molt bella i acollidora. Aquell dia, darrera la casa on vivíem aquests dies de formació, la Sandrine, el Jörg i jo estàvem reflexionant sobre la dinamització d'una seqüència de formació sobre el tema de la mediació. Davant del banc on la Sandrine i jo seiem, hi havia una font. Una font antiga amb una base caviada en la pedra que servia de receptacle. Al voltant, la natura piulava. Escoltava l'entorn i buscava quin suport podríem utilitzar per aquesta formació sobre la mediació. El Jörg, que volia col·locar-se al nostre davant, s'asseu al cantell de la font però com que era molt incòmode, va decidir buscar alguna cosa per ficar sobre la pedra i fer un petit banc. Mentre la Sandrine i jo intercanviàvem idees, el Jörg va tornar amb una fusta que havia trobat a prop d'una façana de la casa en obres. Va col·locar la fusta sobre la pica de la font i va seure. Encantat d'estar ben instal·lat, per fi, enfront de

nosaltres, ens comunica que està disposat a participar a la nostra reflexió. Al mateix moment, la justa es trenca i el Jörg es troba amb el cul a l'aigua. És clar, a la Sandrine i a mi ens va agafar una atac de riure, i tot seguit, al Jörg també. Després de recuperar l'alè, ens vam adonar que un incident com aquell podia tenir un paper de mediació. Finalment, vam construir la nostra seqüència de formació al voltant d'un número que recollís aquest incident, i el riure havia de ser l'element de la mediació.

Crec que aquest número va tenir molt d'èxit quan el vam presentar al grup i en conservo un molt bon record.
(PJJ)

Uns savoir-faire de mediació d'alt nivell

Aquesta exploració dels coneixements intercanviats i adquirits en l'experiència de les xarxes mostra una aproximació contextualitzada i existencial de la relació amb els coneixements. Per als participants, els continguts teòrics o formals dels coneixements són tot sovint una oportunitat per desenvolupar competències, *savoir-faire* i coneixements existencials. És una aproximació biocognitiva (Pineau 1983, Galvani 1997) que vincula la vida i el coneixement. Es poden resumir ràpidament els coneixements adquirits pels participants de les xarxes dient que els coneixements formals o teòrics se situen la majoria de les vegades a nivell d'iniciació o de descobriment, mentre que **les competències de mediació desenvolupades per la metodologia de la reciprocitat són sovint d'un nivell molt alt.**

El quadre següent sintetitza els nivells de coneixement citats amb més freqüència als testimoniatges dels participants; podria servir d'hipòtesi de treball per a una recerca aprofundida sobre els coneixements adquirits a les xarxes.

	Coneixements formals i continguts teòrics	Coneixements d'acció	Coneixement existencial
Nivell iniciació	contextualitzats per la demanda		
Domini operatiu mitjà	l·ligats a una utilitat social	Competència d'aprenentatge i conscienciació	Transformacions identitàries gràcies a l'alternança ofertant demandant
Mestria		Mediació pedagògica	Comprensió dels reptes socials i definició d'un posicionament personal

Quan els participants de les xarxes s'expressen sobre les seves pràctiques pedagògiques o d'aprenentatge, sovint mostren un alt nivell de mestria.

Un dels moments forts d'AFREROLE va ser, per a mi, un dia a Chatenay-Malabry, durant una reunió nombrosa en què la tensió va pujar molt arran d'una discussió. Hi havia rèpliques fortes i violentes entre diferents membres d'AFREROLE, i a cadascú de nosaltres ens costava resoldre aquest moment molt passional. Al moment que la violència estava gairebé al clímax i que algunes persones es trobaven en dificultat, algú va dir: "Necessitem de totes totes un observador per regular el que està passant, de pressa, necessitem algú." Gairebé a l'acte, sense rumiar-m'ho massa, vaig dir: "accepto". Tremolava com una fulla, conscient de la responsabilitat

que acabava de prendre, però també a causa d'aquest moment d'emocions intenses que jo vivia, com la resta del grup. La meua preocupació va ser la de quedar totalment imparcial, de no transformar o tergiversar el que es deia. També havia de ser ràpida perquè els mots, les frases esclataren per tots cantons. Per tant, havia de ser precisa i vaig voler respectar no només el que es deia sinó sobretot les persones. Sobretot, en la retransmissió que faria (perquè per a mi observació implicava necessàriament transmissió), calia evitar imperativament que això reactivés una violència ja massa present. Crec que, d'una banda, tinc un esperit bastant científic i, de l'altra, una formació sobre les relacions humanes, dos anys abans, em va ensenyar coses sobre la manera de portar els grups, els moments d'observació. Ens havien ensenyat pautes d'observació per ser precisos, imparcials. Havíem utilitzat diverses vegades aquestes pautes durant jocs de rols, però mai en situacions reals i conflictives. Llavors, instintivament, aquestes pautes em van tornar a la memòria. Vaig optar per observar la situació per franges d'un quart d'hora fins al final de la reunió. Durant aquell temps, vaig omplir fitxes que havia confeccionat ràpidament en funció del que passava. N'hi havia tres:

Qui parla amb qui? Quines són les actituds gestuals de les persones al voltant de la taula? Els temps forts: què passa en aquests instants (l'evolució de les emocions, les pauses, els moments més febles)?

Paral·lelament, apuntava algunes paraules clau o expressions enunciades en les mateixes franges horàries. Vaig preferir fer servir aquestes fitxes més tècniques, que, al meu parer, podrien desapassionar el debat durant la retransmissió, en lloc de considerar les paraules mateixes (observació que també coneixia), que haurien pogut posar gent en dificultat. Tremolava com una fulla perquè tenia por de no estar a l'alçada. Volia complir aquest treball de la manera més conscienciosa i precisa. I no m'havia de deixar contagiar per l'emoció o la violència que es desprendia del grup. Havia de fer una observació —únicament com a "tècnica", mirant de ser al més a prop de la realitat—. Estava una mica estressada, passava d'una fitxa a l'altra, mirava els membres del grup que parlaven i prenia apunts, mirava els qui escoltaven i prenia apunts, mirava l'hora i també prenia apunts. També apuntava els mots, les expressions. De vegades posava una creu, escrivia un mot, una descripció, una gestualitat. Encara que no tenia ni un minut, sabia que de la meua observació en dependria la vida del grup i l'acceptació d'aquest moment de regulació difícil, però necessari. Al final del matí, estava esgotada, feta pols. Entre les dotze i les dues, vaig agafar els meus apunts, i les fitxes. No hi vaig canviar res, no vaig transformar res, vaig buscar com m'ho faria per transmetre aquestes dades. Hi havia moltes coses. Vaig comparar tot el que havia passat durant el mateix espai de temps: gestos, mots, expressions... i vaig contrastar totes les fitxes per poder donar una imatge real del grup a l'instant T. Amb aquesta distància, tenia una visió més clara, una mica com una vista aèria del grup, però molt precisa, amb tots els detalls, tret del cantó emocional. Tanmateix em sentia cada vegada pitjor a mesura que s'acostava el moment de la retransmissió. "Com se m'havia acudit ficar-me en aquest embolic?" Sentia una enorme responsabilitat a les espatlles: segons la manera com presentaria aquesta observació, tres solucions es podien donar: o bé el grup en dificultat explotaria si les meves observacions reinvocaben la polèmica; o seria jo la que em posaria tot el grup d'esquena i també hauria d'assumir això, perquè els problemes encara estarien pendents; o bé aconseguiria relaxar l'atmosfera, desdramatitzar, desapassionar el debat, i llavors tothom hauria avançat, el grup hauria progressat en l'autoconeixement. Vaig voler iniciar aquesta retransmissió a la tarda perquè la tensió que tenia a dintre era molt forta; tensió que també vaig sentir en el grup, que estava inquiet, que es temia un judici de part meua, suposo. Primer vaig explicar com havia observat, el que havia observat (gestos, paraules, a qui...) i les paraules claus, i així vaig intentar donar la imatge del grup durant aquest temps de regulació, i la seva evolució, sense cap judici per part meua, ni cap interpretació. Llavors vaig notar que el grup es relaxava, i jo també, de retruc. Al grup va semblar que li interessava aquesta anàlisi. L'actitud i l'escolta benèvola del grup em va permetre retrobar la confiança en mi mateixa, i em va ajudar a resituar-me. Llavors, vaig entendre que havia assimilat aquesta eina d'observació. Aquest treball sobre les relacions humanes, el fet d'explicar al grup el que acabava de viure havia distès l'ambient, l'havia desdramatitzat, però potser també havia desculpabilitzat tothom. Encara que les posicions havien variat poc, el grup podia reprendre el seu curs més serenament, l'evolució estava en marxa, i tots havíem avançat perquè havíem estat capaços de relativitzar les coses, i hi havia matèria per a la reflexió. Al final, vaig

saber que era una mica més competent en aquesta mena d'observació, que aquesta eina es podia fer servir en camps diferents i que era adaptable segons les circumstàncies. Vaig saber que ho podia transmetre, o bé individualment o bé en el marc d'una formació sobre les relacions humanes. També vaig saber que podia plantar cara a aquesta mena de reptes i vaig progressar en la resolució de conflictes i el tractament de les meves emocions. (T0)

Aquests *savoir-faire* de mediació es desenvolupen gràcies als moments de reflexió sobre la pràctica (intercanvis sobre els intercanvis, grup de treball...)

Aquell vespre, estàvem reunits per un intercanvi de comunicació. Vam mirar el vídeo d'un curs de música per a nens entre cinc i sis anys. Vam veure com el professor feia que els nens descobrissin els sons greus i aguts fent-los fer gestos de baix a dalt. Els sons greus cap avall, els aguts cap amunt. Tota una gimnàstica d'expressions a la qual els nens es prestaven amb alegria. Després de mirar la cinta, vam intentar extreure principis pedagògics del que havíem vist. La discussió es va orientar cap a l'escriptura musical. L'animador va agafar una pissarra i va dibuixar alguns punts que representaven notes i va explicar com havíem passat d'una notació per punts a la utilització de línies per definir la situació de la nota, fins a l'escriptura actual amb claus. Tenia l'atenció totalment captada, com els altres participants. Em tornaven antics records de solfeig. No havia entès mai la diferència entre les claus de sol i de fa. I de cop, amb unes quantes línies sobre una pissarra i uns quants exemples simples, tot s'il·luminava: clau de sol per la mà dreta, clau de fa per la mà esquerra. A més, descobria que hi havia una clau intermèdia, la clau de do, situada entre sol i fa, i que tenia la particularitat, segons si es col·locava més o menys amunt en el pentagrama, de regir diversos pisos de notes. Quan vaig sortir d'aquest intercanvi, estava reconciliada amb els meus records de solfeig i vaig tenir moltes ganes de tornar a estudiar el piano. N'hi havia prou que un professor expliqués de manera simple i entenedora la història, el per què i el com, perquè unes nocions que en el meu cap eren vagaroses i poc atractives s'il·luminessin totalment i em tornés el desig de saber-ne més. (P23)

El desenvolupament de les competències de mediació també és visible en la invenció permanent d'eines pedagògiques que permeten facilitar la detecció, la presa de consciència i l'intercanvi de coneixements.

A BRUSSEL·LES, aquell vespre, Pagnol havia immigrat a Brussel·les a un bar "chi", a prop de l'Alberg de joventut Jacques BREL... S'havia posat la seva indumentària internacional i els seus convidats habituals – Panisse, Escartefigue, Marius– ara es deien Bernard, Carme, Pauline, Patrick, Anna, Marta i Sylvie... La Pauline va proposar el joc de cartes "MÉS VAL SABER". Ja havia experimentat aquest mètode i l'havia simplificat. Simples collages de paper sobre una baralla tradicional descrivien els coneixements que se solien oferir i demanar a les xarxes d'intercanvi de coneixements... "Agafeu 5 cartes, quedeu-vos amb les 3 ofertes que més us interessin, i canviu 2 cartes"... Vam començar... "Et toca a tu, Carme!" S'ho va rumiar una estoneta tot gratificant-nos amb un somriure seductor i còmplice. "Trio el teatre!" "Explica'ns com l'has triat i per què?" "... i esmenta 3 coneixements que has utilitzat per arribar a aquesta oferta..." –va afegir la Pauline. "Hum, 3 coneixements, a veure! –va contestar la Carme– la reflexió, la gestualitat, la dicció..." i la pregunta va suposar un gir. Cadascú va anar enunciant 3 ofertes i esmentant 3 coneixements per realitzar l'intercanvi. Li va tocar a l'Anna... És la fotografia d'AFREROLE per excel·lència! Sembla molt "fina" amb la seva silueta esvelta i la manera que té d'anar posant-se el floc de cabell darrera de l'orella ... "La fotografia, doncs ja està, m'agradaria parlar d'aquest coneixement !... Em va permetre observar la gent, mirar-la i captar-la amb l'objectiu de la manera com volia, i no amb amb l'enquadrament habitual!" Es va explicar detalladament mentre el grup la qüestionava sense parar i mentre la "Rochefort" saludava la "Chimey" blava o grisa que havia tingut a esplaïar-se a la fòrmica de la nostra vetllada... Pel que fa a la Pauline, ens va explicar un viatge a Espanya... Un retorn als orígens quan, d'adolescent, va decidir anar a visitar els seus avis un estiu, al poblet català on havien crescut els seus pares. "Em va permetre tornar a pensar en la meua infantesa, en les meves arrels espanyoles, jo que sóc belga i nascuda a Bèlgica!" Em va bressolar amb el seu viatge. Tenia la sensació que

L'acompanyava com una vella maleta que costa de llençar perquè és testimoni de tants records... El Bernard també em va encantar quan ens va contar com havia descobert el plaer de dibuixar còmics i les persones que li van ensenyar a fer-ho. La vetllada es va acabar en el riure i el bon humor, i el francès s'entremesclava alegrement amb l'espanyol. (PX)

Per als dinamitzadors de les xarxes, aquests *savoir-faire* d'animació i de mediació també s'han d'inscriure als quadres d'intercanvis perquè cada participant se'ls pugui apropiat.

Estimada amiga, t'envio aquesta carta per informar-te que, com a la Samaritaine, sempre passa alguna cosa a la XIC de Pantin. Fixa't que un diumenge, el 16 de novembre del 98, em sembla, vaig assistir a una super jornada de formació a la mediació animada per la Sylvie, sobre les tècniques d'oferta i de demanda amb jocs de rols. Hi havia gent vinguda de diferents xarxes –Pantin, Vincennes, Montreuil–. Érem entre 15 i 20 persones. Feia més aviat fred a fora, i també a dins, però la cordialitat que regnava en el curset va fer que la gent tingués ganes de quedar-se tot el dia. Després d'un matí dedicat a l'acollida a la xarxa, en forma d'exercicis de grup, vam compartir un dinar lleuger, patates, pastissos i taboulés diversos, i a la tarda vam continuar amb un exercici molt interessant basat en preguntes sobre una oferta, el taller d'escriptura. S'apunten les preguntes a la pissarra, i després els participants ens situàvem com a ofertant o demandant de la resposta. Aquesta eina em va interessar especialment perquè es pot fer servir en múltiples contextos. D'aquesta manera, ens vam adonar que el qüestionament sobre la xarxa també es pot encarar amb tècniques de xarxa. La cosa es torna una mica intel·lectual, no trobes? No, t'ho asseguro, has de venir imperativament la propera vegada. Intueixo que estaràs entusiasmada. Et deixo perquè ara mateix me'n vaig cap a altres intercanvis. Fins aviat. (P15)

5/ CREACIÓ DE VINCLES SOCIALS I CIUTADANIA

Els testimoniatges dels participants que s'han presentat mostren que la pràctica de les xarxes té efectes importants en l'àmbit de la lluita contra l'exclusió (vegeu el capítol 2). Com comprendre aquests efectes? De quina manera el mètode d'intercanvi de coneixements produeix vincles socials? Com és que la vinculació social viscuda a les xarxes també sigui productora de compromís ciutadà? Per obrir vies de reflexió sobre aquestes qüestions, en aquest capítol ens dedicarem a explorar alguns testimoniatges que descriuen la vinculació social experimentada pels participants.

Aquests testimoniatges mostren que els diferents aspectes de **la metodologia de les xarxes articulen l'íntim, el col·lectiu i el social entorn de la qüestió dels coneixements i de l'aprenentatge**. Probablement és perquè inventen una nova modalitat de vincles socials centrada en l'intercanvi dels coneixements que les xarxes són llocs d'emergència d'una nova ciutadania per a les societats de la informació.

Les xarxes d'intercanvi de coneixements comparteixen amb altres espais, com les xarxes Internet, els cafès filosòfics i les grups d'intercanvi, una mateixa ètica de la ciutadania mediatitzada pels coneixements. És possible que aquests diferents espais prefigurin les noves formes de sociabilitat de les societats de la informació. El que distingeix les xarxes d'aquests diferents espais és, probablement, tant l'atenció que presten a la convivència i la dimensió presencial en l'intercanvi com la importància de l'acompanyament pedagògic que duen a terme amb diverses formes de mediacions.

La reciprocitat: una postura integradora que nega l'exclusió

"No hi pot haver persones excloses... perquè cada persona és essencial."⁹

En afirmar que qualsevol persona és portadora de coneixements i ignoràncies, les xarxes neguen radicalment l'exclusió des de la pràctica. Es podria dir que el plantejament de les xarxes no és "lluitar contra l'exclusió" sinó més aviat **desfer-se d'una actitud excloent per situar-se d'entrada en una postura integradora segons la qual cadascú és un recurs per al col·lectiu**.

He d'explicar per què crec que el que sabem tots és fruit de la nostra experiència, que té valor. He d'explicar com he descobert que cada cop que algú diu a l'altre: "el que saps m'interessa", el reconstrueix en una altra

⁹ "Échanger des savoirs c'est changer la vie", Actes del col·loqui del MRERS, novembre de 1989, Evry.

dimensió. He d'escriure, de manera polida però entenedora, que he sentit gent dir-me que volien imperativament que aquell que rep tingui èxit i estigui content. He d'escriure que això facilita, fomenta les ganes d'aprendre. (P25)

El descobriment d'aquesta dimensió integradora és una experiència molt forta per als participants. Com que aquest descobriment es fa des de l'experiència viscuda, més que no pas amb l'adhesió a un discurs, actua com un autèntic compromís social.

Estimat amic

Fa temps que et volia comunicar una experiència que vaig viure aquests darrers mesos. Te'n recordes que durant una recepció al voltant d'una artista et vaig parlar del meu compromís amb una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements. Després ens vam perdre de vista. Anni, torno a encetar la nostra conversa.

Per a mi, la xarxa s'ha convertit en un autèntic lloc de compromís. Ni tan sols sabia on ficava els peus quan vaig respondre a la invitació penjada a l'entrada de l'escala de veïns... aquesta xarxa em té agafada, a nivell de temps és clar, però sobretot perquè tinc un sentiment de compromís. A poc a poc m'he anat sentint responsable d'una tasca que s'ha de complir, i sobretot d'una transmissió que cal dur a terme. Llavors és quan vaig entendre de debò que un no pot guardar per a ell mateix, mandrosament, una capacitat que pot servir als altres.

I al respecte, visc un gran moment. La noia a qui faig l'oferta és una asiàtica. Havia vingut al Fòrum de les Associacions i vaig ser jo qui la vaig informar. Es va quedar molt de temps asseguda a la nostra parada, compulsant els documents, apuntant meticulosament amb lletra menuda les adreces que contenia un arxivador ofert a tots els que el volien consultar. Més d'un cop el va haver de deixar a altra gent, i després el tornava a agafar. Se'n va anar amb cara de satisfeta i va donar les gràcies amb el discret encant propi de la seva cultura.

Durant la reunió de la tornada, estava allí. Ens vam reconèixer i ens vam saludar de lluny perquè hi havia molts participants. Ja està. Però un respres, la xarxa em va trucar per demanar-me si podia fer-me càrrec d'una ajuda en Francès per a... Immediatament, una cara em va venir al cap. Vaig acceptar ajudar a redactar una memòria. És fàcil—vaig pensar!

El dia convingut, ens vam trobar, la jove asiàtica i jo, en una saleta de la casa de les associacions, una peça sense res tret d'un pobre escriptori metàl·lic i uns quants seients una mica torts... Aquí és quan comença la màgia d'aquest intercanvi "memòria", només hi havia una pàgina (?)... Però al darrere, hi havia apunts universitaris difícils d'entendre. Hi havia problemes de llengua a tots els nivells, i estudiem plegades, per exemple, "el desenvolupament semàntic del nen jove" o "l'odissea adolescent"...

En relació amb aquestes classes o més aviat a causa de la seva activitat artística, la meua jove amiga treballa sobre la imatge i per damunt de tot sobre les que crea. Així, vam muntar un qüestionari relatiu a 8 fotos de les seves escultures. I vaig ser la primera que vaig contestar el qüestionari.

D'aquesta manera, quan treballem, quan "penquem" amb els textos, quina de les dues dona més a l'altra? Sembla ser que l'ajudo a entendre millor la "jerga" i les idees subjacents. Però, i tot el que rebo a través d'ella? Aquests textos em permeten entendre millor la meua família i, potser, ajudar-la.

L'actitud humil i oberta de la noia em meravella perquè ella és molt més culta que jo. Em posa entre les mans una part del seu futur professional sense qüestionar ni un moment les meves competències... i davant d'aquesta confiança, m'agafa, a més del sentiment d'una responsabilitat, alguna cosa com el descobriment d'una capacitat de copsar el coneixement. És una gran alegria. I com m'agradaria que la coneguessis, tu que saps tantes coses...

Cordialment. (P11)

Una altra dimensió de la lluita contra l'exclusió és la gratuïtat dels intercanvis de coneixements per als participants, que explica amb un punt d'ironia el testimoniatge següent.

Estimat Chirac,

L'altre dia et vaig parlar d'aquesta nova activitat que he descobert fa poc i que m'omple una mica els dies. Així doncs, en el marc de la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, vaig participar a un "curset" d'iniciació a INTERNET. Això passava a Parthenay (79) i ens vam trobar una vintena ben bona de persones vingudes de tota França, ansioses per descobrir aquesta mena de país nou. Mentre anàvem arribant, vam ser acollits càlidament pels "animadors" (espècie d'humans ficats en un bocal amb una solució informàtica / multimèdia, però que no s'havien descuidat les pastes i el cafè o la xocolata per encetar com cal una jornada a França). Primer em va estranyar bastant descobrir aquest ambient càlid i simpàtic, tan escàs avui dia. La simpatia i el tuteig figuraven des del principi en el menú dels dos dies. Els animadors són molt agradables i competents a l'hora de presentar-nos la bèstia i iniciar-nos a la seva domesticació; cal dir que la ciutat que ens acull no escatima els mitjans: P.C. i impressores a cada pis, tots connectats, i de gorra a més a més. Només vaig haver d'afluixar una quantitat ben modesta per l'allotjament que els animadors s'havien encarregat d'organitzar, i una mica també per la teca; a part d'això, tret del meu viatge en cotxe A/R, no vaig gastar més que a casa meua, però, això sí, en vaig sortir molt més ric. Ja t'havia parlat de les meves ganes de descobrir el nou món INTERNET, i et puc assegurar que vaig quedar del tot satisfet: formació seriosa i eficient, amb moltes pràctiques per entrenar-se, i amb molta llibertat per cadascú d'expressar-se i demanar poca o molta informació complementària. És clar, pausa per dinar al migdia, i el vespre, cap a les 19 h, després d'haver conquerit el nostre castell d'allotjament, una trobada molt interessant amb un autòcton que amb molta passió ens fa descobrir la ciutat i les seves riqueses. Després, cap a les 21 h., nit lliure, i llavors ens trobem en petits grups –segons afinitats o més– per cercar una fonda on puguem saciar la nostra fam de llop. I després, a fer nones, amb, és clar, moltes anades i vingudes pels passadissos de l'hostal, perquè no hi havia toc de queda. Quam em desperto, no em pregunto el que estic fent aquí, em dutxo, m'afaito, em vesteixo; esmorzar abundant, ben de casa. I som-hi, nova jornada en l'espai del Net. Mateix ambient que el dia abans, tot de simpatia, convivència i competències reunides,quina altra bona jornada, veus, estimat president, m'estranya una mica veure que això encara existeix avui dia en aquest món d'animalots. De fet, ja no hi creia, però tots els participants d'aquest curset, de tots els horitzons i orígens, tenen una mica la mateixa mentalitat, el mateix concepte de les coses, les mateixes ganes d'aprendre o ensenyar. I t'asseguro que tot funciona de primera, de fet gràcies a una cosa ben simple: és que no hi ha cap noció financera pel mig. Tot es basa en: et dono / em dones, llavors tot se simplifica, no hi ha cost, només consum d'idees i plaers, res d'IVA, ho sento per les teves caixes. Bé, no vull abusar del teu temps que val tants diners, he de continuar a acabar la meua vida i això m'ocupa molt. Et saludo, president.

(T4)

La realitat dels vincles socials integradors que es construeixen a les xarxes estranya fins i tot els professionals del treball social. Alguns diuen fins i tot que la seva participació a la xarxa els permet complir l'objectiu mateix que es proposaven quan van triar aquestes professions.

Em va sorprendre molt gratament constatar que cadascú es preocupava del conjunt, que aquesta Xarxa d'Intercanvi de Coneixements no existia només sobre el paper sinó que es tractava ben bé de persones que es descobrien mútuament talents i tenien una capacitat a anar cap a altres persones del seu barri o d'altres països. A través d'aquesta inauguració cordial, la nostra xarxa es va apropiat aquest local, amb un moment fort i constitutiu del que jo, com a treballador social, desitjava que existís en aquest barri. Després de la inauguració, tots els membres de la xarxa vam compartit un pica-pica en aquest local on progressivament s'està construint la convivència i la solidaritat a través dels intercanvis de coneixements. (T11)

La reciprocitat crea un espai intermedi i fronterer entre l'íntim i el social

Molts testimoniatges insisteixen en la convivència viscuda a les xarxes. L'afany de convivència en els intercanvis és tan omnipresent que es torna un tema de broma entre els participants.

Eren molt simpàtiques. Vam decidir que estaria millor fer l'intercanvi al meu domicili. (P10)

Era un divendres al matí, eren les 10, començàvem el nostre temps de dibuix amb una tassa de te. No hi ha res millor com començar una activitat amb un te aromàtic, et sents molt millor, relaxat, disposat a aprendre, a escoltar i a progressar. (P12)

Un moment fort a les xarxes. Per a mi, va ser AFREROLE, a l'abril del 97. Quina alegria rebre aquests estrangers i francesos vinguts de lluny. Els vam acollir durant el nostre torn de permanències. Els dos vespres vam sopar amb ells. El primer vespre, van ser la Riche-Equinoxe i la Nicolle que els van convidar. Vam poder aprendre a conèixe'ns, vam saber el treball que feien a les xarxes. L'últim vespre, va ser una gran festa, un àpat preparat pel maroquí alemany que ens va fer un plat amb mandonguilles de carn. Els espanyols van fer truites i un pastís, tot plegat regat amb vi negre de Turena i cervesa. Vaig tastar la cervesa rossa de Namur. Hi va haver tot de cants, cànons tant en francès com en castellà, sota la batuta d'un director fora de sèrie. Va ser genial. Llàstima que ens vam haver de separar! Bé m'hauria quedat tota la nit. Esperem que hi hagi altres trobades com aquesta. Hi hauria molts altres moments per explicar. En trec la conclusió que les xarxes són un moment privilegiat per compartir amb alegria i, és clar, aprendre molt dels uns i dels altres.(T1)

Estimada Isabelle,

Hi ha un tema de què et voldria parlar i que m'importa molt. Es tracta de la meua primera cita, saps, en aquesta associació que et vaig dir l'altre dia. Doncs, era un dissabte a la tarda i el nostre petit grup format de 5 persones s'havia de reunir per decidir el calendari, per concretar les necessitats dels participants i resoldre tot de cosetes per començar amb bon peu l'intercanvi pròpiament dit. Havíem decidit reunir-nos a casa de l'Anne-Marie per a aquesta primera sessió on no feia falta cap material particular. A les 15 h, doncs, començàvem a arribar els uns després dels altres. Un detall important: aquell dia plovia i feia molt de vent, tant que el paraigua se'm va girar més d'un cop. Quan vaig arribar a casa seva, em vaig afanyar a posar el pobre paraigua al bany per evitar les molesties. Era tan amable per part seva rebre'ns encara que fòssim uns desconeguts. Ens va acollir amb els braços oberts, ens va agafar la roba mullada i ens va fer visitar el pis. Havia triat l'habitació del fons, una mena de salonet amb sofà, butaques i tauleta. Aquesta era plena de platets amb tota mena de coses per picar. Em descuidava dir-te que era la vigília d'Halloween i, com que també era professora d'anglès i coneixia els meus projectes de cara a Canadà, ens va voler fer una sorpresa. A més, en el marc de la seva professió, havia tingut l'oportunitat de viatjar, per exemple a la Xina i al Japó, i estava molt sensibilitzada amb el tema de l'acollida. D'entrada, hi donava molta importància i tots en vam estar encantats. Ens va ensenyar fotos dels seus viatges i ens va explicar alguns contratemps. Després, bé havíem de començar a parlar del nostre tema. A més, havíem calculat 2 hores per aquesta primera trobada. Va durar prop de 3 hores i mitja. Les cites següents es van decidir en funció de les disponibilitats de cadascú; nosaltres els vam explicar (de fet, donem l'intercanvi entre 2) el mètode que teníem la intenció d'aplicar tot provant de posar-los en confiança. La nostra amfitriona, ella, ho havia aconseguit amb la seva amabilitat, la seva disponibilitat i tots aquests petits detalls. Crec que aquell dia el nostre petit grup va prendre consciència de l'esperit que regna a les xarxes d'intercanvi. (P13)

La participació a les XIC produeix una vinculació social a la frontera de l'íntim i el social. Aquesta implicació íntima creada per la convivència també suscita de vegades una mica de por o d'aprensió entre les novinguts.

Fa un any si ja no fa que em trobo a les XIC. Hi vaig arribar a través de la meua dona que freqüenta l'alpha a Saint-Gilles. Al principi, deixava la meua dona davant d'un edifici una mica ronyós. Em preguntava què dimonis hi passava perquè fos tan important per a ella. No m'interessava gaire pels treballs que duia de l'escola. Fins i tot tenia dubtes, o més aviat temors, respecte al que passava entre aquelles parets. No era gelosia, però sóc aprensiu de mena, sobretot quan es tracta dels meus íntims. Finalment, un dia, vaig entrar tot tímid en el recinte de l'escola i no hauria cregut mai que hi pogués passar coses tan importants, jo per als estudis sempre havia freqüentat edificis vells. Va ser arran d'una entrevista amb Carine, del taller d'escriptura de l'alpha de Saint-Gilles, que vaig anar a parar a l'alpha de Saint-Gilles i de Forest. Per a mi, el que és molt important a les XIC és el contacte humà. L'intercanvi també és molt important, però li fa falta un no sé què... (B2)

Aquesta importància de la convivència no s'ha de mirar amb lleugeresa. Seria massa fàcil i probablement erroni concloure que les xarxes apleguen gent "simpàtica". Durant l'escola d'estiu de les xarxes de 1998, els participants van puntualitzar que es tracta d'una *convivència no enganxosa*, que la convivència és un *eina* més que un esperit *afectiu*.

La convivència que s'experimenta a les xarxes té a veure a la vegada amb el principi de reciprocitat i amb una concepció de l'aprenentatge. Es pot resumir aquesta concepció dient que es tracta d'un plantejament experiencial de la formació (Courtois i Pineau, 1991). A les xarxes, els coneixements no són desvinculats de la vida o de l'experiència dels participants. La majoria de vegades, els coneixements oferts es construeixen a partir de l'experiència, igual que les demandes de coneixements són contextualitzades per la utilització i el valor simbòlic que tenen per a l'aprenent.

A les xarxes, hi vaig venir a través de dos tallers existents, el d'escriptura i el de cançó francesa. Per què? Perquè, per a mi, el que més compta en l'esperit de les xarxes és el cantó relacional, és el respecte recíproc, l'estima, la igualtat en primer lloc. De fet, l'intercanvi que implica dos individus és una bella aventura, però per a mi només està en un segon terme. Quin interès té si després d'una transmissió de saber entre 2 o 3 membres el final d'aquest intercanvi significa la desintegració afectiva total de les persones, si significa que tots 3 no es tornaran a veure. També persisteixo a pensar que abans de qualsevol transmissió de saber, el mediador que posa en contacte l'ofertant i el demandant ha d'examinar atentament les reaccions de les diferents parts; també ha d'experimentar les seves sensacions. T'ho creguis o no, podràs realitzar intercanvis exitosos només si acceptes tractar primer el cantó relacional i les sensacions, abans de qualsevol idea de transmissió de saber entre els individus escollits. I després de tot, no convindria fer un seguiment durant i després de qualsevol intercanvi, un seguiment social i epidèmic? N'estic ben convençut, ni que sigui per aquest taller de cançó francesa de Belleville en el qual faig de mediador! En el qual tots som ofertants-demandants, i persones-recursos; en el qual tots ens coneixem i ens apreciem abans, durant i després de cada taller. En el qual les trobades poden desembocar en coses imprevisibles, com ara unes sessions de KARAOKE o unes sortides PARIS BY NIGHT que s'acaben amb sopars cordials i alegres. (P26)

Per realitzar aquesta mediació entre l'experiència de l'ofertant i la de l'aprenent, el plantejament de les xarxes desenvolupa una mediació que posa les persones en contacte. El plantejament també inclou un acompanyament metodològic que té per objectiu que cadascú s'apropriï els plantejaments de construcció i d'intercanvi de coneixements.

Les reunions un cop al mes, durant les quals es posen en contacte les ofertes i les demandes, em van sorprendre gratament: només ficar-hi els peus i de seguida estàs al símmun de la convivència: a través del tema mateix: les ofertes i les demandes; escoltes les diferents persones que s'expressen, i així entres de ple en el que més els importa: els seus interessos, els seus gustos, les seves passions, els seus desitjos. Un cop acabada la reunió, la copa fa que l'ambient encara estigui més distès, tens la sorpresa agradable de posar-te a parlar amb una pila de gent que no coneixies un hora abans. (Jo que sóc tan tímida, que no parlo amb gent que no conec i que en 20 anys no he aconseguit tenir ni una relació al meu barri.) Bé has de parlar amb ells si vols informar-te millor sobre el que

ofereixen, o si algú et ve a demanar informacions. Intercanviem els números de telèfon. I després, et quedes parat quan reps trucades, sembla que les informacions es transmetin de manera individualitzada, personal, per exemple la data de la pròxima reunió. Sense adonar-te'n, eixamples el teu cercle de relacions. Quan vaig anar al primer intercanvi de "mitja", en el qual era demandant, em vaig trobar com en un petit taller nocturn. Èrem dues demandants més l'ofertant. Ens va rebre a casa seva de manera molt amable, vam aprendre a fer mitja plegades, però també vam xerrar molt. I em vaig posar a somiar: que això passés durant totes les llargues vetllades, cada dia. Però era un somni. (P31)

Aquesta doble preocupació per la presència i la mediació metodològica és probablement el que distingeix més rotundament les xarxes d'intercanvi de coneixements de les xarxes Internet, per exemple.

Amb aquesta aproximació experiencial i social de la formació, les xarxes creen espais intermediaris entre l'íntim i el social. Llavors es pot comprendre per què la convivència és tan essencial, com a plantejament, per encarar la proximitat íntima sense ser, malgrat tot, tan comprometedora com les xarxes de sociabilitat primària de la família o de les relacions afectives. La convivència de les xarxes permet relacionar l'íntim amb una vinculació social en una relació triada i institucionalment contractualitzada pel plantejament pedagògic.

Aquesta relació entre l'íntim i el social sovint es designa com la font del compromís amb les xarxes.

A aquesta assemblea general que tenia lloc a Angoulême, hi vam anar l'Antoinette, el Michel i jo, realment sense saber gens ni mica el que podia passar. Primer l'acollida... i després tots aquells tallers (patchwork, fusteria) que (van) començar a dinamitzar-nos. Va durar dos dies. No ho coneixia. L'important era trobar-nos amb unes quantes xarxes. A través d'aquell àpat al parc, ens vam descobrir les uns als altres, vam descobrir que era tot un moviment. Al final de l'estada, vam marxar l'Antoinette i jo amb el tren. Vam parlar. En aquell moment, intentàvem posar en marxa la xarxa. Després d'aquests dos dies, l'Antoinette i jo la volem de debò, aquesta xarxa de Saint-Pierre. (T8)

Una nova ciutadania per a les societats de la informació: lluitar contra l'exclusió dels coneixements

Les xarxes estructuren la seva metodologia de mediació posant els coneixements al cor de la relació entre l'íntim i el social. ¿Es tracta d'una nova ciutadania de les societats de la informació? Quan la major producció de les societats contemporànies se centra en la informació i el coneixement, és comprensible que es busquin noves formes de ciutadania en unes noves relacions amb els coneixements i una nova ètica de la posició en els coneixements. Es pot observar que l'ètica de les XIC és relativament pròxima a la de les xarxes Internet: horitzontalitat dels intercanvis i absència de jerarquia dels coneixements, exigència ètica en l'intercanvi i la circulació dels coneixements, mobilitat en els coneixements... És probable que la multiplicació dels espais d'intercanvi de coneixements respongui a la necessària creació de noves relacions amb els coneixements quan aquests es converteixen en un repte social central.

Quina és la significació social de l'emergència de xarxes vertebrades al voltant de l'intercanvi de coneixements? Nombrosos sociòlegs consideren que vivim una mutació i estem passant de les societats industrials basades en la producció de béns a les societats de la informació o del coneixement en les quals la producció de coneixements i de servei és central. En aquesta

situació, l'accés als coneixements i les capacitats d'autoformació permanent es converteixen en elements capitals per a la integració social de cadascú.

EL QUE SIGNIFICA PER A LA SOCIETAT ACTUAL: Estem cada vegada més immersos en una societat on la intel·ligència és la primera matèria. Per construir una societat viable per a tots, és essencial recórrer a les riqueses humanes de tots. Per resoldre els problemes crucials de la societat, és urgent sol·licitar els coneixements de tots els implicats. Cadascú ha de poder aportar la seva contribució positiva al bé comú. La societat és i serà cada vegada més una societat d'aprenentatges permanents. Avui no sabem els coneixements i els savoir-faire que seran necessaris demà. Sabem cada vegada més que podrem canviar d'ofici uns quants cops a la vida. En una societat de complexitat creixent, sabem que cada vegada més haurem de creuar els nostres coneixements amb els dels altres. La qüestió és que no hi hagi d'un costat els qui ho saben, que tenen tots els mitjans per fabricar-se sistemes de formació permanent, i de l'altre costat els qui, convençuts que no poden fer res, que no saben, que no poden valer, participaran cada vegada menys a la seva autocreació i a la vida de la societat. Hem de construir sistemes de formació basats en l'ajuda mútua: tots tenim interès en l'enriquiment intel·lectual i moral de tots, perquè, cada vegada més, ens construïm i destruïm en interaccions, ens trobem en unes interdependències recíproques cada vegada més fortes. Les fonts d'aprenentatge possibles són sempre més nombroses i variades. L'únic model pedagògic no pot ser el sistema formal institucional, l'escola o la universitat. Cadascú ha de poder reflexionar sobre les seves pròpies formes d'aprendre, reflexionar-hi assumint el doble paper d'ensenyant i d'aprenent. Quan s'és ensenyant i aprenent s'aprèn millor cada un dels dos papers. D'aquí la importància de la reciprocitat. Si la reciprocitat és la regla del joc pedagògic, també és perquè aprenem ensenyant, compartint el saber; no només no el perdem sinó que l'enriqueix, l'exemplem, ens l'apropriem més encara. Regla del joc social, la reciprocitat significa una concepció de la societat segons la qual les diferències són riqueses perquè hi ha una tensió cap a la paritat entre els ciutadans: tots són actius gràcies a la posada en circulació dels seus coneixements. La noció de "tots al començament i tots al comandament" és un dels fonaments de la democràcia. L'organització d'aprenentatges en xarxes obertes basades en la reciprocitat diu a cada un i a cada una que és necessari o necessària per assumir els canvis socials. És el mateix canvi social que es convertirà en projecte, però també en objecte de formació. Les situacions socials més conflictives (delinqüència, pobresa, precarització massiva, misèria) inciten a uns canvis que exigeixen aprenentatges; per exemple l'aprenentatge dels camins de la creació col·lectiva, entre d'altres dels sistemes que "fan societat". L'organització en xarxes obertes permet a cada un dels qui hi contribueixen aproximar-se a coneixements fins ara inassequibles: uns portadors de coneixements es tornen més pròxims els uns dels altres. Aquesta possibilitat de "circular" en una diversitat de coneixements més àmplia afavoreix una descompartimentació social que les nostres societats necessiten imperativament. (Claire Héber-Suffrin, MXIC/DPH)

L'increment de les demandes de formació no és sinó un signe més d'aquesta emergència de les societats educatives que genera un mercat de la formació. Però més que el nivell i la quantitat de coneixement, són les capacitats d'aprendre que són necessàries en un context en què els coneixements útils es renoven cada vegada més de pressa. Enfront d'aquesta necessitat social, les entitats privades i públiques encara es veuen limitades per les seves organitzacions i pressupostos.

Quan la relació amb el saber esdevé central per a cadascú, també esdevé un factor d'exclusió si depèn del nivell social i econòmic. L'emergència de les xarxes d'intercanvi de coneixements adquireix, per tant, una significació social fonamental. Ofereixen a cadascú la possibilitat gratuïta de desenvolupar les seves competències d'aprenentatge i de transmissió de coneixement en xarxes socials de proximitats que permeten una autèntica integració dels coneixements en la vida quotidiana.

Vaig conèixer les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements (XIC) el setembre de 1992, durant un procés de recerca laboral a l'Agence Nationale Pour l'Emploi (ANPE, estructura gestionada per l'Estat, encarregada de recollir les ofertes laborals de les empreses per posar-les a l'abast dels qui busquen feina). La meua trajectòria a les XIC des d'aquesta data em va obrir l'esperit pel que fa a les representacions de regades negatives de l'aprenentatge i de les dificultats, fins i tot dels bloqueigs, per entrar de nou en un procés d'aprenentatge (MRERS/DPH)

Per lluitar contra l'exclusió és absolutament essencial que les xarxes, basant-se en una ètica de cooperació, intercanvi i vinculació social, fomentin el fet de compartir gratuïtament els coneixements, mentre que les multinacionals de les telecomunicacions intenten conquerir el domini dels accessos als coneixements segons una lògica de mercat que amenaça excloure per motius econòmics.

A les xarxes d'intercanvi de coneixements, aquesta dinàmica d'interacció social vertebrada al voltant dels coneixements també és una dinàmica transcultural que respon a les noves situacions interculturals contemporànies.

Recordo un intercanvi, que va ser el primer a la xarxa de Meaux. Era un intercanvi culinari proposat per la Malika i l'Ouda. Ens vam reunir un dijous al matí per aprendre a fer mandonguilles de sardines i un strudel de pomes. Aquests plats vénen d'Algèria i Àustria. Vam fer un intercanvi al voltant d'aquestes dues receptes, però també vam aprendre coses sobre cultures diferents de les nostres. Després vam menjar plegats, i va ser un moment extraordinari. No pensava que un dia seria capaç de fer el mateix davant de tanta gent, però avui ho he fet amb un braç de gitano, quin miracle! Em fascinen aquesta mena de coses, perquè a través de la cuina, aprenem a conèixer millor les coses, però també a nosaltres mateixos. La xarxa em va fer venir ganes de saber-ne més encara, en diferents camps. La xarxa d'intercanvi és així: aprendre coses, donar-ne, conèixe's un mateix i estimar els altres d'una altra manera! (P2)

Em creuràs si et dic que a la xarxa no tinc la sensació de treballar? Conec gent, tots diferents, que em donen ganes de viure. Recordo aquella tarda de setembre, érem 5 o 6 a l'entrada del centre Aragon. Ens vam instal·lar al voltant de la taula rodona, el forn rodó estava al mig i tot pensant en la preparació de la festa de Belleville feiem cuire cigrons. Hi havia la Isabelle, la Séverine, la Bahija, la Laurence, la Camille, i després algú que no recordo com es diu es va girar cap a la Camille i li va dir que havia de fer un viatge a la Martinica, i en aquell moment la Camille es va transfigurar, es va posar a descriure la fruita d'aquest país, era magnífic: les formes, els gustos, el sol, els noms desconeguts. Va marxar abans i ens va deixar a tots la nostàlgia dels sabors del seu país. Vam tornar als nostres cigrons amb el cor més feliç després d'aquest moment lluminós. (P8)

6/ TRES EXPERIÈNCIES DE TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES

Molts testimoniatges posen de manifest els efectes de l'experiència de les xarxes d'intercanvi de coneixements en l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió. Com hem vist, aquestes competències adquirides a les xarxes sovint es tornen a invertir en altres espais de vida. Alguns participants de la xarxa AFREROLE han creat nous espais d'intercanvi en altres sectors o altres cultures. Presentem tres experiències de transferències per il·lustrar aquest moviment multiplicador de les xarxes d'intercanvi de coneixements.

Transferència per a una nova socialització de l'expressió creativa

*Séverine El Pan-Vairs,
Associació Le Cornac, Tolosa*

Les festes del 21

Les quaranta persones havien deixat el pis, i entre els petons i les mans encaixades, amb la mirada ben present, gairebé tots ens havien anat dient: "Quan repetireu?". Era el 14 d'abril de 1994. Érem quatre inofensius estafolarians que vivíem en un pis gris dels afores, a la barriada de Bellefontaine (Le Mirail, Tolosa). Al principi, pensàvem que la vida en aquesta barriada considerada "calenta" potser seria difícil. Aviat ens vam adonar que la primera dificultat era convida entre aquestes parets. Llavors, per refer el nostre món des de dintre, li vam imaginar vestits de gala, i aquesta primera festa en va ser un.

Una associació cultural del barri va proposar als habitants que acollissin a casa seva poetes d'arreu del món i convidessin amics i veïns a participar gratuïtament a una vetllada de poesia. A més, la configuració del pis ens impulsava a ser creatius: la gran peça central des d'on arrencaven totes les habitacions i la cuina tenia un desnivell que configurava un petit escenari sobrealçat. Ens va entusiasmar la idea i per alegrar la festa vam proposar als convidats que portessin *galettes*: preparació culinària plana, rodona i daurada com el sol, fàcil d'elaborar i que es troba arreu del món. Els del pis havíem fet les preparacions salades o dolces per acompanyar-les. El poeta era tuareg, els convidats estaven encantats i la festa va ser tot un èxit... A mitjanit el pis va tornar a ser buit i silencios, l'ambient era carregat de mots, mirades, desitjos. Tots quatre encara estàvem encisats per aquella festa simple i una mica màgica, i teníem una pregunta pendent: *quan repetirem?*

Així van néixer les festes del 21

Cada 21 del mes a les 21 h., al número 21 del passage André Maurois (la nostra adreça), el pis estaria obert i hi seriem presents per a la cita mensual. Es demanaria a cadascú que vingues amb alguna cosa o algú per compartir un moment, una cita aleatòria, una estranya manera de preparar el segle XXI..

A l'època coneixíem molta gent i aquesta cita també era una manera simpàtica d'ajuntar la ronda dels altres a casa nostra, perquè cadascú també necessitava tranquil·litat. També era una manera de tornar a dinamitzar regularment el nostre desig de continuar compartint el lloc tot obrint-nos a altres formes de col·lectiu.

Si no porteu res, no passarà res; si espereu alguna cosa, proposeu... Podem ser tres o cinquanta, serà un moment únic, una performance oberta a tots: estar junts i decidir junts el que passa a l'instant, i el no-res no ens fa por.

A poc a poc les festes del 21 es van convertir en llocs on es van formalitzar i intercanviar desitjos, llocs d'escolta, de paraules o es trobaven tant el cap de projecte DSU que venia a dir uns quants versos com la veïna laosiana il·letrada del primer pis amb els seus nens, o uns amics del centre de la ciutat o del camp.

Donar un sostre a l'informal, proposar, respectar, invitar, deixar fer. En sentíem a parlar en boca d'algú i veníem amb ell o sense ell.

Mira, veus, la finestra de davant al novè pis, sí..., doncs és casa meua.

Veníem amb un pastís, una idea, un "no puc més". Els curiosos, els utopistes, els amics, els expressius, els depressius, els silenciosos, els veïns, i tots els altres, desembarcaven cada 21. De vegades, no els tornàvem a veure mai més, de vegades es quedaven i tornaven. Una petita aliança entre el coneixement i la vida, uns llocs de paraules respectuosos de l'entorn, dels altres i de les coses, sense dogmatisme. Sense necessitat de resultats, d'objectius massa explícits del tipus "integració - inserció - formació"... llocs d'autonomia, llocs erms on aventurar-se sol o en grup. Un lloc desplegat com un escenari, teatralitzat per a la gratuïtat, i a cada cop de timbre la sorpresa de les cares darrere la porta... ho intentem.

Gent que hagin compartit un bon moment no seran mai més estrangers. Encara que no es facin amics, es poden dir: "Un dia estàvem al mateix lloc i em sentia bé". Les festes del 21 eren moments originals. La cultura és allò que compartim. Com compartim?

Venim si volem? On? Quan? Què sentim quan compartim?

Era la primera vegada que venia, venia per explicar històries, pensava: "quina història podré explicar a aquests joves? Els interessarà?... I em vaig llençar, vaig explicar la del llop i l'anyell. Hi va haver una atenció increïble, i al final, un d'ells va venir a donar-me les gràcies, li havia agradat molt la meua història, no m'ho podia creure...

Això m'ho va explicar Béatrice, una rondallaire de més de vuitanta anys que va tornar més d'un cop després d'aquesta primera festa. Un dia, un paio va venir amb una aixeta i es va iniciar un joc a partir de "per què una aixeta?".

Aprendre a prendre la paraula, atrevir-se a fer-se sentir, dir, atrevir-se a venir, fer-se veure, atrevir-se a callar, atrevir-se a portar algú més, atrevir-se a quedar-se fins i tot quan us sacsegen. Aprendre a atrevir-se en els llocs col·lectius sense "col·locar-se", sense tele, sense música desmesurada. Un lloc on no has de consumir; on pot néixer prou confiança per gosar prendre el seu lloc, la seva forma més justa en el món.

Un dia vam parar, vam fer una altra cosa. El pis s'havia fet massa petit. El planter del 21 havia fet sorgir idees factibles, i ens hi vam posar.

Però la festa més bella del 21 sempre serà la del 21 de juny del 1995. Acolliem a cases músics de Bengala: baules (convidats a Tolosa per a la festa de les llengües) i per agrair-nos-ho, havíem previst tocar el dia 21, així que havíem avisat molts nens del barri perquè vinguessin amb els pares. Cap a les dotze del migdia, un amic músic que veig molt poc em truca i em diu: "Som el dia 21, oi? Sóc a Paris, demà marxo cap a Hongria, però aquest vespre seré a casa teva amb els instruments, si em vols venir a buscar a l'estació a les vuit..." El telèfon no parava de sonar i la festa de la música es preparava al número 21 d'amagat nostre! Un tocador de darbuka iraní, un violinista d'Estocolm, somriures de tots els colors, la porta de l'ascensor bloquejada al vuitè, el nostre pis. Aquesta festa, durant la qual ni podíem seure de tants com érem, ja anunciava els futurs desenvolupaments que s'estaven gestant: creació de tallers autogestionats, cap de setmana temàtic d'intercanvi de coneixements, creació d'un centre d'expressió i de despertar per a nens en tres escoles del barri. I diferents projectes centrats en l'apropiació i la transformació del seu propi entorn vital.

La Bourdette, o com les fades van emparar el planter del 21

Aquesta història, ja l'he explicada centenars de vegades. Cada cop que algú entra al vell edifici i s'atura davant de la immensa taula rodona que vesteix la cuina enfront de la llar de foc. Cada cop que cal parlar dels orígens de l'associació, les meves paraules tornen cap a aquest lloc.

1- La continuació de les festes del 21

Durant les festes del 21 solíem intercanviar idees entre veïns sobre dues preocupacions importants: com i on trobar-se per comunicar, expressar-se i sobretot SORTIR del barri. Tenir la possibilitat d'anar a un altre lloc, d'airejar-se simplement. A l'època, em quedava parada quan m'assabentava que una veïna de la meua edat amb tres fills no havia posat mai els peus al centre de Tolosa des que havia vingut de Saint-Nazaire 4 anys abans. Per als estrangers o la gent que diuen "en precarietat", la qüestió de la mobilitat no és sempre evident. Primer, hi ha els diners (els mitjans de transport i el preu del lloc d'acollida), però crec que hi ha, sobretot, la qüestió central del sentit, de la direcció cap on anar (i per fer què?). Va ser com vaig descobrir a poc a poc que quan ensenyen una foto de verd als nens del Mirail, estan convençuts que és la Ramée (centre d'oci a uns quants quilòmetres del barri).

Llavors se'm va ficar al cap trobar un lloc per passar uns diumenges al camp... en família, entre amics, entre veïns. Imaginava una casa gran i molt antiga envoltada d'arbres, equipada per acollir i allotjar tot un grup. Durant les festes del 21, continuava dient que el somni potser construeix una part de la realitat. És clar, tothom em prenia per una somiatruïtes fins un dia de maig en què La Bourdette va picar discretament a la nostra porta...

La casa de què em parles, la conec, s'assembla a la nostra casa familiar, a 70 km, d'aquí a Moissac, sempre és buïda, a més em posa molt trista, té les persianes obertes un mes a l'any, la resta del temps dorm, vaja, s'està morint a poc a poc.

Era la Béatrice, una amiga fotògrafa, sempre per les carreteres, que s'havia aturat providencialment al pis... Al cap d'uns mesos, ens vam posar d'acord amb els propietaris, els seus oncles i tietes, per muntar una associació per la nostra banda i firmar una convenció amb ells de cara al préstec de la propietat 10 mesos a l'any. Després d'una carta i una trobada per explicar-los el que volíem fer a casa seva, aquesta gent que no coneixíem van tenir ganes, miraculosament, de confiar en nosaltres i ficar-nos en aquesta aventura boja. Vaig ser la persona

de referència. Així va néixer l'associació *El Cornac*; com que la casa es troba a Saint- Jean-de-Cornac, ens semblava interessant mantenir aquesta paraula estranya de guies d'elefants, però que també, i sobretot, és el nom d'un ocellet enfilat al coll dels paquiderms que s'alimenta dels seus paràsits (una picada d'ull...). La finalitat de l'associació es va debatre entre una desena escassa de persones vingudes del pis i simpatitzants de les festes del 21: *La instauració d'espais d'expressió que busquin el despertar, el descobriment i el creixement de la persona.*

2- Reinventar, projectar, somiar l'espai

Primer vaig anar sola a passar una temporada en aquest casalot per tal de descobrir-hi precisament el que podia crear aquesta trobada.

La Bourdette, aquesta immensa casa— on no quedava res segons els propietaris (els dos últims robatoris li havien polit tots els guarniments)— era un lloc de profund somieig, una memòria viva que cridava totes les altres. A l'època feia una formació d'animadora de tallers d'expressió creativa a partir de mitjans com l'argila, l'escriptura, la pintura, la dansa lliure, el teatre, etc. És clar, imaginava tallers en els diferents espais de la propietat (golfes, hangar, parc). Però el que em semblava més evident era que calia inventar alguna cosa completament original amb els meus veïns del suburbi, els dels llocs bandejats, els amuntegats, alguna cosa tan autèntica com aquesta casa. Alguna cosa al voltant de la confiança, el respecte, la infantesa també... Perquè aquesta àvia del segle XVII encara feia comptes que veuria florir generacions sota el seu sostre.

La idea de simples desplaçaments des del barri ens semblava errònia: petites deportacions socials que posen els joves en remull al mar, les dones a la muntanya i els nens al camp, per a unes estades "tot inclòs" en llocs prefabricats on les generacions, els medis i les professions no es creuen mai. Simplement, convidariem gent —evitant el públic predefinit— perquè vinguessin a passar-s'ho bé amb nosaltres a la Bourdette.

Però per fer què?

Haviem sentit a parlar de xarxes d'intercanvi de coneixements i un simpatitzant del pis havia participat en una xarxa al nord de França. Ens en va explicar les grans línies: *cadascú sap alguna cosa - transmetre, és una cosa que s'aprèn.*

Amb aquest principi ja teníem prou pistes per inventar un joc nou, sense diners, sense exclusió a priori, sense consum. L'organització era poc feixuga i els imperatius de temps, llocs i desplaçaments condicionaven les primeres regles de les primaveres de la Bourdette.

3- Viure, experimentar, ajustar

Les primaveres de la Bourdette ja podien començar. I des dels primers bons dies de la primavera del 95, ho vam provar amb 12 persones (nombre fixat pels propietaris en el conveni). Durant el primer cap de setmana va ser tota una corredissa per col·locar totes les activitats proposades. A poc a poc, vam anar limitant els caps de setmana a 2 o 3 activitats, proposades i triades pels ofertants de coneixements. Al pis hi continuàvem vivint quatre, i més, de vegades, i d'una trobada a l'altra intentàvem descobrir els coneixements transmissibles. Les persones que es prestaven al joc solien ser gent que no havien fet el pas de muntar per elles mateixes un marc en el qual donar aquest coneixement. L'interès d'aquest dispositiu era que permetia una autèntica experimentació amb la gent més diversa, sense massa riscos gràcies a la presència dels organitzadors que es feien càrrec de la logística i la mediació que requeria l'activitat.

Mentrestant, el 1996, vaig fer una formació de dinamitzadora de *Xarxa d'Intercanvi de Coneixements*. Aquesta formació em va permetre comprendre millor les articulacions de la pràctica de xarxa i, al mateix temps, polir el dispositiu gràcies a pràctiques regulars d'avaluació. 10 h. Dissabte – cita a l'estació de Tolosa. 3 cotxes com a mínim. 11 h. Parada al mercat de Moissac – compres en funció dels tallers de cuina i la iniciativa de cadascú (cadascú compra per una mitjana de 50 francs).

12 h. Arribada i descobriment del lloc. Sempre hem mirat que coincideixin persones noves i persones repetidores que puguin acompanyar les noves en el descobriment del lloc i la seva història, per tal de permetre una millor apropiació, no només entre els qui escolten sinó també entre els qui parlen.

12 h. 30. Preparació dels àpats

És un moment molt important per iniciar la vida col·lectiva. Els dispositius “grans amanides” són, finalment, els més lúdics. Cadascú pot trobar-hi el seu lloc al voltant de la gran taula per tallar, netejar, remenar, ratllar, espremer, pelar, trinxar, mirar-se, avaluar-se, fregar-se, parlar-se... Després dels àpats, que sovint es fan a fora, a l'ombra des arbres, el moment del cafè és el de la presentació del cap de setmana, el contingut dels tallers, les qüestions relacionades amb les habitacions, etc. En aquest moment se solen produir intercanvis respecte al que és negociable. Si parlo del que és “negociable”, és perquè em sembla que és la pedra de toc d'un moment col·lectiu aconseguit. A més de ser una excusa perquè cadascú s'expressi i entri en el joc, també permet que se'n senti responsable, actor, cocreador. Dir que hi ha un espai “negociable”, també és entreveure que n'hi ha un que no es pot negociar, el de les regles, i d'aquest també és bo que se'n parli: no sobrepassar les dotze persones, no fumar dins la casa i deixar el lloc tan net com a l'arribada. El fet que els propietaris hagin formulat aquestes demandes com a condició del préstec i que no hi siguin per “vigilar-nos” introdueix una noció de confiança i de paraula i confronta cadascú amb ell mateix, sigui o no sigui sota la mirada dels altres.

Els tallers comencen cap a les 15 h. 30 i s'acaben cap a les 18 h. No són gens obligatoris, un pot somiar sota els arbres o ficar-se a la biblioteca, els nens hi són benvinguts. Toca als dinamitzadors deixar-se sacsejar i adaptar-se.

Els tallers no són obligatoris, però no hi ha ni un cap de setmana sense tallers preparats.

En aquest punt, l'experiència ens ha ensenyat que, per més bonic que sigui el lloc, reunir durant dos dies gent que no es coneixen, amb orígens molt variats, sol donar resultats bastant decebedors. Els tallers lliures permeten descobrir els altres d'una manera diferent, esborren el cantó anecdòtic i faciliten relacions més autèntiques entre la gent. Intercalar moments organitzats i moments disponibles permet una articulació fonamental entre el singular i el col·lectiu. Aquests moments de tallers solen ser una aproximació, una iniciació molt suau.

Durant la preparació amb els ofertants, sovint insisteixo en la importància del lloc de cara a l'activitat: triar el lloc de l'intercanvi, dins la casa o a fora; reinventar el seu dispositiu; anar a buscar dins la casa el que es necessita: cordill, teles, cadires, llibres, catifes, etc. Personalment, quan dinamitzo tallers a la Bourdette (argila, pintura, escriptura, teatre, roba...), intento fabricar una cabanya, un marc insòlit que despertí l'imaginari. El lloc d'un antany, d'un fora, d'un passatge, d'un en-si misteriós. Dic sovint que la Bourdette és la meva millora codinamitzadora. Sigui com sigui, és cert que és la meva millor matriu per a la dinamització de tallers. Més endavant em va ajudar a suportar la polivalència de les sales urbanes, dels prefabricats de suburbis o del centre de detenció de Muret on, a l'estiu com a l'hivern, munto les meves Bourdettes imaginàries.

Cada cap de setmana s'acaba amb un temps de paraules i d'escolta, un temps en què cadascú és convidat a expressar-se sobre les seves vivències del cap de setmana, tant els bons moments com els que l'han molestat. Sempre que es pugui fer. En aquest cas, el dinamitzador d'aquest temps sol ser canviant. A partir d'aquest moment, el que guardem en nosaltres és cosa nostra.

Com a conclusió

Des de fa quatre anys, hi hem plantat enciam, hi hem fet malabarisme, pa, hem escrit, cantat, cuinat africà, magrebi, laosià, francès, malgaix, espanyol, iraní, ens hem iniciat a la geobiologia, al descobriment de Moissac, als contes musicals, als massatges, a la dansa, a l'autoconstrucció de terra, a la pallassada, a les plantes salvatges comestibles, a l'antropologia, a l'alè, al ritme, a l'argila, al rastre...

18 h. Diumenge, davant de la casa, quan tot ha estat netejat, rentat i arreglat com a l'arribada. Quan les bosses i els nens ja estan carregats al cotxe, queden algunes paraules, sovint massa escasses, per donar-nos les gràcies.

Transferència en un context de treball social austríac

Gertrude Kink i Martina Grötschnig, Initiative Wissensnetzwerk, Graz Àustria

La idea de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements es va posar en pràctica per primer cop a Àustria el 1993, de la mà de Patrick Borràs, un animador sociocultural originari de França. I va ser a França, en el marc de la seva activitat de responsable pedagògic d'un centre internacional d'allotjament i trobades –que consta, entre d'altres, d'un centre d'allotjament per a refugiats– que va familiaritzar-se amb la idea de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements. Després d'instal·lar-se a Àustria per motius familiars, va decidir integrar-se en seu país d'acollida explotant les possibilitats que ofereixen els intercanvis i, paral·lelament, posar-hi en pràctica aquest plantejament pedagògic amb una base més àmplia. Va aconseguir presentar, i després introduir en diversos organismes de formació i institucions socials, el principi de l'estructura de les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements com una altra possibilitat d'aproximació. L'any 1994 va néixer l'associació *Initiative Wissensnetzwerk* que es donava com a objectiu fomentar i desenvolupar la creació dels XIC mitjançant actuacions diverses, per exemple: un treball de consulta sobre aspectes d'organització i de continguts amb persones i institucions interessades, un treball de relacions públiques o un treball destinat a desenvolupar i adaptar la idea pedagògica francesa inicial al marc i les necessitats específiques d'Àustria.

Projecte d'ajuda mútua per als fills de refugiats

El primer projecte de creació d'una XIC va ser possible gràcies al suport de l'associació *ZEBRA –Zentrum zur sozialmedizinischen, rechtlichen und kulturellen Betreuung von AusländerInnen in Österreich* (Centre d'ajuda mèdicosocial, jurídica i cultural per als estrangers residents a Àustria). Un projecte d'ajuda mútua per als fills de refugiats originaris de l'antiga Iugoslàvia es va posar en marxa sobre la base de la idea de les xarxes d'intercanvi de coneixements, amb la

finalitat de millorar les condicions de vida i d'estada dels refugiats obligats a deixar el seu país i acollits provisionalment a Àustria.

La primera fase de la creació d'aquesta Xarxa d'Intercanvis de Coneixements va consistir en un període d'observació i anàlisi de dos mesos durant el qual es va estudiar la situació dels refugiats acollits en centres de refugiats "centralitzats" i es va contactar amb nombroses altres organitzacions i associacions a nivell de districte. Es va posar de manifest que els principals problemes que havien d'afrontar els refugiats eren els següents:

- L'allotjament col·lectiu: falta d'espai, promiscuïtat, famílies separades, utilització comuna de les instal·lacions sanitàries, dels menjadors i de les residències.
- La inacció: la major part dels refugiats no estan autoritzats a treballar, els àpats els són proporcionats directament pel centre d'allotjament, i la neteja i les activitats d'oci són les úniques possibilitats d'ocupar-se.
- L'aïllament respecte al món exterior: els contactes amb el món exterior són molt escassos i se solen limitar al contacte amb el personal d'administració, els treballadors socials i els compatriotes, amb la sola excepció dels nens en edat escolar.
- Les dificultats escolars amb què es troben els nens.

Els resultats de l'anàlisi van permetre definir els objectius de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements:

- Manteniment i augment dels recursos i estructures existents, i promoció de les activitats intel·lectuals i físiques.
- Ajuda als nens i adolescents escolaritzats mitjançant l'adquisició activa de coneixements i competències en el marc de les activitats escolars.
- Reconeixement de cadascú com a individu posseïdor d'un potencial particular (competències, coneixements, experiències).
- Necessitat de superar el sentiment de dependència i aïllament respecte al món exterior.

Si les activitats d'intercanvi proposades entre el final de l'any 1993 i l'estiu 1994 van atreure la participació d'alguns adults, van ser els nens i adolescents els que més les van aprofitar. Durant el curs escolar, els problemes d'aprenentatge dels nens i adolescents a l'escola van generar una demanda centrada principalment en les assignatures escolars com les matemàtiques, l'alemany o el francès.

Els locals cedits per a aquestes activitats d'intercanvi eren els de l'associació *Zebra*, i també els locals d'allotjament dels refugiats. El seguiment d'aquests intercanvis el va dur a terme un equip dinamitzador dirigit per Patrick Borrás, responsable del conjunt del projecte, i format per un treballador social bosni, també refugiat, una estudiant d'animació sociocultural i una becària de l'*Escola de les professions socials*, d'origen hongarès.

Els contactes socials establerts pels nens i adolescents estrangers durant el curs escolar es van tornar més escassos, fins i tot inexistents, durant els períodes de vacances a causa de l'absència dels nens austríacs. Durant les vacances d'estiu del 1994, el projecte es va continuar, per tant, en forma d'una operació estiuenca de tres setmanes, una oferta d'activitats d'oci que havia d'ajudar els nens i adolescents a evadir-se una mica de la grisor quotidiana.

"Durant les vacances, els nens austríacs tenen l'oportunitat de viatjar o de visitar membres de la família. En canvi, els nens de refugiats queden atrapats en la rutina quotidiana de la qual els és gairebé impossible escapar-se. Per primer cop aquest any, l'associació Zebra els ofereix un programa de vacances especialment dissenyat per a ells." (Neue Zeit, 8.9.1994)

Els locals cedits per l'associació *Kinderfreunde* ("Amics dels nens") es van revelar particularment ben adaptats per a la pràctica d'activitats esportives, gràcies, entre d'altres, a la proximitat immediata d'un parc públic amb àrea de jocs i d'una piscina pública. Els prop de 50 nens i adolescents implicats s'ho van passar molt bé participant a les activitats d'intercanvi proposades, com la bici, el tennis de taula, la pintura sobre teixit, la reparació de bicis, la preparació de pizzes turques i de pogaca (pa bosni), etc. Les activitats d'intercanvi tenien lloc de dilluns a dijous, entre les 9 h. i les 13 h., i es desenvolupaven per parelles o per grups petits. El divendres estava dedicat a activitats comunes que aplegaven el conjunt dels participants de la XIC.

Els nens i adolescents podien elegir lliurement els dies en què desitjaven participar a les activitats de la xarxa d'intercanvi. Tanmateix, setze d'entre ells van demostrar tant d'interès per les activitats proposades que hi van participar de manera regular. Els nens i adolescents d'entre 7 i 15 anys que van prendre part en aquesta operació de vacances eren tots originaris de Bòsnia, excepte dos nens turcs. L'única nena austríaca que va venir havia entès la invitació com una possibilitat d'intercanviar les seves joguines. A Àustria, el principi de l'intercanvi –basat en la reciprocitat– s'aplica principalment en l'àmbit de les mercaderies i els serveis, ja que aquest tipus d'intercanvi particular només té, per definició, una funció identitària relativament feble, fins i tot inexistent.

Les activitats d'intercanvi muntades durant el curs escolar aviat van mostrar als mediadors i medidores l'entusiasme amb el qual els nens acollien el principi d'intercanvi en xarxa i la naturalitat amb la qual se l'apropriaven. Segurament res no pot descriure millor l'impacte de la idea de les xarxes d'intercanvi de coneixements com algunes impressions recollides amb motiu d'aquest projecte.

- Durant tot el matí, l'Aldijana ha ensenyat a la Ivana a anar amb bicicleta. Més tard, a l'hora del berenar, la Ivana i la seva germana seuen al costat de l'Aldijana, una a la dreta, l'altra a l'esquerra. I fins ara la germana gran sempre seia al costat de la petita Ivana.
- Malgrat la diferència d'edat, el Dragoslav i l'Admir s'han ensenyat mútuament a anar amb bicicleta, i ells també seuen un al costat de l'altre al moment del berenar.
- Al principi, els dos nens turcs són rebutjats pels nens bosnis, comportament que canvia quan el Fadime ensenya com preparar i coure una pizza turca.

Les reaccions dels nens i adolescents van permetre, així doncs, evidenciar els següents elements:

- la possibilitat que se'ls oferia de ser actius al seu torn els va motivar;
- les trobades van tenir un aspecte constructiu i els membres del "nucli dur" del grup fins i tot van prendre la iniciativa d'invitar nens i adolescents de l'exterior a participar en les seves activitats;

i, finalment, els nens aviat van estar en mesura de posar en pràctica els principis d'autoformació i reciprocitat.

Es van repartir cartells i fullets d'informació i es van organitzar petites festes per intentar guanyar altres persones a la idea de la XIC i comunicar-ne el caràcter obert. Aquest treball de relacions

públiques només va tenir repercussions molt mínimes i van ser poques les persones de l'exterior que es van integrar en aquesta Xarxa d'Intercanvis de Coneixements. La població del districte de la ciutat de Graz en el qual aquest projecte es va elaborar té una proporció elevada d'estrangers i immigrants i, a prop dels locals posats a la nostra disposició per als intercanvis, hi havia a més tres centres de refugiats. Per aquest motiu, els contactes personals establerts pels organitzadors i els mediadors amb els refugiats es van veure facilitats, i tanmateix, la mateixa ubicació geogràfica a dintre de la ciutat es va viure com un obstacle des del punt de vista de l'accés a la xarxa. En aquest context particular, l'ajuda proporcionada per l'associació Zebra, l'activitat de la qual és dirigida als estrangers residents a Àustria, només podia tenir una incidència mínima.

Aquesta primera experiència de XIC es pot considerar, certament, com un èxit des del punt de vista de la posada en pràctica d'un concepte pedagògic totalment desconegut fins ara a Àustria. A la tardor de 1994, a iniciativa del grup de base que va participar al projecte "centre de refugiats", es va crear, amb l'impuls de la primera experiència, un nou projecte que tenia per marc un establiment escolar.

Realització d'una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements en el marc d'un projecte d'alumnes

Durant el curs escolar 1994-95 es va crear una XIC en el marc d'un establiment escolar (nivells d'escola primària i bàsica) situat al mateix districte de la ciutat de Graz. Els mestres i les mestres d'aquest establiment es veuen confrontats tot sovint amb problemes importants que s'originen no només en la proporció relativament elevada d'immigrants entre els alumnes (25 %), sinó també en la quantitat no menyspreable d'alumnes que pertanyen a un medi social particularment desfavorit. Partint d'objectius similars i basant-se en l'experiència acumulada en el marc del primer projecte, la intenció era aconseguir un millor aprofitament dels potencials dels nens, mirar d'afavorir el seu desenvolupament i permetre'ls adquirir experiències d'ensenyament i d'aprenentatge positives mitjançant la XIC.

Durant tot el curs, una aula es va assignar per a les activitats d'intercanvi i l'equip de dinamització d'aquestes activitats s'esforçava a tenir en compte les possibilitats horàries dels nens. Dos cops a la setmana, de les 15 h. a les 17 h., i dos cops a l'hora del pati, cada nen podia informar-se, apuntar-se, conèixer els altres, demanar hora per la mediació i l'avaluació de les activitats d'intercanvi, o també intercanviar-hi coneixements i competències. Conjuntament amb Patrick Borrás, que va assumir de manera permanent les funcions de mediador i dinamitzador-coordinador, unes quantes persones van col·laborar, segons la seva disponibilitat, en el bon funcionament de la XIC. Mitjançant visites regulars als centres de refugiats, els col·laboradors de la XIC van esforçar-se a aportar *in situ* informacions als nens i adolescents per tal de motivar-los a participar en els intercanvis i mantenir el contacte amb ells. A més, l'organització de petites festes va tenir com a finalitat acostar la gent a dintre de la XIC i captar nous interessats.

L'atribució d'una subvenció per a la Campanya Europea de Joventut va permetre realitzar, durant l'estiu de 1995, una operació "vacances d'estiu" d'una durada de tres setmanes. D'aquesta manera, una trentena de nens i adolescents van poder participar en un intercanvi el seguiment del qual va ser dut a terme per una israeliana i dues austríaques, intercanvi que va tenir lloc en el marc dels locals del presbiteri de la parròquia Kreuzkirche i del parc públic veí equipat amb pistes de tennis, taules de ping-pong, cistelles de bàsquet i diverses gespes destinades a activitats esportives.

Aquest intercanvi va permetre a aquests nens –marcats per experiències d'ensenyament i d'aprenentatge poc motivadores i per discriminacions que s'originaven en diferències culturals o socials– superar obstacles de tipus lingüístic, però també emocional.

- Així, el Fiskret, un nen bosni que va plorar el primer dia perquè gairebé no sabia parlar alemany, ja participava al cap de dues setmanes, com tots els altres, als diversos jocs col·lectius.
- L'Alen, un nen bosni que al principi tenia moltes dificultats d'integració, va començar al cap d'un temps a expressar el desig d'aprendre a jugar a futbol. La setmana següent, va venir amb un company d'escola que estava disposat a explicar-li com jugar-hi.
- El Philipp, un nen austríac, va donar classes de tennis alhora a nens austríacs i a fills d'immigrats.
- Al Kiaras li va agradar explicar als altres nens com preparar i coure una pizza. Orgullós de la seva contribució, l'endemà va venir amb el seu amic Sassan.

Aquests exemples mostren que els nens confien en les seves pròpies aptituds i són capaços de descobrir punts forts en ells, capaços de saber que ells també són detentors de coneixements que poden compartir amb algú més. És bàsicament gràcies a activitats lúdiques que els nens i adolescents han pogut alliberar-se a poc a poc de la por de l'estranger.

Ajuda als estudiants estrangers mitjançant intercanvis a dintre d'una xarxa

A la tardor de 1994, arran d'una trobada entre Wolfgang Moser, coneixedor de dades recollides per un estudi sociològic, i Patrick Borrás, responsable de la pràctica de les XIC, es va iniciar la creació d'una xarxa a l'Institut afroasiàtic de Graz, amb l'objectiu principal d'afavorir la creació de lligams més estrets, intensos i duradors entre, d'una banda, els estudiants originaris de països en via de desenvolupament i països de l'Europa meridional i oriental i, d'altra banda, els estudiants austríacs i, més generalment, el medi occidental en el qual estaven immersos. Aquesta institució és un centre de trobada multicultural, creat a iniciativa de l'Església catòlica d'Estíria, on els estudiants estrangers poden, durant els seus estudis, trobar informacions i serveis (consells, beques, pisos, etc.), i que conté a més una residència d'estudiants que pot acollir unes 30 persones. L'Institut també consta d'un centre d'informació sobre les qüestions de desenvolupament econòmic i obra per a la promoció dels intercanvis culturals internacionals organitzant actes culturals en el camp de la música, la literatura, les arts i el cinema.

Aproximadament 500 a 600 dels més de 40 000 joves que cursen els seus estudis a Graz –segona ciutat universitària d'Àustria, amb uns 250 000 habitants– són súbdits de països en via de desenvolupament no europeus, mentre que un nombre equivalent d'estudiants són originaris d'antics països comunistes del sud i de l'est d'Europa. Més de la meitat dels estudiants del primer grup esmentat freqüenten regularment l'Institut afroasiàtic –en particular gràcies a la residència d'estudiants, el centre de formació i de trobada, les sol·licituds de beques i altres ajudes financeres, la sala de pregària islàmica, etc.–.

Un estudi realitzat el 1992 en el medi universitari mostra que les estructures de comunicació i d'organització universitàries ofereixen poques possibilitats de contactes socials duradors, sobretot als estudiants que no poden esperar trobar a Graz antics amics o companys d'escola:

"L'estudi de les xarxes de relacions socials (dels estudiants estrangers) ha mostrat que és relativament fàcil establir contactes amb els i les estudiants austríacs en el marc des estudis o de l'oci. Tanmateix és molt menys freqüent que aquests contactes desemboquin en relacions personals més estretes o en amistats duradores. Una integració autèntica i profunda només sembla possible entre els que tenen un(a) company(a) austríac(a) o es casen amb un(a) Austríac(a)." Marianne Egger i Franz Höllinger: "Sozialkontakte zwischen AusländerInnen und ÖsterreicherInnen" (Contactes socials entre estrangers i Austríacs), publicat en SWS-Rundschau, número 1/1994, p. 87.

Convé precisar que aquest fenomen no només afecta els estudiants estrangers sinó també les persones una mica introvertides que tenen dificultats per establir contactes socials. Es feia palès que les mesures d'integració instaurades fins llavors, com ara les "tutories", només representaven, per diferents raons, una resposta parcial als problemes d'aïllament social i de deficiència informativa en el marc de la vida universitària. Molt sovint, les tutories fracassen al cap d'unes quantes setmanes o mesos perquè el paper dels participants és definit de manera estricta –d'una banda els qui donen (els tutors), de l'altra els qui reben (els estudiants)– i aquests papers no són susceptibles d'evolució. Generalment, sembla que la funció social dels companys d'estudis es considera quasi inexistent en l'àmbit universitari i el de la recerca.

La XIC hauria de proporcionar als i a les estudiants la possibilitat

- d'adquirir competències i coneixements nous que podrien necessitar o bé per als seus estudis o bé per interès personal,
- de transmetre coneixements personals a altres persones interessades,
- d'organitzar un aprenentatge comú per grups,
- i finalment d'establir relacions duradores que vagin més enllà de les simples trobades fortuïtes en el marc de les classes o les residències universitàries

perquè l'objectiu més general d'aquest plantejament és

- eliminar tant com es pugui els prejudicis,
- reforçar l'autoconfiança d'aquestes persones,
- possibilitar la lluita contra l'aïllament.

La descripció del desenvolupament d'aquesta XIC va ser possible gràcies als apunts i documents escrits que els responsables de la xarxa van posar gentilment a la nostra disposició i a les entrevistes que vam poder realitzar amb les persones següents: Patrick Borrás, animador sociocultural, cofundador i mediador de la XIC de l'Institut afroasiàtic, i igualment cofundador i responsable de l'associació *Initiative Wissensnetzwerk*; Mag. Brigitte Dorfer, professora al *Vorstudienlehrgang* (classe preparatòria als estudis universitaris), cofundadora i mediadora de la XIC del *Vorstudienlehrgang*; Salim Haj-Yahya, originari de Palestina, estudiant de matemàtiques aplicades, cofundador i mediador de la XIC de l'Institut afroasiàtic; el Dr. Wolfgang Moser, director pedagògic de l'Institut afroasiàtic, cofundador i coordinador de la XIC de l'Institut afroasiàtic.

La XIC aquí descrita va ser acollida des de 1994 fins a 1997 per l'Institut afroasiàtic, i després pel *Vorstudienlehrgang* de la Universitat de Graz, tot conservant els mateixos objectius i el mateix públic. La "classe preparatòria als estudis universitaris" (*Vorstudienlehrgang*) proposa als joves estrangers desitjosos d'estudiar a Àustria cursos que els preparen per a l'examen d'alemany i/o als exàmens complementaris necessaris per a la carrera universitària austríaca. Tres mestres del *Vorstudienlehrgang* es van assabentar de l'existència de la XIC de l'Institut afroasiàtic a

través de contactes personals i van decidir, per mutu consentiment, continuar l'experiència a nivell de la "classe preparatòria als estudis universitaris".

Per descriure el desenvolupament i l'evolució de la XIC, la formació dels mediadors i les mediadores, i la concepció dels intercanvis, ens basarem en el relat d'experiències fets pels becaris.

El desembre de 1994 es va constituir un grup de coordinació format pel Dr. Wolfgang Moser, responsable de la secció "Formació i estudis" de l'Institut afroasiàtic, Patrick Borrás, responsable del projecte, i sis estudiants interessats en aquest plantejament i originaris de Bòsnia, la Xina, l'Índia, el Líban, Palestina i el Sudan.

"Per a mi és una sensació ben particular tenir el privilegi de participar a la realització d'un projecte i assessorar estrangers o altres persones. Em va agradar aconseguir establir el contacte amb austríacs. En aquell moment, als estrangers ens va donar més confiança en nosaltres mateixos i els austríacs potser ens veuen de manera més positiva. I a més, també facilita els estudis. En efecte, tots els estudiants no tenen tanta confiança en ells mateixos i no és sempre evident anar, per exemple, a la pissarra per fer un càlcul, o demanar documents de classe a un austríac. De fet, per a nosaltres, és difícil actuar i reaccionar." (Salim Haj-Yahya)

Una primera fase de quatre mesos va permetre, d'una banda, que es realitzessin els treballs de preparació organitzativa necessaris per a la posada en marxa de la XIC i, d'altra banda, que Patrick Borrás efectués paral·lelament la formació bàsica per al mètode. L'Institut afroasiàtic va aportar la seva contribució al projecte en forma de material d'oficina, com ara fitxers, arxivadors i articles de papereria, i, a més a més, va posar gentilment a la disposició de l'equip els locals necessaris per a les reunions dels dinamitzadors-coordinadors, les vetllades d'informació i les trobades setmanals. I calia espavilar-se amb aquests mitjans... La primera presentació pública del projecte va tenir lloc el març de 1995 i les primeres activitats d'intercanvi es van desenvolupar amb motiu d'una festa a l'Institut afroasiàtic. La XIC no deu la seva existència només al compromís d'uns quants col·laboradors entusiastes que, des del principi, van formar el nucli de l'equip de la xarxa, sinó també al suport financer de diversos espònsors: el *Forum Wissensnetzwerk*, el rectorat de la Universitat de Graz, la comissió diocesana per a l'Església eucumènica i la promoció al desenvolupament, l'oficina de la Joventut i la Família de la ciutat de Graz, el Projecte austríac de servei de cooperació al desenvolupament i, finalment, el Consell d'Europa en el marc de la Campanya Europea de la Joventut contra el Racisme, la Xenofòbia, l'Antisemitisme i la Intolerància.

La formació al mètode dels intercanvis a la xarxa la va dur a terme Patrick Borrás. En efecte, l'equip dels dinamitzadors-coordinadors primer s'havia de familiaritzar amb el concepte de xarxes, i també aprendre en què consisteix el treball del mediador. Aquesta fase de formació es va desenvolupar en forma de reunions durant les quals els participants prenen part en una discussió i un intercanvi de punts de vista.

"Al principi, tenia la sensació que era molt simple al capdavant i que n'hi hauria prou amb cinc minuts per explicar-ho tot. I tanmateix, no vaig trigar a constatar que era molt més complicat del que semblava." (Wolfgang Moser).

Els cofundadors de la xarxa de l'Institut afroasiàtic van trobar relativament llarg el període necessari per posar en marxa el projecte, és a dir, fins que s'arribi a una dinàmica d'intercanvi activa. D'altra banda, les diferències de tipus cultural en el camp de les experiències personals i els models d'interpretació van complicar la realització del concepte de les XIC com l'ha descrit Claire Héber-Suffrin, una teoria en funció de la qual, cal precisar-ho, ens orientàvem, però sense voler atènyer-nos-hi de manera absolutament estricta. Les entrevistes que es van fer van mostrar

ben clarament, tant entre els participants austríacs com estrangers, que la idea de realitzar intercanvis a dintre d'una xarxa és estretament lligada amb les experiències de cadascú en matèria d'ajuda entre veïns.

"A casa nostra, funciona de manera espontània i no és necessari emplenar formularis o el que sigui. Per a mi, el fet d'haver d'emplenar formularis és una cosa desagradable." (Salim Haj-Yahya)

Les discussions durant la formació dels mediadors i les mediadores giraven –i encara giren– entorn de la funció assumida pels mediadors, una funció pensada i entesa com un suport en el procés d'autoformació i de formació recíproca, i entorn de la significació que cal atorgar a aquesta funció. Tenint en compte que no disposàvem d'experiències pràctiques ni de documents teòrics en alemany sobre aquest concepte pedagògic sorgit a França, es van produir moltes divergències quant a la interpretació d'aquesta funció.

"Per a la gent, la cosa no és del tot clara. En efecte, veuen l'intercanvi de coneixements a nivell purament tècnic i deixen completament de banda el rerefons filosòfic. I tanmateix, el fet d'ignorar aquest nivell de la consciència impedeix precisament resoldre el problema que consisteix a fer l'individu més autònom i més independent a través dels intercanvis a dintre de la xarxa. Aquest nivell de ciutadania que ens permet participar com a ciutadà actiu a la vida de la societat." (Patrick Borrás)

Hi havia una nova dimensió en el fet que la mediació dels intercanvis no permeti únicament un aprenentatge de continguts –com la reparació de bicis, l'aprenentatge de llengües estrangeres, etc.–; en el fet que aquesta mediació també tingui com a funció afavorir una conscienciació personal més gran per part de cada individu; i, finalment, en el fet que el procés identitari de la formació de la personalitat i la metacognició (el saber sobre el saber) constitueixin un element fonamental d'aquest plantejament. La consciència que també és possible, mitjançant el treball de mediació, aconseguir tant un desenvolupament interior com un desenvolupament de les relacions interpersonals es va anar reforçant amb el temps entre els mediadors i les mediadores. El 1994, Salim Haj-Yahya encara donava part de les experiències lligades amb el període de formació en aquests termes:

"Segurament no vaig entendre gaire el que volia el nostre responsable de projecte."

Les dificultats amb què Brigitte Dorfer es troba ara per posar en pràctica la funció de mediador a dintre de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements del *Vorstudienlehrgang* se situen a un altre nivell:

*"El que més ens fa falta realment és l'animació i la mediació. Només disposem d'un pressupost reduït. És clar, tenim la sort de poder disposar dels locals del *Vorstudienlehrgang* i de l'Institut afroasiàtic per la primera trobada dels estudiants; si no, els intercanvis són gratuïts. Però la dificultat a la qual estem confrontats és, simplement, la remuneració de la feina."*

Els estudiants estrangers de la "classe preparatòria als estudis universitaris" ja tenen una formació especialitzada i s'apunten a una universitat austríaca per tal d'aprofundir en la seva especialització. Tenen un ventall important de competències i tanmateix no estan segurs del que poden aportar, de les coses a les quals poden contribuir, ni tampoc saben del cert en quins camps han de respectar les estructures i jerarquies.

"Una de les nostres preocupacions essencials és treure els nostres i les nostres estudiants d'aquest etern estatus d'aprenents i posar-los en posició d'ensenyants. I funciona molt bé amb aquest mètode." (Brigitte Dorfer)

Un tauler informatiu presenta de manera ben visible les ofertes i demandes del moment, i les persones interessades poden adreçar-se al servei d'informació que els col·laboradors assumeixen regularment, o bé participar a les petites festes organitzades per la xarxa. Cada persona que s'apunta a la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements és inscrita en una fitxa, i les ofertes i demandes són coordinades pels col·laboradors de la xarxa. Els acords entre les parts interessades

per les activitats d'intercanvi –hora, lloc o contingut de l'intercanvi per exemple– consten a la fitxa, sobre la qual també s'indica la durada prevista de l'intercanvi. La primera trobada entre ofertants i demandants té lloc o bé de dos en dos o bé en grups de diversos participants. Aquests es presenten, expressen els seus desitjos pel que fa al lloc, a l'hora i al contingut de les seves oferta i demanda d'intercanvi, i es concerta una primera trobada d'intercanvi. És possible, si els participants ho demanen, posar locals a la seva disposició, però l'experiència mostra que els intercanvis es fan en els llocs més diversos, com ara parcs públics, cafès, universitat, a casa, etc. Els col·laboradors i col·laboradores de la xarxa són a cada moment a la disposició dels companys d'intercanvi per contestar les seves preguntes o discutir possibles problemes. Un cop al mes, s'informen personalment, o bé per telèfon, per assegurar-se que l'intercanvi es desenvolupa de manera satisfactòria per a les dues parts.

"La majoria de vegades, els problemes amb què es troben els nostres estudiants són problemes de temps i organització deguts al fet que els costa coordinar el seu horari. Sovint passa que l'un dels intercanviadors arriba una hora tard i, és clar, en aquell moment, l'altre ja ha marxat." (Brigitte Dorfer)

Les ofertes d'intercanvis gairebé sempre estan relacionades amb un coneixement que a cadascú li sembla, en funció del seu origen, evident o fins i tot natural. Es tracta, per exemple, de la llengua materna, de danses tradicionals, música, cuina africana, xinesa, etc. Les demandes d'intercanvis, per contra, estan més relacionats amb els estudis i els coneixements col·laterals, com ara el treball amb diferents programes informàtics, la geometria i les matemàtiques –l'alemany, no cal dir-ho, se situa al capdavant de la llista entre els estudiants estrangers.

"El problema és que tenim estudiants estrangers que naturalment volen, abans que res, aprendre alemany, però en canvi tenim molt pocs estudiants austríacs. D'altra banda, els nostres estudiants desitjarien tenir més possibilitats d'intercanvi i més possibilitats d'ofertir efectivament el que proposen." (Brigitte Dorfer)

La distància que això provoca entre l'oferta i la demanda complica particularment el treball de posada en relació. Intentem fer front al problema organitzant, per exemple, intercanvis lingüístics o gastronòmics en grups. La fragmentació estricta del curs universitari en períodes de classes i vacances –generalment els estudiants europeus no passen aquestes darreres en el lloc mateix dels estudis– difícilment permet assegurar una autèntica continuïtat en el treball. Per a les persones interessades, l'interval que separa la "publicació" de l'oferta o la demanda i el principi efectiu de l'intercanvi sembla massa llarg i perden fàcilment l'interès. Tampoc és possible respondre sempre als desitjos dels interessats i intentem trobar amb ells altres centres d'interès que els permetin, malgrat tot, beneficiar-se dels intercanvis.

La posada en pràctica de la idea de les xarxes també evidencia un altre tipus de problema relacionat amb el fet que a molts els costa confiar en la competència del qui ensenya. En el context de les institucions de formació austríaques, aquesta competència es demostra o bé mitjançant un títol o bé pel fet que el qui ensenya pertany a un marc institucional. Així, quan una organització que pertany a l'Església catòlica fa alguna oferta, se suposa que l'organització en qüestió tria els qui ensenyen en funció de criteris definits acuradament.

"En el marc de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements, aquesta confiança respecte a la persona que ensenya s'ha de substituir per alguna cosa que permeti compensar aquest "déficit", i pot ser o bé el sentiment de pertànyer al grup, o bé el sentiment de poder obtenir una cosa diferent a través del pur intercanvi de coneixements, en aquest cas contactes socials." (Wolfgang Moser)

Així, entre les persones que volen aprendre francès, moltes només volen un europeu i no pas, per exemple, un senegalès. Quan el treball de mediació permet superar aquest primer obstacle,

l'intercanvi se sol desenvolupar molt satisfactòriament per les dues parts. L'exemple d'una romanesa pertanyent a un medi germanòfon descriu de manera remarcable l'evolució induïda per un procés d'intercanvi:

"Hi havia una romanesa nascuda a Timisoara i d'origen alemany que volia aprendre francès. Em va venir a veure al despatx. La rebotava el fet que hi hagués beques per als africans –cal dir que va fer servir un terme denigrant, pitjor encara que "moreno"– i que no hi hagués res per a ella que era romanesa, i a més d'origen alemany. Era terrible i vaig estar a punt de fer-la fora. Però finalment vaig aconseguir encetar una conversa amb ella. Volia aprendre el francès i li vaig proposar un estudiant rwandès com a company d'intercanvi. D'entrada es va tornar a posar nerviosa, no, no ho volia, i després, vols dir que parla bé el francès, etc. Finalment, l'intercanvi va tenir lloc malgrat tot. Uns sis mesos més tard, vam fer una excursió amb bici amb els participants de la xarxa. I de cop, la veig enmig d'un grup d'africans que empenyien la bici per pujar el turó de Wildon. I semblava que s'ho passava molt bé." (Wolfgang Moser)

Aquesta anècdota pot ser emblemàtica de les experiències acumulades en la pràctica de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements i, per sort, molts elements positius motiven cada vegada més els mediadors i els dinamitzadors-coordinadors per continuar la feina malgrat unes condicions no sempre fàcils.

Al final de les activitats d'intercanvi, els participants i el mediador fan una avaluació conjunta de les experiències viscudes durant l'intercanvi i de les possibilitats de posar-les en pràctica en altres àmbits. La relació entre els companys d'intercanvi en aquest moment sol ser molt amical, fins i tot intensa, i pot passar que aquest intent d'avaluació els sembli una mena d'ingerència. La raó d'aquest bloqueig no rau necessàriament en el caràcter positiu de la relació d'intercanvi. És tan o més difícil expressar-se sobre experiències negatives. Vam triar, per tant, un "pal·liatiu", és a dir, un qüestionari d'avaluació que els companys d'intercanvi poden, si de cas, emplenar anònimament. Per a la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements aquesta avaluació representa un eina important que permet donar una garantia de qualitat i explotar al màxim les experiències acumulades.

Es duu a terme un treball intensiu de comunicació i informació –cartells, fullets d'informació, programes de ràdio, articles de premsa i reunions d'informació en el marc de diferents institucions i organitzacions– per tal de donar a conèixer millor encara el mètode de les xarxes d'intercanvi de coneixements, i també ampliar el públic dels actors de la xarxa, tant des del punt de vista demogràfic (edat, sexe) com cultural i social. L'esforç se centra en la constitució d'un nucli tan heterogeni com sigui possible i que inclogui, per tant, estudiants estrangers i austríacs. Són aquestes persones les que han de contribuir a la dinàmica, l'evolució i l'ampliació de la xarxa. En les persones que entren per primer cop en contacte amb la xarxa, la reacció més corrent és una actitud de malfiança: en efecte, el principi de gratuïtat dels intercanvis provoca entre els nous interessats una associació amb el fenomen de les sectes o grups similars. La xarxa també es troba confrontada a un cercle viciós: confiança i notorietat es plantegen com un dels elements essencials de l'èxit de l'intercanvi; però, el projecte només pot adquirir més notorietat si els intercanvis són exitosos.

"Generalment, les operacions de publicitat no han tingut un impacte que es pugui mesurar. Hem constatat que arribem més fàcilment a la gent a través del contacte personal. La residència universitària i el cercle d'amics i coneguts dels dinamitzadors-coordinadors han suposat un avantatge. No crec que la cosa hauria funcionat si l'Institut afro-asiàtic no s'hagués esforçat a establir el contacte amb les estudiants estrangers. Sense això, el projecte estava condemnat al fracàs." (Wolfgang Moser)

La proporció d'austriacs i austriagues mai no ha superat el 20 %, encara que la integració no signifiqui necessàriament la integració en un grup d'austriacs. En el cas, per exemple, d'un rwandès "aïllat", la integració pot significar aconseguir establir contactes amb altres africans. Hi ha molts exemples de creació o aprofundiment de relacions socials entre estudiants estrangers vinguts de països diferents. Tanmateix, els responsables judiquen que aquesta xarxa de relacions és massa estreta. En efecte, malgrat esforços notables, escassegen els exemples d'obertura exitosa de la xarxa cap a l'exterior, és a dir, més enllà del medi universitari.

"Hem intentat, com a estrangers, atreure els austriacs cap a nosaltres. No van tenir gaire èxit. Crec que caldria que les coses anessin al revés: que els austriacs comencessin alguna cosa i que automàticament atraguessin els estrangers cap a ells. Una minoria mai no pot convèncer una majoria o atreure-la cap a ella." (Salim Haj-Yahya)

És difícil aconseguir integrar noves persones a la xarxa i constatem que quan és un èxit i quan és possible reforçar els contactes socials és precisament quan aquests ja existeixen. Gràcies a les relacions directes existents amb la filera "alemany llengua estrangera", que només compta entre les seves files estudiants austriacs, la "classe preparatòria als estudis universitaris" intenta fomentar els contactes amb aquells. Els primers resultats ja semblen convincents.

La xarxa en medi universitari és un projecte pilot que busca la integració dels estudiants estrangers i un centenar de persones ja s'hi han apuntat. Una mitjana de vint persones es troben en fase d'intercanvi. Aquesta primera xarxa ha permès constituir l'estructura bàsica necessària per a la creació de noves xarxes i en aquest sentit moltes demandes ja ens han arribat de part d'institucions que s'encarreguen principalment de persones marginals, com estrangers i gent a l'atur. Aquesta idea bàsica segons la qual els intercanvis dintre d'una xarxa contribueixen a reforçar els potencials individuals i socials potser constituirà en el futur una solució possible en nombrosos camps d'aplicació. Així, Salim Haj-Yahya copsa de manera molt encertada aquest corrent individualista ja descrit en molts estudis sociològics i que es caracteritzen per una falta de solidaritat, no només entre els individus sinó també entre les estructures socials i les cultures diferents: "Per tant, aquí a Europa, cal projectes per arribar a reunir la gent, per crear aquest contacte humà. Nosaltres tampoc som uns angelets, però penso que aquí la distància entre la gent és una mica més gran que a casa nostra. Potser és l'experiència principal que trec d'aquest projecte."

Xarxa d'Intercanvi de Coneixements en el marc del "curs de recerca laboral" de Caritas

El programa d'acció de Leonardo AFREROLE es dirigeix, entre d'altres, als aturats de llarga duració que han perdut el contacte amb el mercat laboral per culpa d'una qualificació insuficient, d'un fracàs o de la interrupció d'una formació. És en aquesta perspectiva que l'associació *Initiative Wissensnetzwerk* també intenta implantar les xarxes d'intercanvi de coneixements en institucions i organitzacions que s'encarreguen d'aquest tipus de públic.

Un primer contacte es va establir, així doncs, amb el "curs de recerca laboral" de l'associació Caritas de la diòcesi de Graz-Seckau. El responsable, M. Forjanic, s'hi va interessar de seguida perquè va veure en aquesta idea la possibilitat de contrestar la tendència a la institucionalització d'aquesta entitat. Atribueix una importància especial al fet que els participants puguin abandonar el seu "paper de consumidors" i conscienciar-se del "caràcter personal" del concepte de formació i aprenentatge. És bastant freqüent que l'atur de llarga duració provoqui un fenomen d'alienació

respecte a aptituds i punts forts personals, cosa que duu els participants a distanciar-se de la necessitat d'actuar de manera autoorganitzada.

Tenint en compte els recursos econòmics molt limitats de l'entitat, es va acordar que només podria proporcionar locals per al projecte i que la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements s'integraria al curs d'"aprenentatge social". Els participants hi acudeixen cada setmana per tractar de diferents temes, com ara les experiències d'aprenentatge de cadascú. Va ser a l'abril de 1998 quan Patrick Borrás va presentar per primer cop la idea de la construcció d'una Xarxa d'Intercanvis de Coneixements. En un primer moment, va intentar explicar els principis de funcionament d'aquesta estructura i les etapes necessàries per a l'elaboració d'aquesta xarxa. En una segona fase, es va haver de formar un equip de dinamització-coordinació i de familiaritzar els mediadors amb la idea. Del treball de mediació se'n feien càrrec l'assistent social i el responsable de la institució, amb el suport de Patrick Borrás. Al principi l'interès que demostraven els participants era molt gran i es va decidir que les activitats tindrien lloc durant les hores de classe, cosa que donava a cadascú l'oportunitat d'implicar-se en el projecte. El llançament del projecte es va revelar, tanmateix, més ardu del que semblava. A la llarga, la intenció primera de l'entitat, que era la de quedar en un segon pla per permetre una participació a la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements que es diferenciés de l'oferta pedagògica convencional, va resultar problemàtica. Si és cert que l'interès demostrat d'entrada pels participants era notable, l'aplicació pràctica de la idea va despertar malentesos i escepticisme. Les associacions que els participants estableixen amb les seves experiències personals en matèria de mètodes i continguts pedagògics van aparèixer com un obstacle, tant a nivell personal com respecte a l'ampliació de la xarxa i el treball de comunicació amb l'exterior.

Com que és necessari poder comptar amb un nombre relativament important de persones actives, tant per a l'acollida de les cites com per a la preparació de les relacions d'intercanvi, i com que tot sovint aquesta condició primera no es complia, hi va haver molts col·lapses a nivell d'organització. Les experiències que els participants havien viscut fins llavors estaven marcades per un grau elevat d'organització i a molts d'ells els va costar definir el valor d'una formació d'una altra manera que no fos l'escala de valor monetari. En efecte, la majoria de les vegades, el valor d'una formació es mesura amb els costos que genera. I en conseqüència, qui diu costos nuls diu valor nul. Pel que fa a la qualitat, es mesura principalment amb l'existència o la inexistència de certificats o diplomes. Nombrosos participants van tenir dificultats per copsar els principis bàsics de conceptes com la gratuïtat de les relacions d'intercanvi, la igualtat de valor dels coneixements i la reciprocitat dels intercanvis. El paper del mediador també va despertar un cert escepticisme. Molt sovint, en efecte, es va considerar com un mitjà de control o una ingerència inútil, i no com un mitjà de mediació destinat a preservar els interessos de les dues parts.

Així, després d'una introducció als principis bàsics de la idea i el funcionament de l'estructura de xarxa, la següent etapa va consistir a encetar les primeres relacions d'intercanvi a dintre del grup, és a dir, a exposar les ofertes i demandes de cadascú. Sorgeixen dificultats, especialment en el grup dels aturats de llarga duració, quan es tracta de formular les pròpies aptituds i els coneixements adquirits. La gran quantitat i la diversitat dels interessos pel cantó de la demanda contrastava amb l'escassetat de les ofertes concretes dels participants. Les experiències sovint negatives en matèria d'aprenentatge també van tenir una influència notable en la qualitat de les relacions d'intercanvi perquè van suposar un obstacle per a la motivació i el respecte d'una disciplina d'aprenentatge. D'altra banda, moltes relacions d'intercanvi van fracassar per una manca de responsabilització dels participants. I al final, l'interès demostrat al principi del

projecte va anar minvant, com ho confirma, per exemple, l'incompliment de les cïtes fixades entre els companys d'intercanvi.

Llavors, sobre la base d'aquestes constatacions, es va acordar amb els responsables del curs de recerca laboral que primer es posaria l'èmfasi sobre la presa de consciència respecte als principis d'autoformació i formació recíproca. En altres paraules, calia aconseguir delimitar les aptituds, els coneixements i les competències de cadascú en el marc d'unitats de "treballs pràctics" i amb l'ajuda de mètodes i materials pedagògics com el joc de cartes "Més val saber". Aquesta manera de procedir té com a objectiu paral·lel despertar entre els participants la curiositat i les ganes d'aprendre, i aconseguir incidentalment que participin a les activitats d'una Xarxa d'Intercanvis de Coneixements. La pràctica ha mostrat que les relacions d'intercanvi no s'haurien d'iniciar dintre de grups ja existents, sinó que haurien de complir més aviat una funció de punt de referència i de transmissió d'informació. D'altra banda, és necessari disposar d'un equip de coordinació i d'una ubicació fixa per a l'organització, que es poden emmarcar perfectament en una institució, com és el cas de Caritas.

Malgrat les dificultats inicials, els responsables del curs de recerca laboral veuen en l'estructura de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements una oportunitat per ajudar els participants a tenir noves experiències d'aprenentatge i a reforçar la pràctica a nivell de relacions socials. Els principis bàsics del concepte de xarxa, és a dir, els principis d'autoformació i formació recíproca, poden dur els aturats de llarga duració a fer una nova avaluació de les seves experiències personals i professionals i a trencar així mateix les reixes de l'aïllament –es tracti de l'autoaïllament o de la marginació per part del altres. Tanmateix, és important que els interessats decideixin ells mateixos participar a la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements i les primeres relacions d'intercanvi vinguin directament de les persones implicades. Només amb aquesta condició els mediadors i les obligacions formals imprescindibles –per exemple: la conservació de rastres escrits de les relacions d'intercanvi mitjançant un qüestionari de mediació, la gestió d'un fitxer d'ofertes i demandes, etc.– tindran possibilitats de ser acceptats.

Perspectives

Els dinamitzadors-coordinadors veuen el seu treball dintre la xarxa com alguna cosa molt positiva, encara que els resultats obtinguts en la difusió del concepte no responguin a les seves expectatives i que els calgui una bona dosi de paciència i tenacitat. La idea de les XIC es basa en un paradigma que contradiu del tot l'esperit del nostre temps, que es pot resumir en el lema "cada vegada més i cada vegada més de pressa, poc importa el que costa". La idea de les XIC no preveu expressar objectius i resultats generals en un marc i un interval de temps determinats, i l'èxit no es mesura amb una escala d'avaluació comuna i general. Les persones que treballen en el camp de l'ensenyament i la formació a Àustria són convidades a fer front a un nou repte: proporcionar a les activitats d'intercanvi i als processos de desenvolupament individual dels companys d'intercanvi el marc temporal i espacial que necessiten. El compromís d'un grup de persones no és suficient si es vol donar a conèixer i desenvolupar aquesta idea i, per tant, és imprescindible dur a terme un important treball d'informació a nivell de les institucions.

L'estiu de 1996, l'associació *Initiative Wissensnetzwerk* va dipositar la seva candidatura a la Seita (*Societat d'exploració industrial dels tabacs i mistos*; l'equivalent dels *Österreichische Tabakwerke*) en el marc del premi de foment atorgat sobre el tema dels "Intercanvis de coneixements". Entre 130 candidatures, el projecte *Wissensnetzwerk* va aconseguir el vuitè lloc i

es va presentar a París. Encara que la comissió del jurat no el va seleccionar com a projecte que s'havia de fomentar, la candidatura va permetre una nova reflexió sobre el procés d'aplicació de la idea de les xarxes. L'any 1997, es va celebrar a Graz un congrés d'estudis obert a totes les persones interessades i organitzat per l'associació *Initiative Wissensnetzwerk*. Aquest congrés, durant el qual Claire Héber-Suffrin va presentar personalment les seves idees i reflexions sobre la qüestió, va constituir una nova font de motivació i també va permetre entendre millor encara el principi de les XIC. El Dr. Rudolf Egger, professor de l'Institut de ciències de l'educació de la universitat de Graz també assistia al congrés com a observador, pel cantó austriac, del desenvolupament dels processos d'aprenentatge autoorganitzats en l'àmbit pedagògic.

"Una de les causes del dilema on es troba avui el treball formal d'educació i formació rau en la separació entre el procés d'aprenentatge i el món exterior. Si desvinculem l'educació de les experiències aportades pel món exterior, no podrà reflectir les relacions i condicions amb les quals reproduïm la nostra vida. L'educació crea, al contrari, racons i universos de substitució que no tenen en compte la necessitat, en el nostre món actual, de treballar en xarxes —un mode de funcionament de la nostra societat que, d'altra banda, genera una fragmentació i una dissolució del nostre patrimoni comú a nivell social i individual." (Dr. Rudolf Egger; manuscrit no publicat).

Aquesta obertura cap a fora va permetre donar nous impulsos a la posada en pràctica de la idea de les XIC a Àustria i també establir nous contactes.

Gràcies a la participació a AFREROLE, va ser possible entrar en contacte amb participants originaris d'altres països europeus. Aquest intercanvi d'experiències va provocar una reflexió intensiva sobre l'aplicació de la idea de les XIC, reflexió que va contribuir a millorar i adaptar els mètodes emprats i va fer aparèixer altres etapes d'aprenentatge possibles. Les mesures de foment acordades en el marc del programa d'acció AFREROLE van empenyer nombroses institucions a reflexionar sobre el lloc atorgat als coneixements, competències i experiències en el marc de les seves pròpies estructures. El principi d'obertura cap a fora també va fer possible una posada en xarxa amb altres institucions, perquè l'objectiu comú és obrar per a una consolidació de l'individu. Així vam aconseguir trobar conjuntament recursos financers i materials per tal d'assegurar la creació i la difusió de les XIC.

Finalment, la reflexió científica sobre aquest model d'estructura ja està encetada, en primer lloc gràcies a la redacció d'una tesina i una tesi de doctorat a la facultat de ciències de l'educació de la universitat de Graz, i en segon lloc gràcies a la celebració d'un congrés de formació per a adults sobre el tema de les xarxes d'intercanvi de coneixements.

Transferència de la metodologia de les xarxes a Catalunya

Teresa CLIMENT, Ernest BAQUER, i alii

El primer text, titulat "les xarxes Catalanes", són fragments del llibre "Xarxes d'intercanvi de coneixements"¹⁰. Presenta la filosofia i la pràctica de les xarxes catalanes. Posa de manifest fins a quin punt la reciprocitat en xarxes obertes participa d'aspiracions transculturals contemporànies. Apareix molt clarament que la transferència de la metodologia de les xarxes franceses ha estat eficaç. Una autèntica apropiació del plantejament en va permetre l'adaptació i la inscripció en la història sociocultural catalana.

El segon text, titulat "Un projecte d'estudi sobre les xarxes d'intercanvi de coneixements a Catalunya" presenta alguns fragments d'un estudi en curs. Aquest text mostra la similitud de les preocupacions en les diferents xarxes europees.

Les xarxes catalanes

(...) Com intercanviem els coneixements

A la meua ciutat 150 persones hem fet una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements en la qual cadascú demana aprendre alguna cosa i s'ofereix a ensenyar-ne alguna altra. No paguem ni amb diners ni amb serveis. Compartim el que sabem i el que ens agrada. Pot ser qualsevol tipus de coneixement: llengües, ciències, reparacions, cuina, manualitats, balls, música, esports, jocs, coneixements sobre la natura, tècniques de comunicació, cura personal, etc.

Demandar i oferir són les condicions indispensables. No tenim en compte la importància que la societat pugui donar als coneixements demanats o oferts, ni la quantitat d'hores d'ensenyament o d'aprenentatge. Tots els coneixements tenen per a nosaltres el mateix valor i també el tenen totes les persones de qualsevol edat, sexe, nacionalitat, instrucció, religió, posició, professió...

Tots sabem i tots ensenyem alguna cosa al llarg de la nostra vida. Tots, quan ensenyem el que sabem, n'aprenem més. Tots ens sentim millor quan ensenyem o aprenem el que ens agrada en un grup petit –en situació de diàleg–, creant un clima de tolerància i amb gent que hi està interessada.

Igual que en la resta de Xarxes d'aquesta mena, també hi ha un Equip d'Animació que facilita la informació, inscriu les persones interessades, segueix el funcionament dels grups, assessora els monitors i proposa els primers contactes. Perquè *els aprenentatges es realitzen el dia, l'hora, el lloc, amb la durada, el contingut i el mètode que els interessats acorden amb el monitor*. L'Equip d'Animació també edita informacions, anima reunions i festes per a tothom, participa a les trobades de Catalunya i es coordina amb les Xarxes de Catalunya i d'Europa.

¹⁰ BAQUER Ernest, i alii, XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS, Barcelona: ed. Fundació Serveis de Cultura Popular Povença, 324, 3er 08037 BARCELONA. tclement@fus.org. Col·lecció Taleia, Experiències de Pedagogia Social, 1996, 70 p.

És una cosa diferent

És una experiència una mica diferent de l'ensenyament habitual. Freqüentment, l'ensenyament (des del parvulari fins a la universitat), els curssets i els tallers (des de les acadèmies fins a les associacions), les conferències i els sermons (des de les esglésies fins als ateneus) segueixen el mateix model de transmissió de coneixements: *només uns quants són els que «en saben»* i proposen programes i poden ensenyar i cobrar (més, com més important sigui considerat el mestre o la matèria). Però *se suposa que la immensa majoria de persones «no en sap»*: ha d'aprendre, acceptar i pagar. Les relacions predominants són verticals, dependents, preestablertes, amb la finalitat d'adquirir coneixements mesurables en exàmens, crèdits, certificats... individuals, naturalment.

Evidentment, són molt importants les aportacions a la societat dels sistemes públics i privats d'ensenyament, i dels clubs, els ateneus, les associacions, els mitjans de comunicació, les esglésies, etc. I tenen i tindran un lloc important al nostre món. Però les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements també tenen el seu lloc i poden aportar, amb el seu esperit, una renovació a tot el món de la transmissió de coneixements.

Havent treballat sempre a la xarxa pública d'ensenyament, em trobo molt bé dedicant una part del meu temps a l'intercanvi. Poder participar en una experiència on les paraules clau són compartir, gratuïtat, igualtat, tolerància, respecte, diàleg, joia, festa... és per a mi un plaer, com a mestre i com a ésser humà.

(...)

Ells i elles no saben res?

En el meu cas, jo, de jove, vaig començar ensenyant música a la classe del meu pare, que era mestre. Ara, ja acabo la meua vida professional treballant amb persones adultes que, pràcticament, mai no havien anat a escola. *Em dol que pensin que no saben res*, que es vegin a si mateixes ignorants, eternament dependents, acomplexades, sense confiança. Sí que és cert que llegeixen i escriuen amb molta dificultat, que parlen com la gent del camp d'Andalusia. I què? Per què la seva manera de parlar no és correcta i la meua sí? És que els únics coneixements dignes d'aquest nom són els teòrics, ben estructurats i expressats de manera enrevesada? Aquesta gent tenen una alegria de viure, una actitud acollidora envers els altres, una capacitat de comunicació, una constància davant les dificultats, una estimació pels seus... I una saviesa popular, pràctica, realment admirable. Són molt savis!

Podem contribuir a millorar la nostra societat?

M'adono que alguns cops escric en primera persona del singular i altres, en canvi, en primera del plural. Això passa perquè moltes d'aquestes inquietuds no són pas tan sols meves. Les compartim tota una colla d'educadors i educadores de gent adulta –en el sentit més ampli de la paraula– que ens reunim des de fa anys per iniciativa de les Fundacions Serveis de Cultura Popular de Barcelona i SER.GI de Girona, amb il·lusió i ganes de trobar nous camins.

A tots nosaltres ens fa patir aquesta societat nostra, massa monetaritzada, jerarquitzada, consumista, opressora, aïllada, anònima, insolidària, intolerant. Com podem fer poble, lligar la

gent? Com podem incrementar i millorar la comunicació i la convivència? Quins passos podem fer cap a una igualtat en la qual *tots aprenem coses i tots n'ensenyem*?

En una societat cada cop més multicultural, com podem avançar en la valoració de cada persona, en tolerància, en solidaritat? En una societat que agrupa infants amb infants, joves amb joves, vells amb vells, i que separa cada grup, com podem arribar a convèncer-nos que *la diversitat és més rica*, que els grups massa homogenis són més pobres, que és millor *el que és multicultural, el que és intergeneracional*?

En un moment en el qual «les noves tecnologies incrementen la contradicció entre els pocs que tenen el dret d'expressar-se i de parlar a molta gent i la majoria que només té el dret d'escoltar, però mai d'expressar-se»,¹ ¿com podem contribuir a democratitzar la societat i fer que els ciutadans i les ciutadanes prenguin la paraula, siguin els protagonistes, puguin organitzar-se autònomament i se'ls doni poder?

Potser ara deu ser possible entendre amb quin interès vàrem rebre, llegir i comentar la documentació sobre les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements que funcionaven des de feia uns quants anys a França. I com ens llançarem a posar en pràctica aquesta experiència de compartir coneixements. Perquè podia donar resposta a les nostres inquietuds i a la nostra recerca d'una experiència educativa alternativa.

És clar que tenim el suficient sentit comú per no considerar-la l'única alternativa vàlida. Ni tan sols en l'àmbit educatiu. Hi ha i hi haurà, per sort, altres models possibles. Som una més dins la gran quantitat de professions, entitats i associacions que contribueixen a millorar la societat: feministes, juvenils, de la tercera edat, ecologistes, pacifistes, de solidaritat, humanitàries, culturals, polítiques, educatives, etc. És immens l'esforç organitzat pels éssers humans per humanitzar la Terra. Nosaltres, senzillament, albirem en les Xarxes un model educatiu diferent que, en la seva mateixa pràctica, pretén tenir en compte les persones i contribuir a un altre tipus de societat.

Xarxes d'Intercanvi de Coneixements?

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements són un espai de trobada i de relació, entre persones interessades a intercanviar coneixements, sabers i experiències, en un context de comunicació mútua.

Característiques principals de les Xarxes

Reciprocitat

Les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements es basen en la *reciprocitat*: per aprendre quelcom cal ensenyar alguna altra cosa a curt o llarg termini, i viceversa. Jo em vaig inscriure a la Xarxa oferint-me a ensenyar guitarra i reparacions domèstiques, i demanant aprendre a podar arbres i un xic d'informàtica, però no perquè m'ho ensenyés algun dels meus aprenents, ja que no es tracta d'una reciprocitat bilateral, sinó d'una *reciprocitat oberta i en xarxa*. Es pot començar aprenent alguna cosa o ensenyant-la, tant li fa. Però el valor de la persona, el del seu progrés i el de les seves relacions, fins i tot la mateixa existència de la Xarxa, fa indispensable que tothom sigui actor, aprenent i ensenyant. Si ningú no volgués ensenyar res, ningú no podria aprendre res.

Igual que a la vida diària. Perquè *tothom sap alguna cosa i tothom necessita aprendre'n alguna altra*.

Hi ha intercanvis de cuina que, més enllà d'una senzilla convivència amistosa, són vertaders seminaris de llengües, d'economia domèstica i de relació.

Precisament, amb participants que mai no s'havien atrevit a assistir als cursos tradicionals d'alfabetització.²

Hi ha gent que diu: «I jo, què puc ensenyar? Jo no sé res!» o «No sé com ensenyar-ho». I tant, que n'hi ha, de gent que ho diu! D'alguna manera ens demanen que col·laborem perquè cadascú prengui consciència dels seus propis coneixements i de com pot transmetre'ls als altres, sentint-se còmode mentre els ensenya i orgullós d'ell mateix. Hi ha esquemes i llistes d'ofertaments i de demandes que ajuden. La veritat és que a través de les Xarxes podem descobrir que, sigui quina sigui la nostra escolaritat, origen o condició, tothom sap una pila de coses que altres volen o necessiten saber.

(...)

Les Xarxes són un espai de trobada i de relació per a *tot tipus de persones*: hi poden participar nets i àvies, nord-americans i iraquians, evangèlics i agnòstics, analfabets i llicenciats, «populars» i comunistes, arquitectes i manobres, «gent guapa» i gent marginal. El principi és clar: *tothom igual, persones i cultures*. Per tant, no hi ha persones més grans, més importants o més valuoses que altres. Ni tampoc coneixements. I així, no hi ha barreres, marginacions, ni exclusions. La marroquina que, només en dues hores, és capaç d'ensenyar com es fa el te amb menta i pastes, el prepara amb els seus companys i el pren amb tots plegats, o bé la nena que ensenya a anar amb bicicleta en tres sessions, tenen el mateix valor i els mateixos drets que el que ensenya anglès durant un trimestre. La nostra societat ho valora de manera diferent i també exigeix compensacions econòmiques diferents. L'esperit de les Xarxes no és aquest.

Precisament és la diversitat de persones el que produeix una gran riquesa de possibilitats, de relacions i de coneixements. I al mateix temps, el rebuig d'algunes persones a entrar a les Xarxes, perquè, per exemple, hi participen magrebins. A ningú no se li tanca la porta, però també hi ha qui no s'atreveix a entrar-hi perquè no vol tractar amb els que són diferents o perquè no s'anima a compartir allò que sap.

Les llistes del que s'ofereix per ensenyar i del que es demana per aprendre expressen una *enorme diversitat de coneixements, sabers i experiències*. I és que tot hi cap. Tot el que algú hagi après i que pugui interessar algú altre. Allò que sempre hem considerat com a coneixements (lectura i escriptura, matemàtica, idiomes...) o aquells coneixements més funcionals (emplenar un imprès, preparar un viatge...). Saber fer coses (manualitats, treballs, menjars...) o comunicar experiències de vida (històries, vivències, costums...). Des de conèixer i millorar la naturalesa i el nostre cos, fins a la pràctica d'esports, balls, música i teatre. Des d'un taller de lectura sobre la problemàtica de la dona fins a aprendre a dissenyar, realitzar i muntar en grup un curtmetratge amb actors.

No hi ha un reglament de funcionament que serveixi per a totes les Xarxes (encara que calgui valorar qualsevol projecte sota el prisma de la reciprocitat). Hi pot haver un esquema comú, però les realitats socials i personals són tan diferents que es produeix una gran *diversitat d'experiències*.

Gratuïtat i finançament

La gent de la Xarxa de Nou Barrís diu: «Cal trencar el motlle de *només val allò que es paga* o el d'*el que costa té valor* o d'*el que costa val la pena*.» A les Xarxes, els ensenyaments que s'hi fan no es paguen amb diners, ni amb serveis, ni amb treballs costosos, ni amb penes. Es paguen, per dir-ho d'alguna manera, *oferint* un altre ensenyament, que es concretarà sí algú el demana. Nosaltres preferim dir que, en comptes de pagar, compartim el que sabem, el que ens agrada. I això provoca una riquesa impressionant: si som 150, oferint cada un ensenyar una sola cosa diferent, tots podrem aprendre'n 149 més. El que ensenya troba la seva retribució d'una altra manera (vegeu «Efectes positius que es produeixen», pàg. 19).

És que *no fan falta els diners*? No hi ha cap despesa? Les Xarxes solen tenir com a punt d'informació i de trobada un local associatiu o municipal, durant algunes hores, compartit amb altres entitats. Telèfon, neteja, conserge i a vegades fotocòpies corren a càrrec del municipi. Els ajuntaments també solen aportar alguna quantitat per a material inventariable, impressió, correu i algunes despeses extraordinàries d'organització. A les festes, sortides i trobades, tothom hi aporta alguna cosa per compartir-la: menjar, beguda, vehicle, etc. A més, hi ha Xarxes que sol·liciten als membres alguna quantitat per organitzar les activitats o enviar els fulls informatius o la revista. En tot cas, els intercanvis en ells mateixos no costen res.

A les Xarxes s'intercanvien coneixements. *No s'intercanvien serveis, treballs o tasques*. Hi ha Xarxes de Prestació de Serveis,³ experiències molt positives que fomenten la solidaritat i la relació veïnal, en les quals es poden donar i rebre informacions, redaccions, classes, coneixements sobre cura d'animals i plantes... En aquestes Xarxes, per exemple, algú pot oferir-se a pintar parets durant 10 h a canvi que algú altre li faci de cangur un nombre d'hores equivalent. A les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements no es valoren les hores ni els sabers, i si algú s'ofereix a pintar és perquè l'altre n'apregui, a canvi que ell o ella ofereixi un altre aprenentatge.

Adquirir un coneixement revesteix la persona d'una voluntat de canvi, perquè aprendre quelcom és una acció que transforma la persona.

Flexibilitat i llibertat

Participar a la Xarxa no és una càrrega pesada: *res no és fix, ni obligatori, ni excloent*. Sóc lliure d'entrar-hi o no, de pertànyer-hi el temps que vulgui, de deixar-la i tornar-hi... D'entrar-hi de manera decidida o tímida. De començar per ensenyar o per aprendre.

Sóc jo qui tria el que m'interessa aprendre o ensenyar, en quina mesura i amb qui. Si m'agrada més intercanviar amb una sola persona o amb un grup gran o petit. Sóc jo qui acorda amb ell o ella o amb més participants el contingut, mètode, lloc, dia, hora i periodicitat. Aquest acord es detalla en un *compromís* escrit, on també consta que, si per alguna raó o problema no es pot assistir un dia a l'intercanvi, s'avisarà i es continuarà el dia proper. La Xarxa també és llibertat.

Els intercanvis tenen lloc en un territori determinat (barri, població...). Uns es realitzen a locals associatius o municipals, generalment compartits amb altres associacions, on sol funcionar la informació i la secretaria. Altres intercanvis es fan als domicilis dels que ensenyen els coneixements o dels que els aprenen (és bo obrir les portes de casa a l'altra gent). A França, els conserges d'un gran edifici d'apartaments han creat una Xarxa per intentar disminuir els conflictes entre veïns. També s'han creat força Xarxes a centres escolars, amb pares, professors i alumnes que fan els intercanvis al migdia i els caps de setmana: en un principi els participants

acostumen a demanar les matèries d'aprenentatge pròpies de l'escola per millorar-ne el nivell, però ràpidament hi entra la música, els esports, la informàtica, el teatre, etc. Hi ha intercanvis en albergs per a expressos i també en una presó: deu dones empresonades varen començar a aprendre informàtica i varen oferir ortografia, cuina o treballs amb fusta... Ara, la Xarxa s'ha ampliat a moltes altres companyes.

Les Xarxes són entitats en canvi permanent: hi entra i en surt gent, comença un intercanvi i n'acaba un altre, algú ha de deixar l'Equip d'Animació, però se n'hi incorporen dos més, etc.

(...)

Efectes positius que es produeixen

L'experiència de les Xarxes existents proporciona una mostra dels efectes que poden produir els intercanvis. No vol dir que es donin en tots els intercanvis ni en tots els participants. Depèn de la qualitat dels intercanvis, les característiques personals, la freqüència en la participació, les inquietuds col·lectives, la dinàmica de la Xarxa en què es participa, etc. Si una persona només hi va a aprendre coses, ho fa un cop al mes i no participa en altres reunions, les seves possibilitats d'enriquir-se, tot enriquint els altres, seran molt reduïdes.

Per al qui ensenya

Parlem d'intercanvi de coneixements. En realitat no s'intercanvia un coneixement per un altre. El qui ensenya un coneixement, encara que no aprengui una altra cosa com a alumne, conserva el seu saber i, fins i tot, el fa créixer. Tothom està convençut dels efectes positius de l'acció d'aprendre coses. Però sovint *el qui ensenya les coses és el qui n'aprèn més*.

Si cada un té un ou i fem un canvi, seguirem tenint un ou cada un.

Si cada un té una idea i fem un canvi, tindrem dues idees cada un.

Proverbi xinès

Quan jo he d'ensenyar alguna cosa, recordo com vaig aprendre-la, penso com m'ho faré per transmetre-la i tinc en compte si l'altre l'aprèn o no. Quan transmeto un saber, se'm fa més clar també a mi, el torno a activar, el lligo amb altres experiències que tinc. Entro en relació amb el qui el rep, amb el que sabem tots dos abans, creem nous plantejaments que ens porten a reflexionar, a reformular coses, a avançar.⁴

Ensenyar, quan es fa amb èxit, és tan gratificant, et sents tan bé, tan a gust, tan útil...

Però hi ha un aspecte que va molt més enllà d'aprendre i d'ensenyar coneixements: en casos d'infravaloració, i en realitat en tots els altres casos, una experiència reeixida viscuda a la Xarxa provoca l'autoestima:

No sóc inútil. Ningú no em dona res per res. Jo aporto a altres els meus recursos, el que jo sé. Per tant, tinc dret d'aprendre els coneixements que necessito. Quan algú s'autoestima, pot prendre la paraula en la societat i adonar-se que contribueix al seu funcionament.⁵

Per al qui aprèn

Tothom està convençut dels efectes positius del fet d'aprendre coses. Però en els intercanvis,

a més d'assolir els coneixements proposats:

– És possible participar en una experiència de comunicació franca i sincera, amb un interès natural envers les persones, i també s'hi poden compartir aspectes diversos d'altres realitats que donen sentit a la nostra vida, com la família, la feina, les afeccions, etc.

Quan vaig començar, no m'hi vaig comprometre gaire. Vaig millorar la meua participació en els balls de saló. Jo sentia la necessitat de posar-hi alguna cosa de part meua, però com que ningú no s'apuntava a fer ràpel o a dissecar insectes —per a la qual cosa jo m'havia ofert— em vaig animar a ficar-me a l'organització. I quan sorgí, al cap d'un temps, la possibilitat de fer classe d'anglès, em vaig carregar de llibres i d'idees i cap allà falta gent. Mai no havia fet ni una classe. Vaig suar com un animal, em vaig posar vermell, les paraules se m'ennuegaven, i fins i tot em va caure tres cops la pissarra a terra. Però en vaig sortir content i amb més idees per a la propera classe.

Un dia vàrem veure a l'ordinador que hi havia sis alumnes per a ioga. Qui era la monitora? La Sílvia! Una de les meves alumnes! I m'hi vaig apuntar. Aquella Sílvia, un xic tímida a la meua classe, entra a la sala on fèiem ioga, amb ferma, dominant, envaint-nos amb la seva serenitat. Aquesta és la Sílvia, la meua alumna? No m'ho puc creure. Aquesta és la màgia dels intercanvis. Ho podeu entendre?

Visca el ioga! Visca la Xarxa! I qui l'inventà!⁶

– S'hi perden possibles prejudicis i temors a compartir els propis sabers, a experimentar l'escassa dificultat que representa transmetre'ls.

– S'hi pot comprovar la pròpia capacitat d'esforç i d'il·lusió, amb resultats normalment satisfactoris. Això augmenta l'autoestima i ens fa capaços de proposar-nos noves fites i nous projectes.

– S'entra a formar part d'un grup més gran (la Xarxa) amb el mateix esperit que es viu en l'intercanvi, que permet participar en múltiples i diverses activitats gratificants (festes, celebracions, excursions, etc.).⁷

En els aspectes personal i social

«Com que les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements faciliten unes relacions socials basades en la dignitat de cadascú, en la presa de consciència de la pròpia utilitat social i parteixen del fet que, per les seves riqueses humanes, cadascú és un recurs per a la societat», acostumen a tenir aquests efectes:

Formació. En aquest àmbit hi ha resultats espectaculars de redreçament en els processos d'aprenentatge i de formació de persones (adults i infants) que estaven atrapades en les lògiques del fracàs i de l'abandó.

- La Xarxa d'Intercanvi afavoreix l'obertura als altres, trenca l'aïllament, facilita la comunicació, obre camí a l'amistat.
- Permet conèixer més gent, fer-ho més a fons, de manera diferent.
- La Xarxa possibilita mostrar-te tal com ets.
- És una cosa nova, diferent, un marc adequat per treballar en les coses en què creus. És una escuma, una llum en una societat de desercions.
- Permet viure a la pràctica què es pot fer per ajudar a canviar les coses, fins i tot anant a contracorrent.
- La Xarxa és una revolució. Ho canvia tot. Sense violència.

Trobada de Can Bellvitge

Alfabetització. Aprendre a llegir, a escriure, a comptar es fa:

- En un context de vincles socials reeixits.
- A condició que es puguin formular peticions sense vergonya i, per tant, que cadascú pugui ser considerat també per les seves pròpies aportacions i ofertes.
- En relació amb tota mena d'intercanvis de coneixements lligats a la vida de cada dia (per exemple, utilitzar els transports col·lectius).

Obertura. Les persones poden trencar l'aïllament, el tancament i l'anonimat de mica en mica, sense negar les pors, en una sèrie progressiva de trobades que cadascú pot administrar i consensuar al seu ritme.

Alliberament. Veure que els propis coneixements són valorats i fer-los aprendre vol dir recuperar l'autoestima, prendre la paraula en la societat. És la multiplicació i la diversificació de les

experiències revalorants allò que farà néixer en aquells qui les viuen el desig de transformar la seva situació.

A la Xarxa hi trobo persones, no etiquetes socials.

Claudio

La Xarxa, per a mi, és una manera de viure els grans ideals de democràcia, igualtat, fraternitat...

Christine

Els immigrants, no intentem fer-los «normals». Intercanviem sabers, respectant les diferències. A les festes, les africanes ens ensenyen com portar objectes al cap.

Céline

Inserció. Les Xarxes possibiliten que un cert nombre de persones marginades surtin de la lògica assistencial i siguin portadores i oferidores de coneixements i experimentin el dret d'aportar els seus recursos a la societat. Les Xarxes retornen a les persones allò que habitualment se'ls nega: decidir aprendre quan, com, on, amb qui i el que volen; i la possibilitat d'unir-se a altra gent per buscar per elles mateixes els recursos i els processos autogestionaris que resolguin les seves necessitats, desigs i inquietuds.

Interculturalitat i integració. Els intercanvis són el punt de partida, la integració s'hi dona amb escreix. Sí som reconeguts en la nostra pròpia cultura, fàcilment reconeixem la cultura dels altres —com una riquesa i no com un enemic— i la farem nostra. A la Xarxa d'Evry, la més important a França quant al nombre de participants (en té 1.000), el 40% són immigrants.

Salut i prevenció. La salut va lligada a la comunicació, a la pròpia valoració, a la confiança en un mateix i en els altres, a la possibilitat de viure projectes motivadors. Els altres, la societat, sempre seran l'enemic si només saben fer-nos sentir les nostres mancances, dificultats i ignoràncies, el nostre aïllament.

Ciutadania. Perquè parlar dels nostres coneixements significa recomençar a prendre la paraula, a existir, a ser reconeguts com a persones capaces de parlar d'allò que ens afecta de més a prop, de nosaltres mateixos i dels altres: l'educació dels nens, la nostra salut, la vida del barri...

Perquè la Xarxa és un projecte que es construeix conjuntament: els membres de les Xarxes creen un mecanisme de participació, un sentiment de pertinença, una complicitat que els fa capaços de dur a terme projectes a més llarg termini.

(...)

Valors comuns

A vegades preguntem al que participa en aquesta experiència: *quins valors t'impacten a les Xarxes? Quins valors trobes a les Xarxes que no solen trobar-se habitualment?* Cadascú respon des del seu punt de vista i des de les seves inquietuds. Hem recollit les diferents respostes plantejades en una Assemblea de les Xarxes:

- La igualtat entre tots. Que no hi ha jerarquies de coneixements ni de rols. Valorar cadascú i valorar-li el que sap. La diversitat.
- Que tots puguin accedir a la formació i a la informació. Que sigui una possibilitat a la carta.
- Respectar l'altre. No fer judicis ni posar etiquetes.
- La trobada de diverses cultures i generacions és una riquesa. La tolerància. Refusar el racisme. Contribuir a la construcció d'una realitat social multicultural, intergeneracional.
- Trobada amb altres: amistat, convivència, fraternitat, solidaritat.
- Alliberar-se de l'educació basada en el fet de competir, alliberar-se de l'esquema diners per hora. La gratuïtat. Desmonetitzar els intercanvis.
- La voluntat d'oferir i rebre, d'esforçar-se a aprendre.
- La llibertat en els intercanvis. L'espai de llibertat entre l'altre i jo.
- L'ambient de les festes, de les trobades col·lectives.
- En participar a la Xarxa, no pretenc canviar la societat, sinó conèixer gent.
- Revitalitzar el veïnat, la comunicació al barri. Millorar la convivència. Lluitar contra la insolidaritat, l'aïllament, l'anonimat. Portes obertes.
- La Xarxa és construcció col·lectiva de tothom, amb tothom, per a tothom.
- Em sorprèn com s'aprofiten a la Xarxa els immensos recursos i possibilitats de la gent.
- M'agrada aprendre. I com que ho faré encantat, contribueixo que l'altre se senti més capaç, sense por, feliç amb si mateix.¹⁹

Pedagogia de l'èxit

Ensenyar alguna cosa que sabem, que ens agrada, a una persona o a un grup petit, que ho han triat perquè els interessa –i a vegades molt–, en un clima cordial i agradable, té totes les possibilitats per aconseguir el que pretenem. Moltes vegades així es trenca el cercle viciós format per una cadena de fracassos.

L'opció del projecte és al mateix temps pedagògica i ideològica. Pedagògica, perquè sorgeix del fracàs per crear situacions d'èxit social i d'aprenentatge aconseguit. I ideològica, perquè tot ésser humà es pot considerar un creador i tenir la confiança en sí mateix que li permeti trobar, en el seu entorn, els recursos per aconseguir el resultat pretès.

No podrem resoldre els problemes d'exclusió, analfabetisme, atur, ni trobar bones solucions polítiques, sense els coneixements de tots aquells a qui concerneixen aquestes qüestions. D'aquí que l'intercanvi de coneixements no ha de ser concebut per als més pobres econòmicament, ja que el que és bo per a uns és bo per a tothom.²⁰

Cultivar els valors

Quan aprenem coses, sabem que també aprenem el sistema i els seus valors.
Si aprenem en un sistema de competitivitat, interioritzem els valors de competir.
Si aprenem en un sistema de cooperació, ajuda mútua i solidaritat, aprenem cooperació, ajuda mútua i solidaritat.²¹

Escola de creació col·lectiva

De la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements se'n diu també «de Creació Col·lectiva». Per què?

És cert que hi ha activitats i intercanvis, fruit de la imaginació i l'esforç de gent diversa: el grup que fa una revista o un llibre, el que prepara una festa o una jornada de totes les Xarxes... O aquest grup de la fotografia.

La Sílvia, la del ventall obert, s'oferí per ensenyar a fer guions i la Montse —al seu costat— acceptà. A partir d'aquest oferiment, sorgí aquest grup en el qual, dels tres joves asseguts, el de l'esquerra, en Fernando, hi aportà la seva experiència de direcció; en Ramon —al centre— es va ocupar de la filmació i el muntatge, i els altres, vam fer d'actors i les veus en off. Realment, el curtmetratge que en sortí, *El contestador*, i que rebé un premi a Galícia, fou creat, dissenyat, interpretat, filmat i muntat en un esforç de creació col·lectiva.

Però és que cada Xarxa ha de ser una *creació col·lectiva* i no una fàbrica. Ha de ser creació de tothom, feta amb tothom i per a tothom, ha d'establir llaços socials per a cadascun dels seus membres. Cadascú posa en joc les seves xarxes de relacions personals per respondre als oferiments i les demandes de coneixements. Cadascú, en participar amb la seva oferta i la seva petició, amb els seus primers contactes i la seva transmissió del saber, anima i coopera en la creació col·lectiva de la Xarxa. Acollir nous participants, diferents en els seus coneixements, en el seu origen, enriqueix, modifica i transforma contínuament la Xarxa. La seva estructura s'obre, es diversifica, s'adapta.²²

Succeeix el mateix en la *interacció entre Xarxes properes o llunyanes* (Xarxa de Xarxes a Catalunya, moviment europeu, etc.). La mateixa Xarxa local només serà realment una Xarxa si es comunica i es confronta amb altres Xarxes, si hi intercanvia les seves pràctiques, problemes i creacions. Com més lligats estem, més riquesa de relació hi ha, més desigs de trobades i d'intercanvis neixen i millor s'expressen les necessitats de formació.

La Xarxa de Xarxes regional és el cos en el qual els òrgans —xarxes— que agrupen membres —cèl·lules— es coordinen identificant-se en la seva pertinença comuna. La Xarxa de Xarxes, nascuda de les Xarxes, treballa en xarxa i retorna a les Xarxes. Com tota estructura viva, reconeix en present un naixement en el passat i un esdevenidor en el futur. Serà el que nosaltres la fem ser.²³

Nou concepte de voluntariat social

Molts i moltes hem entès el voluntariat com les ganes de fer alguna cosa pels altres. O com una forma de sentir-se d'acord amb un mateix i d'omplir la pròpia vida. O una espècie de filantropia o de caritat, en sentit pejoratiu.

Ara també som moltes persones, i no tan sols membres de les Xarxes, les que anem *modificant el nostre concepte de voluntariat*: ens adonem que el millor servei que podem aportar als altres és possibilitar que posin en pràctica les seves capacitats, que esdevinguin autosuficients. No es tracta de baixar des dels núvols de la nostra bondat per auxiliar el pobret desgraciat: tothom és un caminant, a la mateixa alçada. Es necessita a tothom, tots som necessaris. Ser solidari, com ara ensenyar coses, enriqueix tant o més el qui dona que el qui rep.

D'altra banda, molta gent considera els voluntaris com un mal menor, allò de «pitjor és no fer res», que omplen, amb bona voluntat però poca eficàcia, els forats oberts per la societat i els seus responsables. Hi ha professionals per a qui els voluntaris són uns íngenus que els fan competència deslleial i provoquen la disminució de llocs de treball remunerats que haurien de ser ocupats per ells. I hi ha administracions que consideren el voluntariat com un recurs de baixíssim cost que evita despeses més grans i fins i tot les redueix.

Així, doncs, a vegades sembla que *els voluntaris socials hauríem de demanar perdó*:

- Perquè, voluntàriament, sense reclamar diners, prestigi ni poder, prioritzem les necessitats col·lectives per damunt dels interessos corporatius i contribuïm a resoldre-les.
- Perquè volem ser protagonistes en comptes d'espectadors muts i passius, que es limiten a delegar tota la seva responsabilitat cada quatre anys en els polítics elegits.
- Perquè pretenem valorar el qui és diferent, i no tan sols a nosaltres mateixos i el nostre món, i solidaritzar-nos amb les majories pobres i no amb les minories privilegiades.

Quan es decidiran les administracions a dedicar més i millors recursos, per exemple, a l'educació d'adults? Segurament quan en comptes de tenir davant una societat passiva, consumista i individualista, tinguin organitzacions independents de voluntaris i voluntàries, solidàries, conscients de la seva especificitat, crítiques i lluitadores, que se'ls enfrontin.

Recuperar la ciutadania

Recuperar la ciutadania és contribuir al fet que tothom:

- *No es limiti* a aïllar-se, sinó que convisqui; no es limiti a dormir a la ciutat, sinó que la conegui; no es limiti a amagar-se, sinó que sigui reconegut.
- *No es limiti* a sentir-se atacat, sinó que se senti acollit; no es limiti a rebutjar el qui és diferent, sinó que el respecti; no es limiti a pensar en si mateix, sinó que treballi pels altres.
- *No es limiti* a fugir del compromís, sinó que assumeixi responsabilitats; no es limiti a protestar, sinó que actuï; no es limiti a votar, sinó que participi.

Cal, doncs, contribuir al fet que el ciutadà i la ciutadana recuperin la ciutadania, que participin en la vida i la construcció d'una ciutat habitable.

Pensem que les Xarxes d'Intercanvi de Coneixements faciliten aquesta tasca, perquè fan possible que tothom se senti:

- reconegut, escoltat, acceptat,
- respectat, tolerat, integrat,
- lliure, creatiu, participatiu,
- actiu, responsable, solidari.

Si això no és construir la ciutat... què ho deu ser?

Cal treballar per al poble, per a la ciutat. Però també és imprescindible començar a viure-la, gaudir-la i sofrir-la en un nivell intermedi, com ho és la Xarxa, segons les nostres possibilitats. Perquè viure la ciutadania en la Xarxa ens permet viure-la en un nivell més profund. Força persones de les Xarxes, arran d'aquesta participació, han començat a treballar per a la ciutat, més enllà dels límits de la Xarxa: a la Junta de l'Associació de Veïns, en la creació d'un taller de recuperació de motos per a joves amb problemes, en partits polítics, en programes de ràdio, etc.

(...)

Un projecte d'estudi sobre les Xarxes d'intercanvi de Coneixements de Catalunya

(...)

Objectius

Els principals objectius de l'estudi es poden resumir en els següents punts:

<ul style="list-style-type: none">• Realitzar una anàlisi de la situació de les xarxes a partir de tres variables: el perfil cultural dels participants, el context urbà i la configuració dels equips d'animació.
<ul style="list-style-type: none">• Plantejar l'estudi en forma de recerca - acció per tal que, a través de la reflexió sobre la pràctica, els equips d'animació i les xarxes en general facin un salt qualitatiu en el seu funcionament.
<ul style="list-style-type: none">• Contextualitzar les xarxes dins el panorama històric de la cultura i educació populars a Catalunya.
<ul style="list-style-type: none">• Tenir una panoràmica de les xarxes a nivell europeu i mundial, i veure què tenen les xarxes catalanes en comú amb les de la resta i quins són els seus trets diferenciadors.
<ul style="list-style-type: none">• Analitzar les possibilitats i les limitacions de les xarxes virtuals en relació als intercanvis de coneixements (Internet).
<ul style="list-style-type: none">• Cercar vies per fomentar la participació d'aquells grups socials que tradicionalment no participen a les xarxes.
<ul style="list-style-type: none">• Caracteritzar noves metodologies d'aprenentatge en la transmissió de coneixements.

Metodologia

(...)

L'estudi qualitatiu constarà d'un grup de discussió, recerca bibliogràfica, observació participant i entrevistes en profunditat.

El grup de discussió ha de ser el pivot central de la metodologia. L'eix central serà el grup que farà l'estudi, format per un representant de cada xarxa. Cada un d'aquests representants

haurà d'implicar al grup d'animació de les seves xarxes respectives, i altres persones vinculades a les xarxes de forma significativa. No es tracta de repetir grups d'estudi a cada una de les xarxes, però sí de fer alguna reunió on es discuteixin els punts de l'estudi per poder fer aportacions a l'equip central.

La **recerca bibliogràfica** serà la base per a desenvolupar els capítols 1, 2, i 3. Les referències i selecció de les lectures es posaran a l'abast de tot el grup.

En la primera part del primer capítol (**Panoràmica Històrica de la Cultura Popular a Catalunya**), es farà un resum d'estudis ja realitzats sobre el tema. L'objectiu no es centra tant en l'estudi de la cultura popular a Catalunya, com en cercar paral·lelismes amb el moviment de les xarxes.

La segona part intentarà posar al dia el que explica el llibre elaborat per l'Ernest Baquer¹¹ respecte a la història recent de les xarxes, i recollir dades sobre els equips d'animació. No es tracta tant de fer una cronologia de fets, com de veure l'evolució de les xarxes de forma dinàmica, i també analitzar els seus elements comuns i els específics.

Respecte a la Coordinadora de Xarxes de Catalunya es tractarà de recollir dades sobre la seva fundació, els seus participants i la funció que ha desenvolupat al llarg del temps.

El segon capítol (**Experiències en altres països**), tracta de situar el moviment de xarxes a Catalunya en relació a la resta de moviments de xarxes d'altres països, especialment el francès. Es tractaria d'anar una mica més enllà de la descripció i comparar l'estructura i el funcionament de les xarxes europees amb les nostres.

El tercer capítol (**Cultures superiors, cultures virtuals i cultures populars**), pretén treballar a partir de la reflexió i anàlisi del que anomenem "Perspectiva de les noves cultures" i de com les xarxes d'intercanvi poden suposar una alternativa d'espai públic cultural.

El quart capítol (**Clars i ombres de les xarxes d'intercanvi**), és la part central de tota la investigació. Pretenem donar una visió realista i equilibrada de la situació de les xarxes. L'objectiu és saber: qui i quants som, quin és el perfil i la tipologia dels participants de les xarxes. L'enquesta ens ajudarà a definir les diferents tipologies i perfils.

El cinquè capítol (**Funcionament de les Xarxes**), és una continuació de l'anterior. Es farà utilitzant dues tècniques: per una part, es continuarà amb els grups de discussió dels equips d'animació. Per una altra, les **entrevistes en profunditat** ens permetran un coneixement més intens del funcionament de les xarxes. Està previst realitzar unes **15 entrevistes** a algunes persones representatives de cada xarxa local i responsables de cultura de cada municipi.

Al sisè capítol (**La transmissió dels sabers**), ens proposem treballar a partir dels materials elaborats i de l'experiència acumulada. L'**observació participant** serà una eina adient

¹¹ Baquer, E. Xarxes d'Intercanvi de Coneixements. Barcelona, 1996. Col·lecció Taleia. Experiències de Pedagogia Social, nº 47. Fundació Serveis de Cultura Popular.

per dibuixar el funcionament quotidià de les xarxes i dels intercanvis, i així podrem esbrinar estratègies de millora de la pràctica pedagògica.

Finalment el setè i últim capítol (**Diagnosi i conclusions sobre les xarxes. Perspectiva de futur**) és l'apartat d'anàlisi i conclusions de l'estudi.

(...)

Barcelona, 10 de maig de 1999

Qüestions sobre la transferència de la metodologia de les xarxes

La transferència d'una metodologia complexa no és una cosa evident. Quins són els criteris que permeten comprovar la qualitat de la transferència? La transferència no és un aplicació artificial ni una reproducció idèntica. Suposa una adaptació a les realitats del nou terreny. Però fins a quin punt es pot modificar un plantejament sense alterar-ne la substància?

El quadre següent ha estat elaborat amb els membres del programa AFREROLE a partir de les seves experiències de transferències i intercanvis europeus.

Permet distingir els punts claus de l'intercanvi de coneixements, que també són criteris d'avaluació i de referència per analitzar les diferents experiències.

	Criteris de transferència de la metodologia de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements
Registre dels coneixements formals, acadèmics i teòrics	<p>Sobre els coneixements intercanviats (no limitar-se a les disciplines clàssiques) No només coneixements de consum, quan els professionals s'interroguen sobre els aprenentatges (reconeixement dels sabers no formals); diversitat de les ofertes i les demandes; les xarxes són un lloc de formació contínuua; la reflexió sobre els coneixements; circulació de la informació.</p> <p>Sobre el mètode (ser capaç de teoritzar-hi) Extern: el mètode és adoptat pels treballadors socials i els formadors, els escrits es transmeten als institucionals i les associacions, diferents estratègies de contactes, producció de documentacions i informacions; difusió externa; difusió socials locals; imatge d'un espraí.</p>
Registre dels coneixements pràctics, d'acció i metodològics...	<p>Hi ha una mediació Hi ha una posada en relació: hi ha un referent per acompanyar, l'intercanvi necessita consens, intercanvi de coneixements, intercanvis sobre els intercanvis, capacitat de crear un equip: respecte dels ritmes i les diferències; una nova manera d'acompanyar en l'aprenentatge; multiplicació de les persones que prenen responsabilitats.</p> <p>Hi ha una formació a les xarxes Formació de formadors i animadors en formació recíproca: formacions en interxarxes, formacions nascudes del moviment, difusió d'escrits als membres de les xarxes, flexibilitat de les eines, estar atent, diverses entrades, tria transversalitat en l'equip; innovació i moviment: va i ve teoria/pràctica, qüestionament, dret a equivocar-se, experimentació de noves coses, valoració de les potencialitats de cadascú.</p> <p>Obertura de les xarxes Difondre adaptant-se al públic, conèixer els interessos dels altres, tenir eines i explicacions simples; les xarxes inventen mitjans de cooperació amb l'exterior: l'obertura; la igualtat.</p>
Registre dels coneixements existencials afectant el sentit i el valors	<p>Produir la seva forma personal Hi ha capacitat de parlar del que un sap amb altres, poder canviar els papers, es defineixen (sense confusió), desplaçant en els rols i les tasques; navegació entre els diferents coneixements i els diferents rols.</p> <p>Produir sentit Per què? coneixement nou sobre l'ésser humà, noves condicions de vida, cadascú ha de trobar el seu lloc, no es pot evitar l'intercanvi.</p>

L'anàlisi de les tres experiències de transferència que acabem de presentar mostra que comparteixen molts elements clau del plantejament de les xarxes d'intercanvi de coneixements:

la reciprocitat, la mediació, l'acompanyament metodològic, el poder individual i col·lectiu sobre la construcció dels intercanvis, la convivència...

Cada una d'aquestes experiències no és, tanmateix, una simple còpia. Cada vegada hi ha una recreació en funció d'un context i d'uns objectius específics.

L'associació *El Cornac* se centra en l'expressió socialitzada de la dimensió imaginària i creativa de les persones. És la dimensió mitopoètica de l'autoformació existencial que està implicada en el mètode de creació, la trobada de les arts tradicionals (contes, mites, músiques, danses...). Aquesta dimensió s'aplica en aquest cas a un context profundament social i familiar, alhora transgeneracional i transcultural.

Les experiències austríaca i catalana posen en evidència la importància dels arrelaments culturals i institucionals. La metodologia de les xarxes es desenvolupa de manera diferent en funció de les identitats culturals locals i els arrelaments institucionals del treball social i de l'educació permanent.

CONCLUSIÓ GENERAL: LÍMITS I APORTACIONS DE L'ESTUDI

Al final d'aquesta exploració de l'experiència dels participants de les xarxes, uns quants punts mereixen ser subratllats.

Qualsevol estudi ha de permetre aclarir una realitat social en funció d'un qüestionament. De retruc, també comporta límits inherents tant a la seva problemàtica com al context de la seva realització. Per tant, la clarificació dels límits és necessària per a una bona comprensió dels resultats que els situï en un context precís.

Aquest treball té el seu origen i el seu sentit en el programa experimental europeu AFREROLE. Es tractava, d'una banda, de desenvolupar la transferència del plantejament de les xarxes d'intercanvi de coneixements en diferents països de la comunitat europea, i, d'altra banda, d'entendre millor de quina manera les xarxes d'intercanvi de coneixements tenen efectes en l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió.

Per respondre a aquesta qüestió, el mètode de recerca-acció-formació posat en pràctica es va constituir entorn d'un objectiu comprensiu (capítol 1). Es tractava de comprendre la manera com els participants viuen l'experiència de la xarxa i com aquesta experiència és, per a ells, l'ocasió d'un desenvolupament de l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió.

Des d'aquest punt de vista, els relats d'experiència recollits en tallers d'escriptura de diferents xarxes locals aporten respostes molt aclaridores. Abans de resumir-les, ens cal precisar que aquestes respostes no constitueixen una avaluació dels resultats del conjunt de les xarxes. En altres paraules, els resultats de l'estudi no poden pretendre retre comptes dels efectes de totes les pràctiques de xarxes. Els efectes i els resultats que es presenten aquí són supeditats a un determinat mètode i a criteris de dinamització sobre els quals els participants s'han expressat molt clarament. El que l'estudi permet afirmar és que quan aquestes condicions es compleixen, és probable que els mateixos efectes es puguin constatar pel que fa a l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió. Aquest estudi també pot aportar elements de comprensió a aquells que tinguin una experiència diferent de la dels testimoniatges recollits aquí perquè els pot permetre identificar els elements que falten en les pràctiques de xarxes a les quals han participat. Dit d'una altra manera, si aquest estudi no es pot entendre com una avaluació dels efectes del conjunt de les xarxes, probablement hi pugui contribuir. Per fer una avaluació exhaustiva dels efectes de les xarxes, caldria, a més de verificar la presència dels criteris de dinamització en cada xarxa, interrogar també persones que han abandonat les xarxes.

Els relats d'experiència aplegats en aquesta estudi només poden aportar-nos aclariments sobre l'experiència de participants que encara segueixen en les seves xarxes. A més, aquests relats d'experiències es van recopilar durant tallers d'escriptura dinamitzats pels membres del programa AFREROLE en les xarxes que han acceptat el mètode. Es pot formular la hipòtesi que els relats que hem recollit són els de participants actius en xarxes que respecten de manera

bastant escrupolosa els principis de la metodologia. Aquest estudi no pot proporcionar, per tant, precisions sobre els efectes de les xarxes quan aquests elements no es compleixen.

Un cop enunciats aquests límits, és possible resumir els elements de comprensió proporcionats per l'estudi dels relats d'experiència pel que fa a l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió.

El primer element de comprensió dels efectes de les pràctiques de xarxes és relatiu al principi de reciprocitat dels intercanvis de coneixements (capítol 2). Els testimonis dels participants confirmen les hipòtesis pedagògiques definides a la carta del MRERS¹² que fan de la reciprocitat el punt central de la metodologia. En efecte, és la reciprocitat dels intercanvis la que permet als participants situar-se en la xarxa. És ella que permet l'articulació entre les dimensions socials – integració, creació de vincles socials, compromís social i polític– i les dimensions pedagògiques –conscienciació respecte als coneixements i desenvolupament de les capacitats d'aprendre i ensenyar, o també de dur a terme una mediació sociopedagògica. Així doncs, els testimoniatges posen èmfasi en el descobriment i l'aprenentatge progressiu de la reciprocitat. La consciència de la seva importància culmina probablement en l'afany dels animadors (voluntaris i professionals) de posar aquest aprenentatge a l'abast de tots apuntant-los en els quadres d'ofertes i demandes de les seves xarxes.

Quant a l'autoformació (capítol 3), l'anàlisi dels relats d'experiència permet entendre com està dinamitzada per la pràctica de les xarxes. Les xarxes apareixen en primer lloc com uns catalitzadors d'autoformació. Moltes persones afirmen que van ser atretes per les XIC a partir d'una dinàmica personal d'autoformació. Consideren les XIC com uns llocs on podran desenvolupar aquesta dinàmica amb altres persones que comparteixen els mateixos interessos de cara a una formació personal. Altres participants expliquen com la participació a les XIC els va permetre desenvolupar aquesta dinàmica d'autoformació. Per a aquestes persones, els factors d'autoformació són els següents: viure alternativament els rols de formador i d'aprenent, transformar la seva pròpia relació amb els coneixements gràcies a la mediació i l'exercici de la mediació, experimentar noves identitats socials assumint funcions en les XIC o també aplicant la metodologia de les XIC a altres contextos familiars, socials i professionals. Els efectes de les pràctiques de xarxes en l'autoformació estan relacionats amb la concepció experiencial i existencial (Courtois i Pineau, 1991) de l'autoformació com a *formació per si mateix per a si mateix, però amb altres*; no és un aprenentatge individual o solitari. Sovint, aquests efectes en l'autoformació viscuts en un context social de proximitat provoquen transferències que permeten als participants desenvolupar una integració social i professional rica i plural.

Els coneixements i les competències desenvolupats per la pràctica de les xarxes no es limiten als coneixements intercanviats entre els participants (capítol 4), encara que aquests intercanvis constitueixen importants obertures culturals, tècniques, esportives o artístiques. Més enllà dels coneixements intercanviats, els testimoniatges insisteixen en el desenvolupament de competències per a l'aprenentatge de l'ensenyament i de la mediació o per a l'organització socioeducativa. És possible afirmar que el nivell de mestria assolit pels participants sol ser més elevat en els àmbits metodològic i existencials que respecte als coneixements en si. Probablement, és aquesta competència metodològica la que permet als participants transferir a altres espais socioprofessionals les competències adquirides en les XIC.

¹² MRERS: Mouvement des Réseaux d'Échanges Réciproques de Savoirs.

Els coneixements adquirits a les xarxes afecten, d'altra banda, camps més amplis que els que proposen la majoria d'institucions d'ensenyament o formació. Les XIC no són només llocs de transmissió de coneixements socialment reconeguts, també funcionen com uns espais de reconeixement social de sabers marginals o emergents. Pel fet que reconeixen aquests diferents sabers, les XIC contribueixen a reconèixer i integrar les persones que en són portadores. Observarem, per exemple, la importància dels coneixements pràctics de la vida quotidiana i els coneixements populars que probablement tenen en les xarxes un dels seus pocs espais contemporanis de transmissió. Així mateix, observarem l'obertura de les xarxes als coneixements de creativitat i imaginació, i també a les dimensions existencial i espiritual de la relació amb el coneixement. Des d'aquest punt de vista, les XIC experimenten un mètode transdisciplinari i transcultural que vincula, sense confondre'ls, coneixements existencials, coneixements d'acció i coneixements cultes. Finalment el tractament contextualitzat dels coneixements dona una forma nova i original als coneixements clàssics tornant-los el sabor i les dimensions experiencials.

Aquesta dimensió sensorial i experiencial del coneixement s'ha de relacionar amb la qualitat dels vincles socials que es creen a les XIC (capítol 6). En basar els vincles socials en una mediació dels coneixements experiencials, les XIC creen un espai intermedi entre l'íntim i el social. Aquest espai intermedi produeix una forma d'implicació social particular que dona sentit al compromís dels participants. Als testimoniatges, el compromís amb els intercanvis se sol presentar com la font d'un compromís social més global en les societats de la informació. En proposar un espai d'intercanvi i desenvolupament de les capacitats d'aprenentatge i mediació, les XIC apareixen com uns llocs d'experimentació d'una nova forma de ciutadania adaptada a les societats de la informació i que vincula l'arrelament local i la dimensió transcultural.

Aquest compromís social duu alguns participants a transferir a altres contextos el que han adquirit en la seva xarxa (Capítol 7). L'anàlisi de les condicions de transferència de la filosofia de les XIC aporta nous elements que confirmen el plantejament descrit en la carta de les XIC: igualtat i reciprocitat dels intercanvis, formalització de la mediació i de l'acompanyament, formació i implicació dels participants en la construcció del sistema d'intercanvi, reconeixement de tots els coneixements més enllà dels límits disciplinaris i acadèmics.

L'anàlisi comprensiva de l'experiència viscuda pels participants de les XIC ens aporta dades importants sobre els efectes en l'autoformació, la formació recíproca i la lluita contra l'exclusió. Recordem una vegada més que aquests efectes són vinculats a un context i una metodologia precisos. Aquestes aportacions poden, així doncs, plantejar noves qüestions metodològiques. Però també desemboquen en una qüestió sociològica.

Com entendre el desenvolupament de les XIC en el context de crisi social i tecnològica contemporani? Pel fet que es constitueixen a partir de les ofertes i les demandes de coneixements per part dels seus participants, les XIC, com altres pràctiques socials innovadores, són un dels llocs on s'està inventant una resposta a aquest moment de la història on tot es capgira: tècnica de transmissió, estatus dels coneixements, idees, societat, polítiques, moral..., un dels llocs que *acompanyen o precedeixen el món que ve*. (Héber-Suffrin i Serres, 1999, p. 42).

BIBLIOGRAFIA

- Bachelard, Gaston, 1960, *La poétique de la rêverie*, Paris: PUF, 184 p.
- Barbier, René, 1977, *La recherche-action dans l'institution éducative*, Paris: Gauthier-Villars, 228 p.
- Barbier, René, 1996, *La recherche action*, Paris: Anthropos, 128 p.
- Barbier, René, 1997, *L'approche Transversale, l'écoute sensible en science humaine*, Paris: Anthropos, 357 p.
- Bezille, Hélène, "De l'usage du témoignage dans la recherche en sciences sociales", in Fedman i al. *L'éthique dans la pratique des sciences humaines*, Paris: L'harmattan.
- Borocco, Nicole Salmona Hélène i Delay J.P., 1996, *Une histoire dans la ville: un réseau d'échange réciproques de savoirs*, Évry, Vigneaux: éd. Matrice, 206 p.
- Bourdieu, Pierre, 1980, *Le sens pratique*, Paris: les éditions de Minuit, 475 p.
- Carré, P., Poisson, D., Moisan, A., 1997, *L'autoformation: psychopédagogie ingénierie sociologie*, Paris: PUF.
- Colloque d'Évry, 1989, *Echanger des savoirs c'est changer la vie*, Actes del col·loqui, Évry: MRERS, 254 p.
- Courtois, B. et Prévost, H., 1998, *Autonomie et Formation au cours de la vie*, Lió: Chronique Sociale, 264 p.
- Courtois, Bernadette et Pineau, Gaston, 1991, *La formation expérientielle des adultes*, Paris: La Documentation Française.
- Denoyel, Noël, 1999, "Alternance tripolaire et raison expérientielle" in *Revue Française de Pédagogie*.
- Desmarais, Danielle et Pilon, Jean-Marc, 1996, *Pratiques des histoires de vie: au carrefour de la formation de la recherche et de l'intervention*, Paris: L'Harmattan, 204 p.
- Desroches, Henri, 1990, *Entreprendre d'apprendre, d'une autobiographie raisonnée aux projets d'une recherche-action*, Paris: Éditions Ouvrières.
- Dumazedier, Joffre, 1993, *Pour une sociologie de l'autoformation permanente*, Lió: Se Former, 28 p.
- Durand, Gilbert, 1964, *L'imagination symbolique*, Paris: PUF, 125 p.
- Etiade, Mircea, 1965, *Le sacré et le profane*, Paris: Gallimard, 185 p.
- Galvani, Pascal, 1991, *Autoformation et fonction de formateur: des courants théoriques aux pratiques de formateurs*, Lió, Chronique Sociale, 170 p.
- Galvani, Pascal, 1997, *Quête de sens et formation: anthropologie du blason et de l'autoformation*, Paris: L'Harmattan, 220 p.
- Galvani, Pascal, 1999-a, "Les démarches pédagogiques structurantes de la recherche-action formation", in *Le croisement des savoirs: quand le Quart-Monde et l'Université pensent ensemble*, Paris: Éditions Ouvrières & Éditions Quart Monde, 525 p.
- Galvani, Pascal, 1999-b, "Fertilisation croisée des savoirs et ingénierie d'alternance socio-formative: le programme de recherche-formation-action Quart Monde / Université" in *Revue Française de Pédagogie*, Octobre.
- Galvani, Pascal, 1999-c, "Réfléchir l'expérience pour produire du sens: les démarches d'accompagnement de l'autoformation théorique, pratique et existentielle" dans *Autoformation et Société de l'information*, Actes del IV col·loqui europeu sobre l'autoformació, Dijon: ENESAD.
- Gardner, Howard, 1996, *Les intelligences multiples*, Paris: Retz.
- Groupe de Recherche Quart Monde Université, 1999, *Le croisement des savoirs ; Quand le Quart Monde et l'Université pensent ensemble*, Paris: éd. de l'Atelier & Quart Monde, 525 p.
- Hall, Edward T., 1984, *Le langage silencieux*, Paris: Seuil, 237 p.
- Héber-Suffrin, Claire et Marc, 1992, *Echanger les Savoirs*, Paris: Desclée de Brouwer, 307 p.

- Héber-Suffrin, Claire et Serres, Michel, 1999, *Des savoirs en abondance*, Domont: Thierry Quinqueton éditeur, 45 p.
- Héber-Suffrin, Claire, 1993, *Les Réseaux d'Echange de savoirs*, Lió: Se Former+, 24 p.
- Héber-Suffrin, Claire, 1998, *Les savoirs la réciprocité et le citoyen*, Paris: Desclée de Brouwer, 307 p.
- Herrigel E., 1970, *Le zen dans l'art chevaleresque du tir à l'arc*, Paris: Dervy, 107 p.
- L'autoformation en Chantiers, 1995, revue *Education Permanente*, núm. 122.
- Lavelle Louis, 1937, *De l'acte*, Paris: Aubier Montaigne, 537 p.
- Le Grand, Jean-Louis i Pineau, Gaston, 1993, *Les Histoires de Vie*, Paris: PUF, 125 p. "Que sais-je?"
- Le Meur, Georges, 1998, *Les nouveaux autodidactes*, Lyon: Chronique Sociale.
- Maffesoli, Michel, 1996, *Eloge de la raison sensible*, Paris: Grasset, 278 p.
- Pratiques d'autoformation et d'aide à l'autoformation, *Cahiers d'études du CUEEP* núm. 32-33, Lilla: USTL CUEEP.
- Schön, Donald, 1994, *Le praticien réflexif à la recherche du savoir caché dans l'agir professionnel* Montreal: éd. Logiques, 418 p. Schwartz, Bertrand, *Moderniser sans exclure*.
- Varela, Francisco, 1989, *Autonomie et connaissance: essai sur le vivant*, Paris: Seuil, 250 p.
- Varela, Francisco, 1993, *L'inscription corporelle de l'esprit: sciences cognitives et expérience humaine*, Paris: Seuil, 377 p.
- Vermersch, Pierre, 1996, *L'entretien d'explicitation*, Paris: ESF.

ANNEXOS:

**50 RELATS D'EXPERIÈNCIA DE PARTICIPANTS
A LES XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS**

P1 Aprendre a comunicar en la meua Xarxa

La meua primera trobada amb la Xarxa va tenir lloc durant el Carrefour des Associations, el 1997... Tot i el meu desig de participar-hi, no m'hi vaig involucrar de seguida. Després em va sol·licitar un membre de l'associació i vaig assistir a la reunió mensual per respondre a la seva demanda. L'ambient em va seduir i em van venir ganes de participar als intercanvis. El problema és que un no té mai consciència de les seves competències. Què puc proposar jo com a coneixement? És clar, sé fer una pila de coses, però quina cosa en especial? Finalment, la meua oferta va recaure en l'anglès, que algú més oferiria en aquest període.. Vaig assistir a un curs d'aquarel·la amb l'Eugénie, i a reunions amb altres membres de la xarxa per a l'elaboració d'un "Cibercafè" que encara no s'ha creat, que potser no es crearà fins demà o demà passat, però no importa, hi va haver les trobades, la relació, la comunicació. Jo també vaig assegurar un torn de permanències durant el Carrefour des Associations del 1998. Vaig explicar com funciona la Xarxa, els seus objectius, i fins i tot vaig parlar amb l'alcalde, en l'absència de l'Eugénie, per comunicar-li el nostre desig d'obtenir una sala per atendre regularment les persones interessades per la nostra activitat. Molta gent es va interessar per la nostra acció, però desgraciadament pocs s'hi van involucrar. Mentrestant, jo mateixa vaig proposar l'emmarcament de gravats o pintures, i em van sol·licitar per l'art floral, a causa d'uns rams que vaig elaborar en diverses ocasions dintre de l'associació. Penso que les persones donaran senyals de vida quan en tinguin ganes o en sentin la necessitat, perquè continuem parlant-ne al nostre voltant. (P1)

Nicole.

Situacions:

☒ acollida

☒ manifestació pública

Tema central del relat

Aprendre a relacionar-se amb gent més o menys culta, de diferents medis, ser capaç de parlar amb l'alcalde... hi va haver les trobades, la relació, la comunicació. Aprendre a comunicar coneixements de comunicació (fins i tot amb l'alcalde) acollida carrefour, trobada amb l'alcalde.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Trobada de persones de medis diferents en el teixit social de proximitat	Domini operatiu mitjà	Constructor conscienciador individual
Coneixements d'accions	Comunicació aprendre a parlar davant dels altres	Domini operatiu expert	Constructor conscienciador individual
Coneixements formals			

P 2 Intercanvi culinari

Recordo un intercanvi, que va ser el primer a la xarxa de Meaux. Era un intercanvi culinari proposat per la Malika i l'Ouda. Ens vam reunir un dijous al matí per aprendre a fer mandonguilles de sardines i un strudel de pomes. Aquests plats vénen d'Algèria i Àustria. Vam fer un intercanvi al voltant d'aquestes dues receptes, però també vam aprendre coses sobre cultures diferents de les nostres. Després vam menjar plegats i va ser un moment extraordinari. No pensava que un dia seria capaç de fer el mateix davant de tanta gent, però avui ho he fet amb un braç de gitano, quin miracle! Em fascinen aquesta mena de coses, perquè a través de la cuina,

aprenem a conèixer millor les coses, però també a nosaltres mateixos. La xarxa em va fer despertar ganes de saber-ne més encara, en diferents camps. La xarxa d'intercanvi és això: aprendre coses, donar-ne, conèixe's un mateix i estimar els altres d'una altra manera! P2

Situació: Intercanvi col·lectiu (cuina).

Tema del relat (o mini resum):

Intercanvi culinari permet una altra cosa: intercanvi cultural, millor autoconeixement.

Contenta d'haver pogut transmetre "No pensava que [...] seria capaç de fer el mateix [...], però avui ho he fet amb un braç de gitano, quin miracle!"

Evolució: receptor ☉ ofertant ☉ constructor.

Vegeu vocabulari: "quin miracle" / "em fascinen" / "despertar"...

Posicions en el relat :

Receptor i després Ofertant.

Constructor a un nivell individual: millor autoconeixement / reconeix que és capaç de transmetre / nous desigs d'aprenentatge.

Tipus de coneixements

Coneixements d'acció (cuina) ☉ altres coneixements existencials (coneixement d'un mateix i dels altres).

Nivell de mestria:

(relat) Descobriments.

P3 Un taller de pintura

Recordo el mes d'agost passat quan joves i no tan joves, tots provinents de diferents barris de Meaux, ens vam trobar al taller Art Ensemble per pintar. Tots ja havíem sentit a parlar dels beneficis personals que la pintura et pot aportar, però tot això no deixa de ser imprecís i teòric, i per a nosaltres era un gran misteri. Va ser mirant els nens, un dia, que ho vaig entendre de cop. Aquell dia, vaig arribar a les 14 h, hora que obria el taller, i vaig veure de lluny uns nens petits repenjats a la porta, impacients de passar el llindar per retrobar el món dels colors que havien hagut d'abandonar el dia abans. Vaig veure en les mirades tanta expectativa, tanta il·lusió i tanta passió que em vaig adonar de sobte que aquesta nova energia que tenen a dintre serà una força que els acompanyarà tota la vida. (P3)

P4 Enamorada de tots els dolços

Estic enamorada de tots els dolços, de tot el que té a veure amb la pastisseria. Un dia, vam tenir l'encert de portar cada un una especialitat per fer un bufet; sí, era durant l'exposició dels nostres pintors. En aquesta ocasió, vaig poder tastar per primer cop a la vida una pasta brisée fudent i tendra, més bona encara que la pasta fullada o cap altra. Danielle l'havia preparada amb tonyina a la basca, una delícia... Vaig repetir dos o tres cops de tant com em va agradar! Des d'aquell moment, és clar, he tingut ganes de fer el mateix, però com que la Danielle sempre està molt ocupada, he hagut d'esperar fins aquest matí per veure com prepara la seva meravellosa pasta. Per no perdre'm res, aquest cop he vingut puntual. "La nostra" Danielle prepara la pasta amb una gran agilitat, es veu que és una especialista. A més, també havia preparat una pasta per endavant (previsora, com sempre) perquè hagués reposat i es pogués treballar millor. El resultat han estat delicioses "mine spies" que mentre es coïen ja feien una oloreta, amb el seu farcit de confitura especial... Un cop més, la meua paciència es va veure recompensada. (P4)

Malika.

Situació: demanda.

Naixement ganes d'aprendre a fer el mateix.

Situacions:

■ Demanda de saber en intercanvis col·lectius tallers.

Tema central del relat:

Enamorada dels dolços, dimensió sensorial, plaer de la cuina.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Coneixements sensorials del gust per a la pastisseria	Domini operatiu expert	Constructor conscienciator individual
Coneixements d'accions	Cuina pastisseria	Domini operatiu expert	Receptor tallers col·lectiu

P5 Fer treballar la memòria

Un dia, la Danièle em va telefonar per participar a un taller sobre el treball de la memòria. Un dia a la setmana ens vam trobar amb 6 o 7 persones interessades en el tema. Érem en una sala del centre social Louis Aragon. Era un sala gran. Les taules i les cadires estaven col·locades de costat. Una senyora havia portat imatges. Calia observar atentament els dibuixos. Una d'aquestes imatges representava un paisatge amb una església, cases, herba vinclada pel vent. Al fons, es podien veure muntanyes. Després d'un temps d'observació havíem de descriure el que haviem vist a les imatges. Vaig aconseguir descriure prou bé el que hi havia a les dues imatges i estava contenta de mi mateixa. M'agradaria poder tornar-ho a fer, perquè vaig observar que em feia treballar el cap. (P5)

1. Situació:

Tallers de treball de la memòria; intercanvi col·lectiu.

2. Tema central del relat:

Aprenentatge de la memòria mitjançant l'observació: "calia observar atentament... vaig aconseguir descriure prou bé..."

Desencadenant: les imatges i l'aprenentatge aconseguit que dona ganes de recomençar: "M'agradaria poder tornar-ho a fer, perquè vaig observar que em feia treballar el cap."

3. Tipus de coneixements:

Fatima: coneixements sensorials: saber observar.

: coneixements d'accions: saber descriure, recordar.

: coneixements existencials: "fer treballar el cap".

4. Relacions amb els coneixements:

Fatima és demandant, actora, és portadora de coneixements: saber observar: "Era un sala gran. Les taules i les cadires estaven col·locades de costat. (...) Una d'aquestes imatges representava ... herba vinclada pel vent."

Altre saber de què Fatima és portadora: saber descriure.

5. Nivell de mestria buscat:

Observació: expert.

Descripció: domini operatiu mitjà.

Memòria: domini operatiu mitjà.

Constructor individual.

P8 Viatge transcultural

Em creuràs si et dic que a la Xarxa no tinc la sensació de treballar? Conec gent, tots diferents, que em donen ganes de viure. Recordo aquella tarda de setembre, érem 5 o 6 a l'entrada del centre Aragon. Ens vam instal·lar al voltant de la taula rodona, el forn rodó estava al mig i tot pensant en la preparació de la festa de Bellerille feiem coure cigrons. Hi havia Isabelle, Séverine, Bahija, Laurence, Camille, i després algú que no recordo com es diu es va girar cap a Camille i li va dir que havia de fer un viatge a la Martinica, i en aquell moment Camille es va transfigurar, es va posar a descriure la fruita d'aquest país, era magnífic: les formes, els gustos, el sol, els noms desconeguts. Va marxar abans i ens va deixar a tots la nostàlgia dels sabors del seu país. Vam tornar als nostres cigrons amb el cor més feliç després d'aquest moment lluminós. (P8)

1. Situació:

Tallers d'intercanvis col·lectius: cigrons i preparació d'una festa.

2. Tema del relat:

Gust, plaer: "Ganes de viure ... amb el cor més feliç ... moment lluminós".

Sensualitat: "descriure fruita: era magnífic: les formes, els gustos, el sol... nostàlgia dels sabors".

3. Tipus de coneixements:

Coneixements existencials: sentit de la vida: "gent, tots diferents, que em donen ganes de viure..."

Coneixements sensorials: "nostàlgia dels sabors del seu país".

4. Relacions amb els coneixements:

Posició de Danielle: receptora del plaer.

Posició de Camille: ofertant, portadora de coneixements (coneixements del seu país, amor al seu país, saber descriure, explicar, saber donar plaer).

5. Nivell de mestria buscada:

Camille: experta en descripcions, que sap donar plaer, color, sal.

Danielle: Descobriments d'un país, però domini operatiu mitjà en els coneixements sensorials.

P9 El cavall vestit de vermell

La Nathalie, és una artista! Ens va proposar vestir un cavall. El primer cop, ens vam trobar a casa de la Monique per decidir el color. Va ser el vermell, és estrany, però amb els artistes, tot és possible.. La setmana passada, cita a la M.J.C. la Nathalie havia fet una maqueta. Vam visitar la sala on es posarà el cavall (sala d'esculptura). I després la sala on ferem mitja un cop a la setmana. Durant les vacances, la Nathalie farà el seu cavall i ens tornarem a trobar a principi de gener. Aquest cavall es fa com les màscares de carnaval, amb fil ferro, i la maqueta és d'argila. Però per realitzar el teixit de punts, ens vam adonar que les vores no eren iguals. Les de la Monique eren més maques, llavors em va ensenyar com fer-ho. I tampoc munten els punts de la mateixa manera. Vam decidir que la Monique muntaria els punts perquè sigui més fàcil a l'hora d'ajuntar les peces. El cheval s'exposarà a Paris després de ser exposat a la M.J.C. de Meaux; i els parisencs sabran que és obra de la Xarxa de Meaux. (P9)

Laurence.

Tipus de saber: "Nathalie és una artista. Ens va proposar vestir un cavall per a un acte públic..."

Situacions:

Intercanvis col·lectius tallers

Tema central del relat:

Vestir un cavall amb teixit de punts per a un acte públic, intercanvi de coneixements de punts, participació en una creació artística.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Creativitat artística	Operatiu principiant	Receptor
Coneixements d'accions	Harmonització de les matèries i els colors	Operatiu principiant	Receptor

P10 Aprendre a fer un autèntic pastís de pastisser

Amb motiu d'una reunió xarxa, em van dir que algú volia aprendre a elaborar un pastís d'aniversari per a una nena d'una amiga seva, un d'autèntic, com els dels del pastisser. Ens vam posar d'acord amb la Stella, i la Isabelle d'Eaubonne va fer la mediació per saber on tindria lloc aquest intercanvi. Eren molt simpàtiques. Vam decidir que seria millor fer-ho a casa meua, perquè hi tenia tot el material a l'abast, i vam quedar que la Stella portaria tots els ingredients de la llista. Vindria amb la Ranijiani per escriure en francès i amb la Monique per a les fotos. El que em va impressionar molt va ser el fet de qüestionar el que vol dir donar un coneixement. Em vaig preguntar quant de temps necessitariem per fer-ho. Llavors, vaig fer un pastís per a la meua família repassant la recepta, perquè l'havia d'escriure. No era gens evident. Em vaig adonar que necessitava quatre hores per a l'elaboració completa d'aquest pastís. Vaig haver de descompondre totes les accions per elaborar-lo d'una tirada. Plantejava problemes que no m'havia trobat mai. Volia que ella l'elaborés pel seu compte perquè, per a mi, sé que el més important és poder dir que l'he fet jo. Trobar la tècnica em va ocupar una bona estona, i després, al moment de la transmissió, tot va ser fàcil i simpàtic. Només aprens si ho fas tu. (P10)

Situació : des d'una reunió de xarxa a un intercanvi.

Tema central del relat: procés per transmetre un coneixement.

Tipus de coneixements	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Acció Discutir les condicions de l'intercanvi durant la mediació. Assegurar una memòria fotos i escrits. Realitzar el coneixement per descompondre les fases.	expert	Ofertant Constructora
Existencials Fer de l'intercanvi un temps col·lectiu de complementarietat. Questionament.	expert	Ofertant Constructora
Formals Descompondre en etapes, verbalitzar i escriure el procés de realització. Fixar un criteri d'èxit: "fer-ho jo". Sistematitzar l'interès d'un aprenentatge per la pràctica. "Només aprens si ho fas tu".	expert	Ofertant Constructora

Situacions:

Intercanvi dual: oferta de cuina arran d'una demanda.

Tema central del relat:

Presca de consciència del seu propi saber d'acció, passa per l'escriptura i descentrament per ensenyar (durada...) descompondre les accions per a l'altre perquè només s'aprèn quan es fa.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	trobada interpersonal i intercultural (social)	Domini operatiu principiant mitjà	Constructor individual conscienciadador
Coneixements d'accions	Metacognitiu sobre l'ensenyament de la Cuina	Domini operatiu mitjà	Constructor individual conscienciadador
Coneixements formals	Pastisseria	Domini operatiu expert de lleure	Ofertant
Coneixements formals	Patisserie	Domini operatiu principiant	Receptor

P11 Un intercanvi en coformació

Fa temps que et volia comunicar una experiència que vaig viure aquests darrers mesos. Te'n recordes que durant una recepció al voltant d'una artista et vaig parlar del meu compromís amb una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements. Després ens vam perdre de vista. Anni, torno a encetar la nostra conversa. Per a mi, la xarxa s'ha convertit en un autèntic lloc de compromís. Ni tan sols sabia on ficava els peus quan vaig respondre a la invitació penjada a l'entrada de l'escala de veïns... aquesta xarxa em té agafada, a nivell de temps és clar, però sobretot perquè tinc un sentiment de compromís. A poc a poc m'he anat sentint responsable d'una tasca que s'ha de complir, i sobretot d'una transmissió que cal dur a terme. Llavors és quan vaig entendre de debò que un no pot guardar per ell mateix; mandrosament, una capacitat que pot servir als altres. I al respecte, visc un gran moment. La noia a qui faig l'oferta és una asiàtica. Havia ringut al Fòrum de les Associacions i vaig ser jo qui la vaig informar. Es va quedar molt de temps asseguda a la nostra parada, compulsant els documents, apuntant meticulosament amb lletra menuda les adreces que contenia un arxivador ofert a tots els que el volien consultar. Més d'un cop el va haver de deixar a altra gent, i després el tornava a agafar. Se'n va anar amb cara de satisfeta, i va donar les gràcies amb el discret encant propi de la seva cultura. Durant la reunió de la tornada, estava allí. Ens vam reconèixer i ens vam saludar de lluny perquè hi havia molts participants. Ja està. Però un vespre, la xarxa em va trucar per demanar-me si podia fer-me càrrec d'una ajuda en Francès per a ... Immediatament, una cara em va venir al cap. Vaig acceptar ajudar a redactar una memòria. És fàcil —vaig pensar! El dia convingut, ens vam trobar, la jove asiàtica i jo, en una saleta de la casa de les associacions, una peça sense res tret d'un pobre escriptori metàl·lic i uns quants seients una mica torts... Aquí és quan comença la màgia d'aquest intercanvi "memòria", només hi havia una pàgina (?)... Però al darrere, hi havia apunts universitaris difícils d'entendre. Hi havia problemes de llengua a tots els nivells, i estudiem plegades, per exemple, "el desenvolupament semàntic del nen jove" o "l'odissea adolescent"... En relació amb aquestes classes o més aviat a causa de la seva activitat artística, la meua jove amiga treballa sobre la imatge i per damunt de tot sobre les que crea. Així, vam muntar un qüestionari relatiu a 8 fotos de les seves escultures. I vaig ser la primera que vaig contestar el qüestionari. D'aquesta manera, quan treballem, quan "penquem" amb els textos, quina de les dues dona més a l'altra? Sembla ser que l'ajudo a entendre millor la "jerga" i les idees subjacents. Però, i tot el que rebo a través d'ella? Aquests textos em permeten entendre millor la meua família i, potser, ajudar-la. L'actitud humil i oberta de la noia em meravella perquè ella és molt més culta que jo. Em posa entre les mans una part del seu futur professional, sense qüestionar ni un moment les meues competències ... i davant d'aquesta confiança, m'agafa, a més del sentiment d'una responsabilitat, alguna cosa com el descobriment d'una capacitat de copsar el coneixement. És una gran alegria. I com m'agradaria que la coneguessis, tu que saps tantes coses...

Cordialment. (P11)

P12 Dibuixar fruita

Recordo que després de diversos intercanvis amb la Isabelle em sentia cada vegada més còmoda davant d'un paper de dibuixar. Era un divendres al matí a les 10, començàvem el nostre espai de dibuix amb una tassa de te. No hi ha res millor que començar una activitat amb un te aromàtic, et sents molt millor, relaxat, disposat a aprendre, escoltar i progressar. La Isabelle havia col·locat fruita damunt la taula: 3 pomes, 1 plàtan, 1 pera i un gerro. Havia de dibuixar aquest conjunt amb pastels. Al principi, tenia els dits tensos, el meu primer full era mediocre, els objectes hi eren representats només amb corbes, no hi havia cap matis de color o de profunditat. Tot era pla, els estris de cuina que hi havia al gerro semblaven palets de fusta. Vaig agafar un altre full i vaig intentar alliberar-me l'esperit, i vaig poder dibuixar la fruita amb els matisos de llums, les cares frontals eren més brillants, el color resplendent, la forma de la poma era gairebé perfecta, com a mínim es reconeixia una poma bona de mossegar. Després, vaig començar a dibuixar el gerro, amb la nansa, el cullerot, l'espatula, la cullera de fusta, sentia els elements a dintre. I dibuixar-lo ja se'm feia més fàcil. Després, al cantó esquerre del gerro, vaig dibuixar el plàtan, amb la seva forma de mitja lluna clapejada. La mà se'm movia bé, passava d'un element a l'altre sense problema, aconseguia donar matisos amb els colors, fins i tot feia servir els dits per escampar el color perquè fos homogeni. El dibuix estava acabat, vaig mirar la meua creació i em va sorprendre el resultat. No em creia capaç de fer-ho, i estava content d'haver pogut extreure alguna cosa des del fons de mi.

(P12)

Situació:

Intercanvi de dibuix.

Mini resum:

Preludi a l'intercanvi ☉ tassa de te, cordialitat, relaxació que permet ser més receptiu.

Va i ve entre l'íntim i l'"exterioritat".

Intent fracassat (es qüestiona) ☉ intent aconseguit.

Autoformació. Satisfacció de superar-se.

"estava content d'haver pogut extreure alguna cosa des del fons de mi".

Tipus de coneixements:

Pintura: saber formal ☉ saber sensorial (vista, intuïció, tacte: dits [...] tensos, mà que es mou bé, només corbes, cap matis de color...).

Nivell d'exigència: expert en l'anàlisi del propi procés d'aprenentatge, domini operatiu mitjà en dibuix.

Posició en l'intercanvi:

Receptor i constructor individual.

P13 Intercanvi sobre la utilització d'Internet

Estimada Isabelle,

Hi ha un tema de què et voldria parlar i que m'importa molt. Es tracta de la meua primera cita, saps, en aquesta associació que et vaig dir l'altre dia. Doncs, era un dissabte a la tarda i el nostre petit grup format de 5 persones s'havia de reunir per decidir el calendari, per concretar les necessitats dels participants i resoldre tot de cosetes per començar amb bon peu l'intercanvi pròpiament dit. Haviem decidit reunir-nos a casa de l'Anne-Marie per aquesta primera sessió on no feia falta cap material particular. A les 15 h, doncs, començàvem a arribar els uns després dels altres. Un detall important: aquell dia plovia i feia molt de vent, tant que el paraigua se'm va girar més d'un cop. Quan vaig arribar a casa seva, em vaig afanyar a posar el pobre paraigua al bany per evitar les molèsties. Era tan amable per part seva rebre'ns encara que fóssim uns desconeguts. Ens

va acollir amb els braços oberts, ens va agafar la roba mullada i ens va fer visitar el seu pis. Havia triat l'habitació del fons, una mena de saló amb sofà, butaques i tauleta. Aquesta era plena de platets amb tota mena de coses per picar. Em descuidava dir-te que era la vigília d'Halloween i, com que també era professora d'anglès i coneixia els meus projectes de cara a Canadà, ens va voler fer una sorpresa. A més, en el marc de la seva professió, havia tingut l'oportunitat de viatjar, per exemple a la Xina i al Japó, i estava molt sensibilitzada amb el tema de l'acollida. D'entrada, hi donava molta importància i tots en vam estar encantats. Ens va ensenyar fotos dels seus viatges i ens va explicar alguns contratemps. Després, bé hauríem de començar a parlar del nostre tema. A més, hauríem calculat 2 hores per aquesta primera trobada. Va durar prop de 3 hores i mitja. Les cites següents es van decidir en funció de les disponibilitats de cadascú; nosaltres els vam explicar (de fet, donam l'intercanvi entre 2) el mètode que teníem la intenció d'aplicar tot provant de posar-los en confiança. La nostra amfitriona, ella, ho havia aconseguit amb la seva amabilitat, la seva disponibilitat i tots aquests petits detalls. Crec que aquell dia el nostre petit grup va prendre consciència de l'esperit que regna a les xarxes d'intercanvi. (P13)

P 14 La solidaritat en l'aprenentatge

Per contestar la pregunta "quines diferències hi ha entre l'aprenentatge tradicional i l'aprenentatge a dintre de les xarxes d'intercanvi?" aquests són els arguments relinguts, que mostren un esquema d'aprenentatge molt diferent entre els dos sistemes: D'una banda, segons el mètode tradicional, estem en presència d'actors molt específics: un ensenyant i diversos alumnes. Aquí es planteja la qüestió de l'edat (diferències entre generacions?), dels comportaments (disponibilitat més o menys gran directament lligada amb el nombre d'alumnes i el mètode pedagògic / necessitat de respectar un programa escolar definit), les voluntats de les dues parts (mitjà de vida dels ensenyants / escolaritat obligatòria per als alumnes.) ...

D'altra banda, l'enriquiment que aporten les xarxes d'intercanvi és una manifestació de solidaritat: estem en presència d'actors anomenats voluntaris, o sigui de persones conscients de les seves riqueses i necessitats i que tenen un punt en comú: tenen necessitats motivades i posen el seu temps al servei dels altres. A més, la gratuïtat del servei modifica profundament les relacions entre els individus. Aquest "altruisme" i aquest "humanisme", tan escassos a la nostra societat, subratllen l'esperit propi de les xarxes d'intercanvi ja que cada individu es considera com un potencial de riqueses. Aquest reconeixement de l'altre passa per una valoració de l'individu a través dels savoir-faire i no en funció de la posició social o professional. Ja no hi ha jerarquia entre els rols i cap rol no està definit una vegada per totes, ja que cadascú pot ser alternativament l'origen de l'intercanvi o, al revés, ser-ne el beneficiari. Aquesta alternança dels rols permet, així doncs, evitar els sentiments d'inferioritat o de superioritat que podrien bloquejar l'aprenentatge.

A nivell dels grups, són més o menys nombrosos en funció del tema escollit, però pel que fa a mi, m'estimo molt més els petits grups formats de 4-5 persones, per atendre millor les expectatives i respectar les disponibilitats de cadascú. Es pot dir, fins i tot, que de vegades hi ha intercanvis que posen 2 individus en presència, o sigui intercanvis molt personalitzats. D'altra banda, com que s'adapten a tothom, siguin quins siguin l'edat dels participants, el seu nivell d'estudis o les seves professions, les xarxes d'intercanvi de coneixements també són un dels mitjans utilitzats per a la divulgació dels coneixements familiars i ancestrals. A més, l'ambient general es caracteritza per la simplicitat de les relacions humanes, que sovint es reflecteix en el tuteig i l'ús del nom de pila.

Per concloure, l'únic punt en comú entre aquests dos esquemes d'aprenentatge és que ofereixen a uns individus la possibilitat de progressar en l'àmbit del coneixement. Aquesta possibilitat necessita, cal dir-ho, un entorn favorable per prosperar i concretar-se. D'altra banda, com en totes les activitats humanes, aquests intercanvis poden evolucionar i dur a una autèntica amistat. (P. 14)

P 15 Intercanvi sobre tècniques d'intercanvi

Estimada amiga, t'envio aquesta carta per informar-te que, com a la Samaritaine, sempre passa alguna cosa a la XIC de Pantin. Fixa't que un diumenge, el 16 de novembre del 98, em sembla, vaig assistir a una super jornada de formació a la mediació animada per la Sylvie, sobre les tècniques d'oferta i demanda amb jocs de rols. Hi havia gent vinguda de diferents xarxes, Pantin, Vincennes, Montreuil. Érem 15 a 20 persones. Feia més aviat fred a fora, i també a dins, però la cordialitat que regnava en el curset va fer que la gent tingués ganes de quedar-se tot el dia. Després d'un matí dedicat a l'acollida a la xarxa, en forma d'exercicis de grup, vam compartir un dinar lleuger, patates, pastissos i taboulés diversos, i a la tarda vam continuar amb un exercici molt interessant basat en preguntes sobre una oferta, el taller d'escriptura. S'apunten les preguntes a la pissarra, i després els participants ens situàvem com a ofertant o demandant de la resposta. Aquesta eina em va interessar en especial perquè es pot fer servir en múltiples contextos. D'aquesta manera, ens vam adonar que el qüestionament sobre la xarxa també es pot encarar amb tècniques de xarxa. La cosa es torna una mica intel·lectual, no trobes? No, t'ho asseguro, has de venir imperativament la propera vegada. Intueixo que estaràs entusiasmada. Et deixo perquè ara mateix me'n vaig cap a altres intercanvis. Fins aviat. (P15)

Situació: Jornada de formació.

Idees del relat:

Flexibilitat (= moltes utilitzacions possibles) **d'una eina.**

Mètode pedagògic: jocs de rols / exercicis en grup...

Tipus de coneixements:

Dinamització de xarxa = coneixements d'acció.

Conceptualització d'uns coneixements d'acció respecte a una eina pedagògica d'animació de xarxa.

Nivell d'exigència: domini operatiu mitjà sobre l'animació de xarxes.

Posició: receptor i constructor (desviament de l'eina).

P 16 Naixement d'una xarxa

Estimat amic,

T'explico el naixement de la Xarxa d'Intercanvis de Coneixements de Pantin. Juntament amb la secretària, la Tatiana va enviar convocatòries a les persones de l'associació, als participants de les primeres pràctiques, a tres persones de la xarxa de Belleville i també a les persones noves. La primera recepció va tenir lloc al local del STAJ, al número 148-152 de l'avinguda Jean-Jaurès, 93500 Pantin, que estava a la planta baixa del primer edifici a mà esquerra i a uns 100 metres de l'avinguda. Va ser el dissabte 26 de febrer del 1994 a les 10 h. Hi havia la Tatiana, que dirigia la reunió, la Marcella, que prenia apunts, el Joël, l'Irma, la Rosa i jo, que llavors érem becaris, la Limonia, la Marjolie, la Bora, els tres xarxers de Belleville, la Sylvie i, és clar, jo mateix. Després de fer un torn de taula, la reunió va començar amb explicacions per part dels xarxers parisencs sobre el funcionament de les xarxes d'intercanvi de coneixements tot prenent-nos un cafè o un suc i fent-los preguntes per aclarir-nos. Algú es va decidir a apuntar en un full un quadre d'ofertes i demandes. Després de dir les ofertes i demandes, ens vam posar en relació amb la demanda o l'oferta interessada. Des d'aquell dia, vaig anar a casa de la Sylvie cada dimecres de les 18 a les 19 h per fer "expressió francesa" i la Tatiana es va reunir amb nosaltres per a una oferta d'espanyol de les 14 a les 20 h fins a finals de juny. Després d'aquella reunió, n'hi va haver més. Estàvem encantats amb aquest primer contacte amb les xarxes d'intercanvi de coneixements. Amb els

quatre apunts que vaig prendre, vaig fer un informe i la Tatiana el va completar. I també el quadre d'ofertes i demandes (adjuntat). (P16).

Situació : reunió de XIC i acollida.

Tema central del relat: naixement d'una XIC i implicació personal.

Tipus de coneixements	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Formals Sobre les xarxes i el seu funcionament expressió francesa, espanyol.	Domini mitjà	Receptor
D'acció: quadre d'ofertes i demandes, posada en relació, informe.	Domini mitjà	Receptor i constructor
Existencials Satisfacció pel primer contacte i les realitzacions.		Receptor i constructor

P17 Paraules de dones

A petició de la Tatiana, responsable de la nostra associació "PASSEPORT PLURIEL", el 1996 vaig crear un taller que vam batejar "PARAULES DE DONES". Hi participaven la Marceline (ivoriana super simpàtica de 35 anys), Aïcha (algeriana de 35 anys) i Songül (?) (turca super simpàtica de 35 anys) amb qui encara tinc relacions d'amistat. Totes eren antigues becàries. Durant l'hora que passàvem juntes totes parlàvem de tot i de res, però sense tocar mai els problemes polítics o religiosos. Sovint sortien les dificultats familiars presents i futures a les quals intentàvem fer front. Hi havia un ambient d'amistat càlida. Sovint em sorprenien les històries de vides difícils, que m'eren alienes perquè jo era l'única que havia viscut en un país "democràtic". Les sessions sempre s'acabaven amb l'esperança de tornar-se a veure al cap d'uns quants dies i continuar els nostres intercanvis cordials i secrets. Totes ens sortíem enriquides. P. 17

Situació: intercanvi col·lectiu.

Idea clau: Taller "paraules de dones" ⊕ creador de vincles.

Tipus de coneixements:

Experiències de vies: coneixements existencials.

Eelacional: saber existencial / saber d'acció experiencial evitar el conflicte polític i religiós en un taller paraula de dones.

Nivell:

Domini principiant.

Posició:

Reciprocitat / Construcció col·lectiva.

P 18 L'atrapador de somnis

La setmana passada, la Fabienne va venir amb una demanda sorprenent: vol que li ensenyi a fer un "fabricant de somnis". M'explico: un "fabricant de somnis" és un objecte una mica màgic entre els indis navajo. Es fa un cercle en el qual es col·loca un tros de pell cosit sobre una xarxa, i es fan penjolls de perles acabats amb plomes. És bonic i útil, perquè els somnis, atrets per l'esclat de les perles i la suavitat de la pell passen a través de la xarxa, i els somnis bonics llisquen per les perles i les plomes i arriben fins al dorment, mentre que els malsons queden atrapats entre els pèls de la pell i es moren a l'alba. Bé, dic que sí, ja n'he fet, però es necessiten plomes, perles, trossos de tela, etc... Per les plomes, cap problema, desfas un plomer fet malbé, en realitat ja no és un plomer; per les perles, desmuntar collars oblidats en una capsa: perles de fusta, perles falses (que volen fer creure

que són perles cultivades, en fi...). Retallo salvatgement una faldilla d'ante –ja s'ho mereix–. Tallo un tros de pell al coll d'una vella capa, i endavant, bona gent, prepareu-vos... Amb la Fabienne fem ramets de plomes a dojo; quan la meua gata, seduïda, salta damunt la taula, hi ha una gran volada –sembla un gabial en llibertat. Recuperem tot el que podem i, és clar, fem fora la Moune a cops de drap. Enfilem perles tot mirant que els colors lliguin. Fem un cercle de cartró consolidat amb un penjador de ferro que ens fa suar la cansalada perquè no es vol doblegar; finalment, ho aconseguim, no podem deixar que un tros de ferro vell ens faci la guitxa, no?... i després ens posem a ajuntar, cosir els rengles de perles, acabats amb plomalls – comença a fer bona pinta, les perles brillen, segurament els somnis faran cua per acostar-se... Pel que fa als malsons, pitjor per ells, no tindran temps d'aprofitar-ho. La gata fa un segon intent per apropiarse, aquest cop, les plomes que ballen a la punta dels cordons d'ante, però no li surt bé la jugada, hem estat més ràpides que ella. Ja està acabat el bonic "fabricant de somnis". Li reservem al meu nét, perquè Fabienne se'n farà un ella mateixa. Pengem l'objecte màgic a la paret blanca; fa molt d'efecte –Fabienne està encantada i jo també, perquè té més gust que jo per ajuntar les perles. Estem contentes perquè d'ara endavant els somnis seran feliços. (P18)

P21 Tallers d'escriptura

Hola fill, em preguntes per què tot sovint el meu telèfon sona per a ningú, el dilluns. Que has oblidat potser el que et vaig llegir –tros d'ingrat: un no oblida la prosa de la seva estimada mare, sobretot quan no l'afecta? Fixa't com cadascú es mira el melic. Te'n recordes de la faula del nen i el llop? Aquell dia, dos de nosaltres havien escrit un text sobre el tema; un era fantàstic de poesia i humor, l'altre d'imaginació. El xoc d'aquestes dues lectures és un record molt potent. Em va enlluernar la riquesa del que és possible fer sobre un tema determinat. El text poètic i humorístic tenia tanta intensitat, reflectia tan bé les diferents cares d'aquesta amiga bullent d'improvització... No recordo gens ni mica el color de les estovalles, ni tampoc el color de les cortines. Però guardo en els ulls els ulls lluint de la meua companya; el seu somriure feliç, d'una felicitat total: el grup sencer estava pendent dels mots que s'acabaven de llegir, cadascú tenia la sensació d'haver compartit un moment excepcional. Poc importaven els fulls rebregats sobre la taula, els gots buits, només sentíem la riquesa de l'ambient. Eren palpables les vibracions d'alegria per haver compartit totes aquestes produccions, inexistents feia un moment i ja incrustades a la nostra memòria, a les nostres cèl·lules. El lligam aparentment fènex que ens unia esdevenia, per la màgia dels textos llegits, un lligam íntim que desvelava les potencialitats, la riquesa, la fragilitat de cadascú i, al mateix temps, la capacitat que tenia de reaccionar per l'humor, l'estirabot, la burla. Aquesta és per a mi la perla de les perles: l'associació de mots inesperats, l'atenció envers el text dels altres, les sensacions experimentades durant les lectures. També caldria parlar de la lectura d'aquests textos en públic –que vam preparar fent pràctiques de dicció–, del sentit profund que tenia per a mi. Però, és un altre discurs... No truquis més el dilluns!

Marie Odile

P22 Ensenyar la dansa antillana als nens

T'explicaré la meua experiència enriquidora. Passa cada dissabte a la tarda, durant una hora i cinc mesos consecutius. La sala de l'ajuntament se situa al centre de la ciutat, a Chelles. Quan l'obres, la cortina fa un soroll de mil dimonis. Com a profe, arribo primer al local, amb els meus fills, una nena de deu anys i el meu nen de tres anys. Desplacem les taules en un racó per tenir el màxim d'espai per ballar, doncs sí! ballar, per ensenyar als nens de tres a dotze anys la dansa folk-lòrica de les Antilles. La majoria de nens són de medis socials desfavorits i pertanyen a l'associació "L'aide aux devoirs" ("L'ajuda als deures"). En un racó, a prop d'un endoll i sobre la

taula, instal·lo la minicadena de l'associació Récipro'savoirs i preparo el CD de la companyia criolla de Kassav, del Zouk vajal i la classe està a punt de començar perquè els nens ja arriben. Es treuen les sabates (ordre del profe). Es posen en línia, davant meu, per imitar els meus moviments, que són molt detallats i repetitius, per sentir-los, sentir el cos, moure's; cada membre, cada gest ha de ser, si és possible, en harmonia amb la música, amb el mateix ritme, cosa sumament difícil. Però a mesura que passaven les classes, i els mesos, els nens van progressar molt i sentien molt més l'evolució del seu cos al ritme de la música. La finalitat d'aquests assajos? Un espectacle! El dia "D" s'acostava, i el 16 de maig del 1998, al Centre Cultural de Chelles, per als intercanvis interculturals, altres associacions culturals també ballaven: els portuguesos, els bretons, etc. Va ser un intercanvi molt enriquidor. Però el regal més gran va ser que els nens em diguessin: "Al setembre tornem a començar les classes de dansa!" i el cor em va saltar d'alegria. (P. 22)

Françoise Bureq.

Situacions:

■ intercanvis col·lectius tallers, oferta tallers dansa folklòrica de les Antilles per una mare cada dissabte 1 hora durant 5 mesos.

Tema central del relat:

Plaer d'ensenyar la dansa, construccions del saber ensenyar, concentració en la sensació corporal, mimetisme, sentir el cos, moure's, evolució dels cossos, agafar el paper de profe amb els meus fills, detalls dels illocs, dansa folklòrica de les Antilles amb nens desfavorits de 3 a 12 anys, per un acte públic d'intercanvis interculturals.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Existencial de transmissió de la seva cultura d'origen antillana.	Domini operatiu principiant mitjà	Ofertant
Coneixements d'accions	Pedagògic.	Domini operatiu principiant mitjà	Constructor individual
Coneixements experiencials	Existencials de transformació de la identitat social (convertir-se en profe).	Domini operatiu principiant mitjà	Constructor individual
Coneixements experiencials	Sensòrio-motores de la dansa antillana.	Domini operatiu expert	Ofertant

P23 Un intercanvi comunicació

Aquell vespre, estàvem reunits per un intercanvi de comunicació. Vam mirar el vídeo d'un curs de música per a nens entre cinc i sis anys. Vam veure com el professor feia que els nens descobrissin els sons greus i aguts fent-los fer gestos de baix a dalt. Els sons greus cap avall, els aguts cap amunt. Tota una gimnàstica d'expressions a la qual els nens es prestaven amb alegria. Després de mirar la cinta, vam intentar extreure principis pedagògics del que haviem vist. La discussió es va orientar cap a l'escriptura musical. L'animador va agafar una pissarra i va dibuixar alguns punts que representaven notes i va explicar com haviem passat d'una notació per punts a la utilització de línies per definir la situació de la nota, fins a l'escriptura actual amb claus. Tenia l'atenció totalment captada, com els altres participants. Em tornaven antics records de solfeig. No havia entès mai la diferència entre les claus de sol i de fa. I de cop, amb unes quantes línies sobre una pissarra i uns quants exemples simples, tot s'il·luminava: clau de sol per la mà dreta, clau de fa per la mà esquerra. A més, descobria que hi havia una clau intermèdia, la clau de do, situada entre sol i fa, i que tenia la particularitat, segons si es col·locava més o menys amunt en el pentagrama, de regir diversos pisos de notes. Quan vaig sortir d'aquest intercanvi, estava reconciliada amb els meus records de solfeig i vaig tenir moltes ganes de tornar a estudiar el

piano. N'hi havia prou que un professor expliqués de manera simple i entenedora la història, el per què i el com, perquè unes nocions que en el meu cap eren vagaroses i poc atractives s'il·luminessin totalment i em tornés el desig de saber-ne més. (P23)

Danièle.

Intercanvi sobre la comunicació

Situacions:

☒ intercanvis col·lectius.

Tema central del relat:

Visió d'un vídeo, gimnàstica expressiva, anàlisi i reflexió pedagògica, aprenentatge, incident de la història del solfeig.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Coneixements d'accions	Importància del cos i de la dimensió sensorial en la pràctica pedagògica.	Domini operatiu principiant	Receptor
Coneixements formals teòrics	solfeig	Curiositat descobriment	Receptor

P19 Tallers d'escriptura de contes

Recordo aquell vespre que tots ens vam basar en el mateix inici d'història, durant el taller d'escriptura. Era interessant i divertit sentir el que cadascú havia inventat. En el grup, la Marie Odile en va fer un conte i jo vaig transformar la història de la caputxeta vermella. Era el llop que cruspien. Per al col·loqui de la xarxa, el grup va presentar alguns textos escrits durant els tallers d'escriptura. Vam assajar per dir-los. Ens vam divertir molt tot progressant. Al final, penso que cadascú se sentia més còmode a l'hora de transmetre'ls, aquell famós dia. La Marie-Odile i jo vam presentar el que es podia escriure de diferent amb la mateixa arrencada. Pot semblar evident, però el que importa és que ens vam divertir i els oients ho van trobar interessant. (P19)

Situació: tallers d'escriptura i presentació dels textos en un col·loqui.

Tema central del relat: la manera de construir conjuntament

Tipus de coneixements	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Acció Partir del mateix principi, entendre, fer un conte, transformar, presentar textos, dir, transmetre.	Expert	Constructora de coneixements
Existencials Interès i plaer de sentir la producció dels altres. Posar en evidència la riquesa de la diferència Sentir-se més còmode. Divertir-se i donar plaer a d'altres Fer front a la por.	Expert	Conscienciadora i constructora de coneixements

P25 La festa de la xarxa de Chelles

Avià, hi ha una festa a la xarxa de Chelles. M'hauria agradat ocupar-me de la cuina però no tinc temps. Des que em preocupo per saber com la gent aprèn i fa que la reconguin a través dels seus coneixements, des que escriu, que llegeixo, ja no tinc temps. Temps per veure'ls, sentir-los, demanar-los coneixements, proposar-n'hi. Tanmateix fa anys que volia fer aquest estudi i necessitava temps. Bé, aquesta festa, és cert que és important,

però sabeu, no tinc temps. No tinc temps per pensar en l'Odile, en la Maria, en els seus plats colorjats i flairosos. Ja no tinc temps per veure les companyes del taller d'escriptura. Em passo el dia escrivint coses que m'han fet, que m'han dit. Fa mesos queestic tot el dia amb elles en el meu pensament i la meua anàlisi de contingut. Per exemple, la Françoise. Potser hi serà amb les seves filles. M'encanten les seves filles i la Françoise balla tan bé. A més, des que sap que admirem el seu estil, s'ha posat a escriure com si el descobriment d'aquest do li hagués posat sabatilles de dansa a la punta dels dits. Ens escriu coses sobre la seva gran clau. Tota acolorada, encantadora. Però no tinc temps per pensar en aquesta festa, per preparar-la. He d'acabar, acabar, tancar aquest capítol. On surt la Sylvie que ens explica com el Christophe o el Laurent, no me'n recordo, pren la paraula sobretot quan no la hi donen. Aquell que era dislèxic i que ara escriu la correspondència de la Xarxa. L'última vegada a la festa de la seva Xarxa ... és igual que aquí. Tret que ell té temps per preparar-la i no se n'està de fer-ho. Ah! aquesta festa, decididament, em persegueix; aaaaaa, això que de tant en quant ja hi penso ja. Llàstima que no tingui temps per anar a veure la Meriem i aprendre a fer la seva famosa amanida marroquina. Ja me la imagino. Ballarà, la Meriem, i nosaltres intentarem fer com ella movent els malucs en ritme. Ens temptarà explicant-nos com ens ensenyarà a fer les mantes de les criatures a casa nostra. Una labor amb claus i fils tensats. Té els ulls que parlen del seu Marroc, la Meriem, quan en parla. Però no tinc temps per això. He d'explicar per què crec que el que sabem tots és fruit de la nostra experiència, que té valor. He d'explicar com he descobert que cada cop que algú diu a l'altre: "el que saps m'interessa", el reconstrueix en una altra dimensió. He d'escriure, de manera polida però entenedora, que he sentit gent dir-me que volien imperativament que aquell que rep tingui èxit i estigui content. He d'escriure que això facilita, fomenta les ganes d'aprendre. No tinc temps per pensar en aquesta festa en què aniré d'aquí un moment, però no passa res, perquè quan hi sigui, m'hi quedaré fins al final. Em diran "fes-nos una mica de classe". I els diré que no he preparat res. No tinc temps. Només tinc temps de dir-vos que vull aprendre la pintura de la Danielle, les històries bíbliques del René, el roller amb l'Alexandra. Que vull obrir el meu estoig d'aquarel·la per a l'Odile i potser, malgrat tot, escombrar la sala amb la Dominique. Tinc tant poc temps. (P25)

Situació: temps d'escriptura, temps de festa, temps d'intercanvi.

Tema central del relat : prioritat donada a un temps d'estudi.

Tipus de coneixements	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Existencial Pensar i triar les relacions amb les amigues. Desitjar nous coneixements (relacionats amb des ofertants de coneixements). Pensar que tot és fruit de la nostra experiència, que quan un coneixement interessa algú altre, pren altres dimensions.	Expert	Conscienciadora i constructora de coneixements
Formals Detectar molts coneixements. Com la gen aprèn. Els èxits (el dislèxic).	Expert	Conscienciadora i constructora de coneixements
Acció Ocupar-se de la cuina. Llegir, escriure. Veure, sentir, intercanviar. Ballar. Fer mantes...	De la iniciació a la mestria	Ofertant, receptora, medidora
Sensorials Colors, perfums, moviments del cos.	Iniciació	Receptora, medidora

P26 Taller d'escriptura i de cançons franceses

A les xarxes, hi vaig venir a través de dos tallers existents, el d'escriptura i el de cançó francesa. Per què? Perquè, per a mi, el que més compta en l'esperit de les xarxes és el cantó relacional, és el respecte recíproc, l'estima, la igualtat en primer lloc. De fet, l'intercanvi que implica dos individus és una bella aventura, però per a mi només està en un segon terme. Quin interès té si després d'una transmissió de saber entre 2 o 3 membres el final d'aquest intercanvi significa la desintegració afectiva total de les persones, si significa que tots 3 no es tornaran a veure. També persisteixo a pensar que abans de qualsevol transmissió de saber, el mediador que posa en contacte l'ofertant i el demandant ha d'examinar atentament les reaccions de les diferents parts; també ha d'experimentar les seves sensacions. T'ho creguis o no, podràs realitzar intercanvis exitosos només si acceptes tractar primer el cantó relacional i les sensacions, abans de qualsevol idea de transmissió de saber entre els individus escollits. Perquè després de tot, no convindria fer un seguiment durant i després de qualsevol intercanvi, un seguiment social i epidermic? N'estic ben convençut, ni que sigui per aquest taller de cançó francesa de Belleville en el qual faig de mediador! En el qual tots som ofertants-demandants, i persones-recursos; en el qual tots ens coneixem i ens apreciem abans, durant i després de cada taller. En el qual les trobades poden desembocar en coses imprevisibles, com ara unes sessions de KARAOKE o unes sortides PARIS BY NIGHT que s'avaben amb sopars cordials i alegres. (P26)

P26 bis Intercanvi musical a l'estació de metro Belleville

Ahir, al metro, estació Belleville, a les onze de la nit, baixo l'escaleta que duu a l'andana en direcció a Mairie des Lilas. Només arribar, què veig? Què sento? Un noi d'uns 19 anys. Porta una samarreta blanca immaculada, uns texans blau marí impecables i unes botes marró llampants. Té els cabells tallats mig de punta, un somriure li il·lumina la cara, és feliç. Darrere seu, té l'estoig del saxòfon que descansa en un seient, amb la xupa de cuir a dintre. I ell, amb l'instrument als llavis, toca, els ulls li brillen, és feliç. Toca de tot: jazz, gospel, ???, rock etc. Enfront, a l'altra andana, un altre jove s'aixeca del seient on dormisquejava, es posa de peu, escolta el músic i, tot d'una, li crida amablement: "En tal lloc, en tal peça, t'has equivocat, no fa Si, Si, La, Si sinó Si, La, Si, Si". Lluny de molestar-se, el músic l'interpel·la: "Ho pots fer millor, vine aquí i m'ho ensenyen!" Llavors, amb un somriure resplendent als llavis, l'interpel·lador bota com un cérvol, canvia d'andana, va cap al jove, agafa el saxo i toca, toca la peça tot assenyalant amb un gest de la punta dels dits, el fragment rectificat. Aquesta anècdota s'acaba amb una bona estreta de mans, i quan els veig abandonar l'andana braç contra braç, intueixo que aquesta trobada continuarà en un bar, amb una birra, amb música, molta música a la boca. (P.26 bis)

Situació: vida personal.

Mini resum del relat:

- observació minuciosa (vegeu: referències espaciotemporals / sensorials) d'un intercanvi espontani al metro, intercanvi en el qual el qui escriu no ha participat.
- "mediació" improvisada: el primer contacte entre els 2 joves és degut a una nota de música equivocada: el qui escolta interpel·la el qui toca, el qual proposa al primer que li ensenyi.

Tipus de coneixements :

Relacional: saber d'acció / Música: saber d'acció, saber sensorial, saber formal: solfeig, saber d'acció d'observació.

Nivell:

Música / relational ⑦ expertesa.
observació (narrador) ⑦ expertesa.

Posició en l'intercanvi:

Narrador: observador.

2 joves descrits: ofertants, receptors i "mediadors".

P27 La trobada a la parada camiseta

Durant la reunió de coordinació sobre les parades infants/joves, em vaig oferir, sobre la marxa, per ocupar-me de la parada GRAPH, on pots aprendre a decorar una camiseta amb una plantilla i un esprai de pintura, d'aquells que s'utilitzen per fer grafitis. El dia de la festa, estàvem instal·lats al costat de l'orquestra estèreo, que descarregava un munt de decibels. Estava a la parada a partir de les 16 h. Uns quants nens i adolescents havien assaltat la parada; després de posar-hi una mica d'ordre, l'Anne-Christine i jo vam poder concretar la nostra activitat. Prèviament, havia retallat models de plantilles senzills (com ara una pilota de futbol). No sabia gens ni mica com utilitzar aquells esprais, i tampoc, és clar, com ensenyar-ho als tres joves que hi havia. Un nen d'uns dotze anys, de qui, per desgràcia, no recordo el nom, havia arribat una mica abans que jo. Estava capficat en l'elaboració de les camisetes, i ho feia amb agilitat, mètode, concentració i aplicació. Era tot un plaer, i tota una enveja, mirar com ho feia, un autèntic professional. Després em vaig llençar... i li vaig demanar que m'ensenyés com s'ho manegava, i ho va fer amb competència, seriositat, i amb un punt de seducció i d'orgull legítim. Vaig aprofitar els seus consells i vaig executar un motiu... que no matava, però només era el primer. Com que no havia integrat del tot la repetició del gest d'aprenentatge, ho vaig intentar amb una altra camiseta... El resultat no era més convincent. Em va sorprendre gratament i em va seduir la seriositat, el professionalisme d'aquest jove. Vaig saber que uns quants cops a la setmana, regularment, ajudava el seu pare a portar una fleca. (P27)

Régine Page, Xarxa de Belleville.

Situacions:

- acollida,
- acte públic,
- intercanvi dual.

Tema central del relat

Fascinació per a la competència, naixement d'una relació interpersonal i social amb el descobriment d'un jove de medi diferent. *Savoir-faire*, llençar-se, demanar un coneixement per canviar de paper, descripció de l'aprenentatge per tempteigs.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Trobada interpersonal i intercultural (social).	Domini operatiu principiant mitjà	Constructor conscienciador individual
Coneixements d'accions	Animació de parada durant un acte públic.	Domini operatiu mitjà	Portador

P28 Conèixer persones radiant, sentir relats edificants

Ja fa temps que freqüento les Xarxes d'intercanvi de coneixements i m'hi segueixo sentint tan bé; correspon exactament al que espero de les relacions amb els altres: un acollida total de l'ALTRE amb un plantejament constructiu, segurament temptejant, les fronteres són massa àmplies o potser, sortosament, absents. I a més a més quan es pot tenir la sort de compartir un moment amb algú que irradia en el públic aquesta noció d'intercanvi, penso en Claire Héber-Suffrin, per no anomenar-la, és un moment inoblidable de profunda satisfacció intel·lectual i alegria. Avui em costa relatar la substància d'aquests moments forts, vaig tenir l'oportunitat de fer-ho després de compartir amb ella un taller, d'escoltar-la, d'apuntar acuradament tot el que constituïa per a mi la riquesa d'aquesta experiència. A cop calent, les anècdotes picants conserven tot el sabor i em sap greu no poder guardar-les en la memòria per parlar-ne, però el que sé és que s'escampen com una taca d'oli i és que si les Xarxes avui tenen aquesta popularitat i cadascú se sent empès cap a la millor participació d'ell mateix amb i per als altres, penso que la seva acció permanent i la seva doctrina induïda, represa i difosa és primordial. (P28)

Françoise Richard.

Situacions:

▣ trobada entre participants, formació dels membres.

Tema central del relat

Discurs sobre les xarxes, representació de l'acció de les xarxes en terme d'acollida de l'altre, experiència de trobada de persona (CHS) que irradien la noció d'intercanvi gràcies a anècdotes picants (relats de pràctiques de xarxes).

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Coneixements experiencials	Ambient i cultura de les XIC	Descobriments curiositat	Receptor
Coneixements d'accions	Força dels relats d'experiències per comunicar el mètode de reciprocitat.	Descobriments	Constructor individual conscienciador

P29 Un vespre de taller cançó francesa

Un vespre de taller de cançons.

El taller de cançó francesa és un cas particular en la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements. Perquè el taller no està animat per una sola persona, es fan torns, ara és l'un, ara és l'altre. D'altra banda, no és l'únic taller que funciona així. El que sap una cançó que els altres no coneixen dona el to, la canta als altres, i després el grup la repeteix. Un acordionista acompanya els cantants; de vegades, de fet bastant sovint, és ell qui toca la melodia; té "molta marxa" amb els seus 89 anys, sempre al peu del canó. Aquell vespre (excepcionalment, no havia vingut la vegada anterior i algú s'havia assabentat que era el seu aniversari), els uns i els altres havien fet tortells, pastissos: hi havia un pastís de peres, un de pinya, un de xocolata, i també xampany. Però resulta que el principal interessat tampoc havia pogut venir aquell vespre. Però, res per on, arriba una antiga participant del taller, que s'havia casat i no veiem més, per presentar-nos el seu marit. "Mira! no passa res, celebrarem el meu casament." Després de les presentacions, ens posem a cantar, l'ambient puja de to i ens posem a ritmar les nostres cançons agafant-nos pel coll els uns als altres al voltant de la taula. Semblava el carnaval en un bar d'una ciutat alemanya o austríaca. I n'hi ha una que s'aixeca i esbossa un pas de dansa. Aïrat n'hi ha uns quants que ballen, i ens divertim. Després tastem els pastissos i bevem el xampany. Brindem per la felicitat dels

joves casats. A partir del taller, es van crear amistats, es van formar lligams i estem contents de trobar-nos. Després d'això, de tant en tant anem plegats al restaurant o muntem un karaoke. Els que estan sols, i n'hi ha bastants, passen una vetllada amb els altres; a força de trobar-nos, tots hem anat enriquint el nostre repertori de cançons o hem après a cantar millor algunes cançons que no coneixíem prou. (P29)

Évelyne

Nivell operativitat cançó en grup.

Situacions:

▣ intercanvis col·lectius: tallers cançó francesa animació per torns.

Tema central del relat:

Festes, pastís aniversari, balls, cant, festa, lloc de relació, convivència, noves relacions, assequible, lluita contra la solitud.

Cadascú actua sobre el marc i construeix la festa. El mètode recíproc crea un ambient assequible, cadascú pot actuar sobre la situació, és oberta, apropiació autogestió de l'animació sociocultural.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Per una festa.	Operatiu expert	Constructor col·lectiu
Coneixements d'accions	Organització d'una activitat col·lectiva cordial.	Operatiu expert	
Coneixements formals	Cant i Cançons franceses.	Operatiu principiant	Constructor col·lectiu
Coneixements experiencials			

P30 Lluitar contra la meva exclusió i la dels altres

Sobre l'exclusió.

Penso que ve del malestar, i sovint busques una sortida. Jo, per la meua banda, camino i faig cançó francesa, i vaig a altres associacions. Però aquest vespre, no aconseguí escriure el que voldria. Al cap d'un quart d'hora, ves per on, em tornen les ganes d'escriure al metro Créteil. Hi havia gent jove, donaven cops a tots els cubells d'escombraries, a les màquines, he pensat, fins i tot, que prendrien mal. Els he mirat i els he fet un somriure. M'han vist. Un m'ha dit "Estem malament a França". L'he mirat tot rient i li he preguntat: "Tant com això?". He pensat que si hagués estat sola hauria xerrat una estona amb ells, però anava amb amics. Uns nanos de vint anys que no saben el que han de fer, quina llàstima! Hi ha tantes coses per fer i per veure, però no sempre ho saben. I a més, per divertir-se, cal feina i diners. Per a les visites, necessites un guia. A la piscina, cal pagar l'entrada; als estadis també. Potser caldria terrenys per desfogar-se físicament. Quan era jove no vaig tenir mai cap joguina, però era feliç. Feina? més de la que podia fer. Conclusió: sempre em sento més o menys rica de la felicitat de poder ocupar-me, rica de tenir bona salut, rica de conèixer gent agradable. P. 30

Jeanne.

Situacions:

▣ vida personal.

Tema central del relat:

Trobar nous valors gràcies a les xarxes, entrar en contacte amb joves del carrer.

Experiència d'entrar en relació amb joves pel carrer, ganes de transmetre compromís contra l'exclusió (la seva i la dels altres, més jove, transgeneració).

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	D'exclusió i d'inserció.	Domini operatiu expert	Constructor individual conscienciador
Coneixements d'accions	Capacitat d'analitzar la seva situació i integrar-se (mitjançant el taller cançó francesa de la Xarxa, entre d'altres).	Domini operatiu expert	Constructor individual conscienciador
Coneixements formals			
Coneixements d'acció	Compromís i transmissió del coneixements d'inserció a altres.	Domini operatiu principiant	Constructor individual conscienciador

P31 Descobriment de l'intercanvi

Vaig venir a la XIC perquè estava en situació de demanda. Perquè ja no estudio ni estic en formació, i totes les feines que he anat fent tenien horaris incompatibles amb les classes nocturnes, municipals o altres. I el diumenge, no trobava cap lloc de formació. De manera que fora dels horaris laborals no podia dedicar el meu temps a fer funcionar el cap, les mans i els peus, a fer coses interessants, formadores i que em poguessin ajudar a progressar, a perfeccionar-me. Les reunions un cop al mes, durant les quals es posen en contacte les ofertes i les demandes, em van sorprendre gratament: només ficar-hi els peus i de seguida estàs al summum de la convivència: a través del tema mateix: les ofertes i les demandes; escoltes les diferents persones que s'expressen, i així entres de ple en el que més els importa: els seus interessos, els seus gustos, les seves passions, els seus desitjos. Un cop acabada la reunió, la copa fa que l'ambient encara estigui més distès, tens la sorpresa agradable de posar-te a parlar amb una pila de gent que no coneixies un hora abans. (Jo que sóc tan tímida, que no parlo amb gent que no conec i que en 20 anys no he aconseguit tenir ni una relació al meu barri). Bé has de parlar amb ells si vols informar-te millor sobre el que ofereixen, o si algú et ve a demanar informacions. Intercanviem els números de telèfon. I després, et quedes parat quan reps trucades, sembla que les informacions es transmetin de manera individualitzada, personal, per exemple la data de la pròxima reunió. Sense adonar-te'n, etcamples el teu cercle de relacions. Quan vaig anar al primer intercanvi de "mitja", en el qual era demandant, em vaig trobar com en un petit taller nocturn. Èrem dues demandants més l'ofertant. Ens va rebre a casa seva de manera molt amable, vam aprendre a fer mitja plegades, però també vam xerrar molt. I em vaig posar a somiar: que això passés durant totes les llargues vetllades, cada dia. Però era un somni. Després va arribar el moment que un "mediador" em va posar en relació amb una persona que demanava mecanografia. Vaig anar a casa seva. I llavors va passar una cosa increïble: vaig arribar a casa seva amb un parell de guants de goma. Quina relació amb la mecanografia? Em vaig posar a escriure les lletres del teclat als dits corresponents (dels guants) i a inventar un sistema d'aprenentatge de la col·locació dels dits al teclat només movent els dits a la butxaca! Inventava, creava, feia un treball personal, accedia a un funcionament propi de la meua intel·ligència, em vaig adonar que havia trobat el que buscava: però em semblava tan estrany que la meua autoformació hagués de passar per la presència de l'altre, que això funcionés, que jo en aquest marc, en aquest lloc agradable i col·lectiu, també m'hagués posat a funcionar pel meu compte, a fer un treball personal, i que els altres poguessin fins i tot aprofitar el fruit del meu treball personal, que aquí féssim intercanvi. Perquè havia trobat una canalització mínima, per deixar de sentir-me exclosa de la meua pròpia intel·ligència, del meu cap, de les meves mans i els meus peus, els vespres, els caps de setmana. Deixar de ser exclosa de l'altre, que funcionava al seu millor nivell. L'altre que treballava, pensava, que ja no pertanyia a l'àmbit privat, prohibit. Poder veure l'altre, ser feliç sent actiu, va ser per a mi una aproximació fantàstica, un intercanvi fantàstic i em va fer descobrir que la socialització té un sentit, perquè abans no entenia quin interès tenia estar junts, només per una mica de calidesa i de divertiment, només per estar junts (els forts continuen ser forts i els debils, debils), m'avorria molt i no disminuïa el meu sentiment d'exclusió, que en realitat era el fet de no tenir accés a la riquesa profunda de l'altre: a la seva capacitat de treball personal; a la seva força

de voluntat i d'intel·ligència. Ara penso que aquesta és l'única ajuda que es pot aportar a algú: crear l'ambient idoni perquè pugui ell mateix fer servir el seu valor, la seva perseverança. Desenvolupar la seva voluntat i la seva intel·ligència (un autèntic saber només es pot adquirir gràcies a una capacitat de treball personal que cal desenvolupar contra la desídia, el desànim. I les XIC m'han fet tocar tot això. Els estic agraïda. (P31)

ANÀLISI DE LA FITXA P31

1. Situació:

Reflexions personals després d'intercanvis, i filosofia pròpia.

2. Tema central del relat:

L'exclusió i la lluita contra l'exclusió: "no podia dedicar el meu temps a fer funcionar el cap, les mans i els peus" "Jo que sóc tan tímida, que no parlo amb gent que no conec ..." "que això passés durant totes les llargues vetllades" "deixar de sentir-me exclosa de la meua pròpia intel·ligència, del meu cap... de l'altre..."

3. Tipus de coneixements:

Coneixements formals: mitja i mecanografia

Coneixements d'accions: sobre la manera de transmetre la mecanografia: "em vaig posar a escriure les lletres del teclat als dits corresponents (dels guants) i a inventar un sistema d'aprenentatge de la col·locació dels dits al teclat només movent els dits a la butxaca".

Coneixements existencials: sobre l'exclusió i el descobriment de la lluita contra aquesta exclusió mitjançant coneixements d'acció: "em vaig adonar que havia trobat el que buscava... la meua autoformació [havia] de passar per la presència de l'altre... l'altre que pensava, que ja no pertanyia a l'àmbit privat, prohibit... un autèntic saber només es pot adquirir gràcies a una capacitat de treball personal que cal desenvolupar contra la desídia, el desànim". Saber filosòfic.

4. Relacions amb els coneixements :

És alhora demandant i ofertant: demandant de fer punts, però també de contacte, de relacions humanes, i ofertant de mecanografia, és portadora de coneixements que descobreix, constructora conscienciadora.

5. Nivell de mestria buscada:

Coneixements formals: mecanografia: expert.

Coneixements d'accions novadores: expert.

Coneixements existencials: expert.

Saber comunicar: domini operatiu mitjà.

PX La partida de cartes

A BRUSSEL·LES, aquell vespre, Pagnol havia immigrat a Brussel·les a un bar "chic", a prop de l'Alberg de joventut Jacques BREL... S'havia posat la seva indumentària internacional i els seus convidats habituals – Panisse, Escartefigue, Marius – ara es deien Bernard, Carme, Pauline, Patrick, Anna, Marta i Sylvie... La Pauline va proposar el joc de cartes "MÉS VAL SABER". Ja havia experimentat aquest mètode i l'havia simplificat. Simples collages de paper sobre una baralla tradicional descrivien els coneixements que se solien oferir i demanar a les xarxes d'intercanvi de coneixements... "Agafeu 5 cartes, quedeu-vos amb les 3 ofertes que més us interessin, i canvieu 2 cartes"... Vam començar... "Et toca a tu, Carme!" S'ho va rumiar una estoneta tot gratificant-nos amb un somriure seductor i còmplice. "Trio el teatre!" "Explica'ns com l'has triat i per què?" "... i esmenta 3 coneixements que has utilitzat per arribar a aquesta oferta..." –va afegir la Pauline. "Hum, 3 coneixements, a veure!" –va contestar la Carme– "la reflexió, la gestualitat, la dicció..." i la pregunta va suposar un gir. Cadascú va anar enunciant 3 ofertes i esmentant 3 coneixements per realitzar l'intercanvi. Li va

tocar a l'Anna... És la fotografia d'AFREROLE per excel·lència! Sembla molt "fina" amb la seva silueta esvelta i la manera que té d'anar posant-se el floc de cabell darrera de l'orella... "La fotografia, doncs ja està, m'agradaria parlar d'aquest coneixement !... Em va permetre observar la gent, mirar-la i captar-la amb l'objectiu de la manera com volia, i no amb amb l'enquadrament habitual!" Es va explicar detalladament mentre el grup la qüestionava sense parar i mentre la "Rochefort" saludava la "Chimey" blava o grisa que havia vingut a esplaiar-se a la fòrmica de la nostra vetllada... Pel que fa a la Pauline, ens va explicar un viatge a Espanya... Un retorn als orígens quan, d'adolescent, va decidir anar a visitar els seus avis un estiu, al poblet català on havien crescut els seus pares. "Em va permetre tornar a pensar en la meua infantesa, en les meves arrels espanyoles, jo que sóc belga i nascuda a Bèlgica!" Em va bressolar amb el seu viatge. Tenia la sensació que l'acompanyava com una vella maleta que costa de llençar perquè és testimoni de tants records... Bernard també em va encantar quan ens va contar com havia descobert el plaer de dibuixar còmics i les persones que li van ensenyar a fer-ho. La vetllada es va acabar en el riure i el bon humor, i el francès s'entremesclava alegrement amb l'espanyol. (PX)

PX2 Testimoni "afrerolià"

Estimats/ades afrerolians i afrerolianes

A mi també m'agradaria explicar-vos un moment fort que vaig viure durant aquesta formació. Me'n recordo, era el mes de maig, estava amb el grup a Can Bordoï, a prop de Barcelona. El temps era esplèndid i feia molta calor. El lloc era molt bonic. La casa, plantada enmig d'un parc natural, era molt bella i acollidora. Aquell dia, darrera la casa on vivíem aquests dies de formació, la Sandrine, el Jörg i jo estàvem reflexionant sobre la dinamització d'una seqüència de formació sobre el tema de la mediació. Davant del banc on la Sandrine i jo seiem, hi havia una font. Una font antiga amb una base cavada en la pedra que servia de receptacle. Al voltant, la natura piulava. Escoltava l'entorn i buscava quin suport podríem utilitzar per aquesta formació sobre la mediació. El Jörg, que volia col·locar-se al nostre davant, s'asseu al cantell de la font, però, com que era molt incòmode, va decidir buscar alguna cosa per ficar sobre la pedra i fer un petit banc. Mentre la Sandrine i jo intercanviàvem idees, el Jörg va tornar amb una fusta que havia trobat a prop d'una façana de la casa en obres. Va instal·lar la fusta sobre la pica de la font i va seure. Encantat d'estar ben instal·lat, per fi, enfront de nosaltres, ens comunica que està disposat a participar a la nostra reflexió. Al mateix moment, la fusta es trencu i el Jörg es troba amb el cul a l'aigua. És clar, la Sandrine i jo vam agafar una atac de riure, i tot seguit, el Jörg ens va acompanyar. Després de recuperar l'aire, ens vam adonar que un incident com aquell podia tenir un paper de mediació. Finalment, vam construir la nostra seqüència de formació al voltant d'un número que recollís aquest incident, i el riure havia de ser l'element de la mediació.

Crec que aquest número va tenir molt d'èxit quan el vam presentar al grup i en conservo un molt bon record.

T0 Un moment fort a AFREROLE

Un dels moments forts d'AFREROLE va ser, per a mi, un dia a Chatenay-Malabry, durant una reunió nombrosa en què la tensió va pujar molt arran d'una discussió. Hi havia rèpliques fortes i violentes entre diferents membres d'AFREROLE, i a cadascú de nosaltres ens costava resoldre aquest moment molt passional. Al moment que la violència estava gairebé al clímax i que algunes persones es trobaven en dificultat, algú va dir: "Necessitem de totes totes un observador per regular el que està passant, de pressa, necessitem algú." Gairebé a l'acte, sense rumiar-m'ho massa, vaig dir: "accepto". Tremolava de cap a peu, conscient de la responsabilitat que acabava de prendre, però també a causa d'aquest moment d'emocions intenses que jo vivia, com la resta del grup. La meua preocupació va ser la de quedar totalment imparcial, de no transformar o tergiversar el que es deia. També havia de ser ràpida perquè els mots, les frases esclataven per tots cantons. Per tant, havia de ser precisa i

vaig voler respectar no només el que es deia sinó sobretot les persones. Sobretot, en la retransmissió que faria (perquè per a mi observació implicava necessàriament transmissió), calia evitar imperativament que això reactivés una violència ja massa present. Crec que, d'una banda, tinc un esperit bastant científic i, de l'altra, una formació sobre les relacions humanes, dos anys abans, em va aprendre coses sobre la manera de portar els grups, els moments d'observació. Ens havien ensenyat pautes d'observació per ser precisos, imparcials. Havíem utilitzat diverses vegades aquestes pautes durant jocs de rols, però mai en situacions reals i conflictives. Llavors, instintivament, aquestes pautes em van tornar a la memòria. Vaig optar per observar la situació per franges d'un quart d'hora fins al final de la reunió. Durant aquell temps, vaig omplir fitxes que havia confeccionat ràpidament en funció del que passava. N'hi havia tres:

"Qui parla amb qui? Quines són les actituds gestuals de les persones al voltant de la taula? Els temps forts: què passa en aquests instants (l'evolució de les emocions, les pauses, els moments més febles)?"

Paral·lelament, apuntava algunes paraules claus o expressions enunciades en les mateixes franges horàries. Vaig preferir fer servir aquestes fitxes més tècniques, que, al meu parer, podrien desapassionar el debat durant la retransmissió, en lloc de considerar les paraules mateixes (observació que també coneixia), que haurien pogut posar gent en dificultat. Tremolava de cap a peu perquè tenia por de no estar a l'alçada. Volia complir aquest treball de la manera més conscienciosa i precisa. I no m'havia de deixar contagiar per l'emoció o la violència que es desprenia del grup. Havia de fer una observació —únicament com a "tècnica", mirant de ser al més a prop de la realitat—. Estava una mica estressada, passava d'una fitxa a l'altra, mirava els membres del grup que parlaven i prenia apunts, mirava els qui escoltaven i prenia apunts, mirava l'hora i també prenia apunts. També apuntava els mots, les expressions. De vegades posava una creu, escrivia un mot, una descripció, una gestualitat. Encara que no tenia ni un minut, sabia que de la meua observació en dependria la vida del grup i l'acceptació d'aquest moment de regulació difícil, però necessari. Al final del matí, estava esgotada, feta pols. Entre les dotze i les dues, vaig agafar els meus apunts, i les fitxes. No hi vaig canviar res, no vaig transformar res, vaig buscar com m'ho faria per transmetre aquestes dades. Hi havia moltes coses. Vaig comparar tot el que havia passat durant el mateix espai de temps: gestos, mots, expressions... i vaig constatar totes les fitxes per poder donar una imatge real del grup a l'instant T. Amb aquesta distància, tenia una visió més clara, una mica com una vista aèria del grup, però molt precisa, amb tots els detalls, tret del cantó emocional. Tanmateix em sentia cada vegada pitjor a mesura que s'acostava el moment de la retransmissió. "Com se m'havia acudit ficar-me en aquest embolic?" Sentia una enorme responsabilitat a les espatlles: segons la manera com presentaria aquesta observació, tres solucions es podien donar: o bé el grup en dificultat explotaria si les meves observacions revifaven la polèmica; o seria jo la que em posaria tot el grup d'esquena i també hauria d'assumir això, perquè els problemes encara estarien pendents; o bé aconseguiria relaxar l'atmosfera, desdramatitzar, desapassionar el debat, i llavors tothom hauria avançat, el grup hauria progressat en l'autoconeixement. Vaig voler iniciar aquesta retransmissió a la tarda perquè la tensió que tenia a dintre era molt forta; tensió que també vaig sentir en el grup, inquiet, que es temia un judici per part meua, suposo. Primer vaig explicar com havia observat, el que havia observat (gestos, paraules, a qui...) i les paraules claus, i així vaig intentar donar la imatge del grup durant aquest temps de regulació, i la seva evolució, sense cap judici de part meua, ni cap interpretació. Llavors vaig notar que el grup es relaxava, i jo també, de retruc. Al grup va semblar que li interessava aquesta anàlisi. L'actitud i l'escolta benèvola del grup em van permetre reprendre confiança en mi mateixa, i em van ajudar a resituar-me. Llavors, vaig entendre que havia assimilat aquesta eina d'observació. Aquest treball sobre les relacions humanes, el fet d'explicar al grup el que acabava de viure havia distès l'ambient, l'havia desdramatitzat, però potser també havia desculpabilitzat tothom. Encara que les posicions havien variat poc, el grup podia reprendre el seu curs més serenament, l'evolució estava en marxa, i tots havíem avançat perquè havíem estat capaços de relativitzar les coses i hi havia matèria per a la reflexió. Al final, vaig saber que era una mica més competent en aquesta mena d'observació, que aquesta eina es podia fer servir en camps diferents, i que era adaptable segons les circumstàncies. Vaig saber que ho podia transmetre, o bé individualment o bé en el marc

d'una formació sobre les relacions humanes. També vaig saber que podia plantar cara a aquesta mena de reptes i vaig progressar en la resolució de conflictes i el tractament de les meves emocions. (T0)

T 1 Compartir amb alegria

Un moment fort a les xarxes. Per a mi, va ser AFREROLE, a l'abril del 97. Quina alegria rebre aquests estrangers i francesos vinguts de lluny. Els vam acollir durant el nostre torn de permanències. Els dos vespres vam sopar amb ells. El primer vespre, van ser la Riche-Equinoxe i la Nicole que els van convidar. Vam poder aprendre a conèixe'ns, vam saber el treball que feien a les xarxes. L'últim vespre, va ser una gran festa, un àpat preparat pel maroquí alemany que ens va fer un plat amb mandonguilles de carn. Els espanyols van fer truites i un pastís, tot plegat regat amb vi negre de Turenna i cervesa. Vaig tastar la cervesa rossa de Namur. Hi va haver tot de cants, cànons tant en francès com en castellà, sota la batuta d'un director fora de sèrie. Va ser genial. L'última que ens vam haver de separar! Bé m'hauria quedat tota la nit. Esperem que hi hagi altres trobades com aquesta. Hi hauria molts altres moments per explicar. En trec la conclusió que les xarxes són un moment privilegiat per compartir amb alegria i, és clar, aprendre molt dels uns i dels altres. (T1)

Fitxa descriptiva

Testimoniatge: T 1

Situació:

acollida.

trobada cordial.

Tema central del relat:

acollida del grup AFREROLE.

Tipus de saber

Saber d'acció : acollir.

Saber d'acció : tastar.

Saber d'acció : descobrir.

Nivell de mestria

expertesa

expertesa

expertesa

Posició

portador

portador

portador

T2 Començar amb bon peu la jubilació: en xarxa

Un bon dia, durant el segon mes de la meua jubilació, a casa meua: sona el telèfon. Una veu desconeguda, amb un accent inimitable, canadenc: "Que vindrà a una reunió la setmana que ve? Tornem a fer funcionar les xarxes. Sóc assistent social, becària, vinc del Quebec i m'han dit que estava interessada en les xarxes, doncs la convido." No sabia que després d'invertir molt de temps i d'interès en les xarxes, com a professional, havia decidit no continuar. Aquesta veu amb un accent tan càlid em va convèncer immediatament d'anar a aquesta reunió. I allà, m'esperaven moltes cares desconegudes, barrejades amb dues o tres que ja coneixia i apreciava des de feia temps. Una gran llibertat de paraula i un intercanvi entorn del viatge entre tres grans viatgers "molt especials" que parlaven d'aprenentatges de llengües, de cuines desconegudes, de "trucs" per viatjar a bon preu, tot això em va agradar. I au! ja tornava a estar ficada en els intercanvis, i encantada de la vida. Tota aquesta bullícia de possibilitats d'intercanvis em fascinava: castellà, coneixement de pobles diferents, els trucs i els mitjans variats per trobar els diners necessaris per marxar i viure "allà". (T2)

Monique. La Ruibe aux Savoires. La Riche. Jeudi 28 janvier 1999

1. Tema central del relat: redescobriments de la xarxa per a una nova entrada.

Després d'invertir molt de temps en una xarxa com a professional, aquesta persona explica com va canviar la seva decisió de no participar més a la xarxa durant la seva jubilació gràcies a la

invitació càlida d'algú nou "amb un accent tan càlid..."

2/ Tipus de coneixements : Proposta que li fa venir ganes de tornar. Existencial i d'accions.

Es projecta més aviat com a receptora.

Comentari:

Aquesta fitxa és interessant perquè mostra la possibilitat de canviar de papers dintre de la xarxa. Aquesta dona que afirma que ha donat molt d'ella mateixa sembla profundament feliç no només de tornar, sinó, sobretot, de tornar d'una altra manera. Redescobreix i admira la riquesa d'aquesta tornada que li sembla nova.

"Tota aquesta bullícia de possibilitats d'intercanvis em fascinava..."

Aquest text posa de manifest la capacitat de transformació i el potencial de la xarxa en funció dels participants i del paper que un hi juga. També fa que ens adonem fins a quin punt la Xarxa és un lloc de desig que funciona a partir del descobriment o el redescobriment de l'entusiasme interior.

T3 Des del taller d'escriptura a la transmissió de la seva història de vida

Escriure, com m'agradaria! Tinc tantes coses originals per dir. He vist i he viscut una pila de coses. Les he explicat als nens dels col·legis, però les voldria escriure. No oblidaré mai el dos dies que vaig passar a l'alberg de la Brenne, al taller d'escriptura de la Nicolle i la Martine. S'ha de dir que el lloc em va inspirar molt. En el moment que escric, penso en el meu presidiari. Crec que l'estimava. No ho sabrà mai. Saps, Octave, eres un home collonut. Durant aquells dos dies, crec que vaig sembrar en la meua inspiració adormida la semença de les lletres aplegades. Per escriure, t'ha d'agradar llegir, crec; per poder fer cantar les paraules de la meua partició, a vegades tristes o alegres, en funció dels escenaris o els estats d'ànim. Quanta riquesa en aquesta Guaiana, sublima, olorosa, acolorida, sàvia i dolorosa, calma i salvatge. El meu somni és tornar-hi, trepitjar les fulles on s'amaguen les formigues "mandioca" que corren, carregades de fulles retallada, que van i vénen, interminablement. (T3)

Situació

Desencadenant: taller d'escriptura col·lectiu.

Tema

Descobriment de la possibilitat d'escriure la seva vida, "autorització", ganes de transmetre per escrit després d'haver transmès oralment a les escoles.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Saber experiencial	Coneixements existencials transmissió intergeneracional.	Operatiu expert	Constructor individual
Coneixements d'accions	Escriptura autobiogràfica, autorització.	Domini operatiu mitjà	Constructor individual
Coneixements d'accions	Escriptura narrativa en tallers d'escriptura.	Domini operatiu mitjà	Receptor
Coneixements experiencial	Expressar la sensorialitat de l'experiència (olor i color de la Guaiana, cantar els mots) transmetre l'aventura d'un amor i del viatge.	Domini operatiu expert	Portador

T4 Descobrir Internet

Estimat Chirac,

L'altre dia et vaig parlar d'aquesta nova activitat que he descobert fa poc i que m'omple una mica els dies. Així doncs, en el marc de la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, vaig participar a un "curset" d'iniciació a INTERNET. Això passava a Parthenay (79) i ens vam trobar una vintena ben bona de persones vingudes de tota França, ansioses per descobrir aquesta mena de país nou. Mentre anàvem arribant, vam ser acollits càlidament pels "animadors" (espècie d'humans ficats en un bocal amb una solució informàtica / multimèdia, però que no s'havien descuidat les pastes i el cafè o la xocolata per encetar com cal una jornada a França). Primer em va estranyar bastant descobrir aquest ambient càlid i simpàtic, tan escàs avui dia. La simpatia i el tuteig figuraven des del principi en el menú dels dos dies. Els animadors són molt agradables i competents a l'hora de presentar-nos la bèstia i iniciar-nos a la seva domesticació; cal dir que la ciutat que ens acull no escatima els mitjans: P.C. i impressores a cada pis, tots connectats, i de gorra a més a més. Només vaig haver d'afhiixar una quantitat ben modesta per l'allotjament que els animadors s'havien encarregat d'organitzar, i una mica també per la teca; a part d'això, tret del meu viatge en cotxe A/R, no vaig gastar més que a casa meua, però, això sí, en vaig sortir molt més ric. Ja t'havia parlat de les meves ganes de descobrir el nou món INTERNET, i et puc assegurar que vaig quedar del tot satisfet: formació seriosa i eficient, amb moltes pràctiques per entrenar-se, i amb molta llibertat per cadascú d'expressar-se i demanar poca o molta informació complementària. És clar, pausa per dinar al migdia, i el vespre, cap a les 19 h, després d'haver conquistat el nostre castell d'allotjament, una trobada molt interessant amb un autòcton que amb molta passió ens fa descobrir la ciutat i les seves riqueses. Després, cap a les 21 h., nit lliure, i llavors ens trobem en petits grups –segons afinitats o més– per cercar una fonda on puguem saciar la nostra fam de llop. I després, a fer nones, amb, és clar, moltes anades i vingudes pels passadissos de l'hostal, perquè no hi havia toc de queda. Al despertar, no em pregunto el que estic fent aquí, em dutxo, m'afaito, em vesteixo; esmorçar abundant, ben de casa. I som-hi, nova jornada en l'espai del Net. Mateix ambient que el dia abans, tot de simpatia, convivència i competències reunides, quina altra bona jornada, veus, estimat president, m'estranya una mica veure que això encara existeix avui dia en aquest món d'animalots. De fet, ja no hi creia, però tots els participants d'aquest curset, de tots els horitzons i orígens, tenen una mica la mateixa mentalitat, el mateix concepte de les coses, les mateixes ganes d'aprendre o ensenyar. I t'asseguro que tot funciona de primeru, de fet gràcies a una cosa ben simple: és que no hi ha cap noció financera pel mig. Tot es basa en: et dono / em dones, llavors tot se simplifica, no hi ha cost, només consum d'idees i pluers, res d'IVA, ho sento per les teves caixes. Bé, no vull abusar del teu temps, que val tants diners, he de continuar a acabar la meua vida i això m'ocupa molt. Et saludo, president. T4

Coneixements: iniciació Internet

Nivell: curiositat, ansios per aprendre, animador càlid, pasta i cafè, ambient càlid i simpàtic al menú, animador agradable.

Llibertat d'expressar-se, pausa àpat i nit de convivència, mentalitat compartida, família d'esperit.

I reflexió sobre les condicions i la comptabilitat del plantejament resituat políticament.

T6 On aprendre a fer ganxet?

Sempre havia tingut ganes d'aprendre a fer ganxet. I mai no ho havia aconseguit. Va ser a la xarxa amb l'Ilda que vaig aprendre, no era tan fàcil, perquè sóc esquerrana i l'Ilda és dretana, però ho vam aconseguir. Va ser formidable. Ho va fer davant meu, i vaig intentar imitar-la. A poc a poc ho vaig aconseguir. (T6)

Aprenentatge ganxet.

Coneixements manuals populars femenins.

Nivell operatiu:

Mai aconseguit, ho vaig aconseguir, ho vam aconseguir (associació de l'aprenent i de l'ofertant).
Mimetisme.

T7 Entrar en una xarxa cordial

El 1997, per desgràcia, vaig tenir un problema de salut bastant greu. Acabava d'arribar a la xarxa. Al cap de poques hores, em van ingressar. Estava tota sola, sense ningú per venir-me a veure. Havia d'avisar la Christelle (la meua filla). Vaig poder trucar a un company que de seguida la va poder avisar i l'endemà mateix unes persones em van trucar, i d'altres em van venir a veure. I això durant 3 setmanes. No feia gaire que havia entrat a la xarxa, i totes aquests mostres d'amistat em van emocionar. Sabia que cada dia veuria gent. No em vaig avorrir en cap moment. Tanta amistat segurament em va ajudar a sortir-me'n a poc a poc. Et quedes una temporada ben aïllat sense que res no es mogui i de cop l'amistat ho arregla tot o, com a mínim, fa que progressis. (T7)

Comentari:

Situació: vida personal.

La persona explica com en un moment difícil de la seva vida (hospitalització llarga) els participants de la xarxa van saber oferir-li una presència càlida i evitar-li l'aïllament, que compara amb la immobilitat.

“Et quedes una temporada ben aïllat sense que res no es mogui i de cop l'amistat ho arregla tot o, com a mínim, fa que progressis.”

Tipus de coneixements: existencials.

T 8 Voler crear la seva xarxa

A aquesta assemblea general que tenia lloc a Angoulême, hi vam anar l'Antoinette, el Michel i jo, realment sense saber gens ni mica el que podia passar. Primer l'acollida... i després tots aquells tallers (patchwork, fusteria) que (van) començar a dinamitzar-nos. Va durar dos dies. No ho coneixia. L'important era trobar-nos amb unes quantes xarxes. A través d'aquell àpat al parc, ens vam descobrir les uns als altres, vam descobrir que era tot un moviment. Al final de l'estada, vam marxar l'Antoinette i jo amb el tren. Vam parlar. En aquell moment, intentàvem posar en marxa la xarxa. Després d'aquests dos dies, Antoinette i jo la volíem de debò, aquesta xarxa de Saint-Pierre. (T8)

Fitxa descriptiva Testimoniatge : T8

Situació:

Assemblea general.

Tema central del relat:

Anar cap a allò desconegut.

Descobriments, trobada.

Convivència.

Dinamització, motivació per crear una xarxa.

Tipus de saber

Saber existencial: tenir curiositat

Saber existencial: tenir valentia

Saber d'acció: viatger

Nivell de mestria

expertesa

expertesa

expertesa

Posició

portador

portador

portador

T9 El taller de flors seques

intercanvi de flors seques

(...) Em fa il·lusió. M'empeny a fer recerques per a mi, a comprar rams per a mi i per ajudar-les a elles. Tenim el projecte d'anar a collir pel camp flors salvatges ja seques que podrien entrar en la composició de nous rams (durant) nous intercanvis. El llibre que vaig comprar té molts exemples de composició, unes molt senzilles, com les que es poden fer per regalar o per les festes, i al mateix temps conté un herbolari de flors salvatges, amb els noms comuns, els noms llatins... T9

(oral) Marie Angèle. *La ronde des savoirs, Saint-Pierre des Corps, 26/01/99*

Situacions:

☑ intercanvis col·lectius tallers.

Tema central del relat:

Descripció de l'animació d'un taller de flors seques per l'animadora, qualitat de les relacions interpersonals, afany de precisió i de transmissió d'un *savoir-faire* personal d'alt nivell.

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Savoir-faire	Creació artística floral	Domini operatiu expert	Ofertant en taller col·lectiu
Savoir-faire	Pedagògics	Domini operatiu principiant mitjà	Constructor individual conscienciator
Saber experiencial	Solidaritat existencial	Domini operatiu expert	Constructor col·lectiu conscienciator
Saber formal culte	Botànica	Domini operatiu expert (passió de lleure)	Ofertant
Saber formal culte	Botànica	Iniciació domini operatiu principiant	Receptor col·lectiu

T10 Tantes coses per aprendre!

No tinc massa coses per dir perquè tot just acabo d'arribar a la Xarxa, em sap greu no tenir més temps perquè tot vagi més de pressa en l'intercanvi. Hi ha tants intercanvis proposats que és difícil triar. M'agradaria donar alguna cosa. No tinc gaires idees, però ja sortiran.

L'intercanvi foto al qual participo, d'una banda, m'aporta molta "tecnicitat", perquè estic amb un professional, i, de l'altra, ha permès refer, renovar l'interès al voltant del laboratori. El laboratori d'Equinoxe és molt poc utilitzat i el material a l'abast bastant pobre. Com a animadora, sóc de les poques persones que l'utilitzo, amb els nens o tota sola. Quan va visitar el laboratori, el Bernard va fer l'inventari de les coses que s'han de canviar o millorar i ens ha permès treballar en un laboratori més ben equipat. Ha tornat a donar una dinàmica a un lloc que només era un habitació dels mals endreços.

El que m'agrada és precisament la llibertat que tenim en funció de la nostra disponibilitat, no anem atabalats. Els anys passen de pressa i penso, vaja estic segura d'una cosa: l'any que ve podré tornar-hi i hi passaré més temps després dels estudis.

En l'intercanvi foto, hi va haver un moment especialment important: va ser la tarda "presa de llum" i joc de flais: que passava a Equinoxe, en una sala. No em sentia incòmoda, però aquell dia, em vaig adonar que sí que ho estava davant de la càmera, estava "acomplexada", "tímida". Normalment, sempre estic darrera la màquina tirant fotos, i el joc, el taller, només per jugar amb les ombres i les llums, va exorcitzar aquesta timidesa perquè

finalment l'objecte de la foto no eres tu sinó captar els matisos. El fet de no ser més que un "support a" em va ajudar molt, el fet de desviar el sentit de la foto cap a una altra cosa que no sigui tu mateix. (T10)

ANÀLISI DE LA FITXA T10

1. Situacions:

Intercanvis sobre els intercanvis i vida personal.

Parla de la reforma del laboratori foto però acaba parlant de la seva timidesa.

2. Tema central del relat:

A través de la foto, la Sonia ha pogut descobrir-se, comprendre per què sempre es quedava darrere la càmera, i exorcitzar una mica la seva timidesa gràcies a jocs d'ombres i llums. Tot gira al voltant de la seva timidesa: "No tinc massa coses per dir... M'agradaria donar alguna cosa... però no tinc gaires idees... acomplexada, tímida..."

Desviar el sentit de la foto cap a una altra cosa que no sigui tu mateix."

3. Tipus de coneixements :

Coneixements formals: coneixement del laboratori foto, del seu funcionament, les preses de llum.

Coneixements existencials: "El que m'agrada és precisament la llibertat que tenim... no anem atabalats."

"els anys passen de pressa..."

"em vaig adonar que estava acomplexada... just per jugar amb les ombres i les llums, va exorcitzar aquesta timidesa perquè finalment l'objecte de la foto no eres tu sinó captar els matisos."

Coneixements una mica filosòfics sobre la possibilitat de desviar el sentit de la foto.

4. Relacions amb els coneixements:

En l'intercanvi, la Sonia és demandant, però és portadora de coneixements en l'autoconeixement, sobre la llibertat, la timidesa, "és constructora conscienciadora". Hi ha una presa de consciència del que és ella però també de la necessitat de "desviar el sentit de la foto cap a una altra cosa que no sigui tu mateix." De fet, el que l'interessa en la foto no és tant la tècnica com l'autodescobriment, i també el fet de tenir una altra mirada sobre els altres i sobre ella mateixa.

5. Nivell de mestria buscat:

Respecte a la foto: nivell descobriment.

Respecte l'autodescobriment: iniciació domini operatiu principiant.

T11 La inauguració del local XIC del meu barri

Primer, he de dir que estava content que aquest projecte de local (metres quadrats socials en pisos de renda limitada -HLM) hagués pogut realitzar-se sense massa dificultats i que cada membre de la nostra xarxa hi participés, des de les gestions que es van fer a l'"Office HLM" fins a la visita tècnica amb el vigilant, passant per la demanda de subvencions i la constitució jurídica d'una associació. Tota la feina s'havia compartit, cosa que posava en pràctica el sistema d'intercanvi dels nostres coneixements i competències. La inauguració que havíem preparat (15 persones de la xarxa) prenia cos. Tots junts havíem fet la llista de tot el que havíem de preparar per a aquell dia, el material per a la copa de l'amistat, les nostres obres mestres, un vídeo explicant el funcionament de les xarxes IC, els contactes amb el periodista local, les associacions convidades, els socis, els representants oficials, les altres xarxes, els habitants de l'edifici.

Em va sorprendre molt gratament constatar que cadascú es preocupava pel conjunt, que aquesta Xarxa d'Intercanvi de Coneixements no existia només sobre el paper sinó que es tractava ben bé de persones que es descobrien mútuament talents i tenien la capacitat d'anar cap a altres persones del seu barri o d'altres països. A través d'aquesta inauguració cordial, la nostra xarxa es va apropiat aquest local, amb un moment fort i constituint del que jo, com a treballador social, desitjava que existís en aquest barri. Després de la inauguració, tots els membres de la xarxa vam compartir un pica-pica en aquest local on progressivament s'està construint la convivència i la solidaritat a través dels intercanvis de coneixements. (T11)

Jean-François Fouquerzy

Situacions:

- ▣ Acte públic,
- ▣ trobada entre participants,
- ▣ vida personal.

Tema central del relat:

Projecte col·lectiu de creació i inauguració d'un local per a una xarxa de barri, representació pública i institucional, participació de tots els membres, satisfacció per una realitat d'acció col·lectiva de cadascú que realitza el sentit de la professió de treballador social (fora d'ella?)

Tipus de coneixements, nivell de mestria i posició en l'intercanvi

Tipus de coneixements	Temes	Nivell de mestria	Posició en l'intercanvi
Coneixements experiencials	Existencials de compromisos socioprofessionals locals de proximitat.	Domini operatiu principiant mitjà	Constructor individual i col·lectiu
Coneixements d'accions	D'organització col·lectiva de l'acció per la complementaritat de les competències.	Domini operatiu mitjà	Constructor col·lectiu
Coneixements existencials	Sentit de l'ofici de TS viscut gràcies a la XIC.	Domini operatiu mitjà	Constructor conscienciator individual
Coneixements d'acció	De comunicació pública.	Domini operatiu expert	Constructor col·lectiu

T12 Intercanvi informàtica

Déu meu, ara em trobo embolicada en un intercanvi informàtic, jo Sabine, que no en sé gaire d'aquests bit'sos! I a més, m'ho demanen a mi !!! És clar, havia apuntat al full d'intercanvis que potser podia donar alguna classe d'informàtica perquè coneixia el processament de textos... Però d'aquí a ensenyar el que sabia... només hi havia un abisme... que havia de saltar! Apa, som-hi! "Hola, em dic Françoise i voldria que m'expliquessis com funciona —... Hm, sí, és clar... (sospir d'angoixa)!" Una mica incòmoda la petita Sabine! Partint del principi que tothom sap alguna cosa i que ho pot transmetre de qualsevol forma, em vaig llançar... Primer, vaig haver de domar la bèstia (la màquina, no pas l'alumna !!!) i organitzar el meu coneixement ... per transmetre'l, perquè la configuració dels nostres dos programes era diferent. Aquesta experiència va ser molt enriquidora. A part de demostrar-me que era capaç de fer-ho, que m'agradava la pedagogia relacionada amb l'aprenentatge, em va aportar, sobretot, molt més del que creia... donar. DONAR. ESTÀ BÉ. INTERCANVI'R, TAMPOC ESTÀ MALAMENT. (T12)

Sabine / Grains de Savoirs / Tours / juny de 1998

Comentaris: Intercanvi dual

Pas a l'acció i èxit d'una oferta que semblava perillosa per l'ofertant en informàtica.

1. "Em trobo embolicada en un intercanvi informàtic, jo Sabine, que no en sé gaire d'aquests bitxos!
 - 2 "Organitzar el meu coneixement per transmetre'l".
 - 3 "Aquesta experiència va ser molt enriquidora... era capaç de fer-ho... m'agradava la pedagogia relacionada amb l'aprenentatge em va aportar, sobretot, molt més del que creia... donar."
- En aquest text es passa de l'aprensió d'una nova experiència al guany d'haver-se atrevit amb èxit i sortir-ne més fort, transformat.

Tipus de saber: Saber d'acció.

– Iniciació – principiant.

– Ofertant.

Comentaris:

Es la demandant qui provoca l'intercanvi. Òbviament està atabalada per la demanda. –“Hola, em dic Françoise i voldria saber com funciona!” ... –Hi sí, és clar... (sospir d'angoixa!) S'hi atreueix perquè algú li ho demana i perquè recorda els principis de la xarxa en els quals creu: “Tothom sap alguna cosa i ho pot transmetre sota qualsevol forma, em vaig llençar...” És l'experimentació possible i provocada a les xarxes la que permet situacions prou protegides per atrevir-se i prou arriscades per sentir-se orgullós del seu èxit.

T13 L'art de viure del maquillatge

Al principi, no havia posat el maquillatge en les meves demandes. Però quan la Véro va venir a casa meua i em va dir que algú volia oferir lliçons de maquillatge, vaig pensar: "Per què no?". No tenia gaire traça a l'hora de maquillar-me: un cop de llapis negre sota l'ull i apa.

Françoise em va ensenyar tot de truquets: on posar el famós llapis negre, com posar-se el rimel, el coloret de les parpelles, com pintar-se els llavis, donar volum als cabells, resumint, com posar-se en valor en poc temps i sense assemblar-se a una mona de pasqua.

A més del que he après a nivell de maquillatge, l'intervanci en si ha anat molt bé. Hi havia bones vibracions amb la Françoise. A més a més, com que té fills, vaig poder portar el meu fill, i això era molt pràctic. Balanç positiu en tots els punts. (T13)

Isabelle / Grains de Savoirs / Tours / Juny de 1998 (T13)

Situació : intercanvi de coneixements.

Tema central del relat: Oferta de maquillatge provoca unes ganes d'aprendre.

Aprenentatge del maquillatge.

Condicions : Bona relació amb l'ofertant.

Poder portar el seu fill.

Tipus de coneixements	Nivell de maestria	Posició en l'intercanvi
Acció posar llapis, rimel, coloret...	Iniciació	Receptora
Existencial Posar-se en valor. Tenir una bona relació.	D'aquesta manera: iniciació	

T14 Descobrir la mediació

Vaig venir a la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements per veure gent, veure tot de persones diferents, perquè tinc molta curiositat. I a més, quan deixes de treballar, la xarxa et permet conservar un lligam amb l'exterior, fora dels amics. Vaig demanar informàtica perquè no en sabia gens. Llavors, quan la Sabine em va proposar el processament de textos, em va semblar una bona idea per preparar les meves cartes de motivació, el meu correu administratiu (corregir les errades, verificar l'ortografia).

La mediació, de fet, és com un intercanvi, de bon rotllo... gens formal. Vam fixar un nombre de sessions. És tranquil·litzador: podia ser que no funcionés. L'intercanvi va tenir lloc a casa meua perquè la Sabine podia venir. M'anava bé perquè no era fàcil que em cuidessin els fills. No tinc la família al costat de casa. Sabine és una persona riallera, agradable, i sobretot molt assequible. Li podia fer tota mena de preguntes. No em va estressar, em va fer agafar confiança. Podria ser profe: val molt! Em va ensenyar les bases del processament de textos, cosetes, buidar la paperera...

ABANS/DESPRÉS Abans, el meu ordinador ja el feia servir malgrat tot, però ara l'aprofito més. Abans, quan no sabia, anava molt perduda: no ho intentava, ho deixava córrer per por de quedar penjada. Ara, quan no sé, vaig probant, busco. "JA NO ESTIC TAN PERDUDA D'AVANT D'AQUEST COI D'ORDINADOR." (T14)

– Intercanvi dual

Relat de situació de demandant d'informàtica. La persona explica com supera fàcilment i amb una certa alegria les obligacions de l'aprenentatge gràcies a la XIC. "La mediació: gens formal, és tranquil·litzadora: podia ser que no funcionés". Parla de "l'assequibilitat de la seva ofertant. No em va estressar, em va fer agafar confiança". Acaba dient: "Ara quan no sé, vaig provant, busco."

– Saber d'acció

– Receptor

Comentari

El text reflecteix molt bé el recorregut cap a l'aprenentatge d'una persona que afirma que va entrar a la xarxa per curiositat: "Perquè tinc curiositat... i la xarxa permet conservar un lligam amb l'exterior". Es veu que un cop passada la primera excusa de la trobada, aquesta persona té set d'aprendre.

"Vaig demanar informàtica perquè no en sabia gens". I és, sobretot, que la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements pot permetre a la persona apropiarse els marcs proposats segons el seu propi ritme.

"Ja no estic tan perduda davant d'aquest coi d'ordinador".

En la fitxa següent explica com ella també està molt contenta de poder oferir alguna cosa.

"No volia que les coses sempre anessin en la mateixa direcció."

T15 Contenta d'oferir alguna cosa...

Estava molt contenta de poder oferir alguna cosa. A mi, ja m'havien donat. No és que em sentís "dentora", però vaja, no volia que les coses sempre anessin en la mateixa direcció... i a més estava contenta perquè el maquillatge no era una cosa intel·lectual i, malgrat tot, algú hi estava interessat. El maquillatge és una mica com un somriure, dona una mica d'alegria a la cara. Jo, em maquillo per sentir-me millor amb mi mateixa, per agradar-me una mica més. En general, un mateix no s'agrada gaire... bé, la majoria de gent. I llavors quan els

altres et miren i et diuen: "Estàs ben maquillada", et fa il·lusió. Tots necessitem sentir-nos guapos o guapes, saber que podem agradar a tothom. Tenia ganes de compartir les meves petites tècniques, els meus truquets, perquè sorint les dones, després d'un part, tenen molt menys temps i sovint menys diners també. Bé, jo havia tingut la meua filla, tenia menys temps. Magrat tot és important per una dona cuidar-se... Aquest intercanvi era una cita per passar-s'ho bé, per a ella també, penso. Tot va anar molt bé. La Isabelle va portar el seu fill. Els nens van jugar plegats. Vam xerrar. Li vaig donar uns quants consells, ens vam maquillar... L'intercanvi està parat, però tinc moltes ganes de continuar.(T15)

Françoise / Grains de Savoirs / Tours / Juny de 98

Comentaris

Intercanvi dual

Tema central : existencial i d'acció.

Emmascarat sota una oferta de maquillatge: "una cita per passar-s'ho bé".

"Tenia ganes de compartir les meves petites tècniques, els meus truquets."

"Tot va anar molt bé, els nens van jugar plegats, vam xerrar, li vaig donar uns quants consells, ens vam maquillar."

Tipus de coneixements: saber d'accions i existencials.

Nivell: curiositat, descobriment ocupacional en la transmissió, experta per a ella mateixa.

És interessant destacar la frase del principi "Estava contenta perquè el maquillatge no era una cosa intel·lectual i, malgrat tot, algú hi estava interessat".

Mostra la imatge que la persona tenia del coneixement fins al descobriment de la xarxa.

No n'hi havia prou que algú li digués: "tots els coneixements s'accepten a les xarxes" perquè n'estigüés convençuda, calia una demanda concreta, calia que passés per l'experiència. Lavors sí que el maquillatge pot convertir-se realment en un coneixement, i ella pot trobar el seu lloc alhora com a demandant i com a ofertant: "A mi, ja m'havien donat, no és que em sentís deutora, però, vaja, no volia que les coses anessin sempre en la mateixa direcció."

T16 Thérèse viatja en un taller d'escriptura

Viatge en un taller d'escriptura (Thérèse)

Viatge en un taller d'escriptura

L'escriptura em té enganxada des de fa molt de temps, és un derivatiu ideal per als meus patiments i les meves alegries. Tanmateix, cremo sistemàticament tots els meus escrits. La meua trobada amb l'associació Vivre et l'écrire va ser un tomb decisiu de cara als tallers d'escriptura que des de llavors sempre m'han acompanyat. Després de passar de Vivre et l'écrire a l'APLAF (associació per a la iniciativa i l'autonomia de les dones), on resideixen dones en gran dificultat, la Jeanne i la Josiane van crear un taller d'escriptura. Un dissabte al mes – un dia que espero cada vegada més impacientment –, em trobo amb una desena de dones disposades a plasmar sobre el paper fragments de vida. La meua condició de participant d'aquest taller, la meua vida... i vam tenir la gosadia de presentar a un concurs del CLAP un recull de les nostres "obres", que va obtenir el premi especial del jurat. Després de dos anys de prestar el meu servei al taller d'escriptura de la APLAF, i gràcies a això, descobreixo les XIC. Amb alguns "sonats", la Céline, el Patrick i la Léa, ens llencem en l'aventura dels intercanvis de coneixements, no sense dificultats, però amb un entusiasme a prova de foc. La creació d'un taller d'escriptura ens sembla indispensable i ens posem a buscar la persona que el podria donar. Truco la Jeanne (el meu punt de referència en la matèria) per demanar-li consells, i llavors –quina sorpresa!– em diu sense embuts que l'he de donar jo. Tinc un atac de pànic, mai seré capaç de fer-ho i menys encara d'aguantar "la distància". La Jeanne s'enfada molt, i també l'Hélène (professora d'anglès jubilada). Em diu que ja és hora que m'espavili

i que deixi d'infravalorar-me. Ja em teniu posada "en òrbita", amb la por a les entranyes, i és el meu primer taller d'escriptura com a animadora. El dissabte a les nou del matí, carregada amb croissants i coses per preparar un àpat succulent, obro la porta de la xarxa disposada a fugir davant de la primera dificultat. L'arribada de la Myriam, el Michel, la Cynthia, el Patrick, l'Hélène, la Feustoy, la Monique, la Valéry, la Catherine i l'Annick m'obliguen a reaccionar. Després d'un esmorzar alegre, em llenço en els primers exercicis i sembla que tot es desenvolupa sense entrebancs. Intento respectar el pla de treball que m'havia fixat i ve l'hora de l'àpat que em deixa respirar una mica. Després de l'àpat, en què el vi —una ampolla entre tots— fa el seu efecte, el taller torna a començar. Estic sorpresa de veure que els textos són més "forts" i l'expressió més fluïda. Per fi s'ha trencat el gel i sembla que alguna cosa "especial" es perfil·li en aquesta reunió de gent molt heterogènia. Hi ha un profe d'anglès, un mestre de primària, un estudiant de filosofia, una aprenent de cuinera, un home a l'atur, personal d'ambulàncies, en resum, una barreja detonant però "genial". Un dels millors records va ser quan el grup va decidir que escriuríem un còmic i que els papers es repartirien sense que la meua intervenció fos necessària. I també el dia que la Feustoy, laosiana, ens va fer saber que per a ella el taller d'escriptura era l'únic espai d'expressió total i lliure. Durant dos anys, amb la nostra colla alegre ens vam trobar cada mes per moments d'escriptura i àpats força interessants.

El meu ingrés a la facultat va ser una barreja d'alegries i penes. Alegria de penetrar en el temple del saber, però pena per haver de parar el taller d'escriptura de la xarxa. Un darrer taller seguit d'un àpat memorable, on cada participant havia escrit a la pissarra una paraula per a mi, em continua emocionant. (Així doncs, vaig proposar un taller d'escriptura als companys de la classe de francès literari.) L'obtenció del DAEU (diploma d'accés als estudis universitaris), i el treball en tallers d'escriptura per al francès literari amb els companys van despertar la curiositat dels professors. En efecte, tot el grup que treballàvem amb el mètode dels tallers d'escriptura havíem progressat més de pressa que els altres i ens havíem tret el diploma. El conjunt dels professors va demanar a la Formació Contínua que creés un lloc de treball per a l'animació d'un taller d'escriptura, per tal d'ajudar concretament les persones que tenien dificultats per expressar-se amb l'escriptura. Em trobo doncs animadora d'aquest taller d'escriptura una mica diferent de tots els que havia conegut abans. Però la meua experiència d'alumna em va servir molt. Les imposicions són els deures entregats, la comprensió dels temes demanats i les correccions fetes pels professors. L'ambient d'aquest taller és molt particular perquè la confiança absoluta dels participants m'anima molt. Em conviden sempre que organitzi en un àpat, una sortida, per a ells represento una veu diferent, però també una atenció que no troben sempre entre els professors. El meu paper és pedagògic, però també psicològic, el fet que jo hagi fet el mateix recorregut els dona confiança, la seva demanda sovint arrenca d'una por més que de dificultats reals. Aquest any, de dotze participants assidus, deu han tret el DAEU. Des del passat dos de juliol, la Formació Contínua m'a renovat la seva confiança i, per tercer any consecutiu, torno a emprendre una nova aventura al DAEU. (T16)

T17 Acollir un intercanvi espiritual

Recordo una oferta de coneixements que ens va estranyar molt, que ens va incomodar i desestabilitzar a les XIC d'Angoulême. M'agradaria explicar-te com va resultar ser una font d'aprenentatge per a mi. Potser te'n recordes del primer local de la xarxa d'Angoulême. La sala petita que donava al jardí ja estava plena de gent, i a més era un dimarts, dia d'acollida. Em sembla recordar que feia bon temps i que sentíem, la Bernadette i jo, l'euforia de la posada en marxa. Pensàvem que el projecte era una cosa oberta i el saber era una formidable mediació per a la trobada i l'acceptació de l'altre. El Michel va venir a mitja tarda, ens va dir que el plantejament de les xarxes era formidable i esperançador. Després li vam demanar què ofería: la curació mitjançant la pregària.

El fet que hi havia gent ens va permetre no reaccionar massa ràpidament, però era impensable acceptar aquesta

oferta sense discutir-la. Sense fer cap judici de valor, estava convençut que aquest coneixement no podia trobar un lloc, tal qual, en una xarxa que s'iniciava. Però llavors, com preservar el que em semblava la deontologia de les xarxes —el lligam amb la carta que exclou tota mena de recuperació religiosa— sense rebutjar tampoc l'oferta ni excloure el Michel?

Li vaig dir que no sabia què fer, que podríem parlar-ne, entre tres o quatre, amb ell. Jo no volia d'un debat en calent, que no sabia com portar i que podia provocar un intercanvi estèril de conviccions. Aquesta utilització del diferit és un autèntic aprenentatge per a mi que més aviat tinc tendència a reaccionar de manera immediata.

Així, ens vam trobar el vespre quatre persones, entre les quals hi havia el Michel, per explorar aquesta oferta. El Michel ens va explicar com havia tingut consciència que es curava resant. La seva explicació valia tots els relats forts d'experiències que cada un de nosaltres hauria pogut fer. I a més, vaig demanar a cadascú que expliqués una història irracional de la qual "era el protagonista". Cadascú va poder fer-ho.

En aquell moment, estava aprenent que unes persones que rebutjaven determinades experiències en l'altre les coneixien en part. Per a mi, va ser la segona fase d'aprenentatge, aquell dia. Per a la majoria de nosaltres, hi ha una diferència essencial entre unes experiències que es poden transmetre a d'altres en forma de coneixements intercanviats i altres experiències que són úniques i no es poden oferir com a coneixement.

De retruc, aquesta situació em va permetre definir millor el que anomenaria coneixement en una xarxa. Hi ha una diferència entre un coneixement i un coneixement que circula, i hi ha uns criteris ben precisos que corresponen a aquest últim:

- és compartit per uns quants,
- és demanat i no només ofert,
- s'inscriu en un sistema culturalment identificat com a sistema de coneixements, per tant evolutiu i criticable,
- etc.

Però llavors com fer-ho? Vam proposar al Michel la creació d'un grup al voltant de l'experiència de la curació amb mitjans que ens estranyen. Les regles d'aquest grup que es van definir aquell vespre eren les següents:

- cadascú relata una experiència d'aquest tipus,
- cadascú intenta relacionar l'experiència, l'experiència des altres, amb concepcions més habituals,
- el grup només es reuneix un cop.

El grup es va reunir, i el Michel no va venir-hi. (T17)

B1 Hi coneixes tota mena de gent

A les xarxes, hi vaig entrar d'una manera ben ximple. Era a Forest. Al principi, anava a classe d'història. Vaig sentir a parlar de les XIC. No sabia ben bé el que era, però hi vaig anar, i el meu marit també. La Véronique, la responsable del col·lectiu d'alfabetització, va explicar el que era una XIC: "Jo, per exemple, ofereixo la planxada de roba i algú em fa el reforç de francès". I això, ho vaig trobar fantàstic, sobretot perquè estàs en contacte amb molta gent. Trobo que la XIC està molt bé perquè comences a conèixer tot de gent. N'hi ha que tenen més estudis que nosaltres, molta gent ens ensenya moltes coses, per exemple cuina i informàtica. M'agrada tot això, però no ho pots fer tot al mateix temps. Jo, ara, estudio neerlandès en un grup animat pel meu marit. Progresso lentament però ho trobo molt bé. Abans d'estar a les XIC, estava al col·lectiu Saint-Gilles i em va obrir molt, perquè parlar davant d'uniques quantes persones, abans no ho feia, tenia por de parlar.

Des de fa un any, faig una obra de teatre, D'ici là, que hem representat davant de gent. M'ha obert molt, aquesta obra. Des que la faig, parlo amb més facilitat davant de les persones. Abans, tenia por, tenia por de fer faltes. Espero poder conèixer molta més gent. M'ha servit per moltes coses, sobretot per expressar-me, per espavilar-me, perquè era molt tímida. (B1)

B2 El contacte humà

Fa un any si fa no fa queestic a les XIC. Hi vaig arribar a través de la meua dona que freqüenta l'alpha a Saint-Gilles. Al principi, deixava la meua dona davant d'un edifici una mica ronyós. Em preguntava què dimonis hi passava perquè fos tan important per a ella. No m'interessava gaire pels treballs que duia de l'escola. Fins i tot tenia dubtes, o més aviat temors, respecte al que passava entre aquelles parets. No era gelosia, però sóc aprensiu de mena, sobretot quan es tracta dels meus íntims. Finalment, un dia, vaig entrar tot tímida en el recinte de l'escola i no hauria cregut mai que hi pogués passar coses tan importants –jo per als estudis sempre havia freqüentat edificis vells. Va ser arran d'una entrevista amb la Carine, del taller d'escriptura de l'alpha de Saint-Gilles, que vaig anar a parar a l'alpha de Saint-Gilles i de Forest. Per a mi, el que és molt important a les XIC és el contacte humà. L'intercanvi també és molt important, però li fa falta un no sé què... (B2)

Situació :

Marit, taller d'escriptura.

B5 El futbol de Cervantes

Carta a un amic

Tinc ganes d'explicar-te la meua experiència d'un intercanvi de coneixement en castellà. Espera't! Intento recordar aquell moment amb molta precisió. Per a mi, va ser el que em va despertar les ganes de continuar descobrint el que són les xarxes d'intercanvi de coneixements. Intentaré comunicar-t'ho.

Era el 1993, crec que un dimarts a la tarda durant l'hivern. Esperava l'hora de l'intercanvi de castellà. M'havia ofert per donar castellà per a principiants a un petit grup de persones. Sempre és més alegre amb un grupet. No m'havia descuidat els llibres, els exercicis, el diccionari francès-espanyol. Al local de l'associació del col·lectiu d'alfabetització, al primer pis, havia deixat la porta oberta de bat a bat. Eren les 17 hores, havia citat unes quantes persones.

17 h 15, ningú no ve. Començo a posar-me nerviosa. Miro el rellotge, fullejo els llibres. Ah! Una persona arriba, es presenta, és l'Aziz. S'instal·la en una taula, obre el diari a la secció "esport" i comença una lectura que sembla apassionar-lo. Una segona persona arriba, és el Mahomet acompanyat amb el seu amic Ali. Es presenten i s'instal·len. 3 altres persones s'afegeixen al grup, aviat som 6. Tothom enceta una discussió sobre –em sembla– els últims resultats del seu equip de futbol preferit. El diari de l'Aziz circula, cadascú dona la seva opinió. Em quedo una mica parada. No hi entenc res de futbol. Faig el cor fort i proposo que per fi comencem l'intercanvi. Som aquí per aprendre castellà, oi que sí? Després d'una discussió i donat l'interès que desperta l'esport en aquell moment precís, decidim treballar conjuntament aquest tema. Encara que hagi preparat una llista sobre un altre tema, ho deixo per més endavant. El tema d'avui serà el futbol. Fem una llista de termes futbolístics que poden interessar tothom per tal de traduir-los en la llengua de Cervantes. Fora de joc, davanter centre, àrea, penalti, defensa, marcador, equip local, perdre, guanyar, empat, etc. M'adono fins a quin punt el vocabulari, en matèria de futbol, ha de ser precís i adequat. Ens prenem la molèstia de recordar el nombre de jugadors necessaris per a la pràctica d'aquest esport, les regles del joc, les dimensions del camp. Fem servir els records de cadascú. El diccionari és molt útil per recordar amb precisió alguns termes. Per concloure l'intercanvi, cadascú intenta rememorar el vocabulari après i treballat en francès i en castellà. Ho transcrivim tot. Acabem

amb un llistat de termes per treballar i per traduir de cara a l'intercanvi següent. L'intercanvi va durar una hora i mitja. Cadascú va poder implicar-se en la seva construcció aportant els seus propis coneixements. Tinc un molt bon record d'aquell moment perquè va desencadenar unes quantes sessions de treball de l'"intercanvi castellà" amb aquest grup. Guardo amb molt cura rastres d'aquesta experiència. Aquest curs es podria tornar a utilitzar en un moment donat. (B5)

Situació: intercanvi col·lectiu de castellà.

Miní resum del relat:

"desglossament" d'una transmissió de saber:

– Anticipació, intercanvi preparat "no m'havia descuidat els llibres, els exercicis... lliçó preparada".

–Relacional: acollida "porta oberta de bat a bat" / observació precisa del context (temps que passa, intercanvi que no arrenca), del seu propi comportament i de l'actitud dels altres que li permet descodificar i adaptar-se a la situació.

–Reciprocitat.

Tipus de saber :

Pedagogia: saber d'acció

Nivell: expert

Posició en l'intercanvi:

Ofertant (de castellà) ⊗ receptora (vocabulari futbol).

Constructor col·lectiu: sentit de l'adaptació ⊗ dinàmica de grup ⊗ continuació de l'intercanvi.

TAULA

INTRODUCCIÓ.....	2
1/ L'ELABORACIÓ COL·LECTIVA D'UN MÈTODE DE RECERCA-ACCIÓ.....	3
UNA RECERCA-ACCIÓ BASADA EN L'ANÀLISI DE L'EXPERIÈNCIA DELS PARTICIPANTS DE LES XIC	3
<i>Les preguntes de recerca.....</i>	4
UN PLANTEJAMENT METODOLÒGIC CONSTRUÏT COL·LECTIVAMENT	4
<i>Composició del grup de recerca-acció:.....</i>	4
<i>Objectius operatius del grup de recerca-acció</i>	5
LES MODALITATS DE RECOPIACIÓ DELS 50 RELATS D'EXPERIÈNCIES	5
<i>Des de la idea fins a la posada en pràctica d'una eina AFREROLE</i>	6
<i>Invitació als tallers d'escriptura.....</i>	7
<i>Pla de dinamització dels tallers d'escriptura.....</i>	8
UNA ANÀLISI COMPRESIVA, COL·LECTIVA I DIFERENCIADA.....	8
<i>Fitxa descriptiva dels relats d'experiències</i>	10
<i>Redacció.....</i>	11
2/ LA FORMACIÓ RECÍPROCA I ELS SEUS EFECTES EN LA LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ.....	12
L'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS AL CENTRE DEL PLANTEJAMENT DE LES XIC.....	12
<i>La reciprocitat: aspectes pedagògics i socials.....</i>	12
<i>Construir els seus coneixements i conscienciar-se dels seus aprenentatges gràcies a la reciprocitat</i>	14
LA RECIPROCIAT EN XARXES OBERTES CREA VINCLES SOCIALS CONTRA L'EXCLUSIÓ	14
<i>Vincles socials mediatitzats per l'aprenentatge i el seus efectes en la lluita contra l'exclusió ...</i>	15
<i>La presa de consciència interioritzada de la reciprocitat</i>	17
<i>La dimensió identitària de la reciprocitat oberta.....</i>	18
<i>La reciprocitat oberta fa sorgir noves dimensions de la mediació pedagògica</i>	20
RECIPROCIAT I LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ EN L'EXPERIÈNCIA DELS PARTICIPANTS	21
<i>Els criteris de reciprocitat adquirits en l'experiència dels animadors de xarxes.....</i>	21
<i>L'experiència de la reciprocitat entre els participants de les XIC.....</i>	22
EFFECTES EN LA LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ.....	27
<i>Creació de vincles socials</i>	27
<i>Les pràctiques de xarxa com a mitjà per desenvolupar la seva integració social personal.....</i>	29
<i>Les pràctiques de xarxa com a mitjà per comprometre's amb persones excloses</i>	31
<i>Les xarxes "productores intenses" de mediadors socials.....</i>	32
<i>Creació de llocs de treball i nous oficis de mediació.....</i>	33
3/ EFECTES DE LES XIC EN L'AUTOFORMACIÓ.....	35
L'AUTOFORMACIÓ: DE QUÈ PARLEM?	35
<i>Autoformació i societat de la informació.....</i>	36
<i>L'emergència d'una forma personal en les interaccions amb l'entorn.....</i>	36
<i>Una formació per si mateix, per a si mateix, però amb els altres i l'entorn</i>	37
<i>L'autoformació: oposar-se, relacionar-se, fusionar</i>	38
L'AUTOFORMACIÓ, UN PROCÉS TEÒRIC, PRÀCTIC I EXISTENCIAL	39
<i>Dimensió teòrica de l'autoformació.....</i>	40
<i>Dimensió pràctica de l'autoformació.....</i>	40
<i>Dimensió existencial de l'autoformació.....</i>	40

ELS EFECTES DE LES XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS EN L'AUTOFORMACIÓ	40
<i>Els criteris d'autoformació adquirits mitjançant l'experiència de les xarxes</i>	41
<i>Les xarxes, catalitzadores de processos d'autoformació</i>	42
<i>Les xarxes, generadores d'autoformació</i>	43
<i>Autorització existencial i autocreació</i>	44
4/ CONEIXEMENTS INTERCANVIATS I COMPETÈNCIES ADQUIRIDES A LES XIC	47
VARIETAT DELS CONEIXEMENTS INTERCANVIATS	47
<i>Coneixements formals</i>	48
<i>Coneixements d'acció i savoir-faire</i>	49
<i>Coneixements existencials</i>	52
UN RECONEXEMENT SOCIAL DE CONEIXEMENTS DIFERENTS	54
<i>Coneixements perfumats</i>	56
UN SAVOIR-FAIRE DE MEDIACIÓ D'ALT NIVELL	57
5/ CREACIÓ DE VINCLES SOCIALS I CIUTADANIA	61
LA RECIPROCIAT: UNA POSTURA INTEGRADORA QUE NEGA L'EXCLUSIÓ	61
LA RECIPROCIAT CREA UN ESPAI INTERMEDI I FRONTERER ENTRE L'ÍNTIM I EL SOCIAL	64
UNA NOVA CIUTADANIA PER A LES SOCIETATS DE LA INFORMACIÓ: LLUITAR CONTRA L'EXCLUSIÓ DELS CONEIXEMENTS	66
6/ TRES EXPERIÈNCIES DE TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES	69
TRANSFERÈNCIA PER A UNA NOVA SOCIALITZACIÓ DE L'EXPRESSIÓ CREATIVA	69
<i>Les festes del 21</i>	69
<i>La Bourdette, o com les fades van emparar el planter del 21</i>	71
TRANSFERÈNCIA EN UN CONTEXT DE TREBALL SOCIAL AUSTRIAC	74
<i>Realització d'una Xarxa d'Intercanvi de Coneixements en el marc d'un projecte d'alumnes</i>	77
<i>Ajuda als estudiants estrangers mitjançant intercanvis a dintre d'una xarxa</i>	78
<i>Xarxa d'Intercanvi de Coneixements en el marc del "curs de recerca laboral" de Caritas</i>	84
<i>Perspectives</i>	86
TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES A CATALUNYA	88
<i>Les xarxes catalanes</i>	88
<i>És una cosa diferent</i>	89
<i>Un projecte d'estudi sobre les Xarxes d'intercanvi de Coneixements de Catalunya</i>	98
QUESTIONS SOBRE LA TRANSFERÈNCIA DE LA METODOLOGIA DE LES XARXES	101
CONCLUSIÓ GENERAL: LÍMITS I APORTACIONS DE L'ESTUDI	103
BIBLIOGRAFIA	106
ANNEXOS: 50 RELATS D'EXPERIÈNCIA DE PARTICIPANTS A LES XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS	108
<i>P1 Aprendre a comunicar en la meua Xarxa</i>	109
<i>P 2 Intercanvi culinari</i>	109
<i>P3 Un taller de pintura</i>	110
<i>P4 Enamorada de tots els dolços</i>	110
<i>P5 Fer treballar la memòria</i>	111
<i>P8 Viatge transcultural</i>	112
<i>P9 El cavall vestit de vermell</i>	112
<i>P10 Aprendre a fer un autèntic pastís de pastisser</i>	113
<i>P11 Un intercanvi en coformació</i>	114
<i>P12 Dibuixar fruita</i>	115
<i>P13 Intercanvi sobre la utilització d'Internet</i>	115
<i>P 14 La solidaritat en l'aprenentatge</i>	116

P 15 Intercanvi sobre tècniques d'intercanvi.....	117
P 16 Naixement d'una xarxa.....	117
P17 Paraules de dones.....	118
P 18 L'atràpador de somnis.....	118
P21 Tallers d'escriptura.....	119
P22 Ensenyar la dansa antillana als nens.....	119
P23 Un intercanvi comunicació.....	120
P19 Tallers d'escriptura de contes.....	121
P25 La festa de la xarxa de Chelles.....	121
P26 Taller d'escriptura i de cançons franceses.....	123
P26 bis Intercanvi musical a l'estació de metro Belleville.....	123
P27 La trobada a la parada camiseta.....	124
P28 Conèixer persones radiant, sentir relats edificants.....	125
P29 Un vespre de taller cançó francesa.....	125
P30 Lluitar contra la meua exclusió i la dels altres.....	126
P31 Descobrimet de l'intercanvi.....	127
PX La partida de cartes.....	128
PX2 Testimoni "afrerolia".....	129
T0 Un moment fort a AFREROLE.....	129
T 1 Compartir amb alegria.....	131
T2 Començar amb bon peu la jubilació: en xarxa.....	131
T3 Des del taller d'escriptura a la transmissió de la seva història de vida.....	132
T4 Descobrir Internet.....	133
T6 On aprendre a fer ganxel?.....	133
T7 Entrar en una xarxa cordial.....	134
T8 Voler crear la seva xarxa.....	134
T9 El taller de flors seques.....	135
T10 Tantes coses per aprendre!.....	135
T11 La inauguració del local XIC del meu barri.....	136
T12 Intercanvi informàtica.....	137
T13 L'art de viure del maquillatge.....	138
T14 Descobrir la mediació.....	139
T15 Contenta d'oferir alguna cosa.....	139
T16 Thérèse viatja en un taller d'escriptura.....	140
T17 Acollir un intercanvi espiritual.....	141
B1 Hi coneixes tota mena de gent.....	142
B2 El contacte humà.....	143
B5 El futbol de Cervantes.....	143
TAULA.....	145